

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ЗМІСТУ ОСВІТИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ НАПН УКРАЇНИ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

МАТЕРІАЛИ ІІІ МІЖНАРОДНОГО ФЕСТИВАЛЮ ПЕДАГОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ

20-21 жовтня 2011 року
м.Черкаси

Матеріали III Міжнародного фестивалю педагогічних інновацій. / Упор.
Назаренко Г.А. – Черкаси: ЧОПОПП, 2012. – 176с.

УПОРЯДНИК:

Назаренко Г.А., кандидат педагогічних наук, проректор інституту з науково-видавничої діяльності Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Бех І.Д., директор Інституту проблем виховання НАПН України, дійсний член Національної академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук;

Кириленко С.В., начальник відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Інституту інноваційних технологій змісту освіти МОНмолодьспорту України, доктор філософії, кандидат педагогічних наук;

Чепурна Н.М., директор Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників, кандидат педагогічних наук, доцент, Заслужений працівник освіти і науки України

ЗМІСТ

Чепурна Н.М. Про хід і результати III міжнародного фестивалю педагогічних інновацій	5
Розділ I. Теоретичні засади інноваційного педагогічного пошуку	7
Кириленко С.В. Громадсько-державна експертиза впровадження інновацій в діяльності експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського та регіонального рівня	7
Зайцева Л.Г. Университетский учебно-методический комплекс в контексте непрерывного образования	12
Ксёнжик С.И. Знания о творческих и личных связях Т.Г.Шевченко с русскими деятелями литературы и искусства как важный фактор сближения народов России и Украины	15
Найденко Б.Н. Украина и Россия: единая историческая судьба (из опыта реализации учебных программ МОУ и дополнительного образования в Московской области)	21
Батура І.М. Развитие детей дошкольного возраста в непрерывном дополнительном образовании	24
Аракелян С.С. Педагогическое содержание этнической толерантности как качества личности, целенаправленно формируемого в образовательном процессе	26
Башмакова Е. А. Учитель и одаренные дети	30
Гаврилова И.Н. Поддержка одаренных детей как важнейшее направление образовательной инициативы «Нашей новой школы»	33
Кирсанова В.Г. Тьютор в системе дополнительного профессионального образования	37
Кузьмина Л.В. Проблемы обучения самодиагностике состояния здоровья педагогов, старшеклассников и их родителей	40
Олиференко Л. Я. Региональная система непрерывного повышения квалификации педагогических кадров. Результаты эксперимента	44
Онишина В.В. Принципы обучения педагогов в курсе «Технология здоровья сбережения школьников в процессе учебной деятельности»	60
Симченко О. С. Актуальные проблемы внедрения модели формирования политической культуры учащихся в образовательном пространстве школы	64
Соломенникова О.А. Специфика профессионального мастерства воспитателя дошкольного учреждения в условиях введения федеральных государственных требований	73
Соломенникова О.А. Инновационные процессы в системе повышения квалификации педагогов дошкольных учреждений московской области	78
Сухарева О.А. Значение PR-технологий в позиционировании имиджа образовательных учреждений. Критерии и способы оценки эффективности имиджевых кампаний	82
Розділ II. Інновації у післядипломній педагогічній освіті	92
Барабаш О.Д., Глинянюк Н. В., Слободян Г. Д. Модель роботи школи передового педагогічного досвіду	92

Волобуєва Т. Б. ON-LINE академія молодого науковця	98
Воронкін О. С. Методологічні аспекти організації курсів дистанційного навчання	103
Голодюк Л.С. Підвищення рівня професійної педагогічної компетентності вчителів у міжкурсовий період: методичний огляд-конкурс	108
Люшин М.О. Професійна підготовка керівників освітніх організацій в умовах неперервної післядипломної педагогічної освіти	112
Сіраєва О.Г. Перспективна модель безперервної освіти та професійної підготовки молоді	118
Сударева Г.Ф., Симоненко Л. І. Нова технологія оцінювання особистих професійних досягнень	122
Сусак О.С. Актуальні питання збереження та розвитку сільських шкіл з малою кількістю учнів	126
Чаленко П.П., Шихалієва Л.В. Положення про облікову книжку педагогів навчально-виховного комплексу №6 «перспектива»	130
Розділ III. Інновації в управлінській діяльності	133
Альошина С.В. Асоціація дошкільних навчальних закладів цюрупинського району - інноваційна форма роботи з вихователями з екологічного виховання дошкільнят	133
Попова Г.В. Управління розвитком педагогічної майстерності, інформаційної та методологічної культури вчителя як інноваційний напрямок методичної роботи	137
Танська Т. В. Функціонально-проектна модель управління – менеджмент, зорієнтований на результат	141
Розділ IV. Інновації в організації навчально-виховного процесу	145
Борис І.Б. Сучасні підходи до розвитку зв'язного мовлення молодших школярів	145
Горгош Л.І. Інноваційна оздоровчо-пропедевтична технологія навчання математики в початковій школі	151
Кірик М.Ю. Інноваційна аудіо-візуально-кінестетична технологія навчання грамоти шестиліток	156
Олександрович С. А. СФА – головний інструмент тривз-педагогіки	160
Рибалко О.О. Методика створення навчальних веб-ігор для учнів молодшого шкільного віку	167
Цвікова Н.О. З досвіду роботи організації навчально-виховного процесу у білгород-дністровському міському центрі дитячої творчості одеської області	171

ПРО ХІД І РЕЗУЛЬТАТИ ІІІ МІЖНАРОДНОГО ФЕСТИВАЛЮ ПЕДАГОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ

Як престижний освітянський форум, Фестиваль педагогічних інновацій був започаткований у 2009 році Черкаським обласним інститутом післядипломної освіти педагогічних працівників спільно з Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Інститутом проблем виховання Національної академії педагогічних наук України.

З 2010 року Фестиваль педагогічних інновацій отримав статус міжнародного освітянського заходу, у рамках якого педагогічні та науково-педагогічні працівники мають поділитися досвідом модернізації навчально-виховного процесу у сучасному закладі освіти, представити авторські методики, технології, окремі інноваційні методи, прийоми та форми роботи, моделі навчального та виховного процесів, управлінської діяльності та отримати схвалення від колег з інших регіонів.

У рамках цього річного Фестивалю педагогічних інновацій був проведений конкурс педагогічних інновацій за номінаціями:

1. Інновації в організації навчально-виховного процесу в дошкільному, загальноосвітньому та позашкільному навчальних закладах.

2. Інновації в організації неперервного підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

3. Інновації в управлінській діяльності.

Для участі у конкурсній частині Фестивалю надійшло 163 заявки. Крім освітян Черкаської області, у заході взяли участь педагогічні працівники із 15 регіонів України: Луганської, Запорізької, Сумської, Кіровоградської, Івано-Франківської, Житомирської, Київської, Львівської, Одеської, Донецької, Рівненської, Хмельницької, Херсонської, Закарпатської областей та м.Києва. До нагородження Дипломами ІІІ Міжнародного Фестивалю педагогічних інновацій відповідно до рішення журі представлено роботи 87 науково-методичних та педагогічних працівників.

Серед інновацій у дошкільній освіті - аудіо-візуально-кінестетична технологія навчання грамоти шестиліток (Кірик Марія Юріївна, Закарпатська область); технологія взаємодії дошкільного навчального закладу з родинами вихованців (Андрющенко Тетяна Костянтинівна, Черкаська область); педагогічний менеджмент у дошкільній освіті (Шевчук Ольга Андріївна, Самчук Любов Андріївна, Борисюк Алла Анатоліївна, Хмельницька область) та інші.

Як інновація у початковій освіті науково-педагогічними працівниками Донецького ІІПО на конкурс представлений навчально-методичний комплекс «Школа бізнесу». Крім цього, учасники Фестивалю педагогічних інновацій мали змогу детально ознайомитись із технологією системно-функціонального аналізу як головного інструменту ТРВЗ-педагогіки (Олександрович Світлана Анатоліївна, Кіровоградська область) та іншими інноваціями.

Значна частина представлених робіт висвітлювала інновації в організації навчально-виховного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі. Це і технологія портфоліо як інструмент якісної освіти (Сударева Галина Федорівна, Симоненко Лариса Іванівна, Сумська область), і система роботи з питань Європейської інтеграції (Гуцева Світлана Іванівна, Херсонська область). Це і науково-методичний комплекс «Віртуальний педагогічний аудит»

(Лапшина Ірина Сергіївна, Запорізька область) та технологія автоматизації управлінської діяльності (Гандура Ганна Олександрівна, Запорізька область).

Надзвичайно змістовною була робота секції «Інновації у неперервному підвищенні професійної майстерності педагогічного працівника». Значну увагу освітян – учасників Фестивалю привернули On-line академія молодого науковця (Волобуєва Тетяна Борисівна, Донецька область), науково-методичний комплекс «Віртуальна школа управління» (Васильченко Лілія Володимирівна, Запорізька область).

Зазначу, що інноваційний пошук освітян Черкащини, крім упровадження нових технологій навчально-виховної діяльності, пов'язаний з актуалізацією інноваційного потенціалу педагогічного доробку нашого видатного земляка, директора, всесвітньо відомої Сахнівської школи Корсунь-Шевченківського району, державного діяча, Народного Вчителя, академіка Олександра Антоновича Захаренка. Упроваджуючи ідеї великого педагога у сучасний навчально-виховний процес, ми приділяємо значну увагу організації дослідно-експериментальної діяльності педагогічних колективів навчальних закладів області як пріоритетному чиннику модернізації регіональної системи освіти.

Без перебільшення можна сказати, що кожен з навчальних закладів нашої області знаходиться у постійному пошуку нових шляхів підвищення фахової майстерності педагогічних кадрів, формування особистості школяра.

На сьогодні в області 93 навчальні заклади здійснюють дослідно-експериментальну роботу за 24 напрямками. З них 40 експериментальних закладів - Всеукраїнського рівня та 53 - регіонального рівня. Кількість шкіл, для яких пріоритетним стандартом є творча педагогічна діяльність, зростає з кожним роком.

У ході III Міжнародного Фестивалю педагогічних інновацій освітяни Черкащини поділились із педагогічними працівниками інших регіонів своїми здобутками й педагогічними знахідками.

Ми також вдячні нашим колегам із Росії та Білорусі за презентацію інноваційних ідей та технологій, що реалізуються в їхніх країнах: стратегія розвитку університетського навчально-методичного комплексу в контексті неперервної освіти (Зайцева Лілія Геннадіївна, Білорусь); гуманітарний проект «Видатні українці в Росії» (Ксьонжик Станіслав Іванович, Росія); спільна історична доля України і Росії як тематика навчальних програм додаткової історичної освіти (Найденко Борис Миколайович, Росія); концептуальні засади розвитку дітей дошкільного віку у неперервній додатковій освіті (Батура Ірина Миколаївна, Білорусь); тьютор у системі додаткової професійної освіти (Кірсанова Вероніка Геннадіївна, Росія); регіональна система неперервного підвищення кваліфікації педагогічних кадрів (Оліференко Людмила Яківна, Росія).

Подальша співпраця наукових та педагогічних працівників наших країн, безумовно, сприятиме інноваційному розвитку освітянської галузі, підвищенню якості освітніх послуг і, як результат, – поліпшенню рівня освіченості зростаючого покоління.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ПОШУКУ

С.В. Кириленко, доктор філософії, кандидат педагогічних наук начальник відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Інституту інноваційних технологій змісту освіти МОНмолодьспорту України

ГРОМАДСЬКО-ДЕРЖАВНА ЕКСПЕРТИЗА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО РІВНЯ

В пошуках шляхів оновлення змісту та форм роботи з учнями в сучасній школі педагогічні колективи понад 15 років тому розпочали педагогічні дослідження. У відповідності з Положенням про експериментальний навчальний заклад складаються заявки, програми на проведення досліджень з певної соціально-педагогічної ініціативи. У зв'язку з тим, що дослідно-експериментальна робота проводиться на базі загальноосвітніх навчальних закладів, впроваджуються інноваційні педагогічні технології в навчально-виховний процес виникає потреба компетентного вивчення та оцінювання вищезазначеної діяльності.

Громадсько-державна експертиза проводиться виключно з ініціативи загальноосвітнього навчального закладу. Для об'єктивності у проведенні експертизи обом сторонам: закладу та управлінню освіти, педагогічній громадськості району, міста, регіону надається право пропонувати своїх експертів для створення єдиної експертної комісії.

Як показав досвід, потреба у такій експертизі може виникнути як у педагогічного колективу, так і у керівників освітньої галузі відповідного рівня. Спираючись на науково-теоретичну та нормативно-правову базу, психолого-педагогічні дослідження мають на меті вироблення якісно нових підходів до змісту та процесу організації навчання та виховання учнів, переважно, нетрадиційними методами.

Враховуючи, що освітня діяльність закладів регламентується нормативними документами Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, обласного та міського управлінь освіти і науки, виникає необхідність компетентного аналізу інноваційної роботи, що проводиться в експериментальних навчальних закладах. Організаційним заходом, що підтверджує факт проведення педагогічних експериментів на реалізацію певної соціально-педагогічної ініціативи, є присвоєння закладу статусу експериментального навчального закладу відповідного рівня. Діяльність експериментального загальноосвітнього навчального закладу передбачає поетапне виконання Програми експерименту.

Основною метою експертизи є, *по-перше*: виявлення спектру цінностей у формуванні особистості дитини, які за задумами авторів ініціативи, мають вирішальне значення для підготовки її до життя як громадянина, спеціаліста, сім'янина; *по-друге*: встановлення відповідності між теоретичними основами педагогічної ініціативи (концепції) та фактичним процесом її реалізації; *по-третє*: виявлення інноваційних форм і методів роботи, спрямованих на досягнення якісно нових результатів у навчанні та вихованні учнів, науково-методичної підготовки сучасного вчителя тощо.

Неадекватною може бути і робота з матеріалами самого механізму і описом результатів експерименту самими педагогами. Навіть, у випадку, коли реалізації експериментального проекту передують добре продумана наукова концепція і вироблені критерії оцінки досягнутого, розвиваючий вплив експерименту, його результати можуть виходити далі за попередньо

поставлені рамки. У залежності від ситуації, результати педагогічних досліджень можуть оформлятися в різних галузях розв'язання проблем освіти, а саме:

- розширення змісту освіти;
- удосконалення укладу життя педагогів та учнів;
- модернізація засобів педагогічної діяльності;
- оптимізація структури управління навчальним закладом тощо

Експертиза – це не перевірка загальноосвітнього навчального закладу. Важливим елементом підготовки до експертизи є погодження адміністрації загальноосвітнього навчального закладу з міським (обласним) управлінням освіти кандидатур офіційних експертів, при необхідності підготовка і видання наказу про створення експертної комісії, термінах проведення експертизи, представлення експертного заключення, призначення відповідальних осіб за реалізацією пропозицій експертів на адресу органів управління освітою. Практика довела, що найкращий час проведення експертизи до чи під час проведення методичних заходів, коли навчальний заклад підводить підсумки завершення певного етапу експерименту.

Основною метою експертизи є **встановлення**:

- відповідності між теоретичними основами концепції дослідно-експериментальної роботи та фактичним процесом її реалізації;
- виявлення інноваційних форм та методів роботи, спрямованих на досягнення якісно нових результатів у навчанні та вихованні учнів.

Цілі експертизи експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів.

Виходячи з основної мети проведення експертизи, можна виділити окремі цілі, які допоможуть вникнути у суть справи і правильно оцінити експериментальну педагогічну діяльність:

1. Виявити якісну своєрідність змісту даного експерименту (суть інновації).
2. Встановити відповідність прогнозованих цілей і результатів реально досягнутому на даному етапі роботи (чи вдається те, що прогнозувалось).
3. Виявити проблеми в реалізації Програми експерименту.
4. Встановити можливість порівняння одержаних педагогічних результатів з державними освітніми стандартами.
5. Визначити необхідне забезпечення у кадрових, фінансових, юридичних і матеріально-технічних питаннях.

У складі експертів, які будуть формувати експертне заключення і приймати експертне рішення, повинні бути кваліфіковані спеціалісти з питань розвитку психолого-педагогічної науки і практики. Кількісний і персональний склад комісії визначається управлінням освіти та експериментальним загальноосвітнім навчальним закладом.

Доцільно для кожної експертизи формувати свою комісію. До складу комісії можуть входити вчителі та директори інноваційних навчальних закладів, вчені, які працюють в галузі педагогіки і психології і є авторами оригінальних авторських розробок, професійні консультанти (психологи, соціологи, філософи, лікарі, педагоги).

Крім офіційних експертів на громадських засадах в експертизі можуть брати участь батьки, учні старших класів, представники громадських організацій органів місцевого самоврядування, колеги з сусідніх шкіл, шкіл-партнерів з інноваційної та дослідно-експериментальної діяльності.

Під час експертизи члени експертної групи визначають проблеми та труднощі у реалізації завдань експерименту. Саме цей принцип визначає етап співпраці експертів та авторів експерименту.

Цілі, завдання і програма експертизи завчасно доводяться до відома всіх учасників навчально-виховного процесу (вчителі, учні, батьки, інші працівники школи). Вони можуть бути присутніми на всіх заходах, презентаціях, дискусіях, засіданнях експертної комісії.

Підготовка та проведення експертизи в школі починається як правило, із засідання педагогічної ради (мікропедади), на ній обговорюються її цілі та завдання, формулюються питання експертів, створюється оргкомітет, якому доручається підготовка заявки на експертизу в міське (обласне) управління освіти, підбір кандидатур експертів з боку школи, а також розподіл організаційних обов'язків і доручень з підготовки до експертизи.

У заявці можна розкрити основні концептуальні положення, на яких побудовані інновації в даному загальноосвітньому навчальному закладі, викласти дані про кадровий потенціал школи (учасників експерименту). Тут же вказати дослідження і розробки, які проводяться, ступінь реалізації задуманого на момент подачі заявки, перспективи реалізації програми, мінімально необхідні і оптимальні умови забезпечення її виконання (в тому числі кадрові, матеріальні, організаційні), очікувані педагогічні результати

У залежності від масштабів експериментальної діяльності, проведення експертизи може здійснюватись від одного до трьох днів.

У ході експертизи керівнику експертованого загальноосвітнього навчального закладу повинна бути надана можливість для науково-методичної доповіді на відкритому засіданні експертної комісії.

Даний етап в процедурі проведення громадсько-державної професійної експертизи досить важливий. Результати експертизи напрацьовуються не тільки в індивідуальній дослідницько-аналітичній роботі експертів, але і в колективному обговоренні про експеримент керівниками, вчителями, які задіяні в ньому, при спільному обговоренні іншими учасниками експертизи.

Для ефективності проведення такого обговорення необхідно підбір експертів здійснювати у відповідності з викладеними принципами експертизи. У складі експертів повинні бути представлені:

- різні професіональні позиції (адміністратори, педагоги, психологи і т.д., які працюють в експериментальних загальноосвітніх навчальних закладах з подібним педагогічним змістом);
- практики, які працюють в загальноосвітніх навчальних закладах та беруть участь у впровадженні інновацій;
- теоретики, які визначають і розробляють подібні педагогічні ініціативи;
- теоретики освіти, які належать до інших наукових педагогічних шкіл;
- аналітики в сфері освіти (методологи, філософи), які займаються аналізом і проектуванням новітніх освітніх практик;
- представники органів державного управління освітою, які займаються управлінням експериментальною педагогічною діяльністю.

Основні етапи експертизи:

1. Знайомство кожного експерта з текстами, які відображають концепцію педагогічної ініціативи, яка підлягає експертизі.

2. Індивідуальне дослідження експертами експериментальної педагогічної діяльності в процесі відвідування уроків, бесід з учнями і т.п.

3. Заслуховування повідомлень керівниками експерименту про його зміст, мету, очікувані результати.

4. Повідомлення експертів про результати аналізу **педагогічної діяльності** з проблеми дослідно-експериментальної роботи.

5. Організація обговорення основних положень, висловлених експертами про експериментальну діяльність з адміністрацією, педагогічним колективом, включаючи вчителів, які беруть безпосередньо участь в експерименті.

6. Коректування експертами спільно з педколективом основних пунктів експертного заключення та їх змісту в контексті питань і критеріїв оцінювання, сформульованих педколективом до експертів.

7. Складання експертного висновку.

У процесі експертизи члени експертної групи відвідують і обговорюють уроки, навчальні заняття, засідання педради, методичних об'єднань, інші шкільні заходи, розмовляють з учнями і батьками, знайомляться з продуктами творчості учнів, вивчають шкільну документацію. У зв'язку з відсутністю загальноприйнятих норм і стандартів оцінки, експерт повинен при обговоренні або викласти свої норми та критерії, або брати участь у самих заходах (уроках, педрадах тощо), як рівноправний учасник, і лише потім викласти своє судження про інноваційний характер діяльності і можливі варіанти її розвитку.

Після завершення процедури експертизи проводиться засідання експертної комісії, на якому всі бажаючі, в тому числі й офіційні експерти, можуть висловлювати свої міркування. При підборі експертів важливо врахувати, що освіту, як галузь людської діяльності, слід розглядати з двох сторін: *по-перше*, це професійно-педагогічна діяльність, зумовлена взаємодією, взаємовпливом з позицій учня, вчителя, в цілому педагогічного колективу, вчених-педагогів, психологів, соціологів; *по-друге* - це певна організаційно-управлінська структура, до складу якої входять управлінці різних рівнів, у тому числі адміністрація школі, керівники структурних підрозділів навчального закладу, які дотичні до дослідно-експериментальної роботи.

У зв'язку з великою складністю оцінювання інноваційної діяльності, експерт повинен сам провести дослідження, в якому він ставить перед собою завдання, висуває гіпотези, перевіряє їх через спостереження, бесіди, інтерв'ювання, вивчення продуктів діяльності дітей та дорослих. Частину критеріїв він може пропонувати сам.

Під час експертизи експерти визначають проблеми та труднощі у розвитку експерименту не тільки самостійно, але і при аналізі авторів експерименту. Саме цей принцип визначає етап співпраці експертів та авторів експерименту. Експерти можуть пропонувати спектр можливих варіантів розвитку експерименту, додаткових заходів та ресурсів по його реалізації.

Для ініціаторів експертизи й авторів експерименту можуть бути корисними такі рекомендації:

- процедуру експертизи краще всього починати з доповіді директора загальноосвітнього навчального закладу про концепцію експерименту;
- бажано, щоб у відповіді прозвучало:
 - а) питання організації роботи;
 - б) критерії оцінки, які загальноосвітній навчальний заклад пропонує експертній комісії:
- після доповіді необхідно організувати відвідування експертами навчальних занять;
- вивчення продуктів діяльності учнів та науково-методичних матеріалів, посібників вчителів експериментального навчального закладу;
- представлення інших форм позакласної та позаурочної діяльності (творчі майстерні, клуби, свята і т.п.);
- після індивідуальної роботи експертів, їх знайомства з різними сторонами життєдіяльності школи, бажано організувати загальний форум, на якому зробити доповіді, повідомлення.

Доповіді та повідомлення мають бути спрямовані на розкриття суті, специфіки і особливостей умов проведення дослідно-експериментальної роботи. Ці повідомлення можуть робити всі учасники експерименту (вчителі, учні, управлінці, психологи, методологи, лікарі, соціальні працівники, наукові консультанти та інші), якщо їх робота пов'язана із здійсненням експерименту.

Завершальний етап проведення експертизи — загальна дискусія, у процесі якої формується і виробляється експертний висновок. Незважаючи на відкритий характер дискусій і обговорень, висновок пишеться від імені офіційної комісії і тому в прийнятті рішень і голосуванні беруть участь тільки офіційно призначені експерти. Кожен із членів комісії у

випадку непогодження з прийнятими рішеннями має право викласти письмово свою особисту думку. Основні положення рішення оголошуються публічно.

На підсумковому засіданні вирішується також питання про те, кому з експертів чи організаторів експертизи доручається скласти загальний текст рішення.

Підготовлений протягом кількох днів (не більше тижня) письмовий текст рішення передається для ознайомлення у загальноосвітній навчальний заклад і експертам. Експерти візують висновок, який направляється в міське (обласне) управління освіти.

Експертний висновок може писатись довільно, але за змістом повинно включати в **якості обов'язкових пунктів такі:**

- встановлення факту несуперечливості програми і діяльності закладу законодавству України і правам дитини;
- обґрунтовану оцінку і аргументоване вираження експертної позиції із всіх основних концептуальних аспектів експертної програми та її реалізації;
- рекомендації з можливих напрямів розвитку експерименту із врахуванням його забезпечення (наукового, кадрового, методичного, організаційного, матеріального);
- виявлення вагомих результатів, визначення важливості даної інновації для реалізації державних, регіональних, місцевих програм розвитку освіти.

Висновок про доцільність, розміри додаткового фінансування та іншої підтримки інноваційних шкіл може реалізовуватись органами управління освіти (міського, обласного, всеукраїнського рівнів) на підставі розгляду ними висновку експертної комісії і прийняття відповідних управлінських рішень у випадку згоди органів управління з експертними рекомендаціями.

На основі рішення може бути розроблена угода загальноосвітнього навчального закладу з органом управління освітою, в якому будуть зафіксовані взаємні обов'язки з реалізації ходу дослідно-експериментальної роботи, проміжні результати інновацій, їх фінансове, кадрове, матеріальне і організаційно-правове забезпечення (в цілому чи за окремими частинами інноваційних розробок).

Подача заявки на проходження експертизи і порядок її здійснення.

1. Заявка від колективу загальноосвітнього навчального закладу на проведення експертизи подається в письмовому вигляді в міське управління освіти за місяць до її проведення.

2. Заявка в довільній формі повинна відображати основні ідеї експерименту, прогнозовані результати, запитання до експертів, можливі критерії оцінки змісту експериментальної діяльності, а також програму-план проведення експертизи, список кандидатур офіційних експертів з боку загальноосвітнього навчального закладу.

3. Управління освіти повинне не пізніше, ніж за тиждень до початку експертизи призначити експертів зі своєї сторони, погодити з адміністрацією закладу серед експертної комісії програму і строки здійснення експертизи, видати наказ про її проведення.

4. Організація та робота експертної комісії:

- експертна комісія на період проведення експертизи певного експериментального загальноосвітнього навчального закладу створюється і формується в однаковому кількісному складі з боку закладу та управління освіти. При цьому, та чи інша сторона має право відхилити будь-яку кандидатуру експерта, запропоновану іншою стороною;

- експертна комісія визначається правомірною проводити експертизу і приймати рішення коли до її складу входить не менше 5 експертів, авторитет яких визначається загальноосвітнім навчальним закладом і управлінням освіти;

- до складу експертної комісії можуть входити спеціалісти: філософи, психологи, педагоги, юристи, економісти, а також у відповідності із змістом експерименту - спеціалісти в інших галузях науки, техніки, виробництва, культури. Наукові керівники та консультанти

даного експериментального загальноосвітнього навчального закладу при її експертизі офіційними експертами не вважаються;

- у ході експертизи на правах експертів можуть брати участь батьки учнів, вчителі інших загальноосвітніх навчальних закладів, учні старших класів, студенти і викладачі педагогічних навчальних закладів, представники органів місцевого самоврядування, методичних служб, соціальні працівники та інші.

Порядок прийняття рішень експертною комісією

1. У своєму рішенні експертна комісія:

- *встановлює* несуперечливість експерименту міжнародним нормам прав людини і прав дитини, Конституції України, Закону України "Про освіту";

- *визначає* можливість співвідношення результатів експерименту з державними освітніми стандартами;

- *вносить* рекомендаційне заключення про підтвердження щодо надання чи зняття із загальноосвітнього навчального закладу статусу регіонального чи всеукраїнського рівня;

- *представляє* в управління освіти свої рекомендаційні висновки з приводу правової, кадрової, фінансової та матеріально-господарської підтримки подальшої експериментальної роботи.

2. Порядок голосування по даному рішенню (відкрите чи таємне) встановлюється експертною комісією, рішення приймається більшістю голосів.

3. Експертна комісія повинна в тижневий строк оформити свої роботи в письмове розгорнуте заключення, в якому відображається також думка окремих членів комісії, не згідних з прийнятими рішеннями. Два екземпляри рішення, підписані всіма експертами і керівниками експериментального загальноосвітнього навчального закладу, передаються в управління освіти і два екземпляри — загальноосвітній навчальний заклад.

Управління освіти може приймати управлінське рішення і виконувати його на основі рекомендацій експертної комісії в частині, що стосується органів управління, а також наказом надавати, підтверджувати чи знімати статус експериментального загальноосвітнього навчального закладу.

*Л.Г.Зайцева, кандидат педагогічних наук,
заступник директора Інституту підвищення
кваліфікації й перепідготовки кадрів УО
«Могилевський державний університет
ім. А.А.Кулешова» (Республіка Білорусь)*

УНИВЕРСИТЕТСКИЙ УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ КОМПЛЕКС В КОНТЕКСТЕ НЕПРЕРЫВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

«... Система образования, в целом создавая и поддерживая в обществе ориентацию на ценность инновационной деятельности и инновационного мышления, должна обеспечить производство и воспроизводство кадров, способных к осуществлению определенных функций в общегосударственном процессе создания инновационного климата в стране» [2, с.2]. Это относится к образовательным учреждениям разного типа и уровня.

Оптимизация системы образования должна быть направлена на повышение качества образования, одним из показателей которого становится уровень социализации личности, её готовность к проявлению активной жизненной позиции.

Для формирования системы непрерывного образования в регионе необходимо создание равных условий для продвижения по образовательным траекториям всех обучающихся, в

соответствии с их способностями, индивидуальными склонностями и потребностями. При этом важно обеспечение преемственности между всеми ступенями образовательной системы.

Одну из ведущих позиций в становлении и развитии системы непрерывного образования, в кадровом и научном обеспечении социально-экономического развития региона занимают сегодня классические университеты, коллективы которых направляют свои усилия на развитие интеллектуального и научного потенциала, творческой активности, подготовку высококвалифицированных специалистов, обладающих инновационным мышлением, деловой инициативой и предприимчивостью, знанием новых конкурентоспособных технологий производства. Это влечёт за собой необходимость обновления содержания образования в современном вузе, которое должно стать не только "знаниевым", но и "деятельностным", а также обеспечивать формирование у студентов опыта освоения и создания новых типов деятельности. При этом будущие специалисты должны учиться выдвигать и обосновывать целевые установки деятельности, разрабатывать и внедрять научно - производственные и технологические проекты [2, с.114].

Реализация требований, которые предъявляются в современных условиях к подготовке специалистов, предполагает приведение в соответствие существующей системы довузовского, вузовского и поствузовского образования.

Решение данной проблемы – многовариативно. В качестве одного из них можно рассматривать реализацию непрерывной профессиональной подготовки специалистов в условиях учебно-методического комплекса, объединяющего в себе различные типы образовательных учреждений, управленческих структур и обеспечивающего не только получение образования, но и его постоянное совершенствование.

Такой комплекс на базе Могилёвского государственного педагогического института им. А.А. Кулешова (ныне УО "Могилёвский государственный университет им. А.А. Кулешова) создан в 1990 году. Его создание изначально было продиктовано не только необходимостью организации исследований процесса подготовки и повышения квалификации педагогических кадров, но и проблемой формирования интегрирующей основы непрерывного педагогического образования [3, с.5].

Среди тех задач, которые предстояло решить в рамках комплекса, можно выделить следующие: обеспечение поиска и апробации форм допрофессиональной педагогической подготовки молодёжи, совершенствование методики отбора абитуриентов и практики формирования контингента студентов педагогических учебных заведений; создание необходимых условий для социального созревания и становления личности учителя (воспитателя), раскрытие её общих и педагогических способностей, формирование гуманистических ценностей и нового педагогического мышления; оказание помощи молодым специалистам по их профессиональной адаптации и развитию педагогического мастерства; создание учебников, учебно-методических пособий для учащихся, студентов, преподавателей и др. [3, с.13].

Изначально, на основе тесного сотрудничества в состав комплекса наряду с педагогическим институтом вошли областное управление образования, областной институт усовершенствования учителей (ныне Могилёвский государственный областной институт развития образования), Могилёвское педагогическое училище (впоследствии ставшее педагогическим колледжем), классическая и первая городская гимназии, лицей при пединституте, а также восемь средних школ г. Могилёва, Могилёвского района и г. Чаусы Могилёвской области.

Сегодня региональный учебно-методический комплекс находится на новой ступени своего развития, что вызвано теми существенными изменениями, которые произошли и в системе образования республики в целом, и в регионе, в частности. Комплекс расширился структурно - сегодня - это 24 субъекта, в том числе 3 колледжа, 5 лицеев, 4 гимназии, 8 общеобразовательных школ. Важное место в структуре комплекса занимает факультет

довузовской подготовки и профориентации, который в современных условиях одну из основных задач своей деятельности видит в разработке и реализации на практике эффективной модели довузовской подготовки молодёжи.

Особое место в структуре занимает институт повышения квалификации и переподготовки кадров. В ИПКиПК проходят переподготовку более 400 слушателей по 15 специальностям психолого-педагогического, юридического, социально-экономического профиля. Здесь работают высококвалифицированные преподаватели, имеющие опыт работы не только в системе образования, но и в различных отраслях народного хозяйства. Сегодня институт является достаточно, активной, гибкой, эффективной образовательной организацией, что позволяет ему быть координирующим центром по реализации технологии непрерывной подготовки квалифицированных специалистов на поствузовском этапе.

Произошедшие изменения повлекли за собой оптимизацию путей подготовки специалистов в условиях регионального учебно-методического комплекса.

Деятельность комплекса регламентируется «Положением об учебно-методическом комплексе на базе Могилевского государственного университета им. А.А. Кулешова». Среди основных задач – обеспечение поиска и апробация различных форм допрофессиональной подготовки молодежи; совершенствование процесса подготовки и повышения квалификации педагогических кадров; организация и проведение фундаментальных и прикладных научно-педагогических исследований, направленных на дальнейшее развитие школы; активное привлечение студентов к научно-исследовательской работе по актуальным проблемам образования; разработка новых методик и технологий обучения и воспитания учащихся и студентов; создание учебников, учебных пособий, учебно-методического обеспечения образовательного процесса и др.

Содержательно взаимодействие подразделений комплекса подкрепляется «Программой взаимодействия Управления образования Могилевского областного исполнительного комитета и УО «Могилевский государственный университет им. А.А. Кулешова» по научно-методическому обеспечению, усилению научной составляющей повышения квалификации руководящих работников и специалистов образования, организации переподготовки педагогических кадров».

Одним из направлений деятельности комплекса по-прежнему является подготовка и повышение квалификации педагогических кадров, что влечет за собой тесное взаимодействие между университетом и его структурным подразделением ИПКиПК, с одной стороны, а также Могилевским государственным областным институтом развития образования и Управлением образования Могилевского облисполкома, с другой. Реализация данного направления многоаспектна. В научном плане – это, прежде всего, совместная работа по открытию и организации деятельности инновационных и экспериментальных площадок в учреждениях образования Могилёвской области, научное, научно-методическое обеспечение деятельности этих площадок со стороны профессорско-преподавательского состава университета; привлечение профессорско-преподавательского состава университета к работе экспертного совета, действующего на базе МГО ИРО с целью проведения экспертизы представляемых учреждениями образования области инновационных проектов и авторских программ; подготовка и проведение научных, научно-практических конференций, семинаров по актуальным проблемам теории и практики обучения и воспитания подрастающего поколения, повышения качества подготовки и переподготовки педагогических кадров; совместная работа по привлечению в аспирантуру молодых, талантливых педагогов-практиков. В научно-методическом плане - это работа по изучению уровня сформированности профессиональной компетентности педагогических работников; качества повышения квалификации и переподготовки кадров; совместный анализ, корректировка базы данных по повышению квалификации и переподготовке кадров руководящих работников и специалистов образования; привлечение профессорско-преподавательского состава университета к

разработке программно-методического, учебно-методического обеспечения курсов повышения квалификации руководящих работников и специалистов образования; совместная разработка научно-методического сопровождения дошкольного, общего среднего, специального, внешкольного, профессионально-технического образования и т.д. В организационно-методическом плане – это обеспечение тесного взаимодействия учреждений образования области, регионального центра тестирования по проведению профориентационной работы в образовательных учреждениях области; проведение выездных консультаций, курсов по подготовке к централизованному тестированию, а также методических выездов профессорско-преподавательского состава университета в регионы Могилёвской области по заявкам горрайотделов образования; дальнейшая работа по закреплению в качестве кураторов за общеобразовательными учебными заведениями, с учетом их профильной направленности, соответствующих факультетов, кафедр, других структурных подразделений университета; совместная работа по совершенствованию содержания педагогической практики студентов, их профессиональной подготовки, адаптации молодых специалистов в образовательных учреждениях – по результатам мониторинга качества профессиональной подготовки педагогических кадров и др.

Такой вариант взаимодействия образовательных учреждений и организаций, которые вошли в состав комплекса при университете, активное сотрудничество между ними позволяет более эффективно реализовывать комплексный подход в многоуровневой подготовке специалистов в восточном регионе Республики Беларусь.

ЛИТЕРАТУРА

1. Вершловский С. Образование взрослых в России: вопросы теории / <http://www.znanie.org/docs/Vershl.html>
2. Основы педагогики: Учеб. пособие / А.И. Жук, И.И. Казимирская, О.Л. Жук, Е.А. Коновальчик; Под общ. ред. А.И. Жука. – Мн, 2003.
3. Радьков А.М. Система непрерывной подготовки учителя в условиях учебного комплекса. - Минск, 1995.

С.И. Ксёнжик, главный специалист по международным связям ГОУ "Педагогическая академия последипломного образования" Министерства образования Московской области, государственный советник Российской Федерации 3 класса

ЗНАНИЯ О ТВОРЧЕСКИХ И ЛИЧНЫХ СВЯЗЯХ Т.Г.ШЕВЧЕНКО С РУССКИМИ ДЕЯТЕЛЯМИ ЛИТЕРАТУРЫ И ИСКУССТВА КАК ВАЖНЫЙ ФАКТОР СБЛИЖЕНИЯ НАРОДОВ РОССИИ И УКРАИНЫ

(из цикла «Выдающиеся украинцы в России», к 200-летию со дня рождения великого сына украинского народа Т.Г.Шевченко - гениального поэта и талантливой художника).

Прежде всего, в своей статье вкратце поделюсь впечатлениями от знакового события в гуманитарном сотрудничестве между нашими странами - мероприятиях, состоявшихся в Москве и Московской области в рамках Дней науки и образования Украины в России. Российские средства массовой информации справедливо назвали это событие «беспрецедентным форумом».

Такое определение подтверждают несколько фактов. Во-первых, внушительный по численности (500 чел.) и представительный состав украинских учёных и педагогов во главе с министром Д.В.Табачником. Во-вторых, состоявшийся впервые за 20 лет выход «из тени» гуманитарной составляющей отношений между Россией и Украиной. По этому поводу посол Украины в России В.Ю.Ельченко напомнил, что для межгосударственных отношений важны три составляющие: политика, экономика и гуманитарная сфера: «...до последнего момента гуманитарная составляющая была на периферии. За 20 лет независимости выросло целое поколение молодёжи, не имеющей опыта совместной жизни наших народов».

Проведением этой крупномасштабной акции российская и украинская стороны подтвердили серьёзность намерений вернуться к историческим корням некогда единой системы образования и науки.

В течение 16 сентября в Москве и Московской области состоялось большое количество разнообразных по формам мероприятий с участием российских и украинских учёных и работников образования, а именно: пресс-конференции, заседания «За круглым столом», мастер-классы, протокольные мероприятия (официальные встречи, подписание соглашений о сотрудничестве, пресс-конференции) и т.п.

Во время совместной с министром А.А.Фурсенко пресс-конференции министр Д.В.Табачник, говоря о насыщенной программе пребывания в Москве и области, сказал: «За 10 часов мы обсудили и наметили массу перспективных планов и дали старт десяткам проектов в области науки и образования». Среди них написание совместных учебников по истории двух стран, оценка качества подготовки в школах и вузах, а также – оценка качества диссертаций.

Но, пожалуй, самый главный итог заключается в том, что состоявшиеся Дни пробудили в нас надежду на возможность подвижек в сотрудничестве работников образования, укрепили нашу веру в том, что оно будет востребовано нашими правительствами и, в свою очередь, будет содействовать наиболее полному развитию добрососедских отношений между нашими народами. Могу уже сейчас сообщить, что Министерство образования Московской области, которому подчинена наша Академия, исходя из достигнутых во время Дней договорённостей, сориентировало образовательные учреждения на выработку планов установления и развития сотрудничества с украинскими коллегами.

Сотрудники Педагогической академии во время Дней испытывали чувства удовлетворения от того, что, не ожидая указаний свыше, в период, когда российско-украинские отношения подвергались тяжелейшим испытаниям, договорились о сотрудничестве и стали осуществлять партнёрские связи с рядом педагогических научно-учебных учреждений Украины – институтами повышения квалификации педагогических работников Черкасской и Киевской, Запорожской и Харьковской областей, Уманским государственным педагогическим университетом имени П.Г.Тычины. Возможно, это сотрудничество ещё не совсем отвечает взаимным запросам, но оно свидетельствует о высоких и благородных стремлениях российских и украинских педагогов сделать всё необходимое для того, чтобы подрастающие поколения в наших странах знали об исторической общности наших народов, дорожили совместными культурными и духовными ценностями, были продолжателями и творцами доброжелательных и доверительных отношений между народами России и Украины.

В 2008 году первым нашим партнёром по сотрудничеству стал Киевский областной институт последипломного образования педагогических кадров (ректор Н.И.Клокарь, доктор педагогических наук). Среди разнообразных форм и методов сотрудничества видное место занимает проект «Выдающиеся украинцы в России» (наша часть) и «Выдающиеся россияне в Украине» (часть киевских коллег), который мы стали осуществлять с конца 2009 года. Идея о проекте зародилась во время Международной конференции, организованной нашими киевскими коллегами. Во время беседы в кулуарах я рассказал о подготовленных мною эссе о

ряде политических и культурных деятелей Украины. Среди них эссе о братьях Алексее и Кирилле Разумовских. Они, будучи выходцами из Украины, достойны, на мой взгляд, добрых слов хотя бы за то, говоря современным языком, что определяли положительный имидж Украины при дворе императрицы Елизаветы Петровны. По настоянию Алексея Григорьевича императрица в 1744 году посетила Украину и продолжительное время жила в доме Разумовских в г.Козельце. Побывала она в г. Киеве и восхищалась его красотой. Во время молебна императрица громко произнесла: «Возлюби меня, Боже, в царствии небесном Твоем, как я люблю народ сей благонравный и незлобивый». К тому же она благосклонно отнеслась к прошению о восстановлении в Малороссии гетманства. Гетманом тогда стал Кирилл Григорьевич Разумовский последний гетман Украины. Эссе «Марко Вовчок: талантливая писательница и восхитительная женщина с мужским псевдонимом». В основу эссе легли сообщения о произведениях, написанных на украинском и русском языках, о творческих и личных связях писательницы с русскими писателями И.С.Тургеневым, Писаревым, а также – с рядом украинских литераторов.

Более всего заинтересовало моих украинских собеседников эссе о гетмане Правобережной Украине П.Д.Дорошенко. Тема эта лежала на поверхности. Дело в том, что прах Дорошенко покоится в селе Ярославец Московской области. Как известно, благодаря А.С.Пушкину имя П.Д.Дорошенко получило второе звучание в России. На сей раз как предок Н.Н.Гончаровой – жены Пушкина. К тому же по настоянию Александра Сергеевича над могилой была возведена в 1835 году деревянная часовня. Сейчас с 1999 года стоит каменный мавзолей. Интересно, что Пушкин с открытой симпатией относился к П.Д.Дорошенко как соратнику Б.Хмельницкого в вопросе воссоединения Украины с Россией, понимал причины, заставившие Петра Дорофеевича стать «непримиримым врагом русского владычества». Тогда-то и было решено реализовать проект о выдающихся политических и культурных деятелях наших стран, объективные знания о жизни и деятельности которых должны играть важную роль в воспитании у подрастающих поколений в наших странах бережного отношения к духовным и культурным ценностям наших народов, духе добрососедства и толерантности.

В настоящее время в планах нашей Академии, направленных на реализацию проекта, значится издание «Сборника материалов о жизни и деятельности Т.Г.Шевченко». Это своего рода рекомендации для учителей литературы и библиотекарей образовательных учреждений Московской области к мероприятиям, посвящённым предстоящему 200-летию со дня рождения Великого Кобзаря. В ходе работы над «Сборником» я ощущаю поддержку со стороны руководства и сотрудников Академии. Особый интерес к подготовке «Сборника» проявляет замечательный учёный, работающий в нашей Академии, доктор филологических наук, профессор Л.В.Тодоров. Примечательно, что большой знаток и почитатель творчества великого украинского поэта, Лев Всеволодович щедро делится своими знаниями, участвует в обсуждении предлагаемых интерпретаций определённых событий и фактов с учётом реалий того времени. К тому же я постоянно ощущаю неподдельный интерес к тому, как продвигается работа над текстами. Однажды состоялась душевная беседа «за чайным столом» на кафедре управления образованием о творчестве Т.Г.Шевченко. Тон беседе задала методист кафедры, ветеран труда, отличник образования СССР Александра Васильевна Хромова. Вспоминая о том, как в те далёкие школьные годы изучали творческое наследие великого сына украинского народа, Александра Васильевна прочитала по памяти стихотворение «Жница» в переводе Писарева. В оригинале название «Сон» («На панщині пшеницю жала...»). Как видите, у меня есть искренние вдохновители на решение этого, по нашему общему мнению, важного и полезного дела!

Но есть ещё один человек, который сам того не желая, навёл меня на мысль заняться исследованием вопроса о жизни и деятельности Т.Г.Шевченко в Великодержавии, его общения с русскими деятелями литературы и искусства и их влияния на формирование его мировоззрения. Этим человеком является уважаемый и любимый в наших странах Народный

артист Украины Богдан Ступка. Произошло это во время проводившегося украинским телевидением плебисцита «Великие украинцы». Тогда Богдан Ступка сделал глубоко содержательное и проникновенное сообщение о Петербургском (после ссылки) периоде жизни и деятельности гениального поэта и талантливого художника. В итоге всеукраинского голосования в числе первой десятки фамилий оказалось и имя Т.Г.Шевченко. Но организаторы плебисцита впали в азарт и решили построить всех в десятке по ранжиру. На первом месте оказался князь Ярослав Мудрый. За ним последовали кардиолог Амосов и политический деятель Степан Бандера. И лишь на четвёртом месте оказался Шевченко. Не мне судить об итогах выбора украинского народа. Каждый такой выбор достоин уважения. Лично мне такое голосование показалось лишним и напомнило мне попытку в очередной раз сделать из Т.Г.Шевченко «правофлангового». О том, как его уже пытались сделать «правофланговым» имеется запись в дневнике от 7 июля 1857 года. Тарас Григорьевич по этому поводу написал следующее:

"К 7 часам всё было готово, в полной амуниции люди были выведены на поляну. В том числе и я, в 7 часов явился сам капитан Косарев во всё своём ослином величии и после горделивого приветствия подошёл прямо ко мне, благосклонно хлопнув меня по плечу. И сказал: "Что, брат, отставка? Нет, мы ещё из тебя сделаем отличного правофлангового, а потом и с богом". И тут же отдал приказание капральному ефрейтору заняться со мной маршировкой и ружейными приёмами часика четыре в день".

Вполне допускаю появление возражений и оправданий, что, мол, шоу-плебисцит - это всего лишь игра, и никто не собирался строить Т.Г.Шевченко в шеренгу по ранжиру. Но печальный факт налицо, и он стал достоянием широкой общественности, хотя и был воспринят ею неоднозначно. К тому же на следующий год в России на плебисците среди великих россиян А.С.Пушкин также не был первым.

Выбор темы своего выступления «Знания о творческих и личных связях Т.Г.Шевченко с русскими деятелями литературы и искусства как важный фактор сближения народов России и Украины» я сделал неслучайно. В первую очередь, я исходил из того, что Тарас Григорьевич, как великий сын украинского народа, глубоко национален. Одновременно его жизнь и творческая деятельность в России, почтительное отношение к гениальному поэту и талантливому художнику со стороны представителей русской творческой интеллигенции подтверждает его интернационализм. Принимая во внимание эти черты, полагаю, что следует с полным основанием считать, что жизнь и деятельность Тараса Григорьевича составляют глубинный пласт русско-украинских культурных и духовных ценностей.

К превеликому сожалению, эти ценности в течение последних 20 лет пребывали в забвении. Да и до сих пор остаются невостребованными в просветительской и образовательной сферах России. О причинах, породивших такое положение дел, сказано и написано более, чем достаточно. Тем не менее, позвольте напомнить о них.

Прежде, чем приступить к написанию «Сборника», довелось прочитать и освежить в памяти значительную часть книг, посвящённых Т.Г.Шевченко. Среди них мемуарная литература и научные труды украинских и российских авторов. труд Отдавая себе отчёт в том, что всю богатейшую «Шевченкиану» осилить в столь короткий срок крайне сложно. Я решил оттолкнуться от следующих трудов, изданных в своё время в России и Украине. В настоящее время все свои усилия я сосредоточил на реализации такого важного положения проекта, каким является «Сборник материалов о Т.Г.Шевченко» (к 200-летию со дня рождения Великого Кобзаря»).

После распада Советского Союза в бывших союзных республиках, ставших в 1991 году суверенными государствами, начался процесс переписывания истории. Не миновала сия участь и России, и Украины. При этом «переписчики» словно сговорившись рассорить наши народы, стали умышленно выпячивать в своих опусах и предавать гласности неприглядные события и факты из истории отношений обеих стран, которые, вне всякого сомнения, были

как с одной, так и другой стороны. Но, при всём при этом, игнорировались положительные события и факты, свидетельствовавшие о непреходящих культурных и духовных ценностях наших народов, отрицалась их историческая общность. Такой подход являлся своего рода раздражителем, который вкупе с газовыми, приграничными и другими конфликтами подвергали отношения между нашими странами и народами серьёзнейшим испытаниям. Тогда же в лексиконе политиков и журналистов, говоривших и писавших о российско-украинских отношениях, постоянно применялось словосочетание: «Наши страны обречены на соседство». Прошу обратить внимание на слово «обречены». В данном словосочетании оно несёт заряд фаталистической безысходности и угнетающего пессимизма, отсутствия веры в то, что эти отношения могут быть добрососедскими. Итог сказанного таков: все перечисленные деяния были направлены на отторжение наших народов друг от друга, на искоренение «чувства семьи единой», воспетого украинским советским поэтом Павлом Тычиной.

Эти неприглядные процессы коснулись и образовательной сферы. Не может не беспокоить тот факт, что в учебниках по литературе для российских образовательных учреждений отсутствует упоминание об украинской литературе, о таких выдающихся писателях, как Тарас Шевченко и Иван Франко, Марко Вовчок и Леся Украинка, Мыхайло Коцюбинский и Панас Мырный. Не представлены и современные украинские писатели и поэты. Объяснений такому, мягко говоря, не отвечающему совместным культурным и духовным ценностям наших народов положению дел накопилось предостаточно. Но самое главное – отсутствие до последнего времени доброй воли руководства обеих стран, а также построение отношений, где приоритетными являются следующие принципы: государственные интересы, экономическое и гуманитарное сотрудничество.

Как показало минувшее двадцатилетие, государственные интересы России и Украины далеко не всегда совпадали. Взять в качестве примера хотя бы различия в подходах России и Украины к НАТО и Европейскому Союзу. В экономическом сотрудничестве тоже не всё гладко. Заверения архитекторов таких межгосударственных отношений о том, что купцы никогда не были и не будут заинтересованы во вражде и войнах, в данном случае не оправдали себя. Оно и понятно, интересы продавца и покупателя никогда не совпадают: один хочет продать подороже, а другой купить подешевле. Без доброй воли и без взаимопонимания разрубить этот «гордиев узел» невозможно. Самое печальное в этом является факт, что возникающие по такому поводу конфликты становятся через средства массовой информации достоянием общественности и оказывают своё влияние на умонастроения людей. При этом порождают недобрые чувства у соседей друг к другу. Этот сценарий нашим народам, к сожалению, уже хорошо известен.

Если первые два принципа проявляли себя достаточно активно и имели общественный резонанс (и позитивный, и негативный), то гуманитарный до недавнего времени находился «в тени». «Лучом света», частично развеявшем тьму, явились недавно прошедшие в России Дни науки и образования Украины. Как уже отмечалось здесь, это было беспрецедентное событие в гуманитарном сотрудничестве между нашими странами. По этому поводу посол Украины в России В.В.Ельченко очень справедливо заметил: «За 20 лет независимости выросло целое поколение молодёжи, не имеющей опыта совместной жизни наших народов».

Хочется надеяться, что это одна из вестниц того, что задекларированная президентами наших стран Д.А.Медведевым и В.Ф.Януковичем добрая воля «реанимировать и возродить» российско-украинские отношения начинает воплощаться в конкретные дела.

Придание гуманитарному сотрудничеству большего удельного веса в двухсторонних отношениях способствовало бы спокойному и рассудительному диалогу между политиками и предпринимателями, деятелями науки, литературы и искусства России и Украины. Есть в этом важном деле соответствующая ниша для деятельности и педагогической общественности наших стран. И тогда, вне всякого сомнения, в лексике политиков и журналистов появится новое словосочетание, более соответствующее интересам наших народов, а именно: «Россия и

Украина благословенна на добрососедство». Как тут не вспомнить слова патриарха Кирилла, произнесённые им в 2010 году во время богослужения в Днепропетровске: «

Наша Педагогическая академия сотрудничает с Киевским областным институтом последипломного образования педагогических кадров в городе Белая Церковь (ректор Наталия Ивановна Клокарь – доктор педагогических наук, профессор). Важное место среди разнообразных форм и методов сотрудничества занимает проект, который условно разделён на две части. Одну из них «Выдающиеся украинцы в России», реализует Академия, а другую «Выдающиеся россияне в Украине» - наши украинские партнёры.

На этом фоне осуществляется сотрудничество нашей Академии с рядом украинских педагогических научно-учебных учреждений. Это Черкасская, Харьковская, Запорожская академия, Киевским областным институтом последипломного образования педагогических позволете выразить удовлетворение по поводу проявленного интереса к реализуемому нашей Академией во взаимодействии с нашими партнёрами – Киевским областным институтом последипломного образования педагогических кадров в г. Белая Церковь проекту «Выдающиеся украинцы в России» и «Выдающиеся россияне в Украине». Отсчёт времени этот проект начал во второй половине 2009 года и является одной из форм нашего сотрудничества. Родился он во время обмена информацией нашей делегации, возглавляемой ректором педагогической академии последипломного образования Московской области академиком Российской академии образования С.П.Ломовым с руководителями Киевского института – ректором Н.И.Клокарь и проректором Н.Н.Бендерц о культурных и духовных ценностях народов России и Украины. Как всем нам известно, к тому времени межгосударственные отношения уже оказались у критической черты, за которой только место вражде и ненависти. Средства массовой информации в наших странах с тревогой сообщали, что опросы населения показали: 70% украинцев враждебно настроены к россиянам и ровно же столько россиян – к украинцам. Не уверен в достоверности этих цифр, но разного рода конфликты на межгосударственном уровне становились достоянием наших народов и не могли не оказывать негативное влияние на умонастроения людей. К счастью, не все люди в наших странах поддались этому опасному психозу.

Сегодня не могу не сказать о совместных российско-украинских мероприятиях в связи со 150-летием перезахоронения Т.Г.Шевченко.

Под патронатом президента России Д.А.Медведева и президента Украины В.Ф.Януковича состоялась акция "Последний путь Т.Г.Шевченко", посвящённая 150-летию перезахоронения Т.Г.Шевченко. Организованная Межпарламентской ассамблеей СНГ и Верховной Радой Украины, акция прошла по многим городам России и Украины, по которым в 1861 году проходила траурная процессия с телом Т.Г.Шевченко, чтобы похоронить его в соответствии с "Завещанием" на Украине милой": Санкт-Петербург, Тверь, Тула, Орёл, Севск, Глухов, Кролевец, Батурин и Бровары. По всему этому маршруту проследовала делегация, в состав которой вошли парламентарии России, Украины и Казахстана.

Старт акция взяла 14 мая 2011 года в Санкт-Петербурге. В течение 2 дней здесь проходили многочисленные мероприятия. Среди них митинг-реквием и панихида у памятного камня на Смоленском кладбище, Вечер памяти в Таврическом дворце, возложение венков к памятнику Т.Г.Шевченко на Смоленской площади, посещение мемориальной мастерской поэта и художника в музее Российской академии искусств.

Торжественные мероприятия прошли по всей мемориальной трассе. Так, например, в г.Орле 19 мая в сквере по улице Московской, на месте, где в прошлом располагалась Крестовоздвиженская церковь, в которой отпевали Тараса Шевченко, состоялся митинг памяти великого сына украинского народа. Завершилась акция 22 мая в Киеве. В храме Рождества Христова на Подоле состоялась поминальная служба. В этот же день делегация парламентариев посетила Канев и приняла участие в церемонии возложения цветов к могиле Шевченко на Чернечей горе.

За сухими строчками информационных сообщений ощущается особая торжественность состоявшихся мероприятий. Одновременно участники торжеств.....

Из материала Ивана Крылова – редактора информационной службы фонда "Русский мир". Опубликовано в Интернете 13 мая 2011 года: "Председатель Верховной Рады Украины Владимир Литвин, выступая на состоявшемся в октябре 2010 года заседании Совета Межпарламентской ассамблеи государств – участников СНГ, посвящённом вопросам 200-летию со дня рождения и 150-летию со дня смерти Т.Г.Шевченко, выразил надежду. Что торжества станут новой яркой страницей в отношениях между Украиной и Россией. Глава украинского парламента подчеркнул, что украинцы помнят и будут всегда помнить благородные деяния людей и народов, активно и бескорыстно участвовавших в драматичной и поистине героической судьбе Шевченко. В.Литвин выразил благодарность "казахским и российским друзьям, проделавшим невероятно огромную работу, за то, что они почитают память Великого Кобзаря как своего родного человека".

Творчество Великого Кобзаря - это глубокий пласт культурных и духовных ценностей, который может и должен быть востребованным в деле воспитания подрастающих поколений в духе дружбы и доверия между народами России и Украины.

*Б.Н. Найдено, доктор исторических наук,
профессор, заведующий кафедрой социальных
дисциплин, истории и культурного наследия ГОУ
"Педагогическая академия последипломного
образования" Министерства образования
Московской области*

УКРАИНА И РОССИЯ: ЕДИНАЯ ИСТОРИЧЕСКАЯ СУДЬБА (ИЗ ОПЫТА РЕАЛИЗАЦИИ УЧЕБНЫХ ПРОГРАММ МОУ И ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В МОСКОВСКОЙ ОБЛАСТИ)

Прежде всего, позвольте выразить вам признательность за предоставленную возможность принять участие в международном форуме педагогических инноваций, который здесь, в Черкассах, начал свою работу.

Все мы до сих пор находимся под впечатлением произошедшего в середине сентября с.г. события — проведения дней науки и образования Украины в России с участием научно-педагогической общественности двух стран. Этот факт имеет поистине историческое значение. По словам посла Украины в России Владимира Ельченко, эти мероприятия впервые за 20 лет имели большой перспективный задел на будущее сотрудничество в области гуманитарных отношений между Украиной и Россией.

О значении этого форума говорили министры науки и образования Владимир Табачник и Андрей Фурсенко. Российский министр отметил, что в ходе московской встречи было намечено немало совместных проектов. «Сдвинулось, например, с мёртвой точки, написание совместных учебников по истории двух стран. Для начала решено подготовить единые учебные пособия для учителей ... с толерантным подходом к болезненным проблемам...»

С мнением российского министра, видимо, следует согласиться. Наверное, в излагаемых материалах учебников по истории обеих стран есть болезненные проблемы. И это не только необъективное освещение совместной истории, которое имеет место быть и на Украине, и в России. Хотя проблема фальсификации истории в школьных учебниках имеет весьма негативные последствия фундаментального характера.

Как известно, после распада Советского Союза, в силу ряда объективных и субъективных причин, связь славянских народов бывшего СССР утратила свою

эффективность. Вполне определённые деструктивные силы способствовали нашему разобщению, используя для этого инструменты идеологической борьбы, прежде всего фальсификацию нашей общей истории.

И надо отметить, немалого добились. Особенно уязвимым для фальсификации нашей истории стал советский период. Героические и трагические страницы советской истории ловко использовались, и, к сожалению, продолжают использоваться для посева зёрен недоверия между народами Украины и России, например, тема «голодомора на Украине». В России при освещении темы Победы в Великой Отечественной войне нередко забывается вклад народов всех союзных республик в её достижение. В настоящее время научное сообщество российских историков озабочено не только проблемой преодоления фальсификации истории России, но и необходимостью создания единого системного подхода к освещению важнейших исторических явлений и процессов в истории славянских народов – народов Украины, Белоруссии и России. И это не случайно.

На сегодняшний день в федеральном перечне учебников истории для МОУ, утверждённом Министерством науки и образования РФ, значатся более 100 наименований (в украинском перечне – около 40). Ясно, что такая палитра учебников и отсутствие единой содержательной и идеологической концепции их написания и преподавания истории России порождает благодатную почву для её фальсификации.

Судя по одиозности ряда учебников по истории Украины, у вас, уважаемые коллеги, тоже имеется подобная проблема (Учебники под ред. Власова В.С. История Украины. 8 кл.; под ред. Власова В.С., Данилевской; Введение в историю Украины; Грушевский М.С. Введение в историю Украины и др.)

Что касается необходимости разработки единства подходов к освещению нашей общей истории, то она очевидна, и задача этой разработки очень проста. На самом деле, нужно всего лишь помнить о том, что история, прежде всего наука, и как любая другая наука, обладает своей научной методологией. Вот чем должны руководствоваться те люди, которые берутся за написание учебников, и тем более те, кто делает на них заказ. Можно только приветствовать инициативу научной общественности и руководства Минобрнауки Украины и России о намерении совместно создать учебники по истории двух стран.

К проблеме фальсификации истории тесным образом примыкает проблема политической конъюнктуры, оказывающая большое давление на формирование учебного исторического материала, особенно относительно последнего этапа новейшего периода истории России (конец XX – начало XXI вв.) При этом Отечественная история советского времени, мягко говоря, подаётся тенденциозно. Печально констатировать, что инициатива в данном случае исходит из официальных кругов России. Например, в апреле текущего года прозвучал нажимной призыв, обращённый к научной и педагогической общественности десталинизировать Отечественную историю советского периода.

Надо признать, что это мы уже проходили в «доперестроечный» период, когда нам и в школах и в вузах преподавали историю советского времени с главным организатором и вдохновителем всех наших побед в период с 1923 по 1953 гг. – коммунистической партией, но без её генерального секретаря, без Сталина.

И тогда (в 50-80-е годы XX века) история СССР была подвержена политической конъюнктуре и сейчас по сути осуществляются попытки сподвигнуть научную общественность к фальсификации истории XX века. И если будет создан для российских школ единый учебник по истории (о чём говорилось выше), то с такой установкой относительно советского периода, вряд ли он будет объективным.

Уважаемые коллеги! Сегодня перед российским научно-педагогическим сообществом стоит сложнейшая задача воспитания высоконравственного, творческого, компетентного гражданина России, национального идеала. В этих целях в Российской академии образования РФ в 2009-2010 гг. была разработана концепция духовно-нравственного развития и

воспитания личности гражданина России, которая в настоящее время является методологической основой реализации ФГОС общего образования. Учителя и преподаватели истории и обществознания позиционируют себя в этом главными действующими лицами. Иначе быть просто не может. Как воспитать высоконравственного, творческого, компетентного гражданина страны в условиях отсутствия государственной идеологии? Нет идеологии, но есть история страны, это значит, что во главу угла процесса духовно-нравственного развития и воспитания есть возможность поставить многовековую нашу общую историю с её трагическими и героическими страницами, начиная со времён Киевской Руси и до конца XX века.

Важнейшим элементом процесса духовно-нравственного воспитания и развития является патриотическое воспитание. Уважаемые коллеги, в эти дни общественность Московской области отмечает 70-летие битвы под Москвой. Муниципальные образовательные учреждения области проводят массовые мероприятия, посвящённые этой дате. Благо, что для этого имеется прекрасная музейная база (во многих школах области имеются свои музеи и залы боевой славы). Благодаря внеклассной работе учителей истории, сотрудникам воспитательных структур, энтузиастам военно-патриотической деятельности процесс патриотического воспитания учащихся ведётся систематически.

Однако существует другая проблема. На уроках истории этому важному делу должного внимания невозможно уделить из-за ничтожно-малого количества учебных часов, отводимых, например, на тему о Великой Отечественной войне. Даже в наиболее объективных учебниках по истории России (например, авторов О.В. Волобуева и С.В. Кулешова) битве под Москвой отводится 1,5 страницы и то с 2-3 иллюстрациями.

Надо сказать, что в целом, в МОУ РФ на предметы всеобщей истории и истории России сегодня уделяется времени меньше, чем, например, в 1997 г. и, несмотря на разработку и внедрение уже в 2012 г. нового ФГОС по истории в МОУ увеличение количества часов по этим предметам не предусматривается.

Уважаемые коллеги! И ещё об одном важном и общем для нас вопросе – кадровом обеспечении учительского корпуса. В РФ, Московской области, в силу ряда причин, прежде всего социального характера, учителя старшего и пожилого возраста по количественному показателю преобладают над молодёжью. С одной стороны – хорошо, как правило, от такого показателя качество преподавания выигрывает. С другой, мы столкнулись с проблемой трудностей, испытываемых учителями старшего поколения в овладении информационными технологиями для преподавания истории и обществознания. И это, действительно, проблема, тем более, что она сопряжена с вопросами их аттестации.

Надо отметить, что из этого положения мы пытаемся выйти достойно. Наша кафедра – кафедра социальных дисциплин, истории и культурного наследия, наряду с другими, уже много лет реализует учебную программу повышения квалификации учителей «Использование информационных технологий в преподавании истории и социальных дисциплин», что даёт возможность, в основном, решить для них определённые задачи в данной проблеме. Наряду с этим, кафедра в своей работе по повышению квалификации учителей Московской области использует ряд учебных программ, в содержательном аспекте замыкающихся на ключевые вопросы нашей общей истории. Это темы становления и развития древнерусской государственности (Киевской Руси); оформления национальной правовой системы (на основе Русской Правды Ярослава Мудрого); формирования национальной культуры (на основе культуры Киевской Руси); утверждения национальной идеологии (на основе единой религии для восточных славян, как правило, православного христианства). Сегодня остаются востребованными программы курсов повышения квалификации для учителей и руководителей муниципальных образовательных учреждений – «Основы православной культуры», «Духовность и нравственность в воспитательном процессе», «Духовное краеведение Подмосковья», «Философский и мировоззренческий аспекты в духовно-нравственном

воспитании» и др. В основу этих программ заложена фундаментальная культурологическая база истории становления и развития общей нашей культуры, истории православной церкви, как духовного наставника наших народов на значительном этапе пути совместного проживания. Подчеркивается неразрывная связь духовного развития восточно-славянских народов, их нравственное, идеологическое единение.

Уважаемые коллеги! В завершении своего выступления позвольте выразить надежду и уверенность в том, что не дожидаясь результатов написания совместных учебников по истории России и Украины, о чём приняли решение наши министры науки и образования месяц тому назад в Москве,- мы будем более эффективно продолжать нашу совместную работу, предусмотренную известными договорами о сотрудничестве от 2008 года.

Г.М.Батура, старший викладч кафедрі педагогіки дитинства та сім'ї УО «Могилевський державний університет ім.А.А.Кулешова» (Республіка Білорусь)

РАЗВИТИЕ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В НЕПРЕРЫВНОМ ДОПОЛНИТЕЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Исследования в области дошкольной педагогики, психологии позволяют утверждать, что дошкольный возраст является наиболее продуктивным для формирования всех сторон жизнедеятельности ребенка, дает возможность развивать его все стороны, учитывать его потребности, желания. Основная цель дошкольного образования – разностороннее развитие ребенка, задаваемое государственным стандартом в полном объеме в соответствии с возрастными и индивидуальными возможностями, спецификой детства как самоценного периода жизни человека. [2]

Сегодня учреждения образования различных типов оказывают дополнительные образовательные услуги. Выбор таких услуг определяется, прежде всего:

- требованиями родителей ребенка или дополнительными образовательными программами для детей дошкольного возраста;
- изменениями в структуре общественного дошкольного образования созданием различных типов дошкольных образовательных учреждений (государственных и частных детских садов, детских центров с определенной направленностью воспитательно-образовательной работы, групп отдыха и целенаправленной подготовки к школе, специализированных детских садов и т.д.) на основе реализации существующего социального заказа;
- разработкой педагогических технологий реализации программ, ориентированных на различные виды детской деятельности и формы организации воспитательно-образовательной работы с дошкольниками в зависимости от общих и конкретных педагогических целей, направленности программы, материально-технической оснащенности детских садов и сложившихся традиций освоения детьми «поля человеческой культуры».

На сегодняшний день дополнительное образование детей дошкольного возраста могут оказывать и оказывают не только воспитатели, но и специалисты, которые работают по собственным авторским программам, по какому-либо направлению: музыкальному, художественному, эстетическому, нравственному, психологическому и другим. [1]

Дидактические основы организации процесса обучения в дошкольном возрасте предполагают проведение занятий как основной единицы учебно-воспитательного процесса.

Вышесказанное учитывается и при проведении занятий в рамках дополнительного образования детей дошкольного возраста.

В рамках актуализации темы развития дошкольников в непрерывном образовании, необходимо отметить важность посещения дополнительных занятий детьми, как одного из условий, способствующих успешной их социализации. Активно включаясь в образовательный процесс, дошкольники получают возможность проявить себя в новой группе сверстников, закрепить уже сформированные коммуникативные навыки и приобрести новые способы взаимодействия с взрослыми и сверстниками. Особенно это важно, для детей, которые не посещают детский сад (по состоянию здоровья, из-за низких адаптационных возможностей и т.д.).

Все вышесказанное и послужило основанием для открытия на базе института повышения квалификации и переподготовки кадров при УО «МГУ им. А.А. Кулешова» на базе образовательного центра школы раннего развития детей дошкольного возраста «ПоЗнайка».

Основными задачами дополнительного образования дошкольников являются:

- приобщение детей дошкольного возраста к человеческим ценностям;
- развитие нравственных качеств, формирование патриотических чувств;
- воспитание доброжелательных отношений, уважения к старшим;
- создание оптимальных социально-психолого-педагогических, условий для реализации единой линии развития ребенка на этапе дополнительного образования;
- обеспечение разностороннего развития детей дошкольного возраста с учетом возросших возможностей и специфики школьной жизни, наряду с освоением важнейших навыков, умений учебной деятельности и в новой социокультурной ситуации;
- включение родителей в образовательно-воспитательный процесс, повышение их педагогической культуры.

Основными структурными компонентами занятия являются:

- организация детей, или вводная часть занятия, когда необходимо сконцентрировать внимание детей, возбудить их интерес к предстоящей деятельности;
- основная часть занятия, предусматривающая собственно процесс передачи знаний детям и их активную деятельность;
- заключительная часть, связанная с подведением итогов детской деятельности, анализом и оценкой выполненных детских работ.

В процессе проведения занятия педагог использует целесообразные методы и приемы обучения с целью проведения эффективного образовательного процесса.

1. Наглядные методы включают: показ предметов, картин, иллюстраций; использование ТСО и дидактических пособий.

2. Словесные методы используют в тесной связи со словом, пояснением. С развитием наглядно-образного мышления у детей старшего дошкольного возраста показ заменяется объяснением, и педагог чаще пользуется приемом объяснения, рассказа, беседы, чтения.

3. Практические методы связаны с применением знаний в практической деятельности, овладением умений и навыков посредством упражнений.

4. Игровые методы – дидактические игры, физкультминутки, эпизодические игровые приемы (загадки, упражнения-имитации, игровые действия и т.д.). [3]

Включение детей дошкольного возраста в процесс дополнительного образования обеспечивает:

- преемственность дошкольного и начального школьного образования в соответствии с государственными требованиями на основе координации управленческих действий всех инфраструктур, обеспечивающих данный процесс;

- личностно-ориентированный подход для реализации эстафетности единой линии развития шестилетних детей при переходе из дошкольного учреждения в начальную школу под руководством профессионально подготовленных педагогов дошкольного и начального школьного образования;

- полноценное физическое, интеллектуальное, социальное и духовно-нравственное развитие шестилетних детей при поступлении в начальную школу;

- равные возможности получения качественного образования всеми детьми старшего дошкольного возраста в дошкольных учреждениях Республики Беларусь независимо от их организационно-правовой формы.

Дополнительное образование детей дошкольного возраста способствует:

- развитию индивидуальных способностей детей дошкольного возраста,
- развитию эстетического, культурного, художественного, музыкального, спортивного воспитания детей дошкольного возраста;

- оздоровлению детей;

- развитию психологического воспитания;

- оказание коррекционной помощи детям дошкольного возраста.

Таким образом, сказанное выше дает нам возможность предположить, что при продуктивном взаимодействии всех институтов, участвующих в образовательном и воспитательном процессе детей дошкольного возраста, система дополнительного образования играет большую роль как один из институтов социализации ребенка.

Кроме того, непосредственное участие родителей в выборе учреждения дополнительного образования, программы, специалистов, оказывающих образовательные услуги, даст возможность создания образовательной среды, включающей многообразие типов и видов образовательных услуг, начиная, с дошкольного возраста, и на протяжении всего процесса обучения ребенка, что будет способствовать повышению уровня педагогической культуры родителей.

ЛИТЕРАТУРА

1. Наумчик В.Н. Паздников М.А., Ступакевич О.В. Педагогический словарь / В.Н. Наумчик, М.А. Паздников. – Минск, 2006.– С.45.
2. Пралеска: программа дошкольного образования / Е.А.Панько и др. –Минск: НИО, Аверсэв, 2010 – 320 с.

*С.С. Аракелян, соискатель кафедры
человековедения и физической культуры ГОУ
"Педагогическая академия последипломного
образования" Министерства образования
Московской области*

ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ СОДЕРЖАНИЕ ЭТНИЧЕСКОЙ ТОЛЕРАНТНОСТИ КАК КАЧЕСТВА ЛИЧНОСТИ, ЦЕЛЕНАПРАВЛЕННО ФОРМИРУЕМОГО В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

В XXI веке по-прежнему остаются проблемы, от решения которых зависит мирное сосуществование людей на всей Земле. В силу многих политических, экономических причин и изменения идеологических ориентиров нынешнее время характеризуется как ростом национального самосознания народов, так и всплеском межнациональных конфликтов, а также миграцией населения бывших советских республик. Все эти факты отражаются и в повседневной жизни, они воспринимаются детьми и затем переносятся на межличностные

отношения со своими товарищами, представителями других этносов, т.к. состав учащихся в российских школах традиционно полиэтничен.

В условиях демократизации школьного образования в России произошла утрата важной составляющей государственного воспитания этнической толерантности граждан многонациональной России.

В связи с этим важным в учебно-воспитательном процессе является понятие этнической толерантности. Что означает, прежде всего, уважительное отношение к ценностям и культурным наследиям других этнических групп, позитивное отношение к межэтническим контактам, почтительное отношение к многообразию культур, к человеческой индивидуальности.

Многонациональный состав населения России определяет неизбежность развития в каждом человеке этнической толерантности. Принципы толерантности необходимы во всех областях социальных отношений. Именно поэтому первостепенной задачей образования должно стать решение проблем толерантности, этнических предубеждений и стереотипов, национализма и установок на позитивное межэтническое общение.

При анализе вопросов, связанных с развитием этнической толерантности в содержании школьной системы образования, стала очевидна недостаточность рассмотрения проблем толерантности. Учитывая полиэтничный состав России, большое значение для будущих выпускников будет иметь наличие высокого уровня этнической толерантности, необходимой для культурного восприятия окружающей действительности в дальнейшей учебе и в будущей профессиональной деятельности.

Этническая толерантность не является врожденным качеством, она приобретает через личный жизненный опыт, воспитание и социализацию; она формируется в результате интеграции и взаимообогащения культур многих народов.

Современные школьники слабо разбираются в культуре этносов. Это незнание предстоит восполнить при наполнении системы школьного образования новым содержанием. Таким образом, становится очевидным необходимость усовершенствования образовательных программ с применением кросскультурного воспитания.

Сфера образования имеет возможность целенаправленно формировать, воспитывать и развивать ментальные качества человека, другими словами - формировать менталитет толерантности. Ввиду этого можно утверждать, что формирование менталитета толерантности, воспитание толерантности — первостепенная стратегическая задача образования в XXI веке. Выполнение этой задачи не представляется возможным без глобальных изменений в сфере образования.

Министерство образования РФ разработало федеральную целевую программу «Формирование установок толерантного сознания и профилактика экстремизма в российском обществе», реализация которой проходила в период с 2001 по 2005 гг. Первостепенными задачами программы стала разработка комплекса учебных программ по воспитанию толерантного сознания, а также разработка системы мер и механизмов формирования норм толерантного сознания на всех трех ступенях системы образования. Важно создание необходимых условий для целенаправленного развития толерантности у школьников в процессе учебно-воспитательной работы. Для позитивного ведения культурного диалога, а также в целях мирного сосуществования с различными группами или их представителями возникла необходимость развития этнической толерантности как морального качества личности.

При поликультурном образовании учитель, являясь проводником российской и мировой культуры, способен воспитывать толерантного гражданина мира.

Решение задач нового времени требует инновационных подходов к образовательному процессу. Первостепенными становятся задачи, претворяющиеся посредством дидактического материала самого предмета и методических приемов ведения уроков, прежде

всего, гуманитарного цикла (история, обществоведение, литература, русский язык, иностранные языки), которые воспитывают у школьников патриотизм и отношение к своему языку и культуре как к национально-культурным ценностям, а также дают знания о культурных достижениях других стран, что, несомненно, способствует развитию у учащихся этнической толерантности.

В образовании на современном этапе приоритетными становятся гуманитарные дисциплины, т.к. они являются культурно-формирующими. Объясняется это не только новыми запросами, предъявляемыми к школе XXI века, но и направленностью школы на развитие высоконравственной и образованной личности. Одной из актуальных задач предметов гуманитарного цикла является развитие толерантного сознания школьников, профилактика этнического конфликта при межличностных отношениях.

На уроках **русского языка** можно использовать этнонимы – наименования по национальной и государственной принадлежности. Это названия различных наций, народов, народностей, племен, племенных союзов, родов и т.п. Очень важно использовать этнонимы на уроках, т.к. они являются принадлежностью словарного запаса русского языка, включают в свой состав значительное количество лексем, история которых представляет значительный интерес. В качестве материала могут использоваться как отдельные слова-этнонимы, так и тексты, включающие в себя этнические названия. Такие лексемы могут пригодиться при проведении различных видов лингвистического анализа в качестве материала для словарной работы и т.д.

Большим пространством для развития толерантности школьников являются уроки **литературы**, способствующие не только воспитанию достойного гражданина, но и толерантного человека.

Развитию этнической толерантности способствуют как древнерусская литература, так и произведения классиков XIX-XX вв. Древнерусская литература учит проявлять терпимость к людям разной социальной среды. Терпимость и умение принимать людей с позиции добра – это реальные дела в повседневной жизни людей, живущих по заповедям.

При изучении повести Н.В. Гоголя «Тарас Бульба» актуальной становится не только тема патриотизма, но и тема межэтнического взаимоотношения. Главный герой – Тарас Бульба настолько предан своему товариществу, что убивает сына не только потому, что тот предал свой народ, но и за то, что тот полюбил дочь врага. Именно на этих уроках учителя поднимают вопросы о таких вечных понятиях, как любовь, родина, жизнь, смерть, не подчиняющихся понятиям «свой» или «чужой».

И М.Ю. Лермонтов («Герой нашего времени»), и Л.Н. Толстой («Кавказский пленник», «Война и мир»), и Н.С. Лесков («Очарованный странник») в своих произведениях затрагивают тему других культур, других этносов. Ф.М. Достоевский в романе «Преступление и наказание» говорит о теории Раскольникова, который делил человечество на два разряда: «тварей дрожащих» и «право имеющих». Десятиклассники, направляемые учителем, эту теорию отрицают.

В старшем школьном звене, как ни парадоксально, но изучение истории и литературы также могут влиять и на интолерантное восприятие **«другого»**. В это время в учебной программе появляются и «поганые татары», и «немецкие псы-рыцари», и «дикий тунгус», и «злой чечен»... Было бы правильно на этом этапе обучения и в рамках школьной программы этих дисциплин начинать активную работу по формированию и развитию в учениках толерантности к представителям других народов и конфессий.

Этническую толерантность можно развивать и на уроках **иностранного языка**, который в школе носит коммуникативный характер, предполагающий в процессе обучения модели общения, требующие от участников определенных иноязычных навыков, а еще умения связывать нормы речевого поведения с языковыми средствами.

На уроках **истории** можно воспитывать учащихся в духе толерантности и неприятия всех форм фашизма и национализма.

Этническую толерантность можно развивать при изучении любого предмета в школе и не только гуманитарного цикла. К примеру, «**Технология**» в большей степени, чем другие дисциплины, носит практикоориентированный характер труда, когда класс разделен на две группы, что позволяет учителю воспитательного взаимодействия с каждым учеником. Данные особенности образовательной области «Технология» можно использовать в деле развития этнической толерантности у учащихся на уровне вербального восприятия информации и эмоционально-чувственного восприятия (восприятие красоты изделий декоративно-прикладного творчества народов при изучении разделов «Рукоделие», «Художественная обработка материалов», «Культура дома», вкусовых ощущений на уроках по кулинарии и др.).

Дисциплина «**Физическая культура**» сегодня должна восприниматься не только как спортивная тренировка на занятиях, но и как содействие развитию гармонической личности. В физическом воспитании молодого поколения у разных этносов в той или иной форме использовались всегда народные игры, разные состязания и развлечения, которые можно использовать в качестве средства для развития этнической толерантности.

Формирование этнотолерантности – сложный процесс, который начинается в раннем детстве и продолжается в течение всей жизни. Развитие толерантности находится под воздействием множества факторов, и важным среди них является образование.

Природа не признает пустоты и потому пробелы в воспитании заполняются деструктивными элементами, повлекшими за собой не прекращающиеся межэтнические столкновения, перерастающие в войны. Появилась современная мода на скинхедов, культ насилия, жестокости, «сильные личности», доминирует ориентация на личный успех за счёт подавления «чужих». Возникла опасность внедрения идей фашизма и национализма в школьную среду.

Возрастание роли этносов во всех сферах жизни общества актуализировало создание в субъектах Российской Федерации новой образовательной среды, важной характеристикой которой является культурный плюрализм. Этому способствует реализация принципа вариативности образования в государственной образовательной политике, разграничение полномочий центра и регионов в определении содержания образования и выделение его федерального и национально-регионального компонентов, имеющих общую концептуальную основу, способствующую сохранению единого образовательного и культурного пространства России.

Задача российской школы – остаться «единым социокультурным процессом модернизации российского полиэтнического социума в консолидированную надэтническую целостность», как считает специалист по проблемам национальной школы М.Н.Кузьмин. [Кузьмин М.Н. Образование в условиях полиэтнической и поликультурной России // Педагогика. 1999. №6. С.9]

ЛИТЕРАТУРЫ

1. Баныкина С.В., Степанов Е.И. Конфликты в современной школе: изучение и управление. - М.: КомКнига, 2006. – 184 с.
2. Кузьмин М.Н. Образование в условиях полиэтнической и поликультурной России // Педагогика. - 1999. - №6. - С.9.
3. Владимиров А.Г. Возрастные особенности формирования толерантности. - М., 2003. - 208 с.
4. Галоян С.В. Организационно-педагогические условия развития инновационной школы с этнокультурным (армянским) компонентом. Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – М., 2000.
5. Гершунский Б.С. Толерантность в системе ценностно-целевых приоритетов образования // Педагогика. - 2002. - №7. - С. 3-13.

*Е.А. Баишмакова, кандидат педагогических наук,
заведующий кафедрой человековедения и
физической культуры ГОУ "Педагогическая
академия последипломного образования"
Министерства образования Московской области*

УЧИТЕЛЬ И ОДАРЕННЫЕ ДЕТИ

Основная образовательная цель, провозглашенная в новых образовательных стандартах – это создание условий для самореализации человека. Самореализация предполагает и проявление одаренности. Можно высказать много критики по поводу того, как идут реформы, но эта стратегическая линия не вызывает сомнений в ее верности и соответствии духу времени. И далее, рассматривая документ «Наша новая школа» мы видим, что все направления служат этой цели, а не только направление работы с одаренными детьми.

Изменение содержания образования нацелено на то, чтобы учащиеся не просто получили знания, но и умели использовать их, причем в нестандартных жизненных ситуациях. А для этого необходимо не просто знания и не просто логическое мышление, а интуитивно-логическое мышление, то есть участия правого, творческого полушария мозга. Если мы говорим об улучшении инфраструктуры, то это тоже создание условий для наиболее полной реализации каждого учащегося. Если о здоровьесбережении, то без здоровья нет ресурса и учащемуся спать хочется, а не реализовывать себя. Развитие самостоятельности учебных также призвано решать не только какие-то финансовые проблемы образования. Главным образом оно призвано развивать инициативу учителей, педагогов в целом, стимулировать их к развитию, самосовершенствованию, а также усиление такого корпуса руководителей, которые не работают в рамках оргкультуры «Власть и сила», а умеют создать команды и мотивировать людей, не боясь конкуренции. И, наконец, совершенствование педагогического корпуса – напрямую связано с идеей психолого-педагогического сопровождения учащихся на пути их самореализации.

Таким образом, задачу работы с одаренными детьми надо рассматривать в более широком контексте.

Спорным до сих пор является вопрос, у каждого ли ребенка есть свой талант, своя одаренность. Но очевидно, что каждый человек потенциально рожден для какой-то миссии, жизненной задачи. И с этой точки зрения все дети разные. Это то, что, в первую очередь должен понять педагог, работающий с детьми вообще, а не пытаться учащихся подстроить под модель выпускника. Надо признать, что модель выпускника – это некая отвлеченность из Платоновского мира идей и не имеет отношения к реальности. Реальность в том, что каждый индивид в природе неповторим. Неповторим даже цветок, дерево, а уж тем более человек.

Итак, первое. ***Все дети разные. Каждый ребенок неповторим.***

В чем сложность? Трудно работать педагогу, ища подход к каждому конкретному ребенку. Но на самом деле не нужно ничего искать, сам ребенок подскажет вам при одном условии, учитель примет **ребенка таким, какой он есть**. Процесс формирования, воспитания – агрессивные процессы. Педагог создает условия и только. И эти условия, главным образом в создании **безопасности** и возможностей для **развития**. Безопасность в **безоценочности**. Развитие заключается в предоставлении условий и способов для его реализации. Педагоги из-за страха потери управления над детьми и из-за своей профессиональной некомпетентности зачастую прибегают к оценке как способу управления и даже манипулирования. Даже попытки обходиться без оценок в первом классе не всегда удавались. Но если мы не можем обойтись без оценок знаний (сейчас есть заказ на совершенствование системы оценивания), то необходимо научиться хотя бы обходиться без оценивания ученика в целом, без оценивания его личности. Можно и нужно выразить педагогу свое отношение к поступку, слову (заметьте

не оценка поступка, слова, а свое отношение). Вы можете возразить, что на детей это не действует. Это уже вопрос авторитета педагога. Мнение уважаемого педагога, человека, всегда будет иметь значение. Педагог должен входить в референтную группу учащегося, иначе он вообще бесполезен как педагог. И эта авторитетность зарабатывается не уровнем его заработной платы, как многие думают, а вашим личным расцветом, который достигается и служением своему делу, в частности.

И здесь нельзя не остановиться на личности педагога. Каждый человек имеет условно три части: **здоровую, травмированную и реабилитационную**, которая помогает справиться с травмированной. У каждого человека свои травмы в большей или меньшей степени. Закрывая, а не излечивая свои раны, он наращивает защитную, реабилитационную часть, что помогает выжить, но совсем не способствует развитию. Самая главная и ресурсная – это здоровая часть, которая проявляется в чувстве собственного достоинства, самоуважении, самодостаточности, умении уважать свои и чужие границы, стрессоустойчивости и т.п. Только опираясь на эту здоровую часть психики, укрепляя ее, педагог способен дать возможность учащемуся быть таким, какой он есть.

Итак, второе правило.

Педагог может позволить учащемуся быть таким, какой он есть.

Это не страшно.

Почему здесь мы вынуждены говорить о страхе? Потому что ребенок может вести себя непредсказуемым образом, он может быть неуправляем, он может быть агрессивен даже по отношению к педагогу.

Третье правило.

То, как ученик проявляется, не имеет никакого отношения к личности педагога.

Некоторые проявления учащихся педагоги трактуют как неуважение к ним лично. Чаще всего, это ошибочно, и злого умысла у ученика нет. А если он даже есть и он целенаправленно хочет унижить учителя, это говорит о его больной психике, а не об учителе. И эти болезненные проявления не их вина, а их беда. И в таких ситуациях педагогу особенно важно владение внутренним равновесием, умением анализировать ситуацию и искать адекватный выход. Почему мы на этом останавливаемся? Потому что одаренные дети зачастую «трудные» дети.

Четвертое правило:

Педагог может не бояться оказаться в чем-то некомпетентным.

В свое время А.С. Пушкин мечтал «встать с веком наравне». Сейчас это не представляется возможным, информация увеличивается в геометрической прогрессии и это надо признать. И учащиеся могут оказаться более сведущими в чем-то, более компетентными. Учитель – это не ходячая энциклопедия, Интернет или технический справочник. Но у педагога всегда есть, и будет оставаться преимущество перед учащимися – **интегрированный** жизненный опыт. Это то, что зарабатывается только временем, особенно если человек развивается. Взрослый зрелый человек всегда может масштабней видеть, представлять причинно-следственные связи, имеет навык гармонизации самого себя и урегулирования любой ситуации. Взрослый зрелый человек видит и осознает свои страхи и умеет с ними работать. Однако, каждый педагог обязан в течение всей жизни учиться и развиваться. Говоря словами К.Д. Ушинского, если учитель перестает учиться, он умирает как учитель.

Еще один важный аспект- **семья**. Нет плохих детей и нет плохих родителей. Есть разные семьи, как и разные дети. Есть маргинальные семьи, есть семьи, в которых ребенку может угрожать опасность. Ребенку в таких семьях надо дать шанс на спасение. Именно не спасать, а дать шанс, возможность. Когда педагоги спасают, они не знают, кого спасают, возможно, будущих преступников. Но когда ребенку дается шанс, он может его использовать, если у него есть мотивация и воля к социальной здоровой жизни. Без этого никакое спасение

не будет эффективным. Итак, каждый ребенок детерминирован своей семьей и повторяет ее модели поведения.

Пятое правило:

Педагог может позволить учащемуся проявлять лояльность к своей семье.

Работа с семьей одаренных детей – особая проблема. Одаренный ребенок может родиться в любой семье, в том числе маргинальной. Поэтому и реакции родителей разные. Одни родители начинают предъявлять **повышенные требования к педагогам**, требуя особого отношения к их ребенку. В этой ситуации от педагогов требуется терпение и, понимая требования родителей, очень четко определить границы, что может образовательное учреждение, а чего нет. Возможно, лучшей конфликтной стратегией в данном случае будет компромисс.

Есть родители, которые начинают предъявлять **повышенные требования к самому ребенку**. В этом случае задача школы по возможности спокойно остановить родителей в их притязаниях и спасти здоровье ученика. Таким родителям приходится внушать, что главная ценность – здоровье и хорошие отношения, а своими безграничными притязаниями и честолюбием они могут разрушить добрые отношения с ребенком. Обычно такие люди бывают сами не реализованы в жизни и требуют, чтобы снова их жизнь за них прожили сын или дочь.

Есть родители, которые равнодушны к талантам детей, особенно из маргинальных семей и в этом случае педагогам приходится, в некоторой степени, **родительские обязанности** брать на себя в поддержке ребенка, в укреплении его веры в себя, помещении его в условия, способствующие развитию его одаренности. И есть, наконец, группа **адекватных родителей**, которые прекрасно понимают, что все в жизни относительно и переменчиво, и проявление одаренности и даже таланта не гарантируют будущего успеха в жизни. Главная же задача педагога, в какой бы семье не рос одаренный ребенок – это внушить ему чувство уверенности в себе, веру в свой собственный жизненный путь. Итак, правило шесть:

Педагог может способствовать укреплению веры ребенка в себя.

Часто встает вопрос «Кто отвечает за результаты обучения и воспитания?» Некоторые считают, что это школа, кто-то, что это семья, но реально это сами дети. Если они не будут мотивированы на ту или иную модель поведения, отношение к миру, никакие педагогические усилия не помогут. Здесь педагоги могут вновь столкнуться с проблемой ориентации ученика. Готовит ли он себя к жизни, хочет ли жить? Такие симптомы как алкоголизм, наркомания, нежелание учиться, занятие экстримом свидетельствуют о том, что ученик не ориентирован на жизнь. Последние достижения в области психологии, в том числе системно-семейный подход, позволяют взглянуть на эту проблему и воздействовать на негативную тенденцию. Но последнее слово остается за самим ребенком.

Итак, седьмое правило:

За результаты обучения и воспитания отвечает сам ученик.

И, наконец, **образовательная среда**. Выдающийся чешский педагог Я.Корчак определил четыре типа образовательных сред, исходя из двух параметров: свободы и активности. Среда, в которой низкие показатели и того и другого называется догматической. В такой среде не приветствуется инициатива, все четко регламентировано, жесткая дисциплина. Идейно она ориентирована на такие общие глобальные ценности, как государство, Бог и т.п.

Второй тип среды – где низкая активность, но много свободы. Там не регламентируют, ребенок может свободно проявляться, там больше всего заботятся о здоровье и самочувствии детей. Эта среда не ориентирована на какие-либо социальные достижения. Такая среда называется безмятежной и больше подходит дошкольным образовательным учреждениям.

Третий тип – карьерная среда. В ней поощряется активность, но в четких рамках. В этой среде идет конкуренция, чествуются победители олимпиад и конкурсов, Эта среда социально ориентирована, в ней много напряжения и даже борьбы.

И, наконец, четвертый вид среды - это где много активности и свободы и она называется творческой. В этой среде царит дух новаторства, неординарности, поощряется все новое, не вписывающееся в общие рамки. Общество настроено относиться к таким проявлениям, но именно благодаря им оно существует.

Итак, если посмотреть на проблему одаренных детей в контексте образовательных сред, то понятно, что в догматической среде они просто не смогут развиваться, для них она смерть. В безмятежной среде развитие возможно, но оно вряд ли будет особенно поощряться и поддерживаться. В карьерной среде легко только честолюбивым детям, а, как известно, крайнее честолюбие легко переходит в паранойю, но есть в психическое нездоровье. Для одаренных детей возможно на каких-то этапах такая среда может быть поддерживающей, но ограничено, поскольку ориентирована на социальный успех. Таким образом, лишь творческая образовательная среда отвечает требованиям развития одаренности. Но это еще не та среда, которая приветствуется в нашем российском образовании. В настоящее время мы видим ориентацию на карьерную среду. В такой среде мало места творчеству и здоровью. Выбор образовательной среды в значительной степени зависит от руководства образовательным учреждением и работающими в нем педагогами. Поэтому, дается ли в данном образовательном учреждении «зеленый свет» одаренным детям или нет, зависит и от типа этой среды.

Таким образом, психолого-педагогическая поддержка одаренных детей это комплекс как внешних условий, складывающихся из особенностей образовательной и семейной среды так и внутренней позиции педагогов, работающих с детьми.

*И.Н. Гаврилова, старший преподаватель
кафедры человековедения и физической
культуры ГОУ "Педагогическая академия
последипломного образования" Министерства
образования Московской области*

ПОДДЕРЖКА ОДАРЕННЫХ ДЕТЕЙ КАК ВАЖНЕЙШЕЕ НАПРАВЛЕНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ИНИЦИАТИВЫ «НАШЕЙ НОВОЙ ШКОЛЫ»

Наряду с социально-экономическими преобразованиями в России наблюдаются коренные изменения образовательной практики. Гуманизация изменила представления о целях и задачах образования, поставив в центр внимания индивидуальность обучаемого. Поэтому одним из приоритетных направлений педагогической науки является изучение благоприятных условий, способствующих поддержке одаренных детей.

Позиция государства четко обозначена: должна быть выстроена целостная система поиска и поддержки одаренных и талантливых детей, а также их сопровождение в течение всего периода становления личности. Национальная образовательная инициатива «Наша новая школа», одобренная Президентом Российской Федерации Д.А. Медведевым, декларирует поддержку талантливых и одаренных детей как одно из важнейших направлений.

В документе сказано: «Необходимо развивать творческую среду для выявления особо одаренных ребят в каждой общеобразовательной школе. Старшеклассникам нужно предоставить возможность обучения в заочных, очно-заочных и дистанционных школах, позволяющих им независимо от места проживания осваивать программы профильной подготовки. Требуется развивать систему олимпиад и конкурсов школьников, практику

дополнительного образования, отработать механизмы учета индивидуальных достижений обучающихся при приеме в вузы».

Л.Н. Антонова, Министр образования правительства Московской области, заявляет, что в Московской области выдаются стипендии губернатора «детям и подросткам, проявившим выдающиеся способности в науке, искусстве и спорте, стипендии детям-инвалидам». Большая работа в учреждениях дополнительного образования проводится по развитию детского художественного творчества. Областной фестиваль «Юные таланты Московии» ежегодно объединяет более 100 тысяч участников по различным видам и жанрам.

В рамках человековедческой компетентности мы рассматриваем одаренных детей и подростков с точки зрения управления педагогическими конфликтами.

В работе с одаренными детьми существует ряд проблем. Победа на конкурсе, безусловно, выявляет одаренность, но не является единственным критерием ее диагностики. Идентификация одаренности так же является результатом педагогического взаимодействия «учитель-ученик», носящего длительный характер. Но даже комплексный подход не может полностью избавить от ошибок. В связи с этим проблема выявления и развития одаренных детей приобретает человековедческий аспект: умение оптимально организовать индивидуальную работу с личностью, конфликтологическое просвещение, формирование имиджа, предпочтение здорового образа жизни.

Сложный внутренний мир, неординарность одаренных детей, неприятие ими стандартной системы обучения воспитания и развития, приводит к внутрличностным и межличностным конфликтам. Это отличает одаренных от способных детей, которые являются «любимцами», адаптированными к учебной рутине, умеющими «идти в ногу» с коллективом.

Нестандартность, отклоняющееся поведение одаренных детей и подростков дали основание Всемирной организации здравоохранения включить их в «группу риска» вместе с детьми алкоголиков, умственно отсталыми воспитанниками и малолетними правонарушителями. В условиях современной педагогической реалии процент одаренных, необычных детей возрастает, и работать с ними непросто. Поэтому необходимы новые подходы к таким детям.

Одаренный ребенок - это обучающийся, который выделяется яркими, очевидными, иногда выдающимися достижениями (или имеет внутренние предпосылки для таких достижений) в том или ином виде деятельности: интеллектуальном, творческом, спортивном, социально-лидерском, художественно-эстетическом и др. Для одаренных характерны: социальная автономность, нелинейное мышление, умение противостоять общепринятому мнению, наслаждение процессом и содержанием учебной деятельности, а не результатом и оценкой, предпочтение новизны и оригинальности. Одаренные – это проблемные, конфликтные дети. Они слабо социализированы, однако, приспособившись к социуму, одаренные переходят в разряд способных, тем самым уменьшая свой высокий потенциал в угоду лозунгу «буду как все!». Триаде «учитель-ученик-родитель» приходится осуществлять выбор между одаренностью ребенка, проблемами и высоким потенциалом или его счастьем, адаптацией к обществу, более узким спектром возможностей.

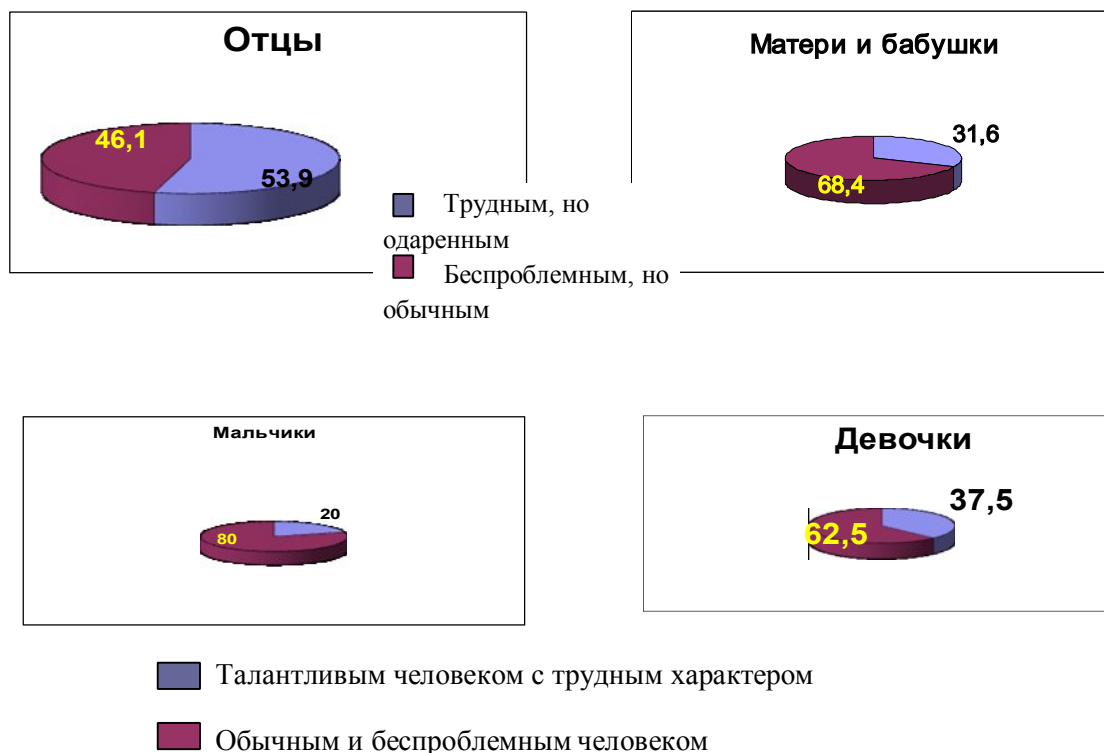
Большинство педагогических конфликтов одаренных детей и подростков коренятся в неверном прогнозе их будущих достижений. Другой проблемой является то, что в работе с одаренными детьми акцент делается на развитии сферы их наибольшей продуктивности, упуская человековедческий аспект. Поэтому совершенствование работы с одаренными детьми требует дополнительной подготовки и переподготовки педагогических кадров с учетом такого направления «Нашей новой школы» как совершенствование учительского корпуса.

Наши исследования показали, что существует связь между одаренностью и конфликтом, где педагогический конфликт как блокирует, так и стимулирует одаренность.

В Люберецком Дворце детского и юношеского творчества было проведено анкетирование педагогической триады «учитель-ученик-родитель» (72 респондента). Ряд вопросов анкеты «Связь одаренности и конфликта» прослеживает педагогические тенденции.

Вопрос к родителям: «Вы бы предпочли, чтобы Ваш ребенок был: трудным, но одаренным; беспроблемным, но обычным».

Подросткам был предложен выбор педагога: талантливого человека с трудным характером, либо обычного и беспроблемного человека.

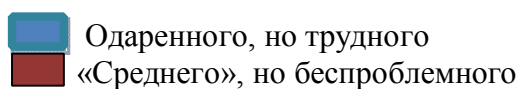

53,9% отцов выбрали одаренного ребенка.

Лишь 31,6% матерей и бабушек отдали предпочтение трудному, но одаренному ребенку.

Только 20% мальчиков и 37,5% девочек захотели учиться у талантливого преподавателя.

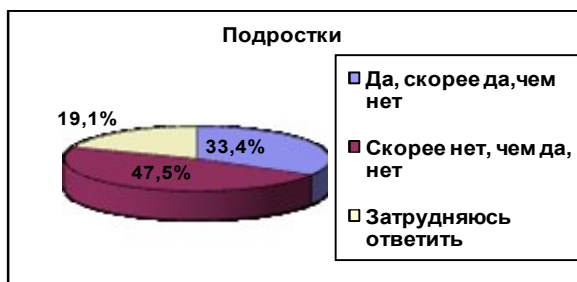
Вопрос: «Из двух учащихся Вы бы предпочли: одаренного, но трудного; среднего, но беспроблемного».

Меньше половины педагогов, только 45% выбрали одаренного ученика.

В среднем 33,4% подростков, 45% учителей, 40,6% родителей дали положительный ответ. Получается, что все респонденты хотят творчества, но реальных трудностей не хотят, так как не знают, что делать.

Вопрос: «Видите ли Вы связь между одаренностью личности и уровнем ее конфликтности в общении с другими и с собой?»

Из-за недостаточной компетентности связь между одаренностью и конфликтностью видят менее половины респондентов.

Интересно, что количественные результаты оценки некоторых вопросов анкеты полностью совпали: 45% педагогов видят связь между одаренностью и конфликтностью и выбрали одаренного ученика; 33,4% подростков видят связь между одаренностью и конфликтностью и отдали предпочтение талантливому преподавателю; 40,4% родителей видят связь между одаренностью и конфликтностью и хотят воспитывать в семье одаренного ребенка. Национальная образовательная инициатива «Наша новая школа» указывает на необходимость более тесного взаимодействия семьи и школы.

В связи с этим управление педагогическими конфликтами с одаренными детьми – это не только организация целенаправленной работы по профилактике и конструктивному разрешению конфликтов, но и педагогическая поддержка одаренных.

Педагогическая поддержка одаренного ребенка рассматривается, как способность взрослыми оценить механизмы естественного развития ребенка, развивать его интерес, мотивацию к познанию. Человековедческая компетентность учителя по отношению к одаренности предполагает умение выявлять ее, усиливать творческую самомотивацию обучающегося, помогать преодолевать неизбежную учебную рутину и достигать мастерства в сфере своей одаренности, добиваясь высоких результатов.

Педагогические выводы.

1. Поддержка одаренных детей необходима не только на уровне государства и Московской области, но и на местах. В идеале одаренный педагог обучает и воспитывает одаренного ребенка, грамотно используя стимулирующую роль семьи.

2. Освоение человековедческих технологий позволяет современному учителю не бояться проблем, связанных с одаренностью, оптимально взаимодействовать с одаренными и талантливыми, увеличивать сферу педагогического влияния на таких детей через семью, тем самым, поднимая свой авторитет и компетентность родителей.

3. Практическая рекомендация: образовательная инициатива «Наша новая школа» особое внимание уделяет подготовке квалифицированных педагогических и психологических кадров по работе с одаренными и талантливыми детьми, в связи с чем нами на кафедре человековедения и физической культуры разрабатывается обучающий курс «Управление педагогическими конфликтами с одаренными школьниками».

В.Г. Кирсанова, кандидат психологических наук, доцент ГОУ "Педагогическая академия последипломного образования" Министерства образования Московской области

Тьютор в системе дополнительного профессионального образования

Ключевые слова: *система дополнительного профессионального образования, тьютор, функции тьютора, служба тьюторского сопровождения педагогических работников.*

Система дополнительного профессионального образования – это система опережающей подготовки по своим задачам. Образовательное учреждение дополнительного образования готовит педагога к работе в новых условиях: новых ценностных приоритетов в образовании, новых требований к результатам обучения, новых условий реализации этих требований. Система дополнительного профессионального образования должна обеспечивать непрерывное образование педагога, сопровождая его с самого начала профессиональной деятельности по окончании профессионального учебного заведения: вуза, колледжа и др. профессиональных образовательных учреждений, когда выпускник знакомится с действительной педагогической практикой и далее в течение его жизни в профессии.

Вышесказанное предполагает проектирование системы дополнительного профессионального образования как опережающего по содержанию, сопровождающего по форме, дифференцированного, индивидуального по организации, деятельностного по сути.

Система дополнительного профессионального образования меняется, стремясь соответствовать новым целям образовательной политики. Быстрее всего меняется содержание программ повышения квалификации. Сегодня, например, трудно встретить учреждение повышения квалификации работников образования, где не было бы курсов по введению ФГОС второго поколения.

Медленнее изменяется организация обучения. В ряде учреждений повышение квалификации строится по накопительной кредитно-модульной системе, организовывается сетевое взаимодействие учреждений, повышающих квалификацию работников образования. Так, образовательная деятельность Нижегородского института развития образования, занимающегося повышением квалификации педагогов, отличается тем, что наряду с традиционными курсами повышения квалификации (20%), существенную долю занимают модульные курсы (38%), а также (более 40%) проблемно-тематические семинары, практикумы, педагогические мастерские, мастер-классы учителей-победителей приоритетного национального проекта «Образование», в том числе, на базе стажерских площадок – образовательных учреждений Нижегородской области. Работает накопительная система повышения квалификации, при которой педагог выбирает учебные модули, сам конструируя индивидуальный план повышения квалификации исходя из профессиональных потребностей, т.е. выстраивает индивидуальную траекторию обучения.

Наиболее консервативная область – собственно само обучение: по методам, по позиции обучающего и обучающегося, по формам работы. И все же и здесь происходят перемены. Слушатель постепенно становится обучающимся, который сам организывает свое обучение, выбирая формы, темп, содержание соответствующее его образовательной цели. Меняется роль преподавателя, или точнее, появляются новые роли тьютора, фасилитатора, модератора. Преподаватель все менее руководитель слушателя и все более «соавтор» обучающегося, ориентированный на актуализацию ресурсов обучающихся для решения профессиональных задач.

Рассмотрим содержание этих изменений.

В системе дополнительного профессионального образования появилась новая фигура – тьютор. Оставив в стороне историю возникновения тьюторства и зарубежную тьюторскую практику, посмотрим на место и содержание деятельности тьютора в учреждениях повышения квалификации и профессиональной переподготовки в нашей стране.

Кто такой тьютор системы дополнительного профессионального образования? Существуют различные определения: специалист по сопровождению профессионального развития педагогов; специалист по поддержке процесса самостоятельного обучения и создания условий для него; носитель технологий по использованию знаний (Гуртовенко Г.А., Т.М. Ковалева и др.). Различия в определениях связаны с местом тьютора в системе дополнительного профессионального образования, которое определяет его функции. Рассмотрим содержание последних в интерпретации разных авторов.

- Тьютор помогает педагогу разработать индивидуальную образовательную программу, организует профессиональные пробы и практику (Костина Н.А.)

- Тьютор помогает формированию заказа на повышение квалификации, оказывает помощь в составлении индивидуального учебного плана, организует процесс обучения, адекватного образовательному заказу, организует условия для вхождения в адекватную профессиональную страту и позиционирования в ней, возможности применения результатов обучения (повышения квалификации) через систему образовательных событий, анализирует совместно с подопечным (или группой) содержание и динамику образовательного заказа. (Суханова Е.А.).

- Тьютор мотивирует чувство достижения, ощущение признания и самоуважения, удовлетворенность, порожденные успешным выполнением учебных и профессиональных задач, выявляет мотивы и потребности, вовлекает обучающихся в процесс целеполагания, формирует и поддерживает мотивацию обучающихся через помощь в осознании личностно-значимых достижений в течение всего процесса обучения на основе формирования адекватной самооценки (О.А. Потапова).

Профессиональные задачи тьютора, перечисленные выше, свидетельствуют о том, что существуют разные позиции тьютора в системе дополнительного профессионального образования.

Тьютором может быть методист учреждения повышения квалификации, который является специалистом по ресурсам в области повышения квалификации в данном учреждении или сетевом объединении. Он помогает создать индивидуальный образовательный маршрут обучающегося.

Тьютором может быть руководитель или методист методического объединения, который сопровождает профессиональное становление и развитие педагога не только через систему дополнительного профессионального образования, где обучение осуществляют другие, а через организацию обмена опытом педагогов района, привлечение к участию в событиях, осуществляемых профессиональным сообществом.

Тьютором может быть заместитель директора школы, который поддерживает профессиональное становление и позиционирование педагога в образовательном учреждении и помогает создать индивидуальную траекторию профессионального развития педагога, информируя о ресурсах системы дополнительного профессионального образования, вовлекая в события, организуемые педагогически коллективом учреждения, поддерживая и развивая мотивацию профессионального роста, совершенствования педагогического мастерства.

Так, в Красноярском краевом институте повышения квалификации разработана модель деятельности тьютора, сопровождающего профессиональное развитие педагогов в процессе их образования. Он помогает педагогам в создании индивидуальной образовательной программы, организует профессиональные пробы, организует вхождение их в проектную, исследовательскую, программно-организационную, за счет чего педагогам удается увидеть проблемы собственной практики, искать пути их решения. Тьютор - не работник института, а

методист, руководитель методического объединения, заместитель директора школы, выполняющий методическую функцию. Подготовка тьюторов осуществляется в КК ИПКПП по программе, разработанной специалистами института.

Если задачи дополнительного профессионального образования представить как опережающую подготовку и сопровождение педагогических работников в решении профессиональных задач в течение жизни в профессии, то роль тьютора, его профессиональные функции могут быть расширены. Рассмотрим возможные функции тьютора в контексте задач сопровождения и опережающей подготовки учителя.

• Тьютор – работник учреждения повышения квалификации, специалист по проблемам профессионального становления педагога, осуществляет профессиональное сопровождение начинающего профессиональную деятельность педагога.

Главная цель сопровождения – создание условия для развития профессиональных компетенций начинающего педагога в практической деятельности, т.е. обеспечение деятельностной компоненты в подготовке учителя. В этом случае целевая аудитория учреждения дополнительного профессионального образования пополняется начинающими свой путь в профессии педагогическими работниками. Они могут не проходить повышение квалификации в течение трех лет по окончании вуза, но нуждаются в сопровождении в начале самостоятельной профессиональной деятельности. Их сопровождение может осуществляться специалистами системы повышения квалификации (тьюторами). Тьютор совместно с начинающим педагогом разрабатывает план сопровождения с учетом его потребностей, нагрузки, профессиональной специализации. Формами сопровождения может быть консультирование, стажировка у опытного педагога, участие в проектах профессиональных ассоциаций. Сопровождение сочетает индивидуальную и групповую работу, на базе учреждения повышения квалификации, стажировочных площадок и образовательного учреждения, где работает педагог. Возможно, оно должно быть обязательным, подобно медицинской интернатуре и завершаться квалификационным экзаменом, отражающим результаты профессионального совершенствования в ходе сопровождения. В таком случае необходима база данных педагогических работников, где были бы отражены сведения о начале, завершении, итогах сопровождения и результатах квалификационных испытаний.

• Тьютор – работник учреждения повышения квалификации, специалист по организации сопровождения, тьютор тьюторов, знающий образовательные ресурсы своего учреждения и региона, координатор взаимодействия педагога и команды специалистов сопровождения (педагог – победитель ПНПО, преподаватель учреждения дополнительного профессионального образования, методист, заместитель директора школы, занимающийся методической работой). Возможно, тьюторы академий и институтов повышения квалификации могут сопровождать не самих педагогических работников, а обучать тьюторов педагогических работников региона, т.е. это тьюторы тьюторов, обучающие технологии сопровождения.

• Тьютор, работник учреждения повышения квалификации, супервизор. Сопровождение необходимо педагогу не только в начале профессиональной деятельности, но и на всем ее протяжении. Оно непрерывно и различно по формам. Возможно, одной из важных составляющих сопровождения может быть супервизия (индивидуальная и групповая). Главная цель супервизии – создание условий, позволяющих педагогу осознавать, понимать и анализировать свои профессиональные действия и профессиональное поведение. В процессе супервизии педагог получает возможность осмыслить и оценить способы реагирования, субъективный опыт и конкретные педагогические ситуации для совершенствования своей профессиональной деятельности. Супервизия предваряет разработку образовательной траектории педагога. Супервизия осуществляется специально подготовленным специалистом академии, института повышения квалификации педагогических работников, который наблюдает за ходом занятия непосредственно (что организовать трудно) или использует

записи занятия супервизируемого, а затем обсуждает материал индивидуально или в группе. Супервизия не имеет прямого обучающего характера и не несет функции контроля качества работы педагога. Супервизия – рамки для профессиональной рефлексии, выявления трудностей и поиска ресурсов для их преодоления. Возможно, супервизия для педагогов с большим стажем работы может разворачиваться в рамках неструктурированной группы, где участники по очереди становятся супервизорами друг для друга, что предполагает участие специалиста, обладающего навыками регулирования динамики групповой работы и поддержания психологической безопасности.

Наиболее перспективной в системе повышения квалификации может быть такая модель работы тьютора, где объединялись бы задачи профессионального сопровождения педагога начинающего, педагога со значительным стажем работы в школе и каждого педагога, нуждающегося в освоении нового знания в области обучения и воспитания. Можно представить службу тьюторского сопровождения педагогических работников, как структуру, объединяющую специалистов Педагогической академии (тьюторы тьюторов, руководители объединения тьюторов области, супервизоры), специалистов муниципальных образовательных объединений (тьюторы - кураторы стажировок, специалисты по образовательным ресурсам в сфере повышения квалификации) и работников образовательных учреждений (тьютор - организатор стажировки, практики начинающего педагога). Тьюторы разных уровней имеют разные задачи, но одну цель – сопровождение профессионального становления и развития педагога.

ЛИТЕРАТУРА

1. Костина Н.А. Тьютор – новая позиция в системе повышения квалификации [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kipk.ru/rb-topic.php?t=594>, свободный.
2. Ковалева Т.М. Организация тьюторского сопровождения в образовательном учреждении: содержание, нормирование и стандартизация деятельности тьютора: Материалы Всероссийского научно-методического семинара «Стандарты деятельности тьютора: теория и практика». - М.: АПКиППРО, 2009.
3. Раитина Н.И. Подготовка учителя к инновационной деятельности в условиях повышения квалификации как фактор профессионального развития. Автореф. дисс.... к. п.н. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.zabspu.ru>, свободный.

*Л.В. Кузьмина, преподаватель биологии и химии
ЭФМКУ и НТ г. Электросталь Московской
области*

ПРОБЛЕМЫ ОБУЧЕНИЯ САМОДИАГНОСТИКЕ СОСТОЯНИЯ ЗДОРОВЬЯ ПЕДАГОГОВ, СТАРШЕКЛАССНИКОВ И ИХ РОДИТЕЛЕЙ

Человек приходит в этот мир не только для своего комфортного существования, удовлетворения собственных потребностей и личного счастья. Пребывание человека на земле, его ум, знания, опыт, вся его жизнь необходимы обществу и будущим поколениям.

Достойным и приятным существование человека на земле помогает сделать собственное здоровье, физическое, эмоциональное, и духовно-нравственное. В современном мире ценность здоровья становится делом не только личным, но и общественным. По определению ВОЗ здоровье – это состояние человека, которому свойственно не только отсутствие болезней или физических дефектов, но и полное физическое, душевное и социальное благополучие.

Здоровый образ жизни детей и подростков является залогом здоровья нации в целом. Вот почему необходима совместная образовательная и воспитательная деятельность педагогов, родителей и учащихся по вопросам сохранения и укрепления здоровья.

Состояние здоровья людей зависит от многих факторов, среди которых большое значение принадлежит образу жизни: 50 – 52 % здоровья определяется здоровым образом жизни и только 10 – 15 % зависит от здравоохранения. [1]

Директор департамента госполитики в сфере воспитания, дополнительного образования и соцзащиты детей Алина Левицкая привела данные Минздравсоцразвития, в соответствии с которыми общая заболеваемость детей в возрасте до 14 лет за последние пять лет возросла на 16%, юношей и девушек в возрасте 15-18 лет – на 18%. Из 13,4 млн. школьников у 53% ослабленное здоровье. По словам специалистов, сказала Левицкая, современные школьники по физическим показателям уступают тем, кто учился в школах еще десять лет назад. [2]

Здоровьесбережение, как одна из базовых компетенций, в настоящее время выступает на одно из первых мест по значимости в работе субъектов образовательного процесса в современных условиях. Игнорирование данной компетенции фактически делает все остальные компетенции бесполезными, т.к. если нет здоровья у детей и преподавателей, не может развиваться образование в целом.

Здоровье человека и предпосылки к различным заболеваниям закладываются еще в утробе матери. Ребенок рождается с тем предполагаемым набором будущих болезней, которые ему передались с генами от родителей. Но заболит он ими или нет, во многом зависит от самого человека. Здоровьесбережение является элементом личностного развития и обучения, оно не дается от рождения, а является результатом жизнедеятельности человека. Это можно проиллюстрировать следующими данными, которые получены в результате исследования самооценки собственного здоровья и участия в здоровьесбережении среди педагогов, старшеклассников и их родителей.

Какую оценку дали респонденты своему здоровью (%)

оценка	преподаватели	родители	учащиеся	Росстат
"5"- "4"	16,7	60,7	56,8	28,8
"3"	61,1	39,3	29,6	59
"2"	22,2	0	13,6	12,2

Выявлена неадекватно завышенная самооценка здоровья у родителей и учащихся по сравнению с респондентами преподавателями.

Сравнивая показатели Минобразования (10% здоровых выпускников), с полученными данными, можно сделать вывод о том, что респонденты неправильно используют понятие здоровья, считая отсутствие заболеваний основным показателем хорошего самочувствия.

Родители и преподаватели - 100%, учащиеся - 88,7% считают, что необходимо заботиться о здоровье, но очевидная ценность здоровья подтверждается подавляющим большинством на уровне лозунга. По данным Росстат 84,2% опрошенных вполне осознают, что состояние их здоровья зависит, прежде всего, от них самих.

Большинство взрослых респондентов (родители 78,6%, преподаватели 100%), убеждены в том, что поддерживать свое здоровье необходимо с момента рождения. Респонденты учащиеся на этот же вопрос дают не дифференцированный ответ. Они, скорее всего, не понимают смысл вопроса и поэтому не определились с ответом.

Ответы на вопросы участия в здоровьесбережении, такие как соблюдение режима дня, утренняя гимнастика, посещение спортивных секций, тренажерных залов, прохождение диспансеризации, соблюдение режима питания и др. показали очень низкие результаты. Около 25% респондентов применяют на практике элементы здоровьесбережения.

Отсюда можно сделать несколько выводов.

1. Взрослые респонденты в целом не рассматривают эти элементы как важные для здоровьесбережения. Больше половины опрошенных ничего не делают для поддержания здоровья. Это коррелирует, то есть полностью соответствует таким же высоким негативным оценкам, как у детей, так и у взрослых.

2. На ценностном уровне триада учащийся – родитель – преподаватель 100% за поддержание здоровья, а на уровне действий – фактически 2/3 старших и столько же младших, полное бездействие.

3. Влияние взрослых на подростков очень большое. Они влияют не только на лозунги и на формализм в отношении к здоровью, но и на реальное поведение, как образ жизни.

4. Основная часть взрослых считают, что необходимо проходить ежегодно диспансеризацию. Но на практике только половина опрошенных взрослых проходят диспансеризацию в медицинских учреждениях. 2/3 учащихся не считают нужным проходить диспансеризацию. И в этом случае прослеживается формальное отношение к здоровьесбережению.

Интересны результаты оценки здоровья своего ребенка, по сравнению с самооценкой здоровья учащихся. Родители оценили здоровье ребенка на «хорошо» и «отлично» в 79% случаев, преподаватели, как родители дали более объективную оценку – 50%, в это же время учащиеся – на «отлично» оценили свое здоровье в 57% случаев, (Росстат оценивает состояние хорошего здоровья у 15-17 летних подростков на 10%).

Поэтому можно сделать еще несколько выводов.

1. Дети слабо владеют индикаторами здоровья, потому что родители не владеют ими;

2. Оценка родителями здоровья своего ребенка выше, чем у самих учащихся, т.к. родители не владеют полной информацией о фактическом здоровье ребенка.

Что касается наличия вредных привычек у подростков, родители педагоги значительно чаще выявляют курение и прием алкоголя у своих детей (55,6%), чем родители не педагоги (32,1%). Мало того, 70% из них вообще не подозревают о вредных привычках своих детей.

В это же самое время, около половины учащихся признали, что курят, (30% выкуривают пачку в день, 60% начали курить в возрасте до 14 лет) и пробовали алкоголь (принимали алкоголь 80%). При этом значительное число опрошенных (84,1%) считают, что алкоголь и курение значительно подрывает их здоровье.

У большинства опрошенных учащихся (72,8%) выявлено устойчивое мнение о том, что восстановить здоровье можно, столько же считают, что человек может прожить до ста лет.

Подводя итог, можно сделать следующие обобщения.

1. На ценностном уровне здоровьесбережения в треугольнике преподаватель – родитель – учащийся прослеживается совпадение: здоровье это ценность и его надо поддерживать (лозунг).

2. На практике прослеживается причинно следственная связь, подтверждаемая цифрами – для поддержания здоровья родители, педагоги, как родители, ничего не делают и, естественно, ничего не делают дети.

3. Выявлено, что у родителей и у детей отсутствует четкое понимание индикаторов здоровья. Они не правильно оценивают свое состояние здоровья. В это же время, педагоги более детально, как человековеды, понимают и оценивают свое состояние здоровья.

4. Большинство людей относятся к своему здоровью как к сравнительно легко «возобновляемому ресурсу», не думают о его состоянии, практически не заботятся о нем и не привыкли противостоять вредным привычкам.

5. До педагогов, учеников и их родителей необходимо доводить информацию по оценке индикаторов здоровья, чтобы они могли четко оценивать состояние собственного здоровья.

Чтобы правильно сделать самодиагностику здоровья надо иметь представление об элементарных процессах, протекающих в организме человека. Это и будут показатели или индикаторы здоровья, которые можно разделить на две группы: физиологические и психические.

Физиологические показатели: масса и температура тела; ритмичность и частота сердечных сокращений или пульса; уровень артериального давления; ритмичность, частота и глубина дыхания; характер и частота мочеиспускания и опорожнения кишечника; состояние

кожных покровов, видимых слизистых оболочек, опорно-двигательного аппарата (кости, мышцы, суставы), органов чувств (зрения, слуха, обоняния, осязания, вкуса); сознание.

Психические показатели: определение особенностей проявления чувств, протекание познавательных процессов (внимания, воли, мышления и воображения и т.д.) в тех или иных условиях. [3] Одни индикаторы являются количественными и имеют четкие нормативные значения, другие – качественные, их нормативы носят преимущественно описательный характер.

Чтобы индикаторы здоровья соответствовали норме, необходимо на всех этапах жизни человека соблюдать здоровый образ жизни.

Образ жизни – тип жизнедеятельности людей обусловленный особенностями общественно-экономической формации. Основными параметрами образа жизни являются труд (учеба для подрастающего поколения), быт, общественно-политическая и культурная деятельность людей, а также различные поведенческие привычки и проявления. Если их организация и содержание способствуют укреплению здоровья, то можно говорить о реализации здорового образа жизни, который рассматривают как сочетание видов деятельности, обеспечивающее оптимальное взаимодействие индивида с окружающей средой. От того, насколько успешно удастся сформировать и закрепить в сознании принципы и навыки здорового образа жизни в молодом возрасте, зависит в последующем вся дальнейшая деятельность человека.

По современным представлениям, в понятие здорового образа жизни входят следующие составляющие: полный отказ от вредных привычек (курение, употребление алкогольных напитков и наркотических веществ); оптимальный двигательный режим; соблюдение режима приема пищи, а так же количество и качество пищи; режим сна, особенно в детском возрасте; личная гигиена и закаливание организма; положительные эмоции.

Сложившаяся на сегодняшний день система образования не формирует в полной мере мотивации к здоровому образу жизни и регулярной самодиагностики состояния здоровья. Действительно, большинство людей знают, что курить, пить и употреблять наркотики вредно, но очень многие взрослые и подростки привержены этим привычкам. Никто не спорит с тем, что надо двигаться, закаляться, больше времени проводить на свежем воздухе, но большинство взрослых людей ведут малоподвижный образ жизни. С появлением дома компьютеров, игровых приставок, интернета все больше детей надолго остаются возле экранов телевизора и мониторов, тем самым ограничивают свою природную подвижность и создают большую нагрузку на органы зрения. Неправильное, нерациональное питание приводит к увеличению числа людей с избыточным весом тела. Трудности современной жизни оставляют весьма мало места для положительных эмоций. Поэтому необходимо в учебных заведениях формировать навыки самодиагностики собственного здоровья и уметь принимать профилактические меры по недопущению развития заболеваний.

ЛИТЕРАТУРА

1. Концепция физического воспитания и здоровья детей и подростков, 1992 год.
2. <http://www.oodvrs.ru/mainnews/index.php?cont=long&id=781&year=2009&today=11&month=02#> (25.03.2010 год)
3. Футин В.Н. Ортобиотика: развитие умений владеть собой. Методическое пособие. - М., 2009 г.
4. www.medicusamicus.com

*Л.Я. Олиференко, доктор педагогических наук,
профессор ГОУ "Педагогическая академия
последипломного образования" Министерства
образования Московской области*

РЕГИОНАЛЬНАЯ СИСТЕМА НЕПРЕРЫВНОГО ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ. РЕЗУЛЬТАТЫ ЭКСПЕРИМЕНТА

Ключевые слова: непрерывное педагогическое образование, новации и инновации, модели сетевой системы повышения квалификации, диссеминация опыта учителей – победителей Приоритетного национального проекта «Образование», модульно-накопительные технологии повышения квалификации, индивидуальный образовательный маршрут учителя.

1. Непрерывное педагогическое образование. Истоки

Со второй половины XX века человечество переходит от промышленной к постиндустриальной стадии развития цивилизации, что привело, в том числе, к разрыву между существующей системой образования и новыми условиями жизни. Это потребовало изменения системы образования, которая обеспечивала бы возможность легко адаптироваться к быстро меняющимся условиям жизни. Разрабатывается Концепция компетентного человека, способного понять сложные процессы развития и воздействовать на их ход. Теория компетентностей внесла изменения в сферу образования взрослых в соответствии с их запросами и потребностями.

В начале восьмидесятых годов прошлого столетия в документах ЮНЕСКО настойчиво проводится мысль о том, «что непрерывное, пожизненное образование есть основополагающий принцип организационной перестройки различных звеньев системы образования»¹, затем разрабатывается Концепция «обучающего» общества.

Идеи непрерывного образования включались в государственные проекты и рассматривались как стратегические. В СССР в 1988 году на Всесоюзном съезде работников образования была рассмотрена и одобрена Концепция непрерывного образования. Съезд заменил формулировку «**образование на всю жизнь**» на «**образование через всю жизнь**».²

Процесс становления и развития систем непрерывного образования долгов и сложен и в каждой стране он приобретает свои специфические черты.

«Экономика, основанная на знаниях, означает, что главный ее ресурс – люди. Старая левая идея равенства, в смысле одинакового дохода, заменена идеей одинаковой ценности каждой личности. У каждого есть свой потенциал, наша общая задача - развить его»... «в экономике, где доминируют информация и знания, образование – ключ ко всему и не только в школе и университете, но и всю жизнь. Идея сейчас ясна всем, но применение ее на практике еще не вполне ясно. Вся наша система образования и развития потенциала людей должна быть изменена»³.

Однако принципы реорганизации существующих образовательных систем и построения непрерывного пожизненного образования универсальны. Наиболее значимы те из них, которые составляют качественно новые черты образовательных систем:

- ориентация образовательной системы на человека, его неповторимую индивидуальность и базовые потребности, среди которых ведущее место занимает потребность в непрерывном самосовершенствовании и самореализации;

¹ Международная конференция по образованию. 40-ая сессия ЮНЕСКО.

² Концепция непрерывного образования. –М, 1988, стр.2,3.

³ Блэр Т. Новая экономика требует новой системы образования./Высшее образование в России. №2. 2000, стр.103-106

- широкий демократизм образовательной системы, доступность и открытость любой ступени и формы образования каждому индивиду независимо от пола, социального положения, национальности, расы, физического состояния;

- гибкость образовательной системы, её быстрое реагирование на образовательный спрос и особенности интересов, стилей и темпов обучения различных категорий населения;

- разнообразие образовательных услуг, предлагаемых системой, право каждого человека на выбор своей стратегии дальнейшего образования и развития после окончания базовой школы;

- интеграция формальных и неформальных видов образования, создание целостного образовательного поля, которое превращает общество в «обучающее» и «обучающееся»⁴;

- широкое использование электронных технологий в целях образования людей на любом этапе их жизнедеятельности – работа, дом, отдых, передвижение в транспорте и т. д.

Образование (пожизненное) особенно актуально для педагогических работников. Специфика их труда требует непрерывного совершенствования квалификации, осмысления новых явлений, происходящих в окружающем мире и в повседневной жизни в школе.

«В связи с постоянным обновлением и развитием общих и педагогических знаний и постоянными изменениями, происходящими в педагогических системах, а также ростом творческого характера педагогической деятельности, не представляется возможным снабдить будущего учителя знаниями и умениями, достаточными для всей его профессиональной деятельности. Поэтому первоначальная подготовка к профессии должна рассматриваться лишь как первая базовая стадия в процессе образования учителей⁵».

Обучение в вузе не может сегодня обеспечить нужную квалификацию учителя, достаточную для всего периода трудовой деятельности. Эксперты утверждают, что объем имеющихся знаний удваивается каждые пять-шесть лет и, таким образом, они обновляются и улучшаются. Выпускники вузов должны регулярно повышать свою квалификацию различными способами и в самых разных учреждениях, если длительное время хотят оставаться профессионально востребованными.

В 1987 году на 15 сессии Комиссии европейских министров образования были выработаны основные принципы организации повышения квалификации учителей, которое должно быть непрерывным, всесторонним, иметь организационную структуру и гибкие формы, быть доступным различным категориям педагогических работников.

Совокупный опыт многих стран, которые руководствуются стратегией непрерывности образования, позволяет видеть уже сейчас многие черты новой модели образовательной системы, качественно отличающейся от той, что пришла из промышленной эпохи.

Концепция непрерывного «образования через всю жизнь», принятая в СССР, не была реализована, но в новой России педагогическая наука и государственные органы развивали эти идеи.

В институте образования взрослых Российской Академии образования разрабатывалась тематика непрерывного образования, а Кларин Л.М., Сластенин М.В., Владиславлев А.П., Митина Л.М., и др. разрабатывали теорию непрерывного педагогического образования. Непрерывное педагогическое образование они рассматривают с трех позиций - «как процесс, охватывающий всю жизнь человека, как аспект образовательной практики, (непрекращающееся целенаправленное освоение человеком социокультурного опыта с использованием всех звеньев образовательной системы), как принцип организации образования, образовательной политики».⁶

В 1999 году Министерством образования России была принята Программа развития системы непрерывного педагогического образования сроком на десять лет до 2010 года. Цель

⁴ Реформы образования в современном мире. –М., 1995, стр.145-146.

⁵ ЮНЕСКО, 15-ая сессия 1975 г,

⁶ Кларин М.В. Непрерывное образование. Российская педагогическая энциклопедия. - М.. 2008. т.2

Программы - «формирование профессионально компетентной, социально активной творческой личности педагога, повышение качества педагогического образования, оптимизация механизма управления системой педагогического образования при изменении образовательной парадигмы и динамичной социокультурной ситуации».⁷ Однако в докладе Государственного Совета Российской Федерации «О развитии образования Российской Федерации» (2006 г.) отмечается, что реформа педагогического образования..... по существу не состоялась. И педагогические вузы в массе своей до сих пор продолжают воспроизводить вчерашнего учителя для завтрашней школы...Инновационное развитие педагогического образования должно стать опережающим по отношению к развитию школы»⁸.

В институте теории и истории образования существует Центр непрерывного образования, где в 2005 году подготовлена Концепция непрерывного профессионального образования, в которой уделяется внимание системе подготовки и переподготовки педагогических кадров и личности педагога, который должен хорошо ориентироваться в разнообразии педагогических технологий, иметь свое мнение и уметь его отстаивать, правильно оценивать свои возможности и быть готовым к принятию ответственных решений.

Новые Федеральные государственные образовательные стандарты общего образования предполагают у учителя наличие глубоких знаний предмета преподавания, владение передовыми педагогическими методами, способность формировать в ходе обучения универсальные учебные действия, безопасную и привлекательную образовательную среду, строить свою профессиональную деятельность во взаимодействии с коллегами, родителями обучающихся, способность к обучению в процессе собственного профессионального развития. Вышеназванным высоким требованиям могли бы соответствовать молодые педагоги, но к сожалению социально-экономические условия работы в школе мало привлекательны выпускникам вузов. Инновации в ближайшее время не смогут обеспечиваться за счет смены поколений, а будут достигаться в первую очередь путем повторного повышения квалификации сотрудников всех уровней, что потребует модификации самой системы повышения квалификации педагогов.

С 2000-х годов в России начинается модернизация дополнительного профессионального образования, основными направлениями которой являются: диверсификация, дифференциация, индивидуализация, усложнение структуры.

Перспективным направлением модернизации повышения квалификации является его гуманизация, как содействие культурному, нравственному и духовному росту педагогических работников. Инновационным направлением модернизации ДПО является его виртуализация, способствующая разработке средств дистанционного обучения: специализированных учебников с мультимедийным сопровождением, электронных учебно-методических комплексов, тренинговых программ, лабораторных практикумов, контрольно-тестирующих комплексов, видеофильмов и пр. Разрабатываются различные модели совершенствования дополнительного профессионального образования педагогических кадров. Подавляющее большинство их по сути сводится к разным типам сетевых систем, которые позволяют объединять ресурсы, создавать образовательную среду, способствовать развитию конкуренции. Такие системы являются инновационными.

Термин «инновация» восходит к тридцатым годам двадцатого столетия в качестве социологического внутри социологии культуры и культурной антропологии: то, что выходило за рамки традиции и обычаев, то и являлось инновацией. В конце XX столетия в педагогике под инновациями понимается любая новая идея, новый метод или проект, который намеренно вводится в систему традиционного образования.

⁷ Там же, с. 10

⁸ О развитии образования Российской Федерации. Доклад Госсовета РФ. –М, 2006.

Слободчиков В.И. под инновационной деятельностью понимает «деятельность, направленную на решение комплексной проблемы, порождаемой столкновением сложившихся и ещё только становящихся норм практики либо несоответствия традиционных норм новым социальным ожиданиям». Он также дает трактовку различий между понятиями «новация» и «инновация»⁹. «Основанием различия служат конкретные формы, содержание и масштаб деятельности. Если деятельность кратковременна, не носит целостного и системного характера, ставит своей задачей обновление, изменение лишь отдельных элементов системы, то мы имеем дело с новацией. Если деятельность осуществляется на основе некоторого концептуального подхода и ее следствием становится развитие данной системы или её принципиальное преобразование, то мы имеем дело с инновацией»¹⁰.

В.П.Беспалько так определяет инновации: - «это новый подход к привычной традиции, который дает массовый эффект».¹¹

Региональная система сетевой организации дополнительного профессионального образования (далее - ДПО) - новое системное образование, в основе которой лежит понимание непрерывности образования как условия и инструмента развития педагога.

Назначение региональной сетевой системы состоит в том, чтобы обеспечить педагогам качественное, своевременное, актуализированное повышение квалификации, адекватное запросам времени.

Концептуальными положениями при разработке новой модели являлись следующие:

- приоритетность развития системы последипломного образования педагогических работников для социально-экономического развития Подмосковья;
- создание региональной сетевой системы повышения квалификации кадров, в которой личность педагога является определяющей;
- диверсификация (расширение видов образовательных услуг, введение новых видов деятельности, разнообразие программных продуктов, форм и видов обучения последипломного образования);
- создание в Московской области единого научно-образовательного пространства последипломного образования для совершенствования педагогических кадров;
- качественное обновление Педагогической Академии, соответствие её деятельности запросам педагогического сообщества, переменам, происходящим в образовании и государстве.

2. Модернизация педагогической академии

В Педагогической Академии последипломного образования с 2000 года начали проводиться системные изменения в структуре управления, содержании образования, кадровом обеспечении, научно – методической работе и во взаимоотношениях с партнерами в образовательном пространстве области. Были упразднены учебно – методические отделы, основными структурными единицами стали 16 кафедр, объединенные в шесть факультетов. Кафедры разрабатывали содержание повышения квалификации, учитывая основные направления государственной политики в области образования и запросы учительства Подмосковья, обучали слушателей и несли ответственность за качество. Курсовая подготовка велась по 26 направлениям, которые реализовывались более чем в 500-х программах постоянно обновляемых. Ежегодно вводилось более ста новых программ. Базовые программы издавались кафедральными сборниками и были доступны слушателям. Приказом Управления,

⁹ Слободчиков В.И. Инновации в образовании: основания и смысл. Интернет-ресурс www.abitu.ru/researcher/methodics/nauka/a_1xizkd.html

¹⁰ Слободчиков В.И. Инновации в образовании: основания и смысл. Интернет-ресурс www.abitu.ru/researcher/methodics/nauka/a_1xizkd.html

¹¹ В.П.Беспалько. Можно ли купить инновации. Педагогика. №7, 2010.

а затем Министерства образования Московской области объем часов повышения квалификации педагогических работников установлен в объеме 216 часов в пять лет. Слушателям, успешно освоившим учебные программы, выдавались документы государственного образца - Свидетельство о повышении квалификации, Удостоверение о повышении квалификации.

Согласно федеральной лицензии по четырнадцати программам велась переподготовка педагогических кадров с выдачей диплома государственного образца. Набор слушателей имел стабильную тенденцию к увеличению. Так при ежегодном плане обучения в 23000 слушателей в 2007 году обучали 24895 человек. Подготовка такого количества слушателей стала возможной в связи с укреплением кадрового состава Академии: обеспеченность профессорско - преподавательским составом – 95 %, из них- 72,6 имеют научные степени и звания в том числе 52 доктора наук. Среди специалистов Академии - видные ученые, авторы учебников и учебных комплектов, разработчики концепций и проектов модернизации образования.

В Академии проводится разноплановая научно - исследовательская и экспериментальная работа по 25 актуальным направлениям. Профессорско – преподавательским составом только в 2007 году издано 378 научных работ объемом в 1086 авторских листов и том числе – монографий-18, учебников-16, учебных пособий-30, учебно – методических и научно – методических разработок – 102 и др.

Послевузовское образование осуществлялось по специальности 13.00.01.- Общая педагогика, история педагогики и образования, на 2008 год в аспирантуре обучалось 106 человек. Научное руководство осуществляли 24 доктора наук (из них-1 действительный член РАО, 12 - действительные члены других академий).

При Академии приказом Рособнадзора от 26 января 2001 года утвержден диссертационный совет Д.800.002.01., которому разрешено принимать к защите диссертации по специальностям: 13.00.01.-общая педагогика, история педагогики и образования; 13. 00. 02. – теория и методика обучения и воспитания; 13.00.08 – теория и методика профессионального образования на соискание ученых степеней доктора и кандидата педагогических наук.

Существенная модернизация позволила пройти в 2005 году в Федеральной службе по надзору в сфере образования и науки аттестацию и государственную аккредитацию сроком на пять лет с установлением государственного аккредитационного статуса по типу « высшее учебное заведение» вида «академия».

Новации, введенные в Академии, позволяли по-новому оценить существующую систему повышения квалификации в области. Обучение учителя один раз в пять лет не является непрерывным, оно дискретно и не успевает за изменениями, происходящими в науке, технике, экономической и социальной жизни общества. Необходим поиск путей перевода существующей дискретной системы повышения квалификации в непрерывную. Для этого был необходим эксперимент.

Цель эксперимента - научная разработка и апробация модели региональной сетевой системы непрерывного повышения квалификации педагогических кадров.

Задачи эксперимента:

- разработка и апробация модульных и гибких программ, удовлетворяющих индивидуальные запросы слушателей;
- создание разноуровневых сетей, обеспечивающих профессиональную мобильность как результат повышения квалификации;
- разработка нормативных локальных актов для функционирования экспериментальных сетей;
- проведение мониторинга эффективности создаваемых сетей для обеспечения личносно значимых образовательных маршрутов;

- обучение участников эксперимента новациям, необходимых для получения прогнозных результатов.

3. Модификация методических служб и создание муниципальных образовательных сетей

Исходя из принципов и сути непрерывного педагогического образования, работая со специалистами, имеющими профессиональное образование, мы начали проектировать сеть на уровне Академии и муниципальных образований. В муниципальных образованиях «узлом» создаваемой сети могли быть методические службы, которые существовали в трех формах - методическая служба как юридическое лицо, как методический кабинет, оставшийся от советских времен, и методический отдел или специалисты в составе органов управления образования.

Содержание деятельности служб сложилось в прошлом веке и в части повышения квалификации сводилось к обеспечению комплектования групп слушателей тех или иных курсов, реализуемых Академией. Такое положение имеет немало преимуществ: эффективное использование бюджетных средств, выделяемых на повышение квалификации, высокий уровень управления данным процессом, учет запросов проблематики курсов, запрашиваемых органами управления образования, обеспечение качества обучения профессорско-преподавательским составом Академии и ее ответственность за результаты обучения.

Но при этом невозможно полностью учесть специфику муниципальной системы образования, траекторию ее развития, особенности социокультурного образовательного пространства и уровень профессионализма различных групп педагогических работников. Методической службе легче обеспечить гибкость и адресность помощи педагогам в межкурсовой период «здесь» и «сейчас», причем лучшие образцы педагогической практики могут быть показаны их авторами по потребности и тем самым внедряются в массовую практику. Практическая направленность обучения на муниципальном уровне - главное достоинство и обязательное условие при создании муниципальной сети.

Без современной модификации методические службы не могут выполнять новые задачи. При поддержке Министерства образования Московской области была проведена многогранная работа с руководителями органов управления образования, руководителями методических служб о переводе всех трех существующих форм муниципальных служб в муниципальные образовательные учреждения дополнительного профессионального образования «повышения квалификации» специалистов на основе Постановления Правительства РФ № 610 от 26 июня 1995 года в редакции от 10 марта 2000 г. № 213 «Об утверждении Типового положения об образовательном учреждении дополнительного профессионального образования (повышения квалификации) специалистов».

В 2003-2004 годах появились первые методические службы в статусе образовательных учреждений дополнительного профессионального образования, а к 2008 году в Московской области их стало более 60 %. Все имели лицензии на образовательную деятельность в том числе на повышение квалификации специалистов по программам в объеме до 72 часов. Методические службы, оставшиеся в старом статусе, но обладавшие достаточным кадровым ресурсом, тоже занимались повышением квалификации согласно Письму Министерства образования РФ от 21.07.1998 г. № 06-51-48 ин/23-10 «О лицензировании профессиональной подготовки и профессионального обучения работников организаций. Профессиональное обучение работников организаций сроком до 72 часов, осуществляемое специалистами... в целях углубления и поддержания уровня квалификации работников организации, их очередной аттестации, адаптации вновь принятых работников к специфике производства, условиям труда, традициям коллектива с отражением сведений о прохождении обучения в квалификационной характеристике без выдачи документов об образовании или

квалификации лицензированию на право образовательной деятельности не подлежит.¹² Таким образом «узлы» будущих муниципальных сетей были определены.

Сеть-это коммуникация, конструкция, основу которой составляет система отношений, где элементами являются управление, ответственность, распределенность работ по сети, нормативное и методическое обеспечение. Сеть должна соответствовать следующим принципам - научности, плановости, доступности, непрерывности, открытости, диверсификации, индивидуализации, эффективности. В теоретическом и практическом планах сетевая система разработана недостаточно.

Регионы имеют свои особенности и потребности, поэтому нуждаются в нормативных и методических основах, которые разрабатывают сами. Были разработаны документы, регламентирующие вопросы управления в сети, ответственность, распределение работ: Положение о повышении квалификации с использованием модульно - накопительных технологий, Договор о повышении квалификации по модульно – накопительной системе, Квалификационный аттестат и Положение о квалификационном аттестате (позже - зачетная книжка), Положение о методической службе в Московской области и Примерные штатные нормативы, Модульные программы до 72 часов в качестве образца, которые были изданы массовым тиражом и направлены методическим службам. Повышение квалификации по модульно-накопительной технологии состоит из суммирования результатов освоения образовательных программ, доступных и лично выбранных учителем в образовательной сети и носит исключительно добровольный характер. Но при этом две трети программных часов должны соответствовать специфике работы по занимаемой должности.

Передавая часть полномочий методическим службам по повышению квалификации по накопительной системе, Академия предполагала, что наиболее трудным вопросом для них будет кадровый. Согласно нормативно-правовым документам повышением квалификации могут заниматься специалисты высшей квалификации; профессорско-преподавательский состав (доктора и кандидаты наук, специалисты, имеющие квалификацию -Преподаватель высшей школы) и в порядке исключения опытные специалисты системы образования, способные к такой работе. Решение о допуске к преподаванию таких специалистов принимают профильные кафедры Академии после прослушивания их пробных лекций, просмотра занятий со слушателями и утверждения программ.

В примерном штатном расписании методических служб, направленном Министерством образования Московской области на места, введены должности профессоров, доцентов, старших преподавателей. Чтобы такой состав привлечь к повышению квалификации муниципальные службы согласно Положению о накопительной системе повышения квалификации на основе модульной технологии должны провести анализ образовательной среды своего района, выявить дополнительные ресурсы, заключить договоры с возможными партнерами.

Параллельно с этой работой необходимо изучить профессиональные проблемы и потребности педагогических кадров. Это возможно при условии, если методическая служба систематически и целенаправленно сотрудничает с Рай (гор) методобъединениями педагогов, а те, в свою очередь, продуктивно работают со специалистами в учреждениях.

Образовательная среда начинается с образовательного учреждения - внутришкольной системы повышения квалификации, которая привлекает педагогический коллектив для решения специфических проблем данного учреждения. Организация внутришкольного обучения и развитие творческого потенциала педагогического коллектива позволяет некоторым школам

¹² Сборник нормативно-правовых и методических документов в сфере дополнительного профессионального образования. Москва, 2000. - №1 - С.164-165.

стать самообучающейся системой и перейти в статус ресурсного центра. Результатом организации повышения квалификации учителя в школе является его индивидуальный образовательный маршрут – выбор модулей, которые составляют его личную программу.

Образовательная программа должна обязательно включать надпредметные и предметные модули. Надпредметные модули включают вопросы педагогики, психологии, возрастной физиологии, государственной политики в сфере образования, безопасности и охраны труда. Предметные содержат вопросы методики и технологий, форм и методов обучения и воспитания. Такая программа предполагает согласование ее целей и содержания с образовательной программой развития школы.

Разумеется, многие профессиональные проблемы учителя не могут быть решены на уровне школьного или районного объединения учителей и тогда эту задачу решает муниципальная служба через сетевую систему повышения квалификации. Сетевая система позволяет реализовать выбор программ, форм, сроков, темпов повышения квалификации благодаря объединенным ресурсам образовательного пространства района. В качестве примера можно привести образовательные ресурсы Дмитровского района Московской области.

Название	Возможности
ООО «Образовательный центр «Дубна»	Повышение квалификации, профессиональная переподготовка, довузовская подготовка и др. с использованием системы дистанционного обучения
Центр развития творчества детей «Русский дом»	Повышение квалификации по основам православной культуры
Дмитровский профессиональный колледж	Повышение квалификации учителей по курсу «Начинающий пользователь ПК», Семинары для учителей по физике и общетехническим дисциплинам, Предпрофильная подготовка учащихся 8-9 кл.
МЦЭБО	Подготовка учителей экономики и основ предпринимательских знаний в целях становления системы экономического образования в образовательных учреждениях Дмитровского района
МОО «Достижения молодых»	Благотворительная помощь в виде безвозмездной передачи учебно-методических пособий
Муниципальное учреждение дополнительного образования Дмитровский центр компьютерных технологий «Новая волна»	Осуществление краткосрочного повышения квалификации работников образования на муниципальном уровне в области компьютерных технологий
Ресурсные центры школ-победителей ПНПО	
Гимназия «Дмитров»	Организация проектной и исследовательской деятельности учащихся
Гимназия «Логос»	Технологии развивающего обучения
Внуковская СОШ	Информатизация образовательного процесса
Куликовская СОШ	Проведение систематической работы по ознакомлению педагогической общественности с опытом своей работы по следующим содержательным направлениям работы школы: управление школой,

	организация методической работы в школе, организация социально-педагогической, психологической, валеологической работы, инновационно-экспериментальная деятельность
Деденевская СОШ	Формирование и совершенствование орфографической грамотности учащихся в адаптивной школе
Дмитровская СОШ №1 им. В.И. Кузнецова с углубленным изучением отдельных предметов	Направления: - Школьный музей как центр учебно-воспитательной работы школы, - Внедрение информационно-коммуникативных технологий.
Дмитровская СОШ №10 с углубленным изучением отдельных предметов	Направления: - Пользователь ПК

Федерально – региональная образовательная сеть сложилась из взаимодействия с Педагогической Академией последипломного образования, АПКПРНО, МГОУ, МИОО, университета «Дубна», Педагогического Университета им. Герцена Санкт-Петербурга, Центра информационных технологий г. Дмитрова, МЦЭБО, авторских коллективов образовательных и воспитательных программ («Перспективная начальная школа», «Мой выбор», «Цветные ладошки», «Здравствуй», УМК С.И.Львова и В.В.Львовой, Международных программ по гражданноведческому и экономическому воспитанию «Достижение молодых» и «Сивитас-Россия» и др.).

Сотрудничество осуществляется на основе двухсторонних Договоров, определяющих содержание, формы, объем учебных часов, функции, права и обязанности каждого из партнеров, направленных на решение задач модульно накопительного повышения квалификации. Были составлены планы мероприятий на участие в повышении квалификации каждого образовательного партнера.

Сетевое взаимодействие осуществляется на принципах, соответствующих статусу различных субъектов образовательной сети и задач, им определённых:

- системность, включающий организационный аспект системы и взаимодействие отдельных компонентов;
- соответствие целей, содержания, форм, методов, средств развития профессионализма педагогов, адекватных их образовательным потребностям;
- сетевое взаимодействие методических ресурсов образовательных учреждений и структур;
- оптимальность в использовании ресурсов (человеческих, материально - технических)
- взаимодействие и компенсация;
- самостоятельность в выборе форм деятельности.

Опора на потенциал различных учреждений последипломного образования, в первую очередь, на Педагогическую Академию, ресурсы, заложенные в механизме модульно-накопительного повышения квалификации, возможности обучения слушателей непосредственно на рабочем месте и т.д., придает процессу повышения квалификации динамичный, оперативный и гибкий характер.

Создав информационные карты каждого образовательного учреждения, методическая служба района провела анализ образовательных потребностей педагогических работников. В результате были определены блоки проблем, которые не требовали масштабного курсового повышения квалификации, могли быть решены с привлечением субъектов внутреннего сетевого взаимодействия, включая педагогов-победителей Приоритетного Национального проекта «Образование».

Под выявленные проблемы совместно с кафедрами Академии педагоги-победители разработали модульные программы от 18 до 36 часов и 25 из них получили положительные рецензии. Методическая служба включила эти курсы в план-расписание на текущий год, определив практическую часть образовательной программы, которая будет реализовываться в муниципальных сетях, и часть, реализуемой в региональной. Такое непрерывное образование позволяет достаточно быстро и индивидуализировано решать конкретные профессиональные проблемы учителя.

В течение 2003 – 2005 годов в пяти муниципальных образования вводились различные новации модульно – накопительной системы, что позволило проверить организационно – методические основы формирования муниципальных образовательных сетей, способных качественно обеспечить повышение квалификации педагогов.

С 2006 года экспериментальная работа по созданию сетевой системы непрерывного педагогического образования вошла составной частью в областную целевую программу «Развитие образования в Московской области на период 2006 – 2010 годов».

В 2006 году главными задачами эксперимента было вовлечение в сетевую систему учителей – победителей ПНПО и разработка элементов зональной модульно-накопительной системы.

Для этого был разработан план диссеминации их опыта в массовую педагогическую практику. В план вошли личные предложения победителей о том, что они готовы представить из своего опыта, в какой форме, где и когда. Подавляющее большинство предложило показать свои лучшие уроки или провести мастер - классы, некоторые из них - выступить с лекциями. Все согласились раз в месяц давать консультации. Была обозначена тематика всех мероприятий, день, час и адрес. Дни проведения мероприятий совпадали с методическими днями, которые утверждены приказом Министра образования Московской области для всех учителей Подмосковья.

На основе предложений учителей- победителей был составлен план – график и вывешен на сайте академии. Сопровождение диссеминации было возложено на профильные кафедры.

Надо отметить, что для создания сети плановое включение лучших учителей в накопительную систему повышения квалификации имело большое значение. За три года - 2006 – 2008 более 700 учителей представили свой опыт педагогическому сообществу и тем самым способствовали распространению новаций в учительской среде.

4. Зональные образовательные сети

Система дополнительного образования должна обеспечить педагогу непрерывное обучение в постдипломный период, многообразии типов и видов образовательных учреждений, дающих такую возможность, вариативность программных модулей, индивидуализацию их выбора. Поставленные задачи возможно решить с помощью зональных образовательных сетей.

Московская область состоит из 82 муниципальных образований и городов регионального подчинения, велика по протяженности. С целью эффективного управления Министерством образования область разделена на семь учебных округов или зон территориально близко расположенных. В каждую зону входит в среднем от десяти до тринадцати субъектов. Такое зонирование можно рассматривать как самостоятельные подсистемы региональной накопительной системы повышения квалификации. С их помощью можно использовать ресурсы лучших зональных образовательных учреждений, организовать межзональное взаимодействие педагогических кадров, диссеминировать опыт победителей ПНПО, реализовать региональный компонент образовательных стандартов и многое другое. В этом случае, структура зональной сетевой системы состояла бы из объединения внутренних и внешних партнеров и не только корпоративных. К некорпоративным можно отнести органы и учреждения культуры, спорта, туризма, МЧС и других ведомств и учреждений. Зональная система, направленная на удовлетворение индивидуальных запросов педагогов, потребует

введения мини курсов (от 6 часов) для повышения профессиональных компетентностей по западающим аспектам педагогической деятельности. При определенной горизонтальной профессиональной мобильности педагог за удобное для него время накопит определенное количество программных часов, пройдет контрольные процедуры и получит документы государственного образца о повышении квалификации.

Взаимодействие регионального и зонального уровней планируется на региональном, определяющим вариативные модули программ под запросы потребителя, исходя из установленной нормы 216 часов обучения в пять лет. Возможна следующая классификация обучающих программ.

- 1) *По содержанию: проблемные, тематические узкопрофильные, надпредметные.*
- 2) *По форме предъявления: очные, очно-заочные, дистантные.*
- 3) *По охвату слушателей: массовые, групповые, индивидуально-ориентированные.* –
- 4) *По форме сопровождения: преподаватель, консультант, тьютор, фасилитатор.*

Часть программ может быть предложена для самообразования.

С целью расширения выбора образовательных программ предполагалось предоставить учительству муниципальных объединений ресурсы зонального, для чего их надо было выявить и ими управлять.

По зонам была проведена презентация методических служб, и руководители служб на год избрали коллегу возглавлять зональное объединение.

Избранный руководитель был зачислен в штат Академии на 0,5 ставки методиста. В обязанности руководителя зонального объединения входило: отбор и диссеминация лучшего опыта в масштабе зоны, помощь методическим службам, входящим в зональное объединение, в повышении квалификации учителей с использованием общих ресурсов, проведение зональных учебно-методических конференции и подготовка к участию в региональных по диссеминации опыта победителей ПНПО.

Руководителям оказывали поддержку кафедры, а методическое сопровождение осуществлял методический Центр Академии.

Мониторинг деятельности зональных объединений показал, что организационные вопросы руководители решали оперативно, но диссеминация опыта проходила слабо. Причина заключалась в том, что проезд в соседний район должен оплачивать учитель. Только Глава Раменского района решил этот вопрос положительно.

Вероятно введение сертификатов на повышение квалификации в массовом порядке решило бы эту проблему и сделало возможным использовать зональную сеть для реализации индивидуального маршрута повышения квалификации.

В ходе мониторинга выяснялся вопрос о пользе зональных объединений. Руководители методических служб отметили, что зональные объединения стимулировали работу школьных методических объединений учителей, активизировали обмен опытом работы методических служб, позволяют выявить наиболее актуальные проблемы в педагогической практике и выработать стратегию и тактику их решения, в создании групп из нескольких районов особенно малочисленных категорий преподавателей, в развитии коммуникаций между педагогами разных территорий, в расширении культурной программы повышения квалификации.

Итоги экспериментальной работы за три года показали, что избранная методология создания сетевой системы верна, дает положительные результаты, принимается педагогическим сообществом, что позволяет расширять масштабы эксперимента.

К 2009 году в эксперименте участвовало 20 муниципальных образований, что составляет более 50% методических служб, имеющих статус учреждений муниципальных образовательных учреждений дополнительного профессионального образования «повышения квалификации» специалистов и охватом 3443 слушателя.

Значительную роль в проведении эксперимента играют руководители методических служб. Для их обучения был открыт постоянно действующий семинар, в ходе которого не только обсуждались теоретические вопросы накопительной системы, но и в территориях, которые первыми вступили в эксперимент, изучалась живая практика создания образовательных сетей.

Много дискуссий вызывал вопрос о зачетной единице. Со всеми участниками эксперимента договорились, что зачетной единицей является один академический час, а методику его определения в особых случаях будем разрабатывать в ходе экспериментальной работы.

В ходе обучения неоднократно проводилось анкетирование руководителей методических служб с целью изучения проблем, возникающих в ходе эксперимента.

На первом плане стоит проблема кадров. Далеко не всем районам удастся создать сетевое взаимодействие в муниципальном образовании, особенно в территориях, где слабые и не авторитетные методические службы. Многие не располагают такими возможностями как Дмитровский район. Несмотря на то, что в каждом районе находятся филиалы высших и средних профессиональных образовательных учреждений, найти преподавателей соответствующей квалификации непросто. Кадровый состав самих служб слаб, лучшие учителя не идут работать в методические службы из-за низкой заработной платы.

Далее идут организационные вопросы: не новые уставы; не заключен договор с Педагогической академией (тормозят органы управления образованием); недостаточная готовность к организации такой деятельности; методисты служб очень загружены работой, им некогда оформлять необходимые документы для участия в экспериментальной работе.

Но, несмотря на трудности, подавляющее большинство руководителей отметили следующее:

- благодаря накопительной системе дополнительное профессиональное образование становится более доступным, увеличивается охват педагогов курсовой подготовкой;
- выросла активность учителей в изучении опыта своих коллег и применения новаций в практике работы, что положительно влияет на качество работы по обучению и воспитанию школьников;
- значительно увеличилось количество семинаров, «круглых столов», мастер-классов, открытых уроков, консультаций, инициаторами которых являются сами учителя;
- активизировалась работа школьных и районных методических объединений, которые включились в модульно-накопительную систему повышения квалификации;
- накопительная система удобна по форме, экономит время, здоровье и деньги учителя;
- накопительная система более практико-ориентирована и отвечает индивидуальным запросам педагогов.

В 2008 году был проведен мониторинг эффективности функционирования сетевой модели повышения квалификации в тринадцати муниципальных образованиях. На вопрос, что дает учителю участие в накопительной системе получены следующие ответы: увеличивается возможность учителю приобретать разнообразную информацию, распространять свой опыт; расширяется возможность индивидуального подхода к каждому слушателю в организации повышения квалификации, оказания помощи в получении конкретных знаний конкретному педагогу; дает возможность системно на месте в своем муниципальном образовании решить вопрос о повышении квалификации по потребности, проводить занятия на местном материале; увеличивает число педагогов систематически повышающих квалификацию. На вопрос, что затрудняет экспериментальную работу, получены следующие ответы: слабая заинтересованность кафедр Педагогической Академии в успешной реализации курсов по модульной системе повышения квалификации препятствует полноценному сотрудничеству и научному руководству; отсутствие опыта преподавательской работы в системе повышения квалификации у методистов методических служб является причиной возникновения

психолого-педагогических и организационных проблем; новое понимание педагогического профессионализма ведет к формированию у педагога профессиональной позиции, нацеленной на проектирование собственной образовательной траектории; создание условий для непрерывного образования педагогов, с учетом приемлемых для него сроков освоения образовательных программ; реальная возможность повышения квалификации без отрыва от производства; экономически выгодная форма повышения квалификации; выстраивание последовательности и отбор содержания повышения квалификации от потребности педагога; свобода в использовании всей системы повышения квалификации и интеграция необходимых образовательных модулей в зависимости от возможностей образовательной сети (внутреннее и внешнее сетевое партнерство); смещение акцентов в повышении квалификации с передачи знаний на создание условий для овладения способами самостоятельного взаимодействия со всеми субъектами образовательной системы.

5. Результаты экспериментальной работы

В ходе экспериментальной работы были выстроены и апробированы модели сетевой организации повышения квалификации по модульно накопительной технологии: региональная (см. схемы 1 – 3), зональная (см. схему 4). Модели муниципальных сетей в каждом муниципальном образовании зависят от возможностей образовательного сообщества, в качестве примера смотрите на с. 15-17 сеть Дмитровского района.

Разработаны модульные и гибкие программы повышения квалификации, введены в расписание и в течение трех лет были апробированы.

На протяжении всех лет эксперимента осуществлялось обучение руководителей муниципальных методических служб. Однако частая смена этой категории работников не способствует успешной работе.

Разработаны локальные акты, позволившие проводить экспериментальную работу по выстраиванию региональной системы повышения квалификации на основе модульно-накопительной технологии.

Итоги мониторинга показали, что предложенные модели могут способствовать переходу от дискретной к непрерывной системе повышения квалификации, обеспечить индивидуальный подход в обучении слушателя, усилить его практическую направленность, используя ресурс лучших школ и учителей. Технология модульно-накопительного освоения образовательных программ от 6 до 72 часов в течение 2-3 лет позволяет учителю отбирать тематику лично ему необходимую, выстраивать собственную траекторию образовательного маршрута.

Результативность проведенной работы состоит в том, что созданные взаимосвязанные и взаимодополняющие модели муниципального, зонального и регионального уровней позволяют использовать ресурсы региона в повышении квалификации педагогических кадров Московской области, привлекая в качестве партнеров различные аккредитованные образовательные учреждения и их ресурсы.

Региональная сетевая система обладает достаточной гибкостью, обеспечивает возможность выбора места, формы, сроков, содержания повышения квалификации, что обеспечивает возможность удовлетворить профессионально - личные потребности педагогических работников в повышении квалификации. Эффективность экспериментальной работы подтверждается ростом числа слушателей в муниципальной накопительной системе, положительными оценками руководителей муниципальных служб и педагогов. Подтверждена востребованность модульных и мини курсов, их эффективность в повышении мастерства учителей и создании непрерывности обучения.

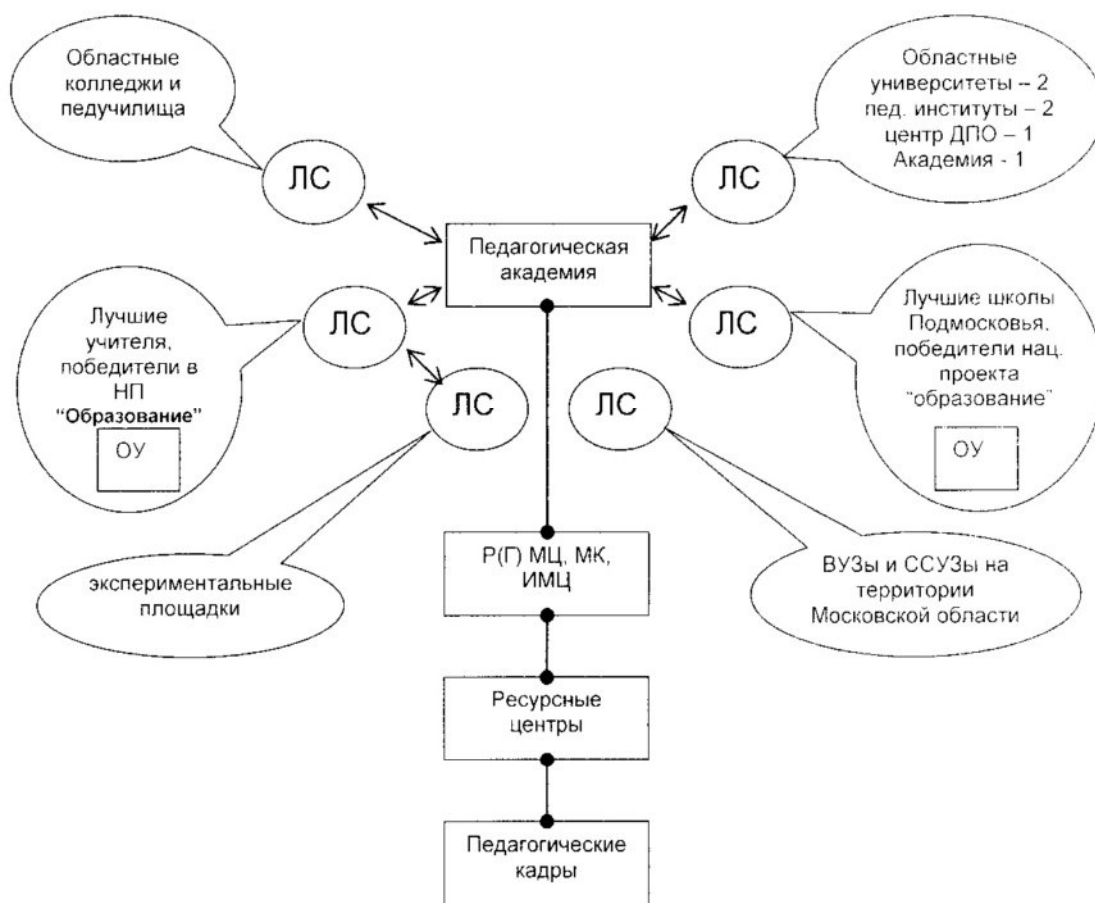
Внедрение результатов экспериментальной работы в массовую практику возможно для чего необходимо совершенствование нормативной базы, кадровое обеспечение муниципальных сетей.

Особого внимания требуют зональные сети, как наименее слабо проработанная часть региональной. Необходимо определиться с местом и ролью зональных сетей в системе, просчитать экономические затраты на их создание и эффективность результатов.

Для успешного использования результатов эксперимента необходимо: опережающая подготовка методических служб и не только руководителей, но и всего кадрового состава; продуктивные взаимоотношения с муниципальными органами управления образования по вопросам внедрения инновационных форм повышения квалификации; определение финансовых взаимоотношений партнеров сети; усиление роли кафедр Академии в организационном и научно-методическом сопровождении муниципальных методических служб, применяющих модульно-накопительные технологии в непрерывном обучении педагогов; понимание Академией её определяющей роли во введении инноваций в систему повышения квалификации региона и ответственности за их качество и результативность.

Схема 1

Структура региональной сетевой организации.

ЛС – локальная сеть

Структура региональной сетевой организации дополнительного профессионального образования педагогических работников Московской области.

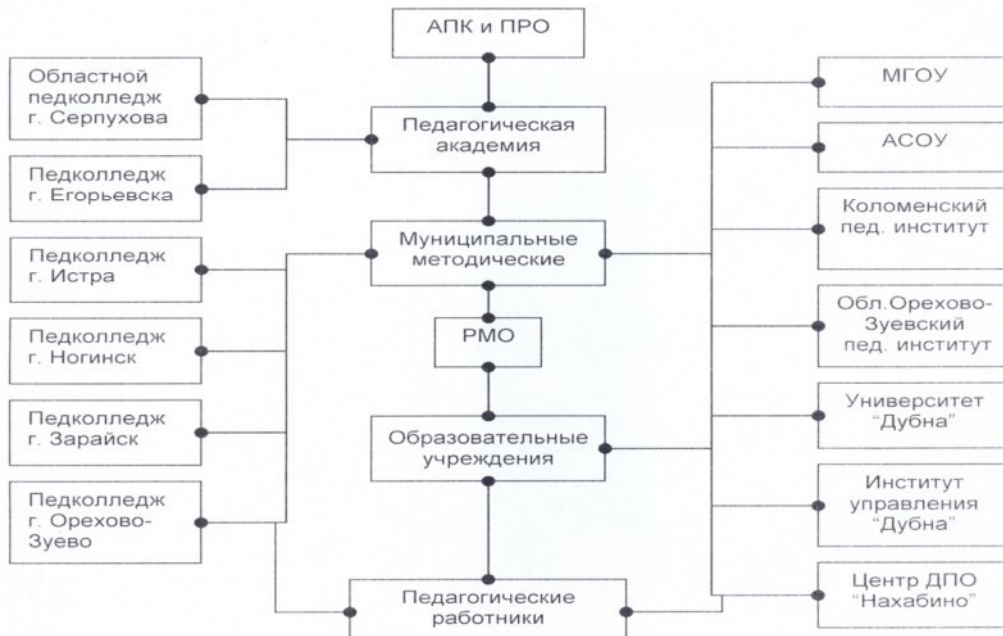
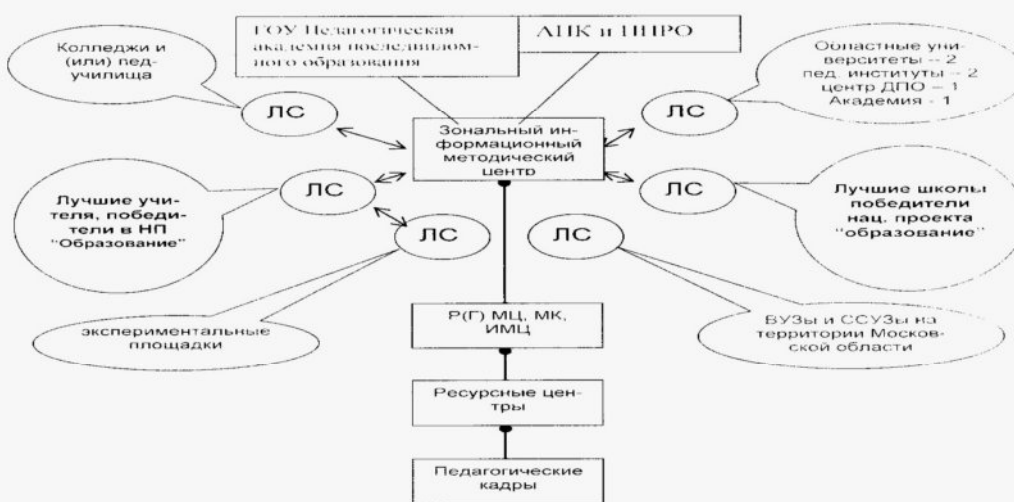

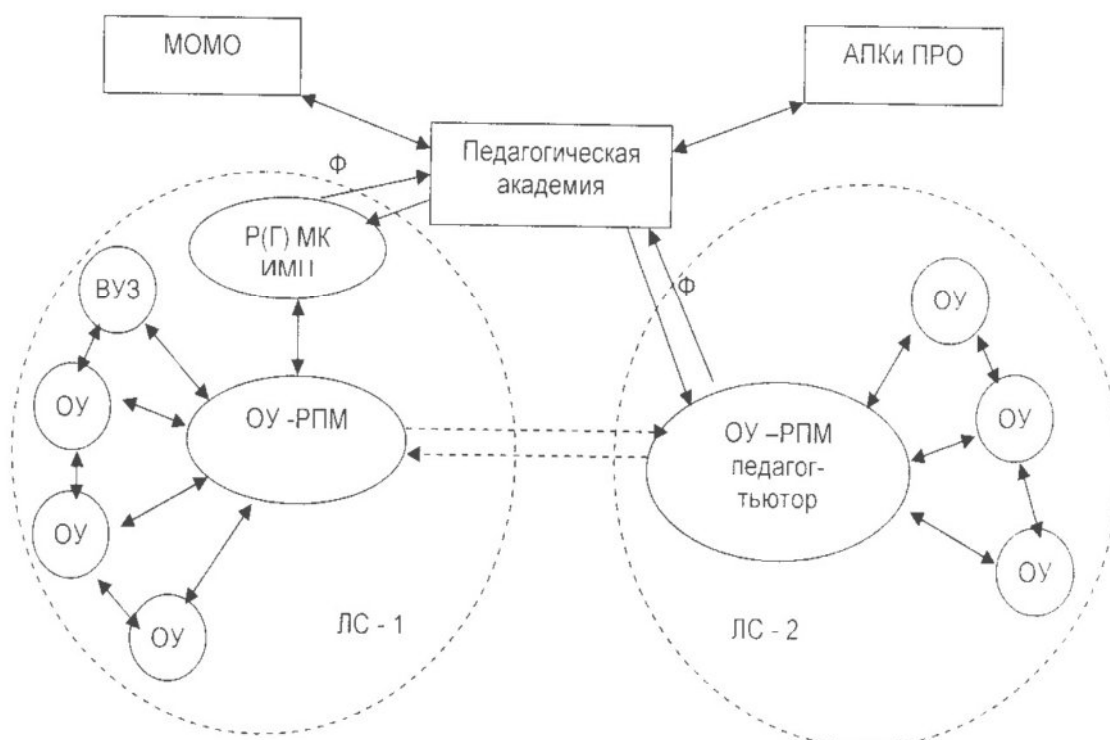
Схема 4

Модель зональной системы повышения квалификации педагогических кадров Московской области

ЛС - локальная сеть

Структура коммуникации элементов в локальной сети дополнительного профессионального образования учителей.

АПКи ПРО –	Академия повышения квалификации и переподготовки работников образования;
Педагогическая академия –	ГОУ Педагогическая академия последипломного образования – научно-методический центр управления (координации);
ЛС –	локальная сеть;
Р(Г)МК –	районный (городской) методический кабинет;
ИМЦ –	информационно-методический центр;
РПМ –	региональная педагогическая мастерская;
ОУ –	общеобразовательные учреждения;
Ф –	функции: прогнозирование, координация, мониторинг, принятие решения и др.

*В.В. Онишина, к.п.н., доцент кафедры
человековедения и физической культуры ГОУ
"Педагогическая академия последипломного
образования" Министерства образования
Московской области*

ПРИНЦИПЫ ОБУЧЕНИЯ ПЕДАГОГОВ В КУРСЕ «ТЕХНОЛОГИЯ ЗДОРОВЬЕСБЕРЕЖЕНИЯ ШКОЛЬНИКОВ В ПРОЦЕССЕ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ»

Современная школа продолжает меняться. Такое положение связано с изменением исторических условий. И одно из направлений, которое выделилось за последнее время - это гуманизация педагогического процесса.

Гуманизация означает отказ от установки на формирование личности подрастающего человека, а призывает к оказанию поддержки в самостоятельном личностном развитии школьника.

Именно поэтому *эффективность педагогического труда* современного учителя понимается иначе, чем в предыдущие десятилетия.

Сегодня эффективность труда учителя связывается с его умением внедрять в учебный процесс формы и методы работы, способствующие *становлению и саморазвитию личности*.

На наш взгляд мы имеем дело с противоречием: вопрос о том как именно вырастить саморазвивающуюся личность уже поставлен обществом, но нет людей (педагогов и других специалистов в области воспитания и обучения), которые могли бы на практике реализовать принципы гуманистической педагогики. Обратимся к фактам. Изменения, происшедшие в стране за последнее десятилетие привели к тому, что учитель стал относиться к одной из наиболее уязвимых категорий населения - его гражданское самочувствие подорвано. Помимо материальных сложностей, такое положение связано с тем, что учитель по роду своей деятельности является аккумулятором и проводником общественных ценностей одновременно. А это значит, что адекватно функционировать в рамках профессии он может только в случае понимания и принятия доминирующих нравственных стандартов. Разрушив ценностные ориентации строя - мы разрушили личность учителя. Старые ценности - отвергнуты, новые ценности - не приняты.

Ценности осваиваются человеком с детства, они связаны с ментальностью народа, они приходят к личности через культуру: сказки, песни, традиции. И на их приобретение требуется время. Они закрепляются в опыте человека и служат ориентирами и фильтрами, через которые человек воспринимает окружающий мир. Отсутствие идеалов любому человеку грозит серьезным неврозом, для учителя помимо этого, речь идет о *профессиональной несостоятельности*. Нельзя передать другому человеку то, что не стало качеством твоей личности, невозможно говорить о состояниях, которые не переживал в своей жизни. Нельзя воспользоваться новыми формами обучения и воспитания, не понимая их сущности.

Однако, в современном «Законе об образовании» уже закреплена новая цель подготовки учителя «как субъекта саморазвития». И здесь нам видится еще одно серьезное противоречие. Профессиональное саморазвитие, как и любая другая деятельность имеет в своей основе сложную систему мотивов, но традиционно педагогическая наука называет движущей силой и источником самовоспитания педагога потребность в *самосовершенствовании*. Однако, это чисто декларативный подход, ведь у большинства людей эта потребность заблокирована в силу ряда причин. А учитель в первую очередь является человеком, а затем уже специалистом. И ему нужно пройти большой путь по развитию своей личности, так же как и остальным

людям, чтобы приобрести личностные качества, которые в дальнейшем могут привести его к самосовершенствованию.

Современный учитель, на наш взгляд, является заложником создавшегося положения: с одной стороны - его гражданское самочувствие ослаблено, с другой - он должен пройти серьезный путь по гуманизации своих взглядов. В противном случае, он не сможет быть носителем гуманистических принципов, запрос на которые поставило само время.

Современная наука располагает методами, помогающими личности осуществить процесс внутреннего развития. Очень перспективной нам представляется **теория самоактуализации личности**. На сегодняшний день она может рассматриваться как модель идеального развития личности.

Одним из синонимов самоактуализации является «психологическое здоровье» человека. В наступающем веке человек будет больше, чем сейчас подвергаться различным психологическим перегрузкам, вызванным отставанием возможностей человеческой психики. Дальнейшая технологизация приведет к тому, что человек будет вынужден постоянно учиться, так как придется осваивать множество специальностей. Для этого ему потребуются умение быть социально гибким, контактным, творческим. А самое главное ему понадобятся личностная устойчивость и самостоятельный ум в самом широком смысле этого слова. Но учить и воспитывать такого человека мы пока не научились. Причем это касается не только детей, но и самих учителей. И основная проблема заключается в том, что обучить кого-либо принципам и приемам самоактуализации невозможно, это качественное новообразование, которое вызревает при определенных условиях.

Данное положение вещей породило проблему оказания помощи учителю в становлении его как саморазвивающейся и самоактуализирующейся личности. Именно поэтому, поднимая вопрос об эффективности профессиональной деятельности педагога, мы переносим внимание на его **эффективность как человеческой личности**. Ведь от внутренней состоятельности педагога будет зависеть духовное и нравственное развитие следующих поколений.

Традиционно воздействие на личность человека осуществляется в педагогическом процессе (*воспитании и обучении*). В случае работы с учителем речь идет о перевоспитании взрослого человека. Такая работа может быть проведена в форме **консультирования**. Но нужна достаточная мотивация для его проведения как со стороны педагога (например, слушателя Педагогической академии последиplomного образования), так и со стороны преподавателя (например, работника педакадемии). Дело в том, что человек, не вставший на путь саморазвития (самоактуализации) не стремится узнать о себе больше. Его возможности в познании внутреннего и внешнего мира ограничены наличием психологических защит. Они не позволяют ему с помощью знаний сравнить свое реальное и идеальное «Я», чтобы не разрушить личность человека совсем.

Основная сложность *обучения* заключается в том, что новые потребности, которые могут привести к новым формам деятельности, возникают не при усвоении, а при **переживании или проживании информации**. Поэтому можно говорить о том, что новые качества личности, необходимые для начала процесса самоактуализации могут только вызреть в человеке.

Аналогичные процессы идут и во время обретения новых ценностей. Преподаватель (например, работник педакадемии) может *только помочь созданию на своих занятиях условий для личностного развития слушателя (самоактуализации)*. И тогда слушатель (учитель, воспитатель, психолог, завуч, директор) сможет впитать в себя новые понятия, способствующие внутреннему росту, которые смогут оказать на него благотворное воздействие.

В силу вышеизложенных причин, обучение на курсе «Технология здоровьесбережения школьников в процессе учебной деятельности» имеет ряд своих особенностей. Основную идею курса можно было бы обозначить, как **оптимизацию процесса обучения в целях**

личностного роста слушателей. В чем секрет качественного роста личности педагогов, посещающих занятия. Попробуем ответить на этот вопрос.

Человековедческие технологии, как таковые, основываются на двух методологических принципах: **антропологичности** и **технологичности** (см. работы академика, доктора философских наук, профессора Шепеля В.М.).

Антропологический принцип отбора знаний сам по себе ведет к расширению кругозора личности, а, усиленный технологическим принципом, способствует развитию холистического мышления у слушателей.

Технологический принцип построения учебной информации помогает теорию довести до прикладного знания и инструментального действия, с помощью которого слушатель может развить у себя недостающее личностное качество, изменить отношение к чему-либо, освоить более эффективную стратегию мышления, что все вместе ведет к новому, осознанному поведению, способствующему *самосовершенствованию, саморазвитию и самовозвышению* личности.

Технологизм предполагает активные формы обучения, которые в свою очередь требуют своих особенных методов. Основная специфика отбора методов обучения состоит в следующем:

- методы должны, по возможности, давать *быстрый результат*, закрепляя опыт личностного самосознания слушателей;
- нужно, чтобы методы обучения были *просты процессуально*, для того, чтобы слушатель мог их повторить самостоятельно;
- методы обучения обязаны включать *рефлексию* для слушателей, она позволит самостоятельно проанализировать информацию;
- необходимо включать в обучение методы *поднятия ресурсного состояния* личности, так как интенсивные формы обучения требуют большой энергоотдачи (через работу с телом, дыханием, сознанием и подсознанием);
- для расслабления и переключения необходимо овладеть методами *быстрой релаксации*;
- важен акцент на методе *визуализации* для обучения слушателей пониманию внутреннего мира (состояний, потребностей, отношений и т.п.).

Технологизм в обучении представляет собой некий алгоритмизированный процесс, напоминающий учебный эксперимент. Как известно, учебный эксперимент включает в себя диагностику – срез какого-либо первоначального знания (личностного качества, состояния и т.п.), затем следует основная часть – действие (обучение чему-то, формирование чего-то, изменение чего-то и т.п.), в завершении проводится контроль – второй срез (освоен ли навык, изменилось ли состояние и т.п.). Человековедческие технологии в своей основе имеют ту же трехчастность. Почти в любом практическом занятии используются **диагностические** методы, непосредственные методы **активного обучения**, методы **контроля** за усвоением информации.

1. Диагностические методы:

- **анкета входного контроля** (регистрирует степень владения навыком, знакомство с понятием и т.п.);
- метод визуализации (для определения состояния сознания, проблемы и т.п.);
- КОРТЫ (критериально-ориентированные тесты) на определение навыка (умения);
- метод телесной осознанности (на определение состояния, отношения к ситуации, проблеме, конкретному знанию и т.п.).

Методы активного обучения:

- приведение сознания слушателей к состоянию «здесь и сейчас»;
- создание позитивных установок во внутреннем мире слушателей;
- осуществление быстрой релаксации в процессе обучения;
- осуществление индивидуальной рефлексии;

- работа в малой группе;
- визуализация образа (понятия, состояния и т.п.);
- поддержание ресурсного состояния личности (через работу с телом, дыханием, сознанием);
- смена позиций восприятия информации;
- методы развития познавательных процессов (внимания, воображения, восприятия, памяти, мышления) через активизацию работы правого полушария головного мозга;
- развитие холистического мышления.

Методы контроля:

- анкета выходного контроля (регистрирует степень овладения навыком, умением, глубиной знакомства с понятием и т.п.);
- метод визуализации (для определения состояния сознания, проблемы и т.п.);
- КОРТЫ (критериально-ориентированные тесты) на определение навыка (умения);
- метод телесной осознанности (на определение состояния, отношения к ситуации, проблеме, конкретному знанию).

Антропология выбора учебного материала продиктован подходом к определению здоровья. Нам близко определение, данное Всемирной организацией здравоохранения. ВОЗ считает, что **здоровье – это состояние физического, духовного и социального благополучия, а не только отсутствие болезней и физических дефектов**. Полностью принимая это определение и углубляя его, мы рассматриваем здоровье в концепции **ортобиоза** (разумного образа жизни), где акцент ставится на единстве трех его составляющих: физического, душевного и духовного здоровья.

ФИЗИЧЕСКОЕ ЗДОРОВЬЕ – это естественное состояние организма, обусловленное нормальным функционированием всех его органов и систем.

ПСИХИЧЕСКОЕ ЗДОРОВЬЕ – это такое состояние психической сферы человека, которое обеспечивает адекватную регуляцию его поведения и обусловленное потребностями биологического и социального характера.

ДУХОВНОЕ ЗДОРОВЬЕ – характеризуется наличием у человека таких моральных принципов, которые являются основой социальной жизни человека: сознательном отношении к труду, осознанной учебе, гражданской ответственности и правового самосознания, а также проявленной потребностью познания законов строения вселенной и т.п.

Единство физического, психического и духовного здоровья предполагает их взаимопроникновение и взаимозависимость. На практике это означает, что, позитивно воздействуя на один из видов здоровья, например, психическое здоровье, можно улучшить физическое и духовное и наоборот, позитивные изменения в работе тела приведут к изменениям в работе души и духа, сила духа окажет воздействие на физику тела и психические проявления. Когда человек на практике овладевает методами произвольного воздействия на свое актуальное состояние, можно говорить о том, что он не просто овладевает основами ортобиоза, а приобретает новое мировоззрение в направлении здоровьесбережения.

Ниже вы можете видеть модель самоактуализации личности в процессе обучения на практических занятиях. По форме это может напоминать этапы психологического процессинга. Обычно процессинг имеет своей целью приобретение слушателем референтного (значимого) опыта непосредственно в ходе учебного занятия.

1. Приведение личности к состоянию «здесь и сейчас».
2. Мотивация группы на получение конкретного знания.
3. Диагностика психоэмоциональной готовности группы на получение знания.
4. Если уровень готовности низкий, то для слушателей проводятся мероприятия по обретению ресурсного состояния сознания.
5. Проведение первоначального среза знаний (определение уровня развития необходимого умения; определение степени развития конкретного личностного качества).

6. Ознакомление слушателей с изучаемой темой (теоретическая часть; практическая часть: демонстрация преподавателем, самостоятельная работа слушателей в малых группах).
7. В течение занятия проводится рефлексия (каждые 15 минут).
8. Повторный срез знаний.
9. Повторная диагностика психоэмоционального состояния слушателей.
10. Коррекция проделанной работы для всей группы.
11. Проверка уровня полученного знания (знание – знакомство, знание – копия, знание – применение, знание – трансформация).
12. Групповая рефлексия.

Необходимо сделать акцент на организации самостоятельной и научно-исследовательской работы слушателей. Яркой особенностью курса является их практическая направленность. В течение недели в качестве домашнего задания слушателям необходимо осваивать навыки, полученные во время занятия, встраивая их в свою реальную жизнь (например, новые стратегии мышления, осознание актуальных личностных состояний и т.п.). В начале следующего занятия со слушателями проводится рефлексия по выполнению домашнего задания, они могут задать вопросы преподавателю и получить дополнительную информацию.

В заключение вернусь к вопросу качественного усвоения учебной информации слушателями Педагогической академии. Практически все перечисленные выше методы можно было бы объединить одним общим принципом. Речь идет о принципе *непосредственного переживания информации на уровне чувств для получения личностью нового значимого опыта*, способного помочь ей в изменении взглядов на свою жизнь, педагогику, законы устройства мира. Достигается непосредственное переживание информации системой задавания вопросов, способами опроса, поднятием ресурсного состояния сознания на занятии и т.п., то есть всеми приемами, входящими в модель самоактуализации в процессе обучения. На наш взгляд, такой подход к обучению взрослых людей оправдан, так как помогает за небольшой временной объем (в среднем 72 учебных часа) «усилить личность» педагога и помочь ему вплотную подойти к овладению гуманистическими ценностями, необходимыми в педагогике.

ЛИТЕРАТУРА

1. Алиев Х.М. Ключ к себе: Этюды о саморегуляции. – М.: Центр саморегуляции человека «НОМО FUTURUS»: Тантра, 1993.
2. Амонашвили Ш.А. Размышления о гуманной педагогике. – М.: Издательский Дом Шалвы Амонашвили, 1995.

*О.С.Симченко, аспирант кафедры педагогики
Могилёвского Государственного университета
им. А. А. Кулешова (Республика Беларусь)*

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ВНЕДРЕНИЯ МОДЕЛИ ФОРМИРОВАНИЯ ПОЛИТИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ УЧАЩИХСЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ ШКОЛЫ

«Какая школа сегодня, такое общество завтра», – гласит известная истина. Данному утверждению трудно противоречить. Перед современной системой образования поставлена серьезнейшая, ответственная задача, успешное разрешение которой открывает путь эволюционному прогрессу, совершенствованию социума, укреплению общественных отношений и связей. Школа XXI века призвана не только создавать благоприятные условия для усвоения подрастающим поколением накопленного социального опыта, трансляции имеющихся знаний, умений и навыков из различных областей науки и культуры, но и

готовить к жизни свободную, активную, самостоятельную личность, способную легко и динамично ориентироваться в изменяющемся мире, настойчиво двигаться к осознанно поставленной лично и общественно значимой цели, принимать глубоко обдуманное решение и нести полную ответственность за собственный выбор и совершенные поступки.

Одним из приоритетных направлений в национальной системе образования является формирование политической культуры подрастающего поколения. Для обеспечения процесса становления политически образованной, грамотной, активной, деятельностной личности, важно заложить и развивать основы политической культуры учащихся. Прерогатива в реализации данной задачи принадлежит средней школе.

Политическая культура – это органическая составляющая духовной культуры людей. Наряду с культурой психологической, информационной, экономической, правовой, нравственной и другими составляющими базовой культуры личности, политическая культура во многом отражает социальную сущность человека, открывает возможности для самоопределения в сфере общественных отношений. В воспитательном аспекте сформированность политической культуры личности является важнейшим показателем ее гражданской зрелости, так как политическая культура включена в систему гражданского воспитания.

В последнее десятилетие проблема формирования политической культуры граждан Республики Беларусь, прежде всего подрастающего поколения, актуализировалась в связи с ускоренным развитием информационных технологий и становлением информационного общества, глобализационными и трансформационными процессами, охватившими многие государства мира, в том числе и нашу страну.

Республика Беларусь твердо и решительно встала на путь коренных преобразований в социальной, экономической, образовательной, культурной сферах. Взят уверенный курс на укрепление основ демократии белорусского государства, формирование гражданского общества, построение и реализацию социально ориентированной модели экономического развития на основе утверждения регулируемых государством рыночных отношений. Незыблемыми остаются идеи национальной независимости, государственного суверенитета, приоритета прав и свобод граждан и правового государства, провозглашаемые государственной идеологией Республики Беларусь.

В новых условиях особого внимания заслуживает проблема формирования таких качеств личности, как социальная ответственность и социальная активность, гражданственность и патриотизм, сознательность в исполнении своих социальных функций и обязанностей, а также уважение по отношению к согражданам, их правам и свободам.

Все указанные выше тенденции предопределили активизацию работы национальной системы образования по формированию политической культуры учащихся. Молодое поколение – это будущие полноправные граждане нашей страны, активные участники действующей политической системы, политических процессов. Поэтому политическая образованность каждого члена белорусского общества должна стать фундаментальной основой формирования политической активности граждан страны, становления активной политической позиции на основе развития твердых политических взглядов и убеждений, умений ориентироваться в сложном и противоречивом мире политических коллизий, совершать осознанный политический выбор на благо процветания и укрепления провозглашаемых государственной идеологией приоритетов правового суверенного демократического государства.

На сегодняшний день нельзя утверждать, что политическая культура граждан современной Республики Беларусь является результатом перемен, охвативших страну в последние несколько десятилетий. Формирование политических знаний, взглядов, идеалов, ценностных ориентаций людей, определенной модели политического поведения в сфере социальной жизни в целом и политической – в частности принято рассматривать в контексте

принципа историзма. Беларусь прошла многовековой культурно-исторический путь своего развития, оказавший прямое влияние на оформление национальной политической культуры в том смысле, в котором последняя склонна подводить себя под стереотипное восприятие.

На основании анализа научных работ Е. А. Борисова, В. А. Зенченко, Н. М. Канашевича, В. В. Кириенко, А. П. Мельникова, Ф. С. Приходько мы выделяем два основных направления в формировании политической культуры в Республике Беларусь. Одно из них принято связывать с наличием разнонаправленных политико-культурных влияний, а другое – с национальной традицией, основанной на специфике мировоззрения, нравов, традиций, образа мысли, уклада жизни белорусского народа, что отражает их своеобразие и самобытность.

Исторически сложилось так, что геополитическое положение Беларуси на границе столкновения двух противоборствующих цивилизаций – западноевропейской и восточноевропейской – предопределило соответствующие политические, социально-экономические, религиозные, культурные веяния. Этнические земли Беларуси на протяжении долгого времени находились в составе различных государственных образований. Сначала это было Древнерусское государство, затем – тяготеющие к западу Великое княжество Литовское и Речь Посполитая, а с конца XVIII века – присоединенный к Российской империи Северо-Западный край.

Многовековой процесс становления характерного типа политической культуры граждан на территории белорусских земель оказался вполне закономерным. С одной стороны, по понятным причинам политическое воодушевление и энтузиазм оказался чужд народу, который был вынужден держать удар непрекращающихся захватнических войн. С другой стороны, внутривнутриполитическая жизнь государства основывалась на беспрекословном служении и абсолютном ему подчинении. Во многом это наложило свой отпечаток на формирование национального характера и современной политической культуры белорусов, что проявляется в достаточно низкой степени инициативности граждан, слабо развитым чувством самостоятельности и ответственности, личной свободы.

Влияние мощной государственной власти на все сферы жизни общества особенно ярко проявилось в период нахождения белорусских земель в составе Российской империи. Четко утвердив основы политического регулирования и гарантировав жесткий всеобъемлющий общественный порядок, защиту и стабильность, государство избавило граждан от необходимости активного вмешательства в течение социально-политического процесса. Формировалось и соответствующее отношение граждан к государству и власти, выражавшееся в стремлении к невмешательству в политическую жизнь, правовом нигилизме, в приветствии силовых методов разрешения конфликтов.

Положительной стороной советского историко-политического наследия было закрепление в менталитете общества принципа коллективизма и взаимопомощи, основывающихся на началах общечеловечности, а также развитых чувств патриотизма и социальной справедливости. Однако, с другой стороны имел место полный тотальный контроль всех сторон жизни советского общества.

Таким образом, преобладающие характеристики политической культуры современных белорусов во многом есть дань предшествующему историческому опыту организации и функционирования политической системы. С точки зрения В. А. Зенченко, «...для него характерны такие черты, как отсутствие традиций демократии, самоорганизации и самоуправления в общественной жизни, неприятие значительной частью населения политического и идейного плюрализма, компромиссов, слабое уважение к закону как со стороны государства, так и со стороны граждан, тяготение к харизматическому лидеру и сильной исполнительной власти, неуважительное отношение к ее представительным органам [1, с. 19].

Тем не менее, несмотря на указанные выше отрицательные проявления в политической культуре белорусских граждан, важно подчеркнуть тот факт, что в менталитете белорусов отразились и самобытные черты, определяющие образ их мышления и ценностные ориентации. Исторически у Беларуси сложились довольно тесные взаимодействия с многочисленными народами; ее территория была включена на протяжении веков в полиэтнические и поликонфессиональные государственные образования. Однако, в противовес разнонаправленным влияниям, белорусам все же удалось выработать и сохранить своеобразные черты национального характера и менталитета. Как справедливо указывает В. В. Кириенко, «этнообразующие природно-климатические, геополитические и социокультурные условия, формирующие белорусский этнос, отличающиеся от условий формирования других, в том числе и родственных, славянских – великорусского, малоросского и польского этносов – предопределили не только общие славянские, но и специфически-национальные, белорусские ментальные характеристики» [2, с. 303].

Среди основных черт белорусского менталитета, непосредственно определяющих специфику политической культуры населения Беларуси, Ф. С. Приходько отметил следующие:

- духовность как способность индивида в своей деятельности сознательно или неосознанно выходить за рамки своей собственной жизни, своего индивидуального существования, ставить перед собой и реализовывать цели и задачи, не связанные с улучшением своей собственной индивидуальной жизни;

- стремление к справедливости и равенству с позиции служения народу и государству;

- «всечеловечность», т. е. способность уживаться с другими этносами, их идеями и системами ценностей;

- миролюбие, рассудительность, толерантность. Белорус – человек незлобивый, незлопамятный и немстительный. Когда он сталкивается с доброжелательным отношением к себе, он всегда отвечает тем же.

Кроме того, населению Беларуси свойственны такие черты, как неприхотливость и непритязательность в быту, доверчивость, общинный и коллективистский образ мышления, патернализм на государственном, хозяйственном и семейном уровнях.

Белорусам не присущи революционизм и политический авантюризм. Они не сторонники радикальных перемен в своей социальной жизни. Поэтому не случайно в истории нашей страны никогда не было широких националистических и радикальных политических движений [3, с. 18 – 19]

Исходя из выше сказанного, считаем необходимым отметить, что в политической культуре белорусов ярко проявляются позитивные черты: толерантность, острое чувство социальной справедливости и равенства, коллективистская направленность, патриотизм, бесконфликтность и др. Однако, имеют место и отрицательные проявления, которые являются сдерживающим фактором на пути активного участия белорусских граждан в системных преобразованиях различных сфер общества в условиях трансформационных процессов. К негативным характеристикам политической культуры следует отнести ослабленную гражданскую инициативу, стремление к невмешательству в социально-политическую жизнь, ориентацию на харизматического политического лидера, политический конформизм, приверженность политической традиции и идейная бескомпромиссность, правовой нигилизм.

Таким образом, на современном этапе политическая культура белорусского общества представляет собой сплав исторически обусловленных факторов развития нашего государства. Ее нельзя охарактеризовать однозначно, как хорошую или плохую. Важно акцентировать внимание на том, что она содержит в себе огромный духовный потенциал, подпитываемый принципами существующей ныне государственной идеологии. Это весомый аргумент в пользу объективных возможностей утверждения Республики Беларусь на мировой арене как сильного, процветающего государства, отвечающего всевозрастающим запросам

трансформационных процессов, и тенденциям интеграции в мировое сообщество. Однако, сохранившиеся до сих пор и глубоко укоренившиеся в сознании людей пережитки политической культуры предшествующих эпох, формировавшейся в большей степени на основе авторитарной и тоталитарной идеологий, выступают в качестве серьезного препятствия для полноценной реализации гражданами Беларуси своих гражданских функций, а также тормозят развитие процессов реформирования в разных сферах жизни социума.

Отсюда вытекает серьезнейшее противоречие, возникающее как несоответствие уровня сформированности политической культуры белорусских граждан намеченному пути развития и совершенствования белорусского государства и общества. Преодоление данного противоречия и совершенствование политической культуры белорусов видится в организации целенаправленной систематической работы по формированию политической культуры в образовательном пространстве средней общеобразовательной школы.

Основные направления организации учебно-воспитательной работы в учреждениях национальной системы образования определены важнейшими нормативно-правовыми документами, среди которых необходимо прежде всего отметить следующие: Кодекс Республики Беларусь об образовании, вступивший в действие с 1 сентября 2011 года, Концепция непрерывного воспитания детей и учащейся молодежи в Республике Беларусь, Концептуальные основы идейно-политического воспитания детей, учащейся и студенческой молодежи в Республике Беларусь, Программа непрерывного воспитания детей и учащейся молодежи в Республике Беларусь на 2011 – 2015 годы.

Согласно Концепции непрерывного воспитания детей и учащейся молодежи в Республике Беларусь, «содержание воспитательной работы по формированию политической культуры личности определяется необходимостью обретения обучающимися социального и политического опыта, накопленного обществом, и предполагает усвоение политических знаний, формирование политических ценностей и идеалов белорусского государства и общества, особенностей государственного устройства Республики Беларусь, опыта общественной деятельности, понимание сложности социально-политических процессов, умения делать выбор и нести за него ответственность» [4].

Формирование политической культуры учащихся сопряжено с опорой на идеологию белорусского государства. Можно сказать, что политическая культура как бы рассматривается через призму идеологии, является ее отражением. Иначе не может быть. Идеология составляет духовную основу политической культуры. Государственная идеология Республики Беларусь, провозглашающая приоритет свободы, права и демократии, задает нужные ориентиры в формировании политической культуры личности. Так, Ф. И. Храмцова, ставя акцент на роли идеологии в системе образования, указывает, что ее «стратегической целью является формирование политической культуры личности как совокупности политических знаний о власти, законе, государстве, правах и обязанностях гражданина белорусского общества; навыков адекватной оценки политических процессов; эмоционально-волевых, лидерских, харизматических качеств; ценностно-смысловых установок, образцов политического поведения» [5, с. 43].

Идеологическая направленность в формировании политической культуры подрастающего поколения рассматривается также в контексте документа «Концептуальные основы идейно-воспитательной работы с детьми, учащейся и студенческой молодежью», важнейшие положения которого содержательно отражают принципы государственной идеологии. Итак, в соответствии с вышеобозначенным, идейно-политическое воспитание личности должно ориентироваться на:

- осмысление молодежью проводимой Республикой Беларусь политики устойчивого экономического и социально-политического развития, позволяющего занять достойное место в сообществе других государств;
- учет интересов *независимости и безопасности государства*;

- ознакомление и аргументированную оценку деятельности партий и движений на внешнем (мировом) и внутреннем (национальном) уровне;
- воспитание молодежи на принципах *консолидации, политического плюрализма и гражданского согласия*;
- формирование политических взглядов и убеждений, основанных на принципах *демократии, социальной справедливости и защиты, заботы государства о каждом человеке* [6].

Важность органической связи идеологии и процесса формирования политической культуры подчеркивает также в своих исследованиях А. П. Мельников, указывая на незавершенность идеологического поиска и возможности дальнейшего «определения идеологических приоритетов и консолидирующих общество идей» [7, с. 41]

Определившиеся сегодня важнейшие направления, тенденции и приоритеты дальнейшего развития, совершенствования, а также укрепления позиций демократического государства и правового общества актуализируют перед учреждениями образования одну из первостепенных задач: формирование политической культуры учащихся.

Рекомендованная система мероприятий и дел по формированию политической культуры учащихся отражена в разделе «Гражданское и патриотическое воспитание» Программы непрерывного воспитания детей и учащейся молодежи в Республике Беларусь на 2011 – 2015 годы. В данном документе указываются основные виды и формы организации работы по формированию политической культуры в системе гражданско-патриотического воспитания, причем наибольшее внимание уделяется активным формам. В качестве примеров можно привести следующие:

- организация и проведение мероприятий, посвященных празднованию Дня Независимости Республики Беларусь (республиканская акция «Квітней, Беларусь!» республиканская акция «Я люблю тебя, Беларусь!»);

- проведение акции «Мы – граждане Беларуси», посвященной Дню Конституции Республики Беларусь

- организация конкурса проектов по теме «Развитие позитивных общественно значимых молодежных инициатив, которые соответствуют идеологии и направлениям социально-экономического развития Республики Беларусь»;

- проведение мероприятий гражданско-патриотической направленности среди обучающихся – членов ОО «БРСМ», ОО «БРПО» (региональные фестивали «Вместе мы – Беларусь»; сбор «Я – пионер своей страны», посвященный Дню пионерской дружбы; республиканский конкурс пионерских агитбригад;

- организация встреч, «круглых столов», конференций, интернет-форумов в учреждениях образования с участием государственных и общественных деятелей, представителей органов государственного управления, депутатов Национального собрания Республики Беларусь, ветеранов войны и труда и др.

- содействие реализации молодежных инициатив через развитие молодежного «парламентаризма» в регионах на примере Молодежной палаты г.Минска [8].

В средних школах нашей страны в настоящее время успешно реализуется целый комплекс специально организованных мероприятий, направленных на усиление функциональности образовательных учреждений и совершенствование процессов обучения и воспитания подрастающего поколения. Ведущие позиции в системе организации такой работы занимает инновационная деятельность, осуществляемая в рамках инновационных образовательных проектов, которые разрабатываются на научной основе.

В 2011 – 2013 годах на базе государственных учреждений образования «Тимоновская средняя общеобразовательная школа» (Климовичский район Могилевской области) и «Средняя общеобразовательная школа № 6 г. Могилева» предполагается реализация инновационного проекта «Внедрение модели формирования политической культуры учащихся в образовательном пространстве школы».

Целью инновационного проекта является организация системной работы по формированию политической культуры учащихся в образовательном пространстве школы на основе критериально разработанной региональной модели.

Задачи инновационного проекта:

- 1) изучить литературу и передовой педагогический опыт работы по формированию политической культуры личности;
- 2) определить основные составляющие содержания процесса формирования политической культуры учащихся в воспитательном пространстве школы;
- 3) повысить уровень профессиональной компетентности педагогических кадров в рамках инновационного проекта;
- 4) разработать диагностический инструментарий;
- 5) провести мониторинг качества воспитательного процесса, направленного на формирование политической культуры учащихся;
- 6) разработать региональную модель реализации инновационного проекта;
- 7) разработать научно-методическое обеспечение воспитательного процесса, направленного на формирование политической культуры учащихся;
- 8) организовать психолого-педагогическое сопровождение проекта;
- 9) проанализировать и обобщить результаты внедрения инновационного проекта, разработать рекомендации по инновационному проекту.

В настоящее время ведется активная работа по созданию теоретической модели формирования политической культуры учащихся. Ниже представленная структурная составляющая данной модели включает в себя следующие компоненты: потребностно-мотивационный, когнитивный, нравственно-оценочный и поведенческо-деятельностный.

Потребностно-мотивационный компонент как структурная составляющая политической культуры объединяет систему мотивов и потребностей личности, которые выступают в качестве внутренних побудительных стимулов в поведении и деятельности в рамках действующей политической системы государства. Стремление личности к выполнению своих общественно-политических функций как глубоко осознаваемая жизненная необходимость является сильнейшим мотивационным механизмом, обеспечивающим успешность процесса формирования политической культуры на всех этапах осуществления воспитательной деятельности.

Данный компонент характеризуется наличием личностно и социально значимых потребностей и мотивов, возникающих на фоне ощущения острой необходимости в самоопределении и самореализации личности в сфере социально-политических отношений. Мотивы проявляются прежде всего через интерес к сфере политики в целом, через понимание неизбежности функционирования института власти как источника существования и жизнеспособности государства, а также через изначально положительную эмоционально-личностную установку на политическую активность, политическую деятельность как нужную и полезную для дальнейшего совершенствования государства на благо достижения всеобщего счастья и процветания.

В систему потребностей включаются потребности в приобретении политических знаний, формировании политических идеалов и выработке соответствующих ценностей.

Потребностно-мотивационный компонент определяет:

- отношение и интерес учащихся к изучению социально-гуманитарных дисциплин;
- направленность личности на необходимость серьезного осознания вопросов политики, специфики построения, функционирования и эволюции отдельных политических систем, различных сторон политической жизни государства;
- заинтересованность в глубоком анализе и поиске решений разнообразных социальных и политических проблем;

- проявление политической активности, желание и стремление принимать участие в мероприятиях, делах, акциях, конкурсах, фестивалях социально-политической направленности

- осуществление политической деятельности через участие в работе детских и молодежных организаций и объединений, а также агитбригад и пропагандистских групп.

Таким образом, потребностно-мотивационный компонент представляет интегративную систему потребностей, мотивов, интересов, побуждений в политическом поведении, политической активности и деятельности.

Когнитивный компонент отражает в себе систему обыденных и научных знаний о политике в целом, а также о политической системе как основе политического устройства общества, деятельности политических структур, взаимодействии и взаимовлиянии политики и других социальных институтов, об особенностях внутривнутриполитических и внешнеполитических отношений и связей. Данный компонент также включает в себя систему познавательных умений и навыков, которые тесно связаны со знаниями.

В рамках когнитивного компонента можно выделить:

- знания фундаментальных политических категорий и понятий, таких как политика, политическая система, политический режим, политические партии, демократия, власть, президент, законодательная власть, исполнительная власть, судебная власть, парламент, правительство, избирательная система, государственная символика, закон и др.;

- политическую грамотность, связанную со знанием основных политических теорий, исторически сложившихся политических учений, национальной политической системы, содержания основных законов, умением ориентироваться в вопросах политической жизни своей страны и других государств, вырабатывать собственные взгляды на противоречивые точки зрения относительно политических процессов, формировать анализирующее отношение к ним;

- знания основ адекватной существующей государственной идеологии и политическому устройству общества политического поведения и деятельности;

- умения осуществлять адекватную самооценку знаний в сфере политики.

Нравственно-оценочный компонент. Данный компонент составляет духовно-нравственную основу политической культуры учащихся. Наличие у человека политических ценностей означает личностное приятие событий и процессов, которые происходят в социально-политической сфере, как явлений чрезвычайно важных и значимых. Как отмечал М. Хайдеггер, «ценность – это значимое, стоящее, только то, что значимо, – ценность» [9, с. 71]. Именно политические ценности являются ориентирами в формировании политической активности, выработке потребностей в и обоснованном политическом поведении и целенаправленном правомерном политическом участии.

В политической культуре нравственно-оценочный компонент выражается в духовных качествах личности и ее ценностных ориентациях. Ценностные ориентации – это политические, мировоззренческие и нравственные убеждения человека, его глубокие и постоянные привязанности, нравственные принципы поведения в политике [10]. Ценностные ориентации являются своего рода связующим звеном между потребностно-мотивационной сферой личности и ее поведением, поступками, деятельностью.

Политика представляет собой ценность в аспекте неизбежной необходимости устройства жизни общества в государстве. Жизнь людей в сообществе немыслима вне государственной системы. А существование государства не представляется возможным без установления определенных отношений, основанных на управлении и соподчинении, т. е. отношений политических. К важнейшим политическим ценностям следует отнести свободы и права граждан, национальную независимость, любовь к Родине, национальную безопасность, национальный интерес, государственный суверенитет, социальную справедливость, общественный правопорядок, ненасилие и толерантность.

У учащихся необходимо развивать такие качества как патриотизм, уважение к историческому прошлому своей страны, гордость за ее успехи и достижения, терпимость к проявлениям инакомыслия, непримиримость перед проявлениями насилия и экстремизма, инициативность предприимчивость, деловитость.

Поведенческо-деятельностный компонент. Указанный компонент политической культуры включает политические ориентации личности, выражающиеся в поведении, политической активности и политической деятельности. В данном компоненте в практическом преломлении отражаются смысл и содержание всех выше указанных компонентов. Потребности, интересы, мотивы, знания, взгляды, идеалы, ценности предстают в искаженном виде, если они не воплощаются в деятельностной активности личности.

Представленный компонент отражает поведенческий и деятельностный аспекты личностных характеристик, среди которых можно выделить:

- недопустимость в проявлении политического поведения и действий, основанных на чуждых, враждебных идеологиях, а также совершении противоправных деяний, осуществлении деятельности, характеризующейся антидемократичными, антигуманными, экстремистскими настроениями;

- активное участие в мероприятиях, акциях, фестивалях, праздниках политической направленности, которые организуются в системе учебно-воспитательной работы учреждений образования и в рамках деятельности детских и молодежных общественных организаций и объединений;

- осознанное осуществление социально-значимой деятельности и стремление к активному участию в функционировании общественно-политических институтов.

Таким образом, актуальность проблемы формирования политической культуры учащихся стимулирует активизацию работы учреждений общего среднего образования в указанном направлении. Важно подчеркнуть особую роль школы в связи с тем, что в образовательном пути личности именно школьные годы имеют определяющее значение в укреплении основ политической культуры гражданина Республики Беларусь.

Формирование политической культуры учащихся – сложный и длительный процесс, в ходе которого осуществляется приобретение ими социального и политического опыта, опыта общественной деятельности, усвоения политических ценностей и идеалов государства и общества, особенностей государственного устройства, понимания сложности социально-политических процессов. Результатом формирования политической культуры являются четкие политические знания, твердые политические убеждения, взгляды и установки, устойчивая гражданская и нравственная позиция, политическая активность и целенаправленная политическая деятельность (участие в политических процессах и политической жизни страны). Обеспечение надлежащих условий для формирования политической культуры учащихся является весомым вкладом в полноценное становление самостоятельных и активных граждан белорусского государства.

ЛИТЕРАТУРА

1. Зенченко В. А. Политическая культура студенческой молодежи в условиях становления гражданского общества / В. А. Зенченко, Н. В. Павлова, Г. И. Степанов. – Минск: БГПУ, 2006. – 35 с.

2. Кириенко В. В. Белорусская ментальность: истоки, современность, перспективы / В. В. Кириенко. - Гомель: ГГТУ им. П. О. Сухого, 2009. – 319 с.

3. Приходько Ф. С. Политическая культура / Ф. С. Приходько. – Горки: БГСХА, 2002. – 23 с.

4. Концепция непрерывного воспитания детей и учащейся молодежи в Республике Беларусь // Зборнік нарматыўных дакументаў Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь. – Мн.: Нацыянальны Інстытут адукацыі. – 2007 – № 2 (603). – С. 9 – 40.

5. Храмцова Ф. И. Модель нового содержания идеологической работы учебного заведения / Ф. И. Храмцова // Кіраванне ў адукацыі. – 2007. – № 7. – С 41 – 45.
6. Концептуальные основы идейно-воспитательной работы с детьми, учащейся и студенческой молодежью // Зборнік нарматыўных дакументаў Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь. – 2003. – № 7. – С. 28 – 36.
7. Мельников А. П. Политическая культура Беларуси / А. П. Мельников // Вышэйшая школа. – 2010. – № 3. – С. 38 – 41.
8. Программа непрерывного воспитания детей и учащейся молодежи в Республике Беларусь на 2011 – 2015 годы // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь. – 2011. – № 99. – С. 43 – 52.
9. Хайдеггер М. Время и бытие: Статьи и выступления. – М.: Республика, 1993. – 447 с.
10. Ирхин Ю В. Социология культуры: учебник. – М.: Экзамен, 2006. – 525 с.

О.А.Соломенникова, кандидат педагогических наук, доцент заведующая кафедрой дошкольного образования ГОУ "Педагогическая академия последипломного образования" Министерства образования Московской области

СПЕЦИФИКА ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО МАСТЕРСТВА ВОСПИТАТЕЛЯ ДОШКОЛЬНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ВВЕДЕНИЯ ФЕДЕРАЛЬНЫХ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ТРЕБОВАНИЙ

В современных условиях в системе российского образования происходит много перемен, которые непосредственно затрагивают организацию деятельности и дошкольных образовательных учреждений.

Процесс стандартизации социальных, в том числе образовательных систем - общемировая тенденция. В России в настоящее время для большинства уровней и ступеней образования, включая дошкольное, установлены федеральные государственные образовательные стандарты (далее ФГОС).

Процесс стандартизации коснулся и системы дошкольного образования. Так 23 ноября 2009 года вышел Приказ Министерства образования и науки Российской Федерации (Минобрнауки России) № 655, зарегистрированный в Минюст России от 8 февраля 2010 года № 16299 - «Об утверждении и введении в действие федеральных государственных требований к структуре основной общеобразовательной программы дошкольного образования».

21 октября 2010 г. №03-248 были изданы Методические рекомендации за подписью директора департамента Е.Л. Низиенко – «О разработке основной общеобразовательной программы дошкольного образования», адресованное органам исполнительной власти субъектов Российской Федерации, осуществляющих управление в сфере образования. Данное письмо содержало следующие рекомендации органам исполнительной власти субъектов РФ и органам местного самоуправления:

- Установить определенный переходный период для внедрения федеральных государственных требований к структуре основной общеобразовательной программы дошкольного образования.
- Разработать план поэтапного перехода ДОУ к реализации ФГТ.
- Образовательным учреждениям разрабатывать основные общеобразовательные программы дошкольного образования, реализуемые в ДУ.

Образовательная программа ДОУ рассматривается как модель организации образовательного процесса ориентированного на личность воспитанника и учитывающая вид дошкольного образовательного учреждения, а также приоритетные направления деятельности. Образовательная программа должна быть сугубо индивидуальной для каждого конкретного дошкольного образовательного учреждения. Образовательная программа разрабатывается на основании ФГТ и примерной основной общеобразовательной программы.

До введения государственной экспертизы и утверждения на ее основе перечня примерных основных общеобразовательных программ, в переходный период, было рекомендовано использовать в работе дошкольных учреждений программы, технологии и методические пособия, разработанные в соответствии с ФГТ.

В условиях введения федеральных государственных требований особенно остро встает вопрос о профессиональном мастерстве воспитателей дошкольных учреждений.

Анализ психолого-педагогической литературы свидетельствует о том, что проблема профессионального мастерства педагогических работников в целом и воспитателей дошкольных учреждений в частности находилась и находится в центре внимания исследователей в разные годы. Этот факт сам по себе является признанием того, что профессиональное мастерство играет важную роль в деятельности педагогов, что обуславливает необходимость тщательной разработки содержания этого термина.

В психолого-педагогических исследованиях нет единого определения, точно и полно раскрывающего его содержание и сущность.

Вопросы профессионального мастерства нашли яркое и многогранное отражение в творчестве выдающихся педагогов прошлого: К.Д.Ушинского, А.С.Макаренко, В.А.Сухомлинского, Л.Н.Толстого и др..

Так, К.Д.Ушинский связывал педагогическое мастерство с авторитетом учителя, подчеркивая значение личности педагога в воспитании: «Никакие уставы и программы, никакой искусственный организм заведения, как бы хитро он ни был придуман, не может заменить личность в воспитании... Только личность может действовать на развитие и определение личности, только характером можно образовать характер».

В.А.Сухомлинский также связывал педагогическое мастерство с личностью учителя, его человечностью, глубокой любовью к детям, индивидуальностью. «Хороший учитель, по мнению В.А.Сухомлинского, - это человек, который любит детей, находит радость общения с ними, верит в то, что каждый ребенок может стать хорошим человеком, умеет дружить с детьми, принимать близко к сердцу детские радости и горести, знает душу ребенка, никогда не забывает, что и сам он был ребенком».

В этом высказывании определены важнейшие качества личности учителя: профессиональная направленность, умение общаться с детьми, сопереживать им.

Педагогическое мастерство в большей степени зависит от личностных качеств воспитателя, а также от его знаний и умений. Каждый педагог – это личность. Мы часто говорим о формировании личности воспитанника и забываем о педагоге. Личность педагога, его влияние на воспитанника огромно, ее никогда не заменит педагогическая техника. Л.Н.Толстой писал: «Если учитель имеет только любовь к делу, он будет хороший учитель. Если учитель имеет только любовь к ученику, как отец и мать, он будет лучше того учителя, который прочел все книги, но не имеет любви ни к делу, ни к ученикам. Если учитель соединяет в себе любовь к делу и ученикам, он совершенный учитель».

Два выдающихся мастера педагогического дела Л.Н.Толстой и В.А.Сухомлинский едины в понимании важнейшего качества учителя – профессиональной направленности его личности.

Иной, отличный от рассмотренных выше подход к мастерству нашёл отражение в работах А.С.Макаренко. Он связал мастерство с овладением методами, приёмами воспитания, педагогической техникой. Для А.С.Макаренко проблема мастерства – это фактически

проблема создания единого воспитывающего коллектива. Он считал, что воспитание подрастающего поколения нельзя строить в расчёте на талант воспитателя. Нужно говорить только о мастерстве: о действительном знании воспитательного процесса, о воспитательном умении.

В современных психолого-педагогических исследованиях понятие «профессиональное мастерство» употребляется в нескольких смыслах: как качественный уровень профессиональной деятельности, высокий уровень профессиональных умений и навыков, показатель профессиональной подготовленности специалиста и др..

Ю.П.Азаров определяет профессиональное мастерство, с одной стороны, как синтез педагогической теории и практики, с другой – как качественную определённость профессиональной деятельности воспитателя, обусловленную культурно - историческим уровнем развития данного общества. Он связывает мастерство с умением педагога соединить в своем творчестве игру и труд. Игра как свободная деятельность противостоит сковывающей дисциплине, открывает возможности свободного общения, самореализации личности. Игра выражает творческий поиск самого педагога, его собственное игровое творчество. (1. С.83,98.)

Н.В.Кузьмина определяет мастерство как «овладение профессиональными знаниями, умениями и навыками, позволяющими специалисту успешно исследовать ситуацию (объект и условия деятельности), формировать профессиональные задачи, исходя из этой ситуации, и успешно их решать в соответствии с целями, стоящими перед наукой или производством». (3. С.21-22).

По мнению Н.В.Кузьминой, мастерство педагога представляет такой уровень деятельности, при котором он успешно решает профессиональные задачи. В структуру мастерства входят профессиональные знания, умения, навыки и владение ими. Она считает критериями уровня мастерства учителя систему и последовательность его деятельности, высокие результаты, признание влияния учителя на себя детьми.

В.А.Сластенин рассматривает профессиональное мастерство как уровень готовности к профессиональной деятельности, связанный с формированием у учителя общепедагогических умений.

Б.Т. Лихачев понимает педагогическое мастерство как часть педагогического искусства, которое выражается в совершенном владении педагогом приемами, методами, арсеналом умений и навыков, обеспечивающих воплощение педагогического искусства в процессе формирования личности. Педагогическая техника состоит из повторяющихся, применяемых в разнообразных ситуациях приемах мастерства, превращенных в привычные профессиональные действия; из способов организации деятельности, общения, воздействия. Такое понимание мастерства продолжает линию А.С.Макаренко.

О творчестве как важнейшем элементе, составляющей мастерства писал Б.Ф.Ломов. Связи творчества и мастерства, становлению мастерства в процессе творческого развития личности учителя посвящены исследования В.А.Кан-Калика и Н.Д.Никандрова.

К.К. Платонов, определяя мастерство как свойство личности, приобретенное в опыте (в процессе усвоения знаний, умений, навыков), указывает на творчество, творческую деятельность как обязательный компонент мастерства.

Бакланова Н.К., специалист, исследующий проблемы профессиональной подготовки и профессионального мастерства специалистов культуры и художественного профиля, дает следующее определение: «Мы определяем профессиональное мастерство как качественный уровень профессиональной деятельности, имеющей творческий характер, ориентированной на социально значимый конечный результат (цель) и оптимальный процесс его достижения. Критерий оптимальности означает получение максимального результата при минимальных усилиях, затратах». (2. С.43)

Проблема формирования профессионального мастерства воспитателя дошкольного образования остается пока недостаточно разработанной. Исследованием профессионализма

деятельности и личности воспитателей детских дошкольных учреждений занимались В. И. Логинова, Е. А. Панько, Л. Г. Семушина, Е. В. Красная, Н. В. Шурова, Т. С. Комарова, а также Р. С. Буре, Е. А. Гребенщикова, Д. Ф. Николенко, и Н.В.Микляева, Ю.В.Микляева и другие.

Профессиональная деятельность воспитателя ДООУ – многогранна, что подтверждается перечнем его функций: информационная, развивающая, обучающая, познавательная, творческая, воспитательная, преобразующая, мобилизующая, исследовательская, прогностическая, конструирующая, коммуникационная, речевая и многие другие. Педагог, работающий с детьми в дошкольном образовательном учреждении (ДООУ), - личность, которая по содержанию профессиональной деятельности должна обладать совокупностью многих качеств. Подтверждением этому являются должностные обязанности воспитателя: он осуществляет воспитание, обучение, присмотр и уход, реализуя образовательную программу дошкольного образовательного учреждения в соответствии с Уставом; целесообразно и эффективно использует средства обучения, дидактические материалы и оборудование в образовательном процессе; осуществляет координацию деятельности помощника воспитателя, музыкального руководителя, инструктора по физической культуре и других преподавателей в рамках единого образовательного пространства в работе с группой детей; согласовывает свою деятельность с воспитателем-напарником, психологом, старшим воспитателем, медицинским персоналом; несет персональную ответственность за жизнь ребенка, обеспечивает охрану его здоровья, заботу об эмоциональном благополучии, физическом, интеллектуальном и личностном развитии.

Воспитатель должен знать основные развивающие программы и технологии обучения и воспитания детей дошкольного возраста, способы прогнозирования психического развития ребенка, основы коррекционной работы с детьми; должен уметь использовать элементарные средства диагностики и коррекции индивидуальных особенностей детей и социально-психологических особенностей группы по реализации дифференцированного подхода к ребенку и при работе с разными группами; должен разрабатывать новые педагогические технологии и методики; вести работу по их апробации, участвуя в исследовательской экспериментальной деятельности; должен уметь самостоятельно создавать среду развития ребенка, в том числе быть автором пособий, игр, оригинальных средств обучения и воспитания.

Представленный перечень функций воспитателя ДООУ показывает, что педагог должен иметь разнообразные профессионально-необходимые навыки; быть эрудированным в различных областях знаний; знать психологию и уметь применить знания на практике; обладать способностью координировать действия педагогов, работающих с детьми в группе; уметь взаимодействовать с родителями и т.д.

В условиях введения федеральных государственных требований к структуре основной общеобразовательной программы дошкольного образования воспитатель должен уметь не только организовать деятельность детей, но и участвовать в разработке примерной основной общеобразовательной программы дошкольного образовательного учреждения. Для этого требуется большая эрудированность со стороны каждого участника образовательного процесса дошкольного учреждения.

Воспитатель на основе примерной общеобразовательной программы, выбранной дошкольным учреждением, планирует свою деятельность, с учетом специфики национально-культурных, демографических и климатических условий.

Планирование учебно-воспитательного процесса с детьми требует от воспитателя умения интегрировать деятельность с учетом десяти образовательных областей: «Здоровье», «Физическая культура», «Безопасность», «Социализация», «Труд», «Познание», «Коммуникация», «Чтение художественной литературы», «Художественное творчество», «Музыка».

Известный специалист детской психологии Е.А.Панько, пишет: «Воспитатель – значимый для ребенка человек в детском саду, он входит в его микросреду. Дошкольник стремится во всем подражать педагогу: его внешнему виду, манере разговора с окружающими, его отношениям с людьми, его поведению в целом. Важно, чтобы ребенок видел перед собой достойный образец для подражания». (5. С . 20).

К основным свойствам воспитателя, обеспечивающего успех его деятельности, относятся: интерес и любовь к своей профессии и детям, увлеченность, ответственность, уравновешенность, творческие способности, требовательность, справедливость, доброжелательность, наблюдательность и многие другие качества.

«Мастерство педагогическое - высокий уровень овладения педагогической деятельностью; комплекс специальных знаний, умений и навыков, профессионально важных качеств личности, позволяющих педагогу эффективно управлять учебно-познавательной деятельностью учащихся и осуществлять педагогическое воздействие и взаимодействие. Педагог-мастер – это специалист высокой культуры, глубоко знающий свой предмет, хорошо знакомый с соответствующими отраслями науки или искусства, практически разбирающийся в вопросах общей, и особенно детской и педагогической, психологии, в совершенстве владеющий методикой воспитания и обучения». (4.С 195)

Многие аспекты формирования профессионального мастерства учителя, можно отнести и к формированию профессионализма и воспитателя ДОУ, однако многогранный труд деятельности воспитателя имеет и свои особенности, кроме образовательной функцию особую роль в работе воспитателя занимает руководство игровой, бытовой, трудовой и коммуникативной деятельностью.

Специфика деятельности ДОУ требует от воспитателя самых разнообразных умений и навыков. Так Е.А.Панько выделяет следующие профессиональные умения воспитателя: гностические, проектировочные и конструктивные, коммуникативные и организаторские.

Гностические умения воспитатель использует и для изучения родителей, семейной микросреды ребенка. Развитые гностические умения помогают воспитателю успешнее осуществлять процесс самопознания внутренних психических процессов и состояний – рефлексию. Проектировочные умения нужны воспитателю, чтобы планировать предстоящую деятельность.

Коммуникативные умения обеспечивают установление педагогически целесообразных взаимоотношений с отдельными детьми и со всей группой, с родителями воспитанников и коллегами по работе, администрацией. С помощью организаторских умений воспитатель налаживает свою деятельность и деятельность детей.

Таким образом, для профессионального мастерства воспитателя необходимо наличие всех вышеперечисленных умений. Однако педагогическое мастерство воспитателя, как и профессиональное мастерство учителя, уникально и неповторимо, благодаря его составляющей – творчеству. Творчество является основополагающим компонентом формирования профессионального мастерства воспитателя дошкольного учреждения.

В современных условиях, воспитателям открываются значительные возможности для профессионального самовыражения и роста мастерства.

ЛИТЕРАТУРА

1. Азаров Ю.П. Искусство любить детей. – М.: Мол.Гвардия, 1987.
2. Бакланова Н.К. Профессиональное мастерство специалиста культуры: Учебное пособие для аспирантов, слушателей курсов повышения квалификации, преподавателей, студентов. – М.: МГУКИ, 2003. – 223 с.
3. Кузьмина Н.В. Основы вузовской педагогики. – Л., 1972.
4. Словарь-справочник по педагогике/ Авт.-сост. В.А.Мижериков; / Под общей ред. П.И.Пидкасистого. – М.: ТЦ Сфера, 2004.
5. Панько Е.А. Воспитатель дошкольного учреждения: Психология: пособие для педагогов дошк. учреждений: 2-изд. /Е.А.Панько. – Мн.: Зорны верасень, 2006. – 264с.

6. Федеральные государственные требования к структуре основной общеобразовательной программы дошкольного образования. – МБУЦ Перспектива, 2011. – 52с.

О.А.Соломенникова, кандидат педагогических наук, доцент заведующая кафедрой дошкольного образования ГОУ "Педагогическая академия последипломного образования" Министерства образования Московской области

ИННОВАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ В СИСТЕМЕ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ ПЕДАГОГОВ ДОШКОЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ МОСКОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Проведенный анализ современного состояния проблем и направлений развития образовательных процессов, исследования педагогов, философов, социологов непосредственно определяют инновационные процессы в современном российском образовании как социально-педагогический феномен. При этом, образование представляет собой особый вид деятельности, который связан как с преемственностью социального опыта, культурой и политикой, так и с уяснением перспектив, возможностей и путей проявления творческого потенциала не только общества, но и личности в различных областях духовной, материальной жизни, на конкретных этапах развития и страны, и региона, и мира в целом.

Требование инновационного развития России ставит, как одну из ключевых задач – задачу подъема образования. Руководствуясь выступлением Президента РФ - Дмитрия Анатольевича Медведева, Педагогическая академия для решения ключевых задач национальной образовательной инициативы «Наша Новая школа» запланировала реализацию следующих направлений деятельности:

- Реализация современных подходов в системе повышения квалификации к подготовке учителя нового поколения.
- Создание условий обучения, учения, самообразования в школе, направленных на подготовку учащихся к жизни в высокотехнологичном мире.
- Создание современной информационно-коммуникационной образовательной среды в школах Московской области, ориентированной на духовно-нравственные ценности и достижение высоких образовательных результатов.
- Новая школа как система выявления и поддержки талантливых детей: опыт и перспективы развития школ Московской области.
- Новая школа как условие реализации здоровьесберегающих технологий для формирования здорового поколения учащихся.
- Реализация принципов преемственности дошкольного и школьного образования и обеспечение развития и воспитания подрастающего поколения в новой образовательной среде.
- Создание многопрофильной системы работы по психолого-педагогической поддержке детства в условиях реализации здоровьесберегающих технологий в дошкольном и школьном образовании.

В связи с вышеперечисленными направлениями деятельность Академии наполняется новым содержанием.

Перед сотрудниками кафедры дошкольного образования поставлены следующие цели:

- Обеспечение комплексного системного подхода к развитию дошкольного образования в современных условиях.

- Обновление теоретических и практических знаний педагогических работников ДООУ в связи с повышением требований к уровню квалификации и необходимостью освоения современных методов решения профессиональных задач.

- Обеспечение содержательной связи теоретических знаний в области современных психолого-педагогических технологий с их реализацией в практике образовательных учреждений.

В целях модернизации непрерывного педагогического образования и организации региональной системы повышения квалификации педагогических и руководящих кадров образовательных учреждений Московской области приказом Министра образования Правительства Московской области Л.Н. Антоновой «Об организации региональной системы повышения квалификации педагогических и руководящих работников образовательных учреждений» № 2804 от 28.12.2009 установлено, до 31.12.2015 следующий накопительный объем повышения квалификации педагогических и руководящих работников образовательных учреждений Московской области: педагогическим работникам на соответствие занимаемой должности – 180 часов за пять лет; педагогическим работникам на получение первой и высшей квалификационных категорий – 216 часов за пять лет; руководящим работникам и резерву на руководящие должности – 216 часов за пять лет.

В связи с этим, с 2009-2010 учебного года Педагогическая академия перешла на кредитно-модульную систему повышения квалификации.

Кафедра дошкольного образования за последний год переработала все программы повышения квалификации и привела их в соответствие с требованиями региональной системы повышения квалификации.

Все программы прошли процедуру сертификации в рамках регионального сетевого взаимодействия.

Работа со слушателями выстраивается по индивидуальной образовательной траектории на основе блочно-модульной, зачетно-кредитной системы обучения с балльно-рейтинговой оценкой знаний слушателей.

Все педагоги дошкольных учреждений проходят курсы повышения квалификации по программе: «Образование и общество. Актуальные проблемы психолого-педагогической науки» (36 часов). Затем обучение проводится по программе кафедрального инвариантного модуля «Актуальные проблемы воспитания и образования детей в современном ДООУ» (72 часа). В содержание всех видов обязательных программ для слушателей кафедральных модулей включены разделы, характеризующие новые концептуальные подходы к содержанию образования.

Вариативные (тематические курсы) в основном проводятся в территориальных подразделениях Московской области. Для слушателей представлены следующие вариативные курсы:

- Воспитание и развитие детей от 0 до 3 лет;
- Индивидуальный подход к детям дошкольного возраста в процессе развития творческих способностей;
- Оптимизация управления деятельности руководителя ДООУ;
- Методическая деятельность в ДООУ: достижения и инновации;
- Взаимодействия педагога с детьми дошкольного возраста.
- Эффективные средства совершенствования речи педагога ДООУ.
- Нравственно-патриотическое воспитание детей дошкольного возраста и другие.

Кроме того, изменилась структура учебной деятельности в системе повышения квалификации:

- 1/3 времени отводится на лекционно-теоретический материал;
- 1/3 на семинарские занятия, практикумы, лабораторные работы;

– 1/3 самостоятельная работа слушателей.

По итогам курсовой подготовки педагоги выполняют практико-ориентированный проект.

Такая структура позволила перейти на очно-заочную систему образования и охватить большее количество слушателей.

В 2009-2010 учебном году проведена реорганизация структуры Академии и в связи с этим в настоящее время организация работы кафедры со слушателями выстроена иначе, чем в предыдущие годы. Для координации работы создан учебно-плановый и учебно-организационный отдел. Учебно-плановый отдел осуществляет текущее, оперативное, перспективное и стратегическое планирование деятельности Академии и региональной образовательной сети повышения квалификации. Учебно-плановый отдел осуществляет координацию взаимодействия Академии с Министерством Московской области, АПК и ППРО, другими учреждениями дополнительного профессионального образования.

Учебно-организационный отдел занимается подготовкой расписания, формирует базу данных и представляет расписание курсовой подготовки на сайте Академии. Списки слушателей формируются на основе электронных заявок из районов. В соответствии с данными списками территориям отправляются вызовы на курсовую подготовку. Курсовую подготовку вариативных модулей кафедра осуществляет на базе 17 областных территориальных подразделений. В соответствии с их месторасположением комплектуются группы слушателей из близлежащих территорий.

Сотрудники кафедры оказывает консультативную помощь различным категориям дошкольных работников, согласно графику и занятости профессорско-преподавательского состава.

Для совершенствования работы педагогов ДОУ, под научным руководством профессора Комаровой Т.С. была разработана инновационная общеразвивающая «Программа воспитания и обучения в детском саду» (под ред. М.А.Васильевой, В.В.Гербовой, Т.С.Комаровой). Программа направлена на укрепление, оздоровление, воспитание и развитие детей дошкольного возраста. Сотрудники кафедры активно участвуют в разработке методического оснащения к «Программе воспитания и обучения в детском саду».

Данная комплексная программа является наиболее популярной среди работников образовательных учреждений Московской области, ее обновленная редакция чрезвычайно востребована.

Авторы «Программы» совместно с издательством разработали направления ее методического сопровождения, общие методические рекомендации (включающие все разделы работы и виды детской деятельности по каждой возрастной группе). Методические пособия созданы авторами «Программы воспитания и обучения в детском саду» по всем разделам программы, отдельно для каждой возрастной группы.

«Программа воспитания и обучения в детском саду» под редакцией М.А. Васильевой, В. В. Гербовой и Т. С. Комаровой и методическое обеспечение программы, создают для педагогов дошкольных учреждений возможность эффективно реализовать программу на всех возрастных этапах дошкольного детства и насчитывают сегодня, более 60 наименований, а также 20 рабочих тетрадей для детей всех возрастных групп.

Программа допущена Министерством образования РФ в качестве программы для дошкольных образовательных учреждений.

По опросу педагогов Московской области примерно 85% педагогов работают по данной программе.

В связи с введением в действие федеральных государственных требований к структуре основной общеобразовательной программы дошкольного образования (Приказ от 23 ноября 2009 года №655) потребовалась существенная доработка содержания прежней «Программы воспитания и обучения в детском саду» (под ред. М.А.Васильевой, В.В.Гербовой, Т.С.Комаровой). Коллектив ученых под руководством доктора педагогических наук,

профессора Т.С.Комаровой и доктора психологических наук профессора Н.Е.Вераксы осуществил переработку программы. Программа «От рождения до школы» является современным продуктом, опирается на лучшие традиции отечественного образования и по многим направлениям сохраняет преемственность по отношению к «Программе воспитания и обучения в детском саду» (под ред. М.А.Васильевой, В.В.Гербовой, Т.С.Комаровой).

В процессе курсовой подготовки воспитатели расширят свои знания по психологии, узнают о современных подходах к реализации личностно-ориентированной педагогики развития и воспитания детей.

Особенно важно, что в данной программе работа выстроена от рождения до школы. С возрождением групп раннего возраста этот факт является особо актуальным и значимым.

Программа «От рождения до школы» является инновационным общеобразовательным документом для дошкольных учреждений, подготовленным с учетом новейших достижений науки и практики отечественного и зарубежного дошкольного образования.

В программе на первый план выдвигается развивающая функция образования, обеспечивающая становление личности ребенка и ориентирующая на его индивидуальные особенности, что соответствует современным научным концепциям дошкольного воспитания о признании самооценности дошкольного периода детства.

В процессе курсовой подготовки педагоги знакомятся с федеральными государственными требованиями к структуре основной общеобразовательной программы дошкольного образования.

Особое внимание уделяется содержанию и структуре программы «От рождения до школы»; особенностям реализации психолого-педагогической работы с детьми по освоению образовательных областей «Здоровье», «Физическая культура», «Познание», «Безопасность», «Социализация», «Труд», «Коммуникация», «Чтение художественной литературы», «Художественное творчество», «Музыка»; способам проведения мониторинга достижения детьми планируемых результатов.

Центральное место отведено рекомендациям по написанию части программы, формируемой участниками образовательного процесса. В качестве практико-ориентированного проекта слушатели будут разрабатывать часть программы для дошкольного учреждения, формируемой участниками образовательного процесса с учетом региональных и национальных особенностей.

Одним из условий успешной воспитательно-образовательной деятельности является ее правильное планирование. В ходе лекции слушатели знакомятся с новыми видами планирования и требованиями, предъявляемыми к составлению программы.

Курс «Программа воспитания и обучения в детском саду «От рождения до школы» (под ред. Н.Е.Вераксы, Т.С.Комаровой, М.А.Васильевой) в условиях реализации новых федеральных государственных требований», предполагает использование разнообразных форм работы со слушателями, что должно способствовать повышению эффективности обучения педагогов ДОУ на современном этапе.

Повышение квалификации педагогов ДОУ Московской области проводится в настоящее время и на базе кафедральных образовательных учреждений, которые призваны решать следующие задачи:

- организация и проведение семинаров, конференций, круглых столов для слушателей в соответствии с заявками кафедр;
- организация и проведение стажировок;
- организация и проведение научных исследований;
- анализ результатов реализации в педагогической практике требований нормативной и методической документации по вопросам образования;
- диссеминация передового педагогического опыта и т.д.

Открытие кафедральных базовых образовательных учреждений осуществляется по согласованию кафедры и образовательных учреждений, с разрешения региональных органов управления образования.

В настоящее время на кафедре преподают специалисты по дошкольному образованию: д.п.н., профессор Т.С.Комарова, д.п.н., профессор М.Б.Зацепина, к.п.н., доцент О.А.Соломенникова, к.п.н, доцент Л.Ф.Самборенко., к.п.н., доцент С.С.Прищепа, к.п.н, доцент Н.Г.Пантелеева, старший преподаватель Т.В.Атякшева, старший преподаватель Ю.С.Григорьева, старший преподаватель Н.Н.Иванова, старший преподаватель С.А.Галенкова.

На современном этапе определены приоритетные направления в системе повышения квалификации педагогов дошкольных учреждений: внедрение новых педагогических и информационных технологий; формирование условий для непрерывного профессионального роста педагогических кадров; повышение статуса педагогических работников и введение федеральных государственных требований к структуре основной общеобразовательной программы дошкольного образования.

В связи с этим, перед педагогическим коллективом сотрудников кафедры дошкольного образования поставлены новые задачи по повышению квалификации педагогических работников дошкольных учреждений Московской области.

ЛИТЕРАТУРА

1. Комплексный проект модернизации образования (электронные ресурсы). – URL: [hht://krmo.momos.ru](http://krmo.momos.ru) (20.09.09)
2. Приказ Министра образования Московской области «Об организации региональной системы повышения квалификации педагогических и руководящих работников образовательных учреждений» (№ 2804 от 28.12.2009).
3. Приказ Министерства образования и науки Российской Федерации (Минобрнауки России) от 23 ноября 2009 г. №655 «Об утверждении и введении в действие федеральных государственных требований к структуре основной общеобразовательной программы дошкольного образования».
4. Примерная основная общеобразовательная программа дошкольного образования «От рождения до школы» (под ред. Н.Е.Вераксы, Т.С.Комаровой, М.А.Васильевой). – М.: Мозаика-Синтез, 2010.

*О.А. Сухарева, соискатель кафедры
человековедения, и физической культуры
ГОУ "Педагогическая академия
последипломного образования"
Министерства образования Московской
области, педагог-психолог МОУ «Лицей
«Дубна»*

ЗНАЧЕНИЕ PR-ТЕХНОЛОГИЙ В ПОЗИЦИОНИРОВАНИИ ИМИДЖА ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ. КРИТЕРИИ И СПОСОБЫ ОЦЕНКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИМИДЖЕВЫХ КАМПАНИЙ

Аннотация: В жизнедеятельности и развитии образовательных учреждений особое место занимает позитивный, профессионально созданный, устойчивый имидж. Сегодня термин «Public Relations» оказался применимым и к школьной жизни: директор образовательного учреждения является менеджером и применяет PR-технологии в своей управленческой деятельности, возвращая имидж школы. В данной работе рассматривается содержание PR-

технологий для позиционирования имиджа ОУ и способы оценки эффективности имиджевых кампаний.

Сегодня немаловажное значение имеет деятельность по управлению репутацией и формированию имиджа. Попытки школы участвовать в рынке, привлекая внимание и формируя свой имидж является положительной тенденцией.

Для успешного позиционирования на рынке образовательных услуг особое внимание учреждениям необходимо уделять формированию привлекательного имиджа, и позитивной репутации.

Имидж общеобразовательного учреждения – это эмоционально окрашенный образ школы, часто сознательно сформированный, обладающий целенаправленно заданными характеристиками призванный оказывать психологическое влияние определенной направленности на конкретные группы социума.¹³

Но на сегодняшний день, выяснилось, что недостаток знаний в области менеджмента, маркетинга, PR-технологий затрудняет деятельность руководителя образовательного учреждения по созданию устойчивого корпоративного имиджа.

Развитие школы должно базироваться на миссии и стратегии, руководитель должен знать содержание PR-технологий и условия их использования для успешного функционирования образовательного учреждения.

Изучение научных работ отечественных и зарубежных исследователей позволяет сделать вывод о том, что проблема корпоративного имиджа в сфере образования и сущности содержания PR-технологий в позиционировании имиджа общеобразовательных учреждений, рассматривается крайне фрагментарно. Поэтому данная тема актуальна для современной педагогики, а также представляет интерес и оценка эффективности PR- кампаний в школе

Имидж школы, как и имидж любой организации, имеет структуру и включает в себя:

1. Образ руководителя общеобразовательного учреждения (лидера)
2. Образ персонала школы – педагогического коллектива
3. Представление учащихся и педагогов об уровне надежности и комфортности для них их школы
4. Деловая культура и стиль взаимоотношений, принятые в школе
5. Представление о качестве образования, обеспечиваемое школой
6. Внешняя атрибутика¹⁴

Рассмотрим данную структуру подробнее.

В имидже лидера, управленца выделяются такие компоненты, как персональный (личностный), социальный и профессиональный.

В личностном компоненте имиджа лидера необходимо обращать внимание на направленность личности, нравственные и интеллектуальные качества, личностный потенциал. Руководитель школы должен обладать харизматическими чертами, обаянием. На социальный и профессиональный имидж управленца влияет уровень образования, значимые факты образования, модели поведения, нормы и ценности. Обязательно знание стратегии развития образования, содержания форм, методов, технологий, инноваций на рынке образовательных услуг, знание основ управления, методов стимулирования, различных стилей

¹³ Пискунов М.С. Имидж образовательного учреждения: структура и механизмы формирования // Мониторинг и стандарты в образовании. 1999.

¹⁴ Сухарева О.А. Имидж общеобразовательных учреждений. //Народное образование, 2009, №10, с.135.

руководства, экономические и нормативно-правовые основы деятельности, умение анализировать, разрешать конфликты.¹⁵

К личности педагога во все времена предъявлялись высокие требования. Сегодня – это публичная профессия. Ведь именно учитель создает культуру последующих поколений. И педагог должен быть интересен как личность. Без интереса к личности нет интереса к предмету. Поэтому образ педагога должен вдохновлять. Известно, что учитель обучает, даже когда не говорит ни слова, он учит своим поведением, отношением к детям, своей индивидуальностью. Все в нашей жизни взаимосвязано, и то, как мы ощущаем свое собственное «Я», безусловно, влияет и на восприятие педагога детьми. Уважение к воспитанникам, желание, кроме как научить – принять, понять и помочь, вызывает в них благодарную реакцию. Интерес к личности учителя, таким образом, – средство активизации интереса к предмету. Именно ученики дают энергию жизни учителю, а учитель дарит открытие “новых горизонтов”. Как бы ни был профессионально подготовлен учитель, он просто обязан постоянно совершенствовать свои личностные качества, создавая, таким образом, собственный имидж.³

Имидж педагога - эмоционально окрашенный стереотип восприятия образа учителя в сознании воспитанников, коллег, социального окружения, в массовом сознании. При формировании имиджа учителя реальные качества тесно переплетаются с теми, которые приписываются ему окружающими. (А.А. Калюжный).

Эффект впечатления – это процесс включения личности в общение. Педагог должен производить позитивное впечатление – это залог симпатии к педагогу и предпосылки к формированию его авторитета.

Мы думаем, что учитель должен использовать свой имидж, как средство впечатления. Облик педагога должен отражать следующие принципы:

- принцип гармонии визуального образа, принцип коммуникативности - многообразия форм и способов информационного взаимодействия
- принцип саморегуляции и ортобиоза (наука о технологии самосбережения тела и души)
- принцип речевого воздействия.

Эти принципы должны быть в гармонии и выступать в роли постоянных факторов, искусно воплощенных в разнообразных формах и методах совершенствования профессионального мастерства учителя.

Учитель должен быть актером. Педагогический артистизм - это сложный комплекс умений и навыков, синтез свойств и особенностей личности, который помогает учителю глубже, ярче выразить себя, донести до учеников свои мысли и чувства.

Роль учителя в образовательном процессе сложна, так как он обязан думать не только о личном обаянии, но и способствовать созданию детьми собственного положительного имиджа. По наблюдениям В.М. Шепеля, чем обаятельнее дети в общении, тем меньше у них нравственных и психологических травм. Если ребенок не вызывает у своего сверстника эмоциональной теплоты, то общение с ним дискомфортно: он провоцирует агрессию, противоречивость.

Идентификация как способ соотносить себя с «иным» важна для эффективного формирования имиджа. Имидж тем успешнее, гармоничнее, чем более адекватно соотносит себя организация и свою позицию с декларируемым организацией образом – имиджем. Идентификация важна как для внутреннего, так и для внешнего имиджа ОУ.

¹⁵ Шепель В.М. Имиджелогия: секреты личного обаяния. М., 1994

Имидж – это сложное социально-психологическое образование. Его формирование зависит не только от самой организации, но и от социального окружения. Имидж – не то, что делает организация, а то, что думают другие по поводу ее деятельности. Поэтому донести до общественности смысл деятельности организации, регулировать взаимодействие, гармонизировать его – важная составляющая в проблеме идентификации имиджа. В этом заключается важнейшая цель службы PR.³

В построении позитивного имиджа образовательные учреждения пытаются привлечь к себе внимание, в том числе и через создание запоминающегося визуального образа. И это действительно становится маркетинговым инструментом при условии соблюдения единого стиля, привлекательности, четкости и запоминаемости.

К элементам корпоративного дизайна ОУ относятся:

- постройки;
- школьный транспорт;
- печатные материалы, исходящие из ОУ;
- фирменный знак, логотип;
- имиджевая символика: герб, флаг, гимн
- имиджевые коммуникации: личные визитки сотрудников школ; дневники, специально изданные для учащихся конкретной школы; бейджи, форменная одежда или аксессуары и др.

- традиции, ритуалы, миссия ОУ.²

Важную роль в позиционировании ОУ играет миссия школы и ее ценности

Под миссией понимается сформулированное утверждение, раскрывающее смысл существования школы, в котором проявляется ее отличие от других школ. Миссия ОУ может быть отражена в слогане. Слоган (девиз, лозунг) – это содержащий основные принципы или кредо организации элемент фирменного стиля, в формулировании которого важно опираться на психолингвистические критерии.

В корпоративном дизайне особая роль принадлежит созданию фирменного стиля (в некоторых источниках – брендинга: «brand» (англ.) – клеймо). Фирменный стиль можно рассматривать как комплекс элементов цвета, графики, языковой семантики, психологических стереотипов, дизайна, благодаря которому достигается представление о внешнем и внутреннем единстве всех услуг и продукта ОУ.

Имидж продукта – это представление об отличительных, исключительных характеристиках продукта, придающих ему своеобразие и выделяющих его из ряда аналогичных. (Шепель В.М.)

Продуктом, в контексте образовательного брендинга может выступать модель выпускника образовательного учреждения, оказываемые образовательные услуги; Выпускник в глазах общественности является лицом учебного заведения, критерием и одновременно показателем результата его деятельности. Поэтому, такие характеристики личности выпускника как общий образовательный уровень, профессиональные умения, социализация, конкурентные качества - предприимчивость, деловитость, высокая степень адаптации к изменяющимся требованиям общества, гражданская позиция, являются важными критериями деятельности образовательного учреждения.

Таким образом, именно позиционирование, как маркетинговая стратегия, позволяет учреждениям образования занять выгодное положение в сознании и психологии профессионального сообщества и потребителей, и с другой стороны помогает произвести внешнюю оценку качества образования в школе.¹⁶

¹⁶ Ю.М. Проскурякова . Использование инструментов маркетинговой коммуникации для внешней оценки качества образовательной деятельности школы. www.edurt.ru

Для успешного позиционирования на рынке образовательных услуг особое внимание учреждениям необходимо уделять разработке наиболее эффективных PR-кампаний, которые способствуют формированию и развитию привлекательного имиджа, бренда и позитивной репутации.

Какие же PR- технологии можно считать эффективными? И как оценить развитие имиджа образовательного учреждения?

В литературе рассматриваются различные критерии и способы оценки эффективности имиджевых кампаний. Одни авторы отдают предпочтение математическим и экономическим способам оценки (И.В. Алешина), другие указывают на преимущества коммуникационных (информационных или психологических) способов (М.Ю. Самокин и др.; М.В. Томилова).

Мы согласны с тем, что, что более целесообразно оценивать коммуникативную эффективность, так как способы ее оценки наиболее доступны в условиях школы.

Дать оценку позитивного имиджа школы мы попытались при помощи индикаторной оценки имиджа (Н.Л. Жарикова) на примере Муниципального общеобразовательного учреждения «Лицей «Дубна» г. Дубны Московской области». Данное учреждение было открыто в 1994 в г. Дубна, известном центре мировой науки, на территории Международного университета природы, общества и человека «Дубна». Лицей представляет интерес в качестве экспериментальной площадки для нашего диссертационного исследования, а также как уникальное образовательное учреждение, где происходит воспитание и обучение одаренных детей.

Для оценки имиджа МОУ «Лицей «Дубна» мы взяли методику Н.Л. Жарикова, модифицированную И. Зуевской.

Иерархическая структура индикаторов позитивного имиджа школы

Комплексные индикаторы	Единичные индикаторы
потребительский	<p>общая известность и репутация школы;</p> <p>престиж образовательных программ;</p> <p>высокое качество знаний выпускников школы, их готовность к продолжению образования;</p> <p>профильность, специализация школы;</p> <p>дизайн здания и помещений, чистота, порядок и уют;</p> <p>внимание школы к личности учащегося, его личностному развитию и здоровью;</p> <p>внешняя атрибутика – название, герб, гимн, флаг, традиции, ритуалы и т.д.;</p> <p>реклама школы;</p> <p>наличие собственного сайта в Интернете;</p> <p>молодежная субкультура;</p> <p>унифицированная форма одежды</p>
корпоративный	<p>благоприятный психологический климат и доброжелательный характер отношений между учащимися, педагогами и родителями;</p> <p>квалификация, профессиональные качества, стиль поведения и внешний облик педагогов и сотрудников;</p> <p>система морального и материального стимулирования персонала;</p> <p>четкая формулировка миссии школы</p>
партнерский	<p>скорость реагирования на изменения запросов потребителей;</p> <p>сотрудничество школы с другими учреждениями образования;</p> <p>конкурентный статус школы</p>

Согласно данной методике, оценить репутацию организации можно при помощи индикаторов. Выделяют три группы комплексных индикаторов, которые в свою очередь состоят из ряда единичных.

1. Первый корпоративный индикатор – внутренний имидж – является комплексным индикатором, определяет внутреннюю среду организации и делится на единичные индикаторы: преданность сотрудников, моральный климат коллектива, признание всеми целей и стратегии организации, развитая система стимулирования персонала, качественные условия труда и т.п.

2. Второй комплексный индикатор – потребительский. Он определяется рыночной средой и характеризует внешний имидж организации; наименее контролируемый, включает в себя такие индикаторы, как: общая известность и репутация, скорость реагирования на запросы потребителей, инновационность, престиж и качество услуг, объем сервиса и т.д.

3. Следующий важный индикатор имиджа организации – партнерский, состоящий из показателей: соблюдение сроков и условий по договорным обязательствам, уровень внешних связей, конкурентный статус и т.д.

1. Потребительский индикатор:

Лицей «Дубна» имеет положительную репутацию и известность как в Подмосковье, так и в других областях, располагается на территории Международного университета природы, общества и человека «Дубна», который на протяжении 16 лет является социальным партнером лицея «Дубна». Лицей «Дубна» и Университет «Дубна» создали единое образовательное пространство (тесное сотрудничество кафедр лицея и Университета, единая библиотека с читальными залами, общежитие для иногородних учащихся, спортивные площадки, молодежный досуговый центр, курение Университетом профильных классов, проведение лицеем в Университете «Дней открытых дверей» и выпускных вечеров, поступление лицеистов в Университет).

Удачное географическое положение (город расположен на берегах рек Волги и Дубна, Ивановского водохранилища), наличие хороших транспортных связей с Москвой (возможность реализации социального партнерства с московскими ВУЗами) делают лицей «Дубна» привлекательным учебным заведением не только для учащихся г. Дубна, но и для детей из других областей и регионов. На сегодняшний день, в лицее учатся 181 человек, из них 59 – иногородние учащиеся.

Сегодня лицей «Дубна» как учреждение повышенного статуса известен не только в Московской области, но и далеко за ее пределами.

Функционирование лицея в режиме развития позволяет сохранить и развить систему лицейского образования, уникальную образовательную среду в интересах участников образовательного процесса с использованием потенциала органа государственного управления – Управляющего совета и войти в 9-й кластер по условиям и результатам учебно-воспитательного процесса, стать Центром поддержки и развития талантливой молодежи. Лицей «Дубна» по-прежнему остаётся лидером в области по количеству победителей и призёров предметных олимпиад и научно-практических конференций и творческих конкурсов. 56% учащихся являются победителями и призерами областных, Всероссийских и международных олимпиад и конкурсов. Отличительной чертой лицея является **положительная динамика** по многим показателям:

1. 100-процентная успеваемость по лицей «Дубна»

2. Уровень качества образования – 59 %

(основная ступень – 59 %, старшая ступень – 57%)

3. По сравнению с 2008-2009 учебным годом уровень качества образования вырос на 3 %

4. Высокий уровень результативности, показанный учащимися на итоговой аттестации в 9, 11-х классах .

Лицей «Дубна» имеет уютное современное здание для обучающихся. Классные комнаты оснащены современной школьной мебелью. Каждый класс имеет мультимедийное оборудование, оргтехнику, некоторые – интерактивные доски. В лицее функционирует два компьютерных класса, есть химическая и физическая лаборатории, оснащенный кабинет психолога, комнаты психологической разгрузки. В процессе урока учитель и ученик может выйти в Интернет. Лицей имеет свой сайт.

Пропаганда здорового образа жизни и негативного отношения к употреблению психоактивных веществ среди несовершеннолетних позволили проводить систематическую и целенаправленную работу в тесном контакте с субъектами профилактики города. Проведение различных профилактических мероприятий, направленных на формирование ценностей здорового образа жизни, обеспечили положительный результат: отсутствие правонарушений и преступлений среди обучающихся лицея «Дубна».

Проведённый анализ социального заказа показал, что является приоритетным для родителей обучающихся:

- 94 % - создание условий для успешной адаптации учащихся
- 93 % - воспитание потребности в здоровом образе жизни и сохранении здоровья
- 87 % - создание условий для получения качественного образования
- 82 % - формирование познавательной мотивации ключевых компетенций

Успешная адаптация определяется наличием и уровнем развития ключевых компетентностей личности.

МОУ «Лицей «Дубна» имеет гимн, флаг, герб. Также в лицее существуют неизменные традиции. Это Праздник посвящения в лицеисты, Праздник достижений учащихся «Гордость лицея – надежда России!», участие в деятельности международной школы юных исследователей «Диалог», которая была создана педагогами лицея «Дубна».

В лицее принят деловой стиль одежды. Руководителем и педагогами образовательного учреждения считается, что ученик должен быть собран и дисциплинирован на уроке и в этом также играет большую роль одежда лицеиста.

Таким образом, можно сделать вывод, что потребительский индикатор ярко отражает эффективность проведенной работы по формированию имиджа в лицее. Основой для формирования имиджа учреждения является его индивидуальность. Положительная репутация учреждения представляет собой динамическую характеристику его жизни и деятельности, формирующуюся в обществе в течение достаточно продолжительного периода времени. На формирование репутации учреждения, как мы видим, во многом влияют показатели качества образовательных услуг, ценностные убеждения, мнение, сложившееся у людей на основе полученной достоверной информации о школе.

2. Корпоративный индикатор

Свою миссию лицей видит в воспитании личности, обладающей ключевыми компетенциями, качественным образованием, позитивными ценностями. Реализация личностно-ориентированного подхода позволяет обеспечить подготовку личности к жизни в современном мире, характеризующемся нестабильностью, наличием проблем и проблемных ситуаций во всех потенциальных сферах деятельности выпускника лицея.

Выпускник лицея – это творческая личность, преобразующая окружающую действительность и саму себя. Это личность, владеющая поисковым, проблемным, исследовательским, продуктивными типами деятельности.

Базовые ценности лицея:

- Ребенок – личность
- Семья – основа формирования и развития личности
- Образованность – условие для максимально полной самореализации личности
- Культура – признак здорового общества

- Педагог – личность – основной носитель образования, культуры, любви и уважения к ребенку
- Коллектив – основное условие существования и развития лица

Созданные условия обеспечили функционирование лица в режиме инновационной жизнедеятельности с использованием потенциала социальных партнеров, обеспечен профессиональный и личностный рост педагогических кадров, сформированы условия для здорового образа жизни. Все это способствует повышению рейтинга лица.

В течение 2009 -2010 учебного года в лицее «Дубна» постоянно проводилась работа по обобщению и распространению передовой педагогической практики.

Педагогическому сообществу города, области и России были представлены инновационные продукты, разработанные на кафедрах лица.

Для повышения качества обучения преподаватели лица применяют инновационные педагогические технологии в процессе обучения, выстраивают и реализуют в обучении цепочки взаимосвязанных задач и заданий, решение которых позволяет учащимся последовательно переходить в своем развитии от репродуктивных уровней владения материалом к творчеству. Преобладающими методами обучения являются проблемный, исследовательский, самостоятельная работа, уроки с компьютерной поддержкой, лабораторные практикумы.

В лицее постоянно ведется работа по повышению профессионального уровня педагогов через систему научно- методической работы, участие в экспериментальной инновационной деятельности.

Все педагоги лица своевременно проходят курсы повышения квалификации на базе ИПК и ПРНО Московской области; на базе лица работают курсы компьютерной грамотности; педагоги лица повышают квалификацию на курсах Международного университета «Дубна». На 2010г. все учителя лица (100 %) прошли курсы повышения квалификации различной направленности (от 1 до 5 курсов) и получили удостоверения.

Из 27 педагогов:

«Заслуженный учитель РФ» - 1 человек;

«Почетный работник РФ» - 4 человека;

Награждены премией Губернатора Московской области – 2 человек;

Имеют ученую степень и обучаются в аспирантуре – 4 человека

Лицей на сегодняшний день полностью укомплектован педагогическими кадрами и административно-техническим персоналом. На одного учителя в лицее в среднем приходится 6 учащихся.

Многие педагогические работники лица пользуются заслуженным авторитетом в городе, отмечены грамотами Министерства образования Московской области, Министерства образования Российской Федерации, имеют почетные звания и другие награды, а также являются почетными работниками общего образования Российской Федерации, заслуженными учителями Российской Федерации, лауреатами Премии Губернатора Московской области, лауреатами Гранта ОИЯИ и Фонда «Династия».

Говоря о педагогическом коллективе нельзя не сказать о руководителе данного образовательного учреждения. Тамара Рудольфовна Мещерская обладает тем набором профессиональных качеств руководителя, которые необходимы современному управленца. Это интуиция, прогностические способности, уверенность в себе, решительность, рефлексивность. Директор лица имеет высшую квалификационную категорию, звания почетного работника общего образования, отличника Всероссийского проекта «Эффективное управление кадрами», лауреат премии Губернатора Московской области. А также, Тамара Рудольфовна является сотрудником международного колледжа «Атланта», членом ассоциации «Лидеры образования Подмосковья».

Мы видим, что корпоративный индикатор также выдержан в данном образовательном учреждении. Руководитель лицея – это творческая личность, способная преодолевать стереотипы и находить нетрадиционные пути решения стоящих перед школой задач, создавать и использовать инновационные управленческие технологии, это лидер, который грамотно поддерживает корпоративный дух в коллективе, одобряет креативность, энтузиазм, применение инновационных технологий, что дает перспективу развития своей организации на несколько лет вперед исходя из имеющихся социальных условий и ресурсов.

3. Партнерский индикатор

Рекламная политика лицея способствует расширению сети социального партнерства, финансовая устойчивость, обеспеченная организацией платных образовательных услуг и поддержкой Управляющего совета, позволяет формировать желаемый имидж и улучшать условия образовательного процесса, качество образования, базовые ценности лицея и выпускник лицея, овладевший ключевыми компетенциями, обеспечивают лицу конкурентный статус. Управляющим советом проделана большая работа по созданию комфортных, оптимальных условий, способствующих самореализации личности, развитию творческого потенциала. Именно поэтому в лицее создан Центр поддержки и развития талантливых (одарённых) детей. Управляющему совету принадлежит инициатива по заключению Договора с кафедрой психологии Международного университета «Дубна». На протяжении последних трех лет лицей активно сотрудничает с кафедрой, результатом этого сотрудничества явилась деятельность по реализации программы «Одаренные дети».

Реагируя на изменение запросов потребителя педагогический коллектив лицея в соответствии с Программой развития «Качество образования на основе компетентностного подхода» и на основании анализа результатов наметил следующие направления деятельности на ближайшее будущее: формирование ключевых компетенций, развитие системы профильной и предпрофильной подготовки, расширение спектра социального партнерства лицея, работа лицея в соответствии с задачами «Нашей новой школы», дальнейшая информатизация образовательного процесса в лицее, повышение значимости личных достижений учащихся в различных областях деятельности, совершенствование системы мониторинга качества знаний, дальнейшее развитие индивидуализации в учебно-воспитательном процессе, участие лицея в экспериментальной и проектной деятельности.

В данном учреждении развито социальное партнерство, что способствует повышению качества образования, обеспечению доступности качественного общего образования, повышению инвестиционной привлекательности сферы образования, формирование эффективного рынка образовательных услуг.

Таким образом, важно понимать, что в условиях рыночной экономики жизнеспособными оказываются только те конкурентоспособные образовательные учреждения, которые обеспечивают устойчивый уровень качества образовательных услуг, психологический комфорт и безопасность ребенка, что создает предпосылки для работы школы над личным имиджем. Формирование имиджа является первым шагом для построения Новой школы. Попытки школы участвовать в рынке, привлекая внимание и формируя свой имидж, является положительной тенденцией. образовательных услуг, делают школу открытой и интегрированной в условиях конкуренции. Мы берем на себя смелость рекомендовать школе привлечь PR-специалиста, который осуществлял бы связь с различными агентами общественного мнения, умел разрабатывать и приводить в исполнение медиапланы, используя при этом знания коммуникационных и информационных технологий и умения эффективно их использовать посредством конкретных управленческих механизмов.

Сегодня необходимо создавать имидж образовательных учреждений грамотно, постоянно оценивая и анализируя траекторию имиджевого состояния школы, а также эффективность мероприятий по позиционированию ОУ.

Руководителю-менеджеру образовательного учреждения нужно осваивать новые PR-технологии, которые отражают концепцию имиджа: главные принципы, мотивы и ценности, характерные для школы и субъектов образовательного процесса, формируют и закрепляют имидж ОУ в сознании потребителя, регулируют продвижении образовательных услуг, делает школу открытой и интегрированной в условиях конкуренции.

ЛИТЕРАТУРЫ

1. Алейникова И. Школа и общество Менеджмент имиджа образовательного учреждения. <http://upr.1september.ru>
2. Власова Н.М. Справочник по психологии управления. - Новосибирск, 1994.
3. Вербина Г.Г. Имидж руководителя. www.obrazpress.ru
4. Даниленко Л.В. Справочник руководителя образовательного учреждения. - С-Пб. - №1. - 2003.
5. Успешное социальное позиционирование школы как условие достижения учащимися социальной компетентности. <http://upr.1september.ru>.
6. Зуевская И. Критерии эффективности позитивного имиджа школы / www.portal.gersen.ru
7. Комиссарова М.Ю. Создание корпоративного web-сайта, как элемента коммуникации / ОУ. <http://upr.1september.ru>.
8. Лазаренко И. Р. Формирование имиджа образовательного учреждения как управленческое новшество. / <http://www.uni-altai.ru>
9. Мещерская Т.Р. Публичный доклад Директора Муниципального общеобразовательного учреждения «Лицей «Дубна» г. Дубны Московской области». / www.uni-dubna.ru
10. Пискунов М.С. Имидж образовательного учреждения: структура и механизмы формирования // Мониторинг и стандарты в образовании, 1999.
11. Почепцов Г.Г. Профессия: имиджмейкер. – К., - 1988.
12. Сухарева О.А. Имидж общеобразовательных учреждений. //Народное образование. – 2009. - №10. - С.135.
13. Шепель В.М. Имиджелогия: секреты личного обаяния. - М., 1994.
14. Информация, публикации, статьи: Проблемы применения PR-технологий в государственных образовательных учреждениях. <http://www.pr-seminars.ru>

РОЗДІЛ II. ІННОВАЦІЇ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ

О.Д. Барабаш, кандидат педагогічних наук, доцент, проректор Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Н.В. Глинянюк, старший викладач кафедри педагогіки і психології Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Г.Д. Слободян, завідувач лабораторії педагогічного досвіду та етнопедагогіки Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

МОДЕЛЬ РОБОТИ ШКОЛИ ПЕРЕДОВОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ

У статті представлено опис моделі роботи школи передового педагогічного досвіду (ППД) в Івано-Франківській області.

Ключові слова: передовий педагогічний досвід, керівник школи передового педагогічного досвіду, модель, психологічний супровід роботи школи ППД.

Постановка проблеми та її актуальність. Актуальність дослідження механізмів поширення кращого педагогічного досвіду визначається кількома факторами. Найперше – вивчення та поширення ППД є одним із основних завдань у роботі інститутів післядипломної педагогічної освіти, реалізація якого передбачає спеціально організовану науково-методичну роботу з педагогічними кадрами. По-друге, в ситуації постійних змін та нових вимог до організації навчально-виховного процесу, виникає необхідність постійно працювати з опорою на новий позитивний досвід. З цією метою відстежується робота кращих педагогів, її описують й поширюють як зразок професійної діяльності. У зв'язку з цим, виникає необхідність не тільки описувати успішні зразки вирішення різних педагогічних проблем, а й моделювати ситуації, в яких педагоги зможуть опанувати нові прийоми, техніки, методи й технології, співпрацюючи один з одним. Тобто, технології науково-методичної роботи з керівниками районних (міських) шкіл ППД, які допоможуть носіям сучасного педагогічного досвіду навчати своїх колег, потребують розробки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми передового педагогічного досвіду в післядипломній освіті досліджували Ю. Бабанський [1], В. Бондар [2], А. Кузьмінський [6], І. Жерносець [3, 4], Л. Момот [8], Л. Набока [9], В. Паламарчук [12], М. Скаткін [16] та ін. У результаті розроблено рекомендації щодо впровадження наукових ідей у педагогічну практику, організації науково-методичної роботи з упровадження ППД. У публікаціях І. Жерносець [3, 4], Протасової Н.Г. [13], В. Пуцова [14] та ін. науково обґрунтовано традиційні форми методичної роботи з педагогами, через які також відбувається знайомство та поширення ППД: відкриті уроки, постійно діючі та проблемні семінари, майстер-класи, індивідуальні та групові консультації тощо. Упродовж останніх років активно досліджуються проблеми професійного розвитку педагогів з позицій компетентнісного підходу (М. Захарійчук, Г. Лісовенко, С. Клепко та ін.). Принципово нового змісту набуває освіта педагогів у зв'язку з розробкою та застосуванням основних засад андрагогіки (М. Ноулз, Н. Протасова, С. Змеєв). Л. Набока [9] актуалізує потребу формування нового типу педагога – педагога-дослідника, визначає зміст дослідницької культури учителя. Одним з перших кроків у процесі підвищення кваліфікації вважає моделювання ситуацій у яких необхідно мислити

педагогічними поняттями, оцінювати істинність суджень, формулювати запитання і відповіді на них, різноманітні умовиводи. На думку автора, навчання фахівців може будуватися за технологічним, конструктивним і дослідницьким підходами [9; 112].

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. У процесі роботи з носіями передового педагогічного досвіду ми дійшли висновку, що традиційні форми методичної роботи були ефективними за умов, коли для реалізації завдань, які ставилися перед учителем на уроці, достатньо було скопіювати зразок у педагога-майстра. Цим зразком могли бути: конкретні прийоми і методи роботи, дидактичні знахідки, моделі уроків тощо. Сьогодні для ефективної роботи вчителя цього недостатньо. Адже сучасний педагог працює в ситуації постійного вибору на рівні педагогічних технологій, а не просто часткових засобів, які не створюють цілісності. Тому в науково-методичній роботі все ще існує невідповідність між індивідуальними навчальними потребами вчителя та масовими формами підвищення кваліфікації. Окрім цього, потребують наукового обґрунтування технології підготовки фахівців у післядипломній педагогічній освіті, що забезпечать широке використання у педагогічній практиці досягнень психолого-педагогічної науки, розробок педагогів-новаторів.

Закономірно, що в сучасних умовах змінюється перелік основних професійних та особистісних якостей учителя, які визначають базовий рівень його професійної майстерності. Варто зауважити, що у Загальноєвропейських принципах компетентності та кваліфікації вчителя наголошують на тому, що вчителі "...повинні вміти роздумувати про процеси навчання та викладання на основі постійної взаємодії з урахуванням знань, навчального змісту, виховання, інновацій, наукових досліджень, а також соціальних та культурних аспектів освіти". А сприяти цьому може створення розвивального середовища для фахівців, в якому особливу роль відіграє підтримка, співпраця та взаємодія педагогів між собою.

Робота вчителя – носія передового досвіду є надзвичайно важливою для колег. Через його діяльність можна простежити: як на практиці реалізується власна концепція професійної діяльності вчителя-новатора; як педагог разом з учнями ставить і вирішує навчальні задачі та які сучасні засоби для цього використовує. Разом з тим, такий педагог створює зону "найближчого розвитку" не тільки для учнів, а й для менш досвідчених колег. Як правило, носії передового педагогічного досвіду – це фахівці з високим рівнем професійної компетентності, які можуть навчати інших бачити педагогічну проблему, її причини і наслідки, пропонувати шляхи її вирішення. За таких умов молодий фахівець не просто отримує можливість копіювання чи формального перенесення побаченого у наставника, а й допомогу в постановці нових професійних задач. Тобто, впливає й формує зміст професійної діяльності малодосвідченого колеги.

Одним із основних завдань школи передового педагогічного досвіду – удосконалити організаційну, науково-методичну, практичну діяльність учителів ЗНЗ. Реалізувати його допомагає використання сучасних підходів, методів, технік, прийомів роботи, які були апробовані на постійно діючому семінарі для працівників районних (міських) шкіл ППД Івано-Франківської області, та виявилися ефективними у роботі з дорослою аудиторією. У процесі роботи було запропоновано різні підходи до поширення ППД у залежності від потреб та професійних інтересів слухачів, сучасних вимог до організації навчально-виховного процесу. Для нас важливо не просто урізноманітнювати форми й методи в роботі з носіями досвіду, а моделювати принципово *нові професійні задачі, пов'язані з рефлексивною оцінкою власної роботи та моделюванням професіогнезу молодих та менш досвідчених педагогів.* Таким чином у керівника школи ППД з'являється можливість створити умови для того, щоб кожен з педагогів вибудовував власну траєкторію професійного росту в процесі співробітництва.

У процесі роботи нами була розроблена та апробована модель роботи керівника школи ППД (Рисунок 1).

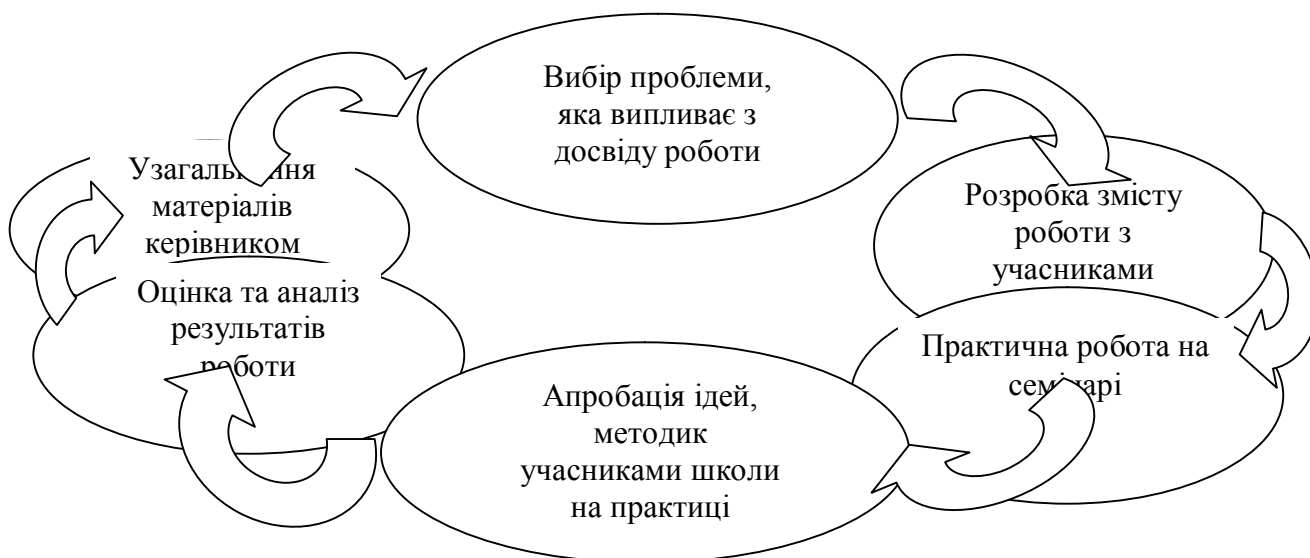

Рисунок 1. Модель роботи керівника школи ППД

Модель передбачає роботу носіїв передового педагогічного досвіду у системі науково-методичної роботи на рівні інституту післядипломної педагогічної освіти та науково-методичній роботі району (міста). У системі науково-методичної роботи на рівні інституту відбувалася підготовча робота до проведення навчання з носіями передового педагогічного досвіду, розроблявся зміст та форми проведення кожного заняття. Як правило, практична робота з учасниками школи проходила у загальноосвітніх навчальних закладах, Р(М)МК. Оцінка та аналіз проведених заходів, змісту роботи, спочатку здійснювалася керівником районної(міської) школи ППД, а згодом, через різні форми зворотного зв'язку керівниками обласної школи ППД, психологом.

Відповідно до моделі роботи керівника школи розроблено модель роботи самої школи ППД. Варто зауважити, що така форма роботи з педагогами як постійно діючий семінар керівників районних (міських) шкіл ППД відіграє тут особливу роль. З представленої нижче моделі видно, що на кожному з етапів роботи школи так чи інакше мають місце підготовка чи проведення засідань постійно діючого семінару керівників районних (міських) шкіл ППД:

Підготовчий етап:

1. Для цілісного аналізу на кожне із засідань вибиралася актуальна для роботи вчителя проблема (тема).
2. Добирался зміст заняття, способи реалізації навчальних цілей.

У процесі заняття:

- Розгляд теоретичного аспекту проблеми.
- Практична робота з вправлянням у застосуванні нових методів, технік тощо.
- Отримання завдання для самостійної роботи.

Етап роботи керівника школи ППД в районі (місті):

2. Використання набутих знань, умінь та навичок в роботі з учителями.
3. Апробація нових методів, технік роботи.
4. Оцінка та аналіз отриманих результатів.
5. Узагальнення матеріалів у різних формах (схеми, таблиці, есе тощо).
6. Підготовка звіту за результатами виконання домашнього завдання, отриманого на засіданні Обласної школи ППД.

Етап аналізу та узагальнення:

1. Збір узагальнюючих матеріалів.
2. Аналіз результатів роботи носіїв ППД.
3. Обговорення результатів узагальнення та аналізу на засіданнях Обласної школи ППД.

4. Інформування педагогічної громадськості про результати роботи Школи ППД.

Працюючи з керівниками школи ППД, ми намагалися враховувати ті особливості, які будуть визначати роботу педагогічної майстерні у районі чи окремому навчальному закладі. Одна з найскладніших, у плані реалізації, полягає в тому, що керівникам школи необхідно ефективно працювати з учителями із різним рівнем професійної майстерності, стажем роботи та фахом, потребами та інтересами. Також керівникам школи ППД необхідно враховувати необхідність постійної адаптації учителів до сучасних вимог щодо організації навчально-виховного процесу, співвідносити їх із концепцією власної професійної діяльності, її технологією. На думку О. Солодухової, у ході адаптації учителю необхідно постійно пристосовуватися до нових ситуацій, запозичувати і досвід і знання. На думку вченої, *особистісному та професійному зростанню педагогів сприяє високий рівень домагань, толерантність до фрустрації, здібності пов'язані із спілкуванням, соціальний статус, інтелектуальна продуктивність, зміна інтересів, поглядів, принципів* [17]. У науково-методичній літературі процес адаптації розглядався стосовно молодих фахівців (О. Мороз, Г. Кондратьєва, О. Солодухової). За сучасних умов ймовірність появи ситуацій у педагогічній практиці, коли напрацьовані шаблони, поведінкові стереотипи не “працюють”, різко зростає. Потреба пристосовуватися до нових умов однаковою мірою важлива як для молодого, так для досвідченого учителя. Можна зробити висновки про те, що професійне спілкування між наставником та молодим педагогом допоможе обом швидко і гнучко реагувати на процеси змін. Для прикладу, у роботі школи ППД були розглянуті теми, присвячені особливостям роботи досвідченого педагога як наставника, використання активних та інтерактивних методів у навчанні дорослих, педагогічної діагностики. Окремо проведене заняття, на якому відбувалася презентація педагогічного досвіду учителів – переможців Всеукраїнського конкурсу “Учитель року – 2009”.

Для роботи з керівниками школи ППД ми обрали Концепцію розвитку педагогів за Л. Катц, згідно з якою професійна компетентність учителя розвивається у процесі набуття досвіду та практики [11]. У результаті дослідження вченій вдалося не тільки виокремити етапи професійного становлення вчителя, а й узагальнити для кожного з них завдання розвитку та навчальні потреби. На її думку, існує щонайменше чотири етапи професійного розвитку: етап “виживання”, етап консолідації, етап відновлення та етап зрілості. У кожного з педагогів тривалість кожного із них етапу індивідуальна. Отже, для того, щоб створювати умови для навчання та постійного самовдосконалення педагогів, варто брати до уваги: рівень розвитку педагога та відповідні навчальні потреби; оптимальну форму, термін, місце проведення навчання; способи підтримки. Л. Катц особливого значення надає ролі викладача чи наставника, який керує процесом навчання учителів. Адже більш досвідчений педагог допоможе не тільки отримувати нову інформацію, а й інтерпретувати набутий досвід.

Відповідно до кожного етапу було складено різні типи навчально-професійних задач: аналітичні, прогностичні, моделюючі, рефлексивні. Вони відпрацьовувалися у різних ситуаціях: організації групової роботи, виконання ролі фасилітатора, проектування та аналіз уроку за різними підходами, визначення педагогічних проблем тощо.

Також був організований психологічний супровід роботи школи ППД. У своїй роботі ми керувалися наступними універсальними засадами роботи з дорослими [14]:

Засада 1. Навчання дорослих - це суспільний процес. Тобто спочатку це навчання виникає під впливом конкретної життєвої ситуації (у нашому випадку - це запрошення педагогів до навчання в Обласній школі ППД), але часто має потенційний характер. Суспільний контекст впливає на те, що доросла людина починає шукати знань, нових способів виконання завдань, переоцінює власні погляди.

Засада 2. Навчання дорослих - це активний процес. Воно базується на діяльності, використанні власного досвіду, на активності, у якій можливі спроби та помилки. Дорослі критично сприймають будь-яку інформацію. Спочатку ознайомлюються з нею, піддають її внутрішній

суб'єктивній перевірці і після порівняння залишають тільки ту частину, яку вважають для себе корисною.

Засада 3. Час між формальними навчальними зустрічами повинен бути часом навчальної активності. У цьому плані ми практикували різноманітні домашні завдання, які описані нижче.

Засада 4. Навчання дорослих повинно бути гнучким. Зміст навчання повинен брати до уваги очікування учасників, провокувати до дискусії, до індивідуальних та групових роздумів тощо.

Засада 5. Навчання дорослих повинно базуватися на взаємоповазі.

Засада 6. Відповідний рівень емоційного напруження мотивує дорослих до навчання. Бажаний стан дорослих під час навчання міститься поміж нудьгою і страхом перед великим обсягом роботи.

Засада 7. Освіта дорослих надає перевагу комплексному підходу. Саме тому в межах роботи Обласної школи ППД ми жодного разу не робили окремих занять із психології. Адже педагог працює з конкретними проблемами, які є частиною реальності. А реальність завжди багатша, її можна пояснювати за допомогою законів різних наук.

Сутністю психологічного супроводу роботи Обласної школи ППД стали: формування мотиваційної готовності педагога-новатора до подальшої інноваційної діяльності та поширення свого досвіду; набуття психологічних знань, необхідних для подальшої роботи з дорослою аудиторією; набуття педагогами навичок аналізувати свої впливи на вихованців, своїх колег у ракурсі їх психологічних наслідків; формування установки на пошук і коректну інтерпретацію соціально-психологічних фактів, що виникають у процесі професійної діяльності. Найбільш емкою виявилась саме просвітницька та розвивальна робота психолога з носіями ППД. Метою цієї роботи стало: формування позитивної мотивації педагогів до творчої діяльності, вдосконалення загально-педагогічної та методичної підготовки вчителів, а також розробка носіями досвіду власних психолого-педагогічних стратегій розвитку районних (міських) шкіл ППД.

Як показав досвід роботи Обласної школи ППД, практичному психологу не просто рекомендовано брати участь у її роботі, а вкрай необхідно. Адже методичні семінари, які проводяться в її межах, - це творчий процес аналізу різних педагогічних підходів, ідей, технологій роботи з погляду їхнього психологічного змісту, можливих психологічних висновків (і наслідків). Це спільна спроба синтезувати педагогічні знання стосовно конкретного предмета, даної теми, власного стилю викладання і спілкування.

Просвітницька робота психолога в межах роботи школи ППД повинна бути орієнтована, насамперед, на вироблення загальної психолого-педагогічної мови, за допомогою якої описується вплив на учня, сама дитина, її особливості і прояви тощо. Прикладом цього може стати психологічний характер колективного аналізу уроків під час засідань школи (див. додаток 1). І це не просто гучні слова. Для нас був своєрідним відкриттям той факт, з яким непідробним інтересом досвідчені педагоги можуть аналізувати, з'ясовувати психологічну сутність деяких педагогічних феноменів, визначати і з'ясовувати психологічні поняття, старатися психологічно коректно сформулювати проблему тощо. Це насправді не так часто викликає великий інтерес серед педагогів. Тому важливо, щоб теми кожного засідання Школи ППД народжувалися як запит учителів до психолога, як результат їх сумісного творчого спілкування.

Із зацікавленням учителі-новатори беруть участь у психологічних іграх, які надають можливість глибоко усвідомити власні потреби, бажання, можливості щодо самореалізації та самоактуалізації особистості.

Як показав досвід роботи з учасниками Обласної школи ППД, у досвідчених учителів є потреба участі у тренінгах комунікативної компетентності та тренінгах, направлених на розвиток емоційної стійкості до стресових ситуацій, зняття психоемоційної напруги.

За результатами наших спостережень роботи педагогів - носіїв ППД, метою завданнями діагностичної роботи в рамках психологічного супроводу роботи школи ППД може бути:

- вивчення потреб учителів у підвищенні рівня психолого-педагогічної підготовки;

- вивчення методичних потреб вчителів;
- визначення рівня задоволеності вчителів власною діяльністю;
- визначення зацікавленості педагогів у творчості та інноваціях;
- вивчення мотивації вчителів до педагогічної діяльності;
- вивчення соціально-психологічного клімату в колективі;
- вивчення мотивації навчальної діяльності учнів, ставлення учнів до школи.

На людину, яка вчиться (у даному випадку - це учасник Обласної школи ППД), комплексно впливають всі умови - і зміст матеріалу, і форми та методи, і оточуючі люди тощо. Зважаючи на це, психолог, який працює з носіями ППД, по-перше, повинен старатися застосовувати у своїй діяльності інноваційні продукти - новітні технології, техніки, методи, які істотно поліпшують якість навчання. Насамперед, мова йде про ті форми та методи, завдяки яким психолог виконує функцію консультанта-організатора, концентруючи свої зусилля на діяльності педагогів. Головна проблема, яку повинна вирішити педагогічна технологія, метод у даному випадку - спрямованість процесу навчання на розвиток особистості педагога.

У результаті ми надаємо перевагу інтерактивним методам у силу того, що вони якнайкраще дозволяють:

- «початковим пунктом» навчання мати саме досвід педагогів, до якого постійно звертаємось у процесі реалізації цілей та змісту програми роботи школи ППД;
- зробити процес навчання активним, динамічним;
- працювати на такі особливі ефекти, як ціннісні орієнтації, установки, теоретичне мислення, нові способи діяльності, а не тільки пізнавальні результати;
- усвідомити деякі свої особистісні особливості, що часто є найкращим результатом щодо їх корекції;
- експериментувати, ділитися досвідом як успіхів, так і помилок без страху бути покараним;
- отримати від інших зворотну інформацію, що допомагає синтезувати минуле, зрозуміти, де є дефіцит, заповнення якого дасть гарантію успіху.

Розробка та апробація моделі роботи Обласної школи ППД на обласному рівні дала можливість цілісно і системно проектувати роботу з учителями на місцях. Одним з перспективних напрямів подальшого дослідження є, на наш погляд, обґрунтування сучасних підходів до практики наставництва в науково-методичній роботі загальноосвітнього навчального закладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабанский Ю.К. Передовой опыт учителей и педагогическая наука / Ю.К. Бабанский // Сов. Педагогика. – 1977. - № 11. – С. 43-48.
2. Бондарь В.И. Проблема выявления и обобщения передового педагогического опыта / В.И. Бондарь // Сов. Педагогика. – 1979. - № 8. – С. 82-88.
3. Жерносек І. П. Науково-методична робота в загальноосвітній школі : навчально-методичний посібник / Іван Пилипович Жерносек. – К. : ІЗИН, 1998. – С. 89 – 143.
4. Жерносек І. П. Організація науково-методичної роботи в школі. 2-ге вид. / Жерносек Іван Пилипович / доповнене. – Харків : Основа ; Тріада +, 2007. – 128 с. – (Серія Адміністратору школи).
5. Зязюн І. Педагогічна майстерність: підручник / І. А. Зязюн. – К.: Вища школа, 2004 – С. 38.
6. Кузьмінський А.І. Післядипломна педагогічна освіта: теорія і практика: [монографія] / Анатолій Іванович Кузьмінський. – Черкаси : Видавничий відділ ЧДУ, 2002. – С. 223–233.
7. Менеджмент керівників закладів дошкільної і початкової освіти: навчально-методичний посібник / За ред. Л. Даниленко, О. Зайченко, Н. Софій. – К. : УМО. – 2009. – С. – 93–103.

8. Момот Л.Л. Передовий педагогічний досвід: теорія і практика / Л.Л. Момот. – К. : Рад. Школа. – 1990. – 141 с.
9. Набока Л. Л. Діяльність методиста з поширення педагогічних інновацій. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи : збірник наукових праць. / За ред. Л. Даниленко. К. : Логос. 2001. – Випуск 5. – С. 111–118.
10. Набока Л. Особливості навчання дорослих з погляду педагогічних технологій / Людмила Набока // Післядипломна освіта в Україні: Міжгалузевий науково-освітній журнал. – 2007. – № 1. – С. 49–51.
11. Навчально-методичні матеріали до модуля “Підготовка викладачів для системи післядипломної педагогічної освіти” / [укладач Н. Софій]. – Київ. – 2008. – С. 21–23.
12. Паламарчук Проблеми освоєння передового педагогічного досвіду / В.Ф. Паламарчук // Педагогіка. – 1989. – Вип.. 28. – С. 81-100.
13. Порадник для тренера / [Валькевич А., Кендрацька Е., Кошевська К. та інші]; за ред. Й. Господарчик. - [пер. з польської О. Стиславська]. - [1-е вид.]. - Варшава: Ортдрук, 2007. - 134 с.
14. Протасова Н.Г. Післядипломна освіта педагогів: зміст, структура, тенденції розвитку / Н.Г. Протасова. – К., 1999.
15. Пуцов В. Теоретичні основи розвитку післядипломної освіти як невід’ємної складової неперервної освіти / Післядипломна освіта в Україні. – 2007. – грудень. – С. 7-11.
16. Сисоєва С.О. Теоретичні і методичні основи підготовки вчителя до формування творчої особистості учня: дис. на здобуття наукового ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти” / Сисоєва Світлана Олександрівна. – К., 1997. – С. 203.
17. Скаткін М.Н. Методология и теория обобщения передового педагогического опыта / М.Н. Скаткин. – М. : Педагогика, 1979. – 157 с.
18. Солодухова О.Г. Психологія становлення особистості молодого вчителя в процесі професійної адаптації: дис. на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук: спец. 19.00.07 “Педагогічна та вікова психологія” / Солодухова Ольга Георгіївна. – К., 1998. – С. 122.
19. Ткач Г.В. Проблема вивчення передового педагогічного досвіду / Г.В. Ткач // Проблеми фізичного виховання і спорту. – 2011. - № 7. – С. 83-85.

*Т.Б. Волобуєва, кандидат педагогічних наук,
доцент, проректор з наукової роботи Донецького
обласного інституту післядипломної педагогічної
освіти*

ON-LINE АКАДЕМІЯ МОЛОДОГО НАУКОВЦЯ

Умови розвитку сучасного суспільства вимагають об’єднання наукових досліджень і технологічних розробок на їх базі з практичною реалізацією наукових ідей, створення єдиних безупинних науково-практичних циклів і комплексів. Приходить новий етап зв’язку науки та практики. Його мета – залучення вчителів до науково-дослідної діяльності, ознайомлення педагогів із технологією дослідження та навчання самостійно вирішувати науковим способом поточні шкільні проблеми.

У школах вже почали формуватися власні наукові кадри серед директорів, їхніх заступників і вчителів. Захистивши дисертацію, ці науковці закладали основи нової системи професійного зростання педагога в середині самої школи, не входячи в інші структури.

Науково-дослідна робота – найбільш складний вид діяльності школи. За структурою,

обсягом роботи та якістю вона дуже нагадує наукову діяльність. У цьому випадку школі необхідна якісна підготовка педагогічних кадрів і тісний зв'язок із вченими.

Отже, з одного боку існує потреба у підготовці педагогічних кадрів до науково-дослідної, експериментальної роботи, з іншого – навчання повинно бути нестандартним, з використанням сучасних технологій. Пошук нових форм і методів педагогічної діяльності при переході від традиційних пасивних форм занять до нестандартних методів індивідуального навчання зумовив створення **On-line академії молодого науковця**.

Для формування змісту навчання, індивідуальних навчальних траєкторій у Донецькій області було проведено соціологічне дослідження щодо освітніх потреб сучасного педагога у знаннях з методології наукового дослідження.

На сьогодні наукова цінність дослідницької роботи вчителів шкіл відносно невелика. За даними наших досліджень, лише 10,3% учителів області мають високий теоретико-методологічний рівень дослідження, 22,7% – методичний, 42,5% – технологічний.

Тим часом, сучасна школа стоїть на порозі глобальних змін, що охоплюють весь широкий спектр педагогічних проблем, і насамперед – професійну діяльність сучасного викладача-дослідника. Дослідження чинників спрямованості педагогічної діяльності на науково-дослідне навчання, проведене в навчальних закладах області (8200 респондентів), дозволяє констатувати:

- 60% педагогів вважає, що науково-дослідна діяльність дозволяє актуалізувати самореалізацію і творчий розвиток особистості вчителя;
- 12% – зв'язують дослідження з можливістю підвищення статусу навчального закладу;
- 28% – із професійно-кваліфікаційним ростом учителя-дослідника;
- 4% – із можливістю одержати якісно нові знання.

Серед труднощів, із якими стикається вчитель при організації науково-дослідної діяльності, педагоги назвали наступні:

- слабе володіння методологією наукового дослідження, недостатня кількість методичної, наукової, психолого-педагогічної, спеціальної літератури (60,5%);
- велика завантаженість учителів, відсутність часу (31%);
- перевага в традиційному навчанні репродуктивних методів, що вступають у протиріччя з дослідницькими методами (6,5%).

Були виявлені наступні чинники, що сприяють науково-дослідній діяльності:

- підвищення власного професійного рівня дослідницьких умінь і навичок (57%);
- створення в навчальних закладах наукової школи як єдності науково-дослідної позиції концептуальних підходів до розвитку творчості (9%);
- удосконалення педагогічних технологій розвитку наукової творчості учнів (32%).

Серед причин, що перешкоджають науковій роботі в освітньому процесі, були названі:

- упевненість деяких педагогів, що наукова діяльність їм невласлива та непотрібна;
- наукообразність в освітньому процесі, тобто відірване від життя, схоластичне знання.

Розв'язання проблеми – у зміні педагогічної свідомості вчителя, формуванні у нього сучасної методологічної культури, дослідницької позиції у навчанні та вихованні.

В основу побудови концепції підготовки вчителя до експериментальної, науково-дослідної діяльності були покладені системний, рефлексивно-діяльний та індивідуально-творчий підходи, що забезпечують побудову і функціонування цілісного процесу формування особистості вчителя.

Процес підготовки вчителя до експериментальної, науково-дослідної діяльності стане керованим, якщо буде задовольняти низці *спеціально організованих умов*:

- наступність усіх етапів багаторівневої педагогічної освіти;
- орієнтація навчання на узагальнену модель підготовки вчителя до експериментальної, науково-дослідної діяльності;
- психологічна діагностика готовності вчителя до даного виду діяльності;

- формування в педагогів творчої активності і мотиваційно-цілісного ставлення до педагогічних досліджень;
- взаємозв'язок методологічної, спеціальної, загальнопедагогічної, психологічної та методичної підготовки вчителя;
- здійснення міжциклових і міждисциплінарних взаємодій, інтеграція знань у руслі загальних проблем наукових досліджень;
- формування у педагогів експериментальної, науково-дослідної культури, сприйнятливості до нового;
- забезпечення педагогічної практики в єдності з дослідницькою підготовкою;
- вивчення і критеріальна оцінка динаміки освоєння експериментальної, науково-дослідної діяльності вчителя.

Етапи підготовки педагога до експериментальної, науково-дослідної діяльності.

Перший етап – розвиток творчої індивідуальності вчителя, формування у педагогів здатності виявляти, формулювати, аналізувати і вирішувати творчі педагогічні завдання, а також розвиток загальної технології творчого пошуку: самостійне перенесення раніше засвоєних знань і умінь у нову ситуацію, бачення проблеми в знайомій ситуації, нової функції об'єкта, визначення структури об'єкта, бачення альтернативи розв'язання або його способу, комбінування раніше засвоєних способів діяльності в новій ситуації під час виникнення проблеми, розвиток критичності мислення.

Другий етап – оволодіння основами методології наукового пізнання, педагогічного дослідження. Ознайомлення педагогів із соціальними і науковими передумовами виникнення експериментальної роботи, її основними поняттями, творча інтерпретація альтернативних підходів до організації школи, вивчення основних джерел розвитку альтернативної школи, ознайомлення з різними типами інноваційних навчальних закладів тощо.

Третій етап – освоєння технології експериментальної, науково-дослідної діяльності. Ознайомлення з методикою впорядкування авторської програми, етапами експериментальної роботи в школі, участь у створенні авторської програми, аналіз і прогноз подальшого розвитку нововведення, труднощі впровадження.

Четвертий етап – практична робота на експериментальному майданчику щодо впровадження нововведення в педагогічний процес, здійснення корекції, відслідковування результатів експерименту, самоаналіз професійної діяльності. На цьому етапі формується дослідницька позиція вчителя як система його поглядів і установок щодо нововведення.

Поєднувальною ланкою всіх етапів є самоосвіта.

Головним чинником експериментальної, науково-дослідної підготовки педагога є розвиток його індивідуального стилю діяльності.

Мета Академії: підготовка науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, а також підготовка педагогічних колективів загальноосвітніх навчальних закладів до науково-дослідної роботи.

Основними завданнями Академії є:

- ◆ організаційне об'єднання співробітників Інституту і творчих педагогів області для ініціативної дослідницької роботи;
- ◆ сприяння встановленню більш тісних зв'язків старшого і молодшого поколінь науковців з метою забезпечення наступності в науковій діяльності;
- ◆ допомога молодим ученим у їх професійному зростанні, у виборі і проведенні самостійної дослідної роботи, набуття навичок розробки наукової проблеми, підготовки виступів на наукових конференціях, написання дисертаційних робіт;
- ◆ формування індивідуального стилю творчої діяльності;
- ◆ залучення в інноваційну діяльність, наукове осмислення освітнього процесу;
- ◆ формування мотивації самовдосконалення у молодого фахівця;
- ◆ підтримка прагнення до пошукової роботи, адаптація в науковому світі.

Основні напрямки діяльності

Здійснення освітньої діяльності, націленої на підготовку слухачів до експериментально-дослідної роботи в педагогічній галузі.

Розробка та реалізація:

- моделі науковця ХХІ ст. як фахівця з гуманістичним світоглядом і світовим рівнем професійної, інформаційної, управлінської та еколого-гуманітарної підготовки;
- освітньо-кваліфікаційних характеристик випускників Академії;
- навчального плану та програми освітньої діяльності наукового відділення Академії молодого вченого;
- навчального плану та програми освітньої діяльності експериментального відділення.

Організація навчально-виховного процесу на сучасному рівні:

- створення умов для професійного, культурного і духовного розвитку викладачів і слухачів Академії;
- залучення до навчально-виховного процесу провідних учених і науковців, працівників облІППО та інших наукових установ і організацій України, країн близького та далекого зарубіжжя;

- планування та організація роботи Академії згідно з принципами програмно-цільового управління, а саме: запровадження системи моніторингу, спрямованої на визначення якості викладання навчальних дисциплін та рівня засвоєння знань, умінь і навичок слухачами Академії; запровадження поточних організаційних заходів, націлених на вдосконалення навчального процесу в Академії (на основі врахування результатів моніторингу); розробка навчально-методичних комплексів, підготовка та видання навчальних посібників із дисциплін, що вивчаються в Академії.

- здійснення освітньої діяльності, спрямованої на підготовку слухачів до захисту кандидатських дисертацій відповідно до вимог ВАКу України.

Інтеграція наукових досліджень і навчально-виховного процесу:

- забезпечення органічної єдності змісту освіти і програм науково-дослідної діяльності Академії;

- розробка плану цільової підготовки кандидатів педагогічних наук на основі врахування перспектив розвитку Інституту;

- розробка плану та програми освітньої діяльності експериментально-дослідного відділення Академії на основі врахування напрямів роботи ЗНЗ, що мають статус експериментальних;

- проведення науково-практичних конференцій і семінарів слухачів за науковою тематикою Академії та конкурсів наукових робіт (проектів і програм експериментально-дослідної діяльності ЗНЗ);

- упровадження результатів наукових досліджень Академії в навчально-виховний процес ЗНЗ міст Донецької області;

- забезпечення участі слухачів Академії у виконанні держбюджетних науково-дослідних робіт; найважливіших досліджень Міністерства освіти і науки України, грантів і програм міжнародного, державного, обласного і міського рівнів.

Інтеграція в міжнародну освітню систему:

- розвиток навчальних, наукових і культурних зв'язків Академії із закордонними навчальними і науковими закладами на основі спільних програм, договорів;

- участь у програмах двостороннього та багатостороннього міждержавного обміну науковцями;

- отримання та реалізація грантів закордонних фондів тощо;

- обмін навчальною на науковою інформацією з провідними вищими навчальними закладами світу, спільне видання монографій, навчальної літератури, збірників праць наукових і науково-педагогічних працівників.

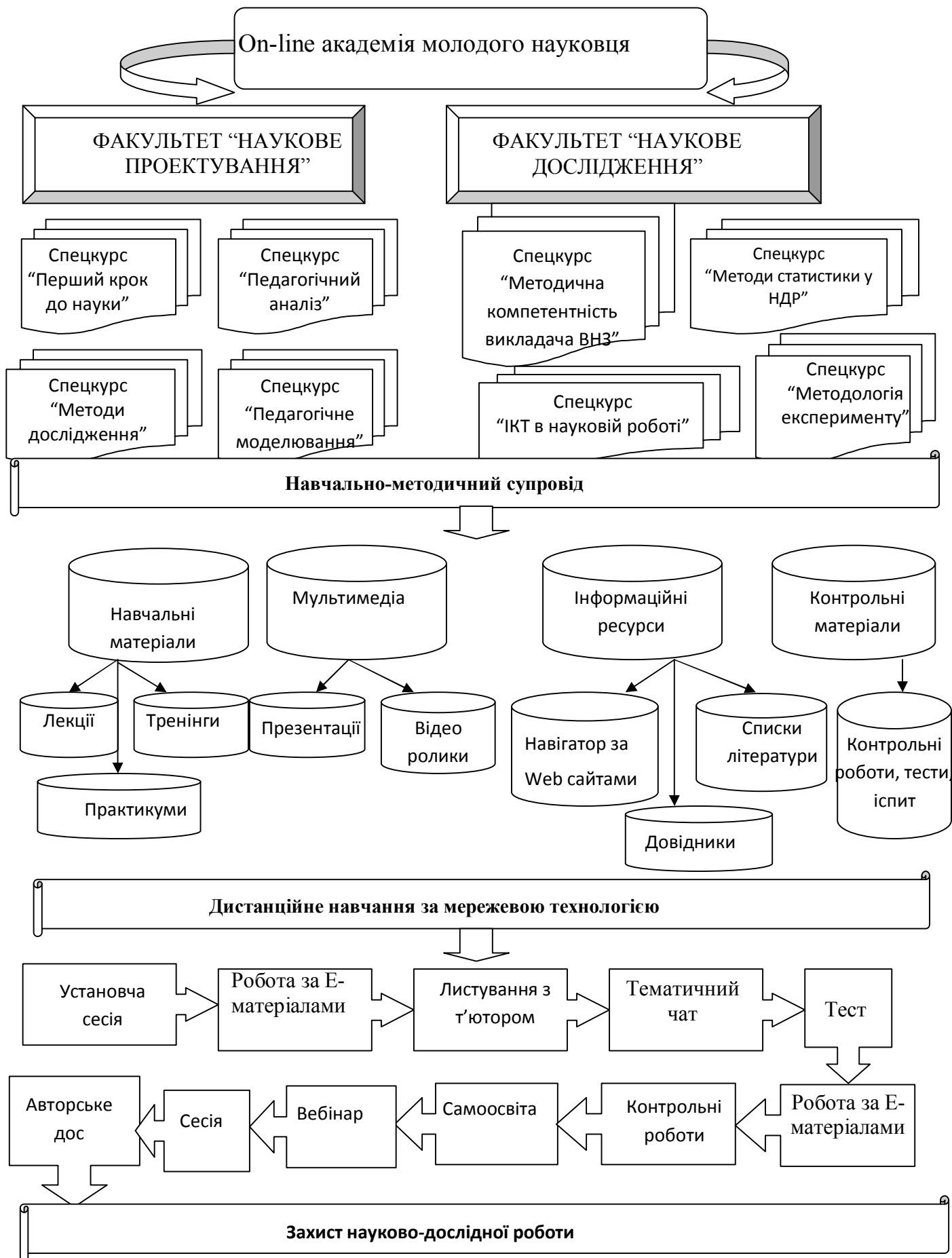

Рисунок 1. Модель On-line академії молодого науковця

Удосконалення культурно-виховної роботи серед слухачів:

- формування в Академії особливого мікроклімату, доброзичливості, співпраці й взаємодопомоги, встановлення між викладачами й слухачами відносин на основі взаємоповаги, співробітництва і партнерства;
- проведення заходів із нагоди знаменних дат, у тому числі в житті Академії;
- пошук нових, сучасних та ефективних форм і методів виховної роботи зі слухачами в навчальному процесі та в позааудиторний час.

Модель On-line академії молодого науковця

Модель віртуального спеціалізованого навчального закладу (див. рисунок 1) адаптується під реальні запити конкретних слухачів та розвивається за результатами впровадження.

Успішна реалізація цілей даного проекту дозволить інтенсифікувати науково-дослідну діяльність Інституту і творчих педагогів області за пріоритетними напрямками розвитку науки, сформувати науковий потенціал, необхідний для розв'язання завдань, що пов'язані з інноваційним розвитком, й спрямований на відтворення наукових кадрів.

*О. С.Воронкін, старший викладач кафедри
менеджменту Луганського державного
інституту культури і мистецтв*

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ КУРСІВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Застосування педагогічними та науково-педагогічними працівниками комп'ютерної техніки в освітньому процесі є необхідною умовою для підготовки до занять, реалізації навчального процесу, оформлення й представлення результатів наукових досліджень. Використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) стимулює розвиток нових педагогічних методів і прийомів, змінює стиль роботи викладача [1].

В 1995 році американські вчені Роберт Бар та Джон Так запропонували концепцію нової парадигми освіти, яка сприяє переходу від навчання до активного самонавчання [2]. Викладач уже не стільки навчає, як створює атмосферу відповідальності й виступає в ролі тренера. Доповнення традиційних форм навчання дистанційними освітніми технологіями (ДОТ) дозволило підвищити ефективність, прозорість та гнучкість навчального процесу.

Педагогічна система змінюється як структурно, так і методологічно, але ефективність цих змін визначається багатьма чинниками. Так, проблеми підвищення конкурентоспроможності навчальних закладів, якості навчання, продуктивності праці жваво обговорюється педагогічною громадськістю. Розроблюються механізми впровадження дистанційної освіти (ДО) як самостійної форми навчання, зароджуються розумні простори для навчання (від англ. smart spaces for learning), web-орієнтовані середовища.

У травні-червні 2011 року автором проводилося Internet-опитування «Дистанційна освіта сьогодні» [3], в якому прийняло участь 70 респондентів з України, Росії й країн ближнього зарубіжжя (рис. 1,а): 60% викладачів (з яких 16 % є тьюторами), 23 % керівників, 16 % аспірантів й студентів, 1% учасників випадково опинилися на сайті з опитуванням. Причому 20 % не займаються проблемами ДО, 29 % у минулому навчалися за допомогою ДОТ, а 17 % під час проведення опитування навчалися дистанційно. Розподіл респондентів за віком наведено на рис. 1,б.

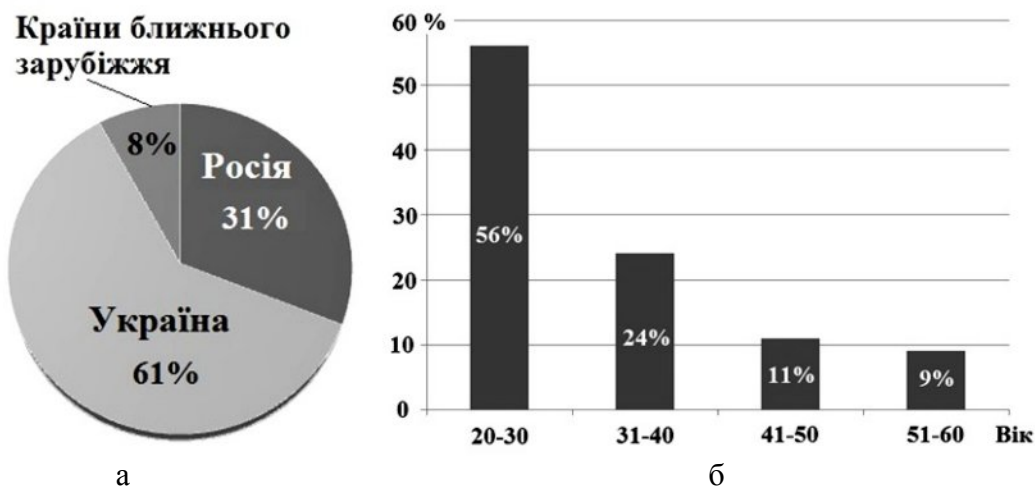

Рис. 1. Розподіл учасників: а – за країнами, б – за віком

94 % опитаних підтримують впровадження дистанційних технологій в освітній процес (рис. 2,а), 91 % вважає, що в процесі дистанційного навчання цілком можливо отримання реальних знань. Крім того 90% впевнені, що використання ДОТ сприяє підвищенню рівня ефективності навчальної діяльності. 39 % вважають, що найголовнішим в ДО є використовувана методика навчання, 28 % – кваліфікація викладачів, 17 % – вартість навчання, на останньому місці знаходиться сертифікат (свідоцтво) про дистанційне навчання – 7% (рис. 2,б).

Рис. 2. Думка учасників: а – щодо впровадження дистанційних технологій, б – щодо найважливішого в дистанційному навчанні

До основних факторів, що перешкоджають повноцінному впровадженню дистанційної форми навчання, опитувані віднесли: 1) консерватизм, психологічний бар'єр та невідповідність науково-педагогічних кадрів, 2) інерційність до нововведень, 3) надмірний бюрократизм і проблема фінансування, 4) низький мотиваційний рівень викладачів, 5) низька автономія навчальних закладів з одного боку, а з іншого – відсутність державних нормативних документів по ДО, 6) низька інформованість населення про дистанційне навчання, 7) низький рівень проникнення Internet в селах та селищах, 8) відсутність методичних засад застосування ДОТ у відповідності до існуючих напрямів підготовки за спеціалізаціями, 10) проблема підготовки та перепідготовки викладачів у якості тьютора, 11) низький захист авторського права на електронні видання [4], 12) відсутність норм часу на розробку електронних навчальних видань, 13) проблема визнання дипломів, сертифікатів й свідоцтв, отриманих при дистанційному навчанні, 14) проблема діагностики й моніторингу якості дистанційного навчання.

Незважаючи на те, що необхідною складовою організації ДО є дистанційні курси, в Україні уніфікованих вимог до них не існує. Тому створювані курси будуються на різних

парадигмах організації інтерфейсу, використовуються абсолютно різні методологічні підходи до формування змісту курсу й методів контролю. Проблемним питанням залишається недостатнє розуміння принципів трансформування психолого-педагогічних концепцій (біхевіоризм, прагматизм, інструменталізм, когнітивізм, конструктивізм, конекціонізм, конективізм) в інформаційну теорію комунікацій та механізмів їх реалізацій в інформаційному просторі, що проявляється у відношенні до електронних видань як до паперових. При розробці курсу перш за все треба орієнтуватися на цілі навчання та на потреби слухачів, а врахування психологічних концепцій суттєво впливає на те, яким буде дистанційний курс та які цілі стоять перед слухачами – виконувати тільки те, що потрібно; розуміти тільки теорію; отримувати знання через практичні навички; чи бути активним творцем свого знання.

Одним із перших виниклих способів конкретизації цілей навчання є таксономія педагогічних цілей американського вченого Бенжаміна Блума 1956 р. Ним були охоплені емоціонально-ціннісна, психомоторна і когнітивна галузі діяльності та розроблено механізм постановки цілей у кожній з них [5]. Для когнітивної сфери було виділено 6 рівнів розвитку мислення, які розташовані від найпростішої до найскладнішої: знання, розуміння, використання, аналіз, синтез, оцінювання (рис. 3,а).

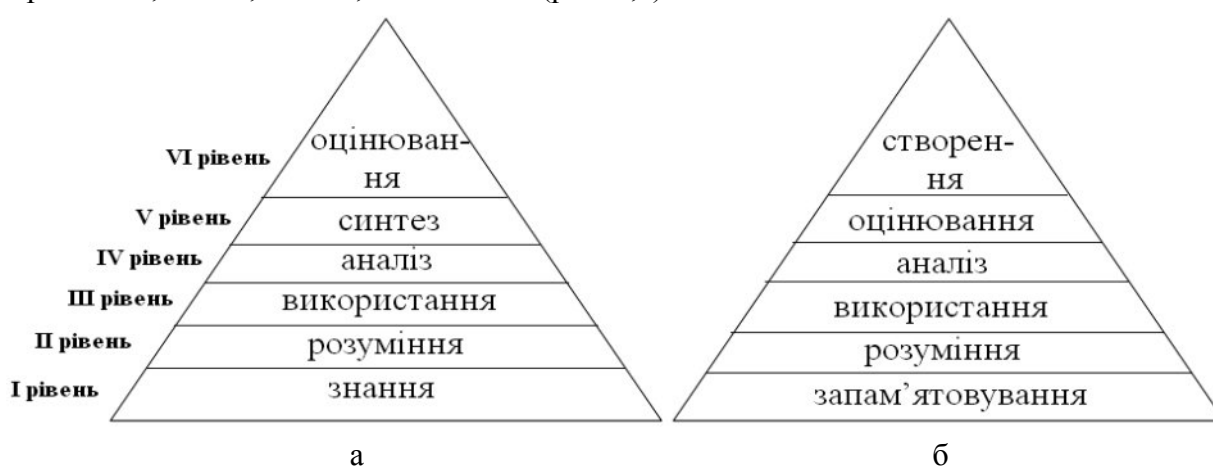

Рис. 3. Піраміди пізнавальних цілей: а – Б. Блума, б – Л. Андерсона та Д. Кратволя

У цій ієрархії, кожний рівень залежить від здатності учня працювати на цьому рівні або рівнях нижче. Наприклад, щоб учень міг застосувати знання (рівень 3), він повинен мати необхідну інформацію (рівень 1) і володіти її розумінням (рівень 2). Тому методологія курсів повинна відповідати поставленим цілям.

Слід зауважити, що крім таксономії Блума у світовій психолого-педагогічній науці існують й інші підходи до систематизації навчальних цілей та завдань. Наприклад деякі вчені вважають категорії аналізу і синтезу рівнозначними, однаковими за когнітивною вагою, що не відображає особливостей конкретних методичних аспектів, зокрема – формування уміння розв'язувати задачі. Так, у 1999 році Л. Андерсон і Д. Кратволь запропонували оновлену версію таксономії Б. Блума для врахування більш широкого діапазону факторів, що впливають на навчання [6]. Таксономія окремо розглядає знання і пізнавальні процеси: знання розподіляються на чотири категорії: фактичні, концептуальні, процедурні та метакогнітивні, а навички мислення на 6 рівнів: запам'ятовування, розуміння, використання, аналіз, оцінювання і створення (рис. 3,б).

Дистанційним курсом прийнято вважати інтегровану систему, що складається з комплексу навчально-методичних матеріалів (рис. 4), створених для організації індивідуального та групового навчання з використанням дистанційних технологій, що організуються за допомогою Internet-технологій відповідно до графіку навчального процесу.

Рис. 4. Складові дистанційного курсу

Основними програмами підтримки дистанційного навчання є системи управління контентом – CMS (від англ. content management system): Drupal, Joomla, Plone, Xoops та системи управління навчанням – LMS (learning management system): Moodle, OLAT, Ilias, Claroline, Docebo, Sakai, WebCT, IBM Lotus LMS, Wordcircle, Dokeos, elearning server, Mirapolis, AcademLive, Прометей та ін. Використання LMS – це простий і швидкий процес створення курсів, відсутність потреби у додатковому програмному забезпеченні – достатньо встановленої на ПК будь-якої сучасної операційної системи з графічним інтерфейсом.

Відповідно до досліджень, проведених І. Б. Готською, В. М. Жуковим, А. В. Корабльовим, А. В. Якушиним і В. А. Богомолвим, при виборі засобів створення дистанційних курсів доцільно звернути увагу на наступні основні критерії [1, 7]: 1) наявність набору функцій різного рівня (форуми, чати, wiki, тощо); 2) зручність адміністрування і простота оновлення навчального контенту; 3) стабільність роботи курсу при різних режимах й великій активності користувачів; 4) підтримка стандарту SCORM (sharable content object reference model); 5) наявність засобів для створення тестових завдань; 6) зручність навчання (навігація, інтерактивність, мультимедіа, мовна підтримка); 7) можливість представлення навчального курсу набором модулів навчального матеріалу; 8) можливість розширення числа слухачів, додавання нових матеріалів до курсу; 9) крос-платформенність системи, тобто відсутність прив'язки до якої-небудь операційної системи або середовища (користувачі повинні використовувати стандартні засоби без завантаження додаткових модулів, програм і т.д.); 10) якість технічної підтримки дистанційного курсу.

В контексті розвитку концепції неперервного навчання такі системи як LMS та CMS вичерпали свої методологічні можливості, тому останнім часом відбувається перехід до створення персональних навчальних середовищ (ПНС, від англ. PLE – personal learning environments), які формуються самими суб'єктами в мережі Internet на основі індивідуальних прагнень. Це дозволяє вирішувати не тільки особистісні та професійні завдання, але й організувати дистанційний навчальний процес. Тому під дистанційним курсом слід розуміти заплановану педагогом навчальну діяльність слухача та її підтримку наявними інформаційно-комунікаційними технологіями. Тепер дистанційний курс ми розглядаємо як процес взаємодії,

що гармоніює й доповнює принципи конективізму, який ґрунтується на теоріях мережі, хаосу, складних систем, що самоорганізуються (складна система виникає не сама по собі, а як результат еволюції більш простих). Первісним для конективізму є особистість, але процес навчання не може перебувати повністю під її контролем, тому навчання підтримується ззовні й відбувається одночасно з формуванням інформаційних джерел. Такий процес не може бути закритим, а тому дистанційний курс стає відкритим.

Щоб створити мережу необхідно, принаймні, 2 елементи – вузла і з'єднання. Вузлами можуть бути люди, організації, бібліотеки, web-сайти, електронні видання, бази даних або будь-яке інше джерело інформації. Сукупність з'єднаних вузлів стає мережею. Мережі поєднуються між собою. Кожний вузол у мережі може бути мережею більш низького рівня. Вузли, що втратили актуальність і цінність поступово зникають. Таким чином комплекси вузлів збуджують або гальмують один одного й у результаті такого взаємозв'язку утворюється блок. Процес навчання за думкою Дж. Сіменса і С. Доунса полягає в створенні зовнішньої мережі вузлів, які слухач підключає у формі джерел інформації. Формуються персональні навчальні мережі, одночасно з якими, згідно конекціонізму, в мозкових структурах формуються нейронні мережі.

ПНС можна визначити як сукупність методів та інструментів для збору і дослідження інформації, які необхідно постійно розвивати та оновлювати у відповідності до нових можливостей соціальних сервісів. Бажано, щоб відкритий дистанційний курс первісно мав мінімальний набір інструментів ПНС, а в процесі навчання їх кількість постійно зростала.

В якості прикладу слід навести відкриті дистанційні курси [8]:

- «Конективізм та мережеві знання» (2009 р.), розроблений Дж. Сіменсом і С. Доунсом. Курс було розміщено в *wiki*, а слухачі, кількість яких було понад 2200, розширювали його самостійно. Головною ідеєю було те, що курс є платформою для інновацій та розвитку творчості;

- «Соціальні сервіси та відкрита освіта» (2010 р.), розроблений Алеком Куросом. Прийняло участь понад 180 учасників;

- «Стратегія розвитку e-learning в організації» (2011 р.), організатором якого виступила проблемна лабораторія дистанційного навчання НГУУ «ХПІ»;

- «Навчання й аналітика знань – 2011» під керівництвом Дж. Сіменса, в якому прийняло участь понад 1500 учасників.

Сьогоднішні процеси інформатизації розширюють і оновлюють роль викладача, роблять його консультантом, який повинен координувати пізнавальний процес, постійно удосконалювати навчальні курси, підвищувати творчу активність і кваліфікацію відповідно до нововведень та інновацій. Використання ПНС дозволяє розглядати навчальний процес як складну інформаційно-комунікаційну систему, де враховуються не тільки складові елементи, а й рівень їх взаємозв'язку (синергетичний підхід).

ЛІТЕРАТУРА

1. Воронкін О. С. Основи використання інформаційно-комп'ютерних технологій в сучасній вищій школі : навч. посіб. / О. С. Воронкін. – Луганськ : Вид-во ЛДІКМ, 2011. – 156 с.
2. Barr R. B. From teaching to learning – a new paradigm for undergraduate education / Robert B. Barr, John Tagg // *Change*. – Vol. 27, № 6, 1995. – P. 13–25.
3. Воронкин А. С. Предварительные итоги опроса «Дистанционное образование сегодня» [Електронний ресурс] / А. С. Воронкин. – Луганськ : Інформаційно-освітнянський портал «Технології дистанційної освіти». – Режим доступу : <http://tdo.at.ua/news/do/2011-06-23-36>.
4. Воронкін О. Проблеми реєстрації та сучасний стан захисту авторського права на електронні навчальні видання в системі дистанційної освіти / О. Воронкін, Ю. Турко // *Інформатика* : Всеукр. газета для вчителів інформатики. – К. : Шкільний світ, 2011. – №5. – С.9–12.
5. Bloom B. S. Taxonomy of educational objectives: the classification of educational goals. Handbook : cognitive domain / B. S. Bloom. – New York : Longman, 1956.

6. Anderson L. W. A taxonomy for learning, teaching, and assessing / L. W. Anderson, D. R. Krathwohl. – New York : Longman, 2001.
7. Course design handbook [Електронний ресурс] / Peer 2 peer university community. – Режим доступу : <http://wiki.p2pu.org/w/page/27905271/Course-Design-Handbook>.
8. Кухаренко В. Н. Инновации в e-Learning: массовый открытый дистанционный курс / В. Н. Кухаренко // Высшее образование в России. – 2011. – № 10. – С. 93–99.

Л. С. Голодюк, завідувач кафедри теорії і методик середньої освіти Кіровоградського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ У МІЖКУРСОВИЙ ПЕРІОД: МЕТОДИЧНИЙ ОГЛЯД-КОНКУРС

На освіту сьогодні істотно впливають зміни в сучасному суспільстві, зокрема глобалізація, демократизація, створення єдиного інформаційного простору. Останнім часом в Україні змінювалась суспільна парадигма – від технократичної до індустріальної, від індустріальної до інформаційної, як наслідок – важливими для людини нині є не тільки навички оперування власними знаннями, а й уміння змінюватись та пристосовуватись до нових потреб ринку праці, активно діяти, навчатись упродовж життя.

Освітня спільнота ставить перед собою нове завдання – сформувати в школяра та дорослого вміння вчитись та оперувати інформацією. Саме в період реформування системи освіти гостро виникла потреба в удосконаленні професійної педагогічної компетентності вчителя взагалі, і ІКТ-компетентності як її складової зокрема. Нині вчитель повинен володіти не тільки суто традиційними професійними знаннями, а й мати сучасні знання і навички роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ), що у свою чергу, вимагає зміни всього компонентного складу і структури традиційної методичної системи. Зважаючи на це, *актуальним* є питання підготовки вчителя до використання ІКТ у навчально-виховному процесі і разом з цим посилюється *значущість* післядипломної педагогічної освіти.

Обласний методичний огляд-конкурс «Сучасний урок: ІКТ-супровід» для вчителів природничо-математичних дисциплін став механізмом розвитку творчої особистості вчителя і дозволив визначити організаційно-педагогічні та дидактичні аспекти використання ІКТ у навчальному процесі. Головною *метою* зазначеного конкурсу було визначено:

- створення сприятливих умов для піднесення соціального престижу творчо працюючих учителів;
- підвищення ролі вчительства в поліпшенні якості природничо-математичної освіти в регіоні, оновленні основної форми організації навчального процесу – уроку;
- модернізація технологічного забезпечення уроків;
- підвищення рівня ІКТ-компетентності вчительства;
- визначення потреб регіону в педагогічних програмних засобах для використання під час вивчення предметів природничо-математичного циклу;
- знаходження доцільних та ефективних прийомів використання ІКТ у навчальному процесі;
- популяризація здобутків перспективного технологічного досвіду в регіоні.

Конкурсна розробка складається з конспекту уроку та ІКТ-супроводу (ІКТ-супровід уроку – штучно побудована упорядкованість використання різноманітного програмного забезпечення, який містить оптимальний добір змістового наповнення, дозволяє здійснити

системне поєднання різних видів навчально-пізнавальної діяльності учнів та забезпечити активну суб'єкт-суб'єктну інтерактивну взаємодію учасників процесу навчання, необхідного для результативного здійснення навчально-пізнавальної діяльності учнів) до нього.

Огляд-конкурс реалізується у два етапи. Перший (дистанційний) етап проводиться з 1 жовтня поточного року по 1 лютого наступного року. Другий етап (очний) проходить наприкінці березня місяця. До очного етапу запрошуються вчителі, які успішно пройшли дистанційний етап. На другому (очному) етапі конкурсу учасники мають можливість виявити свою професійну майстерність: провести урок з використанням сучасних засобів навчання за поданою на конкурс розробкою. За підсумками двох етапів визначаються переможці та лауреати конкурсу.

Для успішного професійного виявлення свого творчого потенціалу вчителі мають змогу обрати одну із трьох номінацій:

- методична ефективність використання мультимедійної та комп'ютерної техніки (номінація 1);
- використання ІКТ-супроводу як засобу підвищення теоретичного рівня змісту уроку (номінація 2);
- практичне спрямування уроку з використанням мультимедійної та комп'ютерної техніки (номінація 3).

Критерії оцінювання конкурсних робіт у номінації *«Методична ефективність використання мультимедійної та комп'ютерної техніки»*: *цілеспрямованість* (відповідність мети і завдань уроку проєктованим результатам); *оптимальність* (оптимальний підбір змістового матеріалу та педагогічного програмного забезпечення); *технологічність* (дієвість та доцільність обраних методів, форм, засобів); *логічність* (логіка пізнання та відпрацювання алгоритмічних процедур досягнення результату з використанням ІКТ); *цілісність* (наявність структурних зв'язків і залежностей між усіма етапами уроку).

Критерії оцінювання конкурсних робіт у номінації *«Використання ІКТ-супроводу як засобу підвищення теоретичного рівня змісту уроку»*: відповідність мети і завдань проєктованим результатам; структуризація теоретичного матеріалу; раціональність використання обраного (авторського) ППЗ; доцільність застосування ІКТ в діяльності вчителя (учнів); результативність використання ІКТ; технологічність формування предметної компетенції учнів.

Критерії оцінювання конкурсних робіт у номінації *«Практична спрямованість уроку з використанням мультимедійної та комп'ютерної техніки»*: відповідність мети і завдань проєктованим результатам; підбір завдань практичного спрямування; доцільність обраних форм організації навчальної діяльності учнів; формування дослідницьких умінь і навичок з використанням ІКТ; технологічність формування предметної компетенції учнів; результативність використання сучасних засобів навчання у процесі виконання практичних завдань; раціональність обраного (авторського) ППЗ.

Обрана форма роботи з вчителями у міжкурсний період дозволила визначити методичні потреби вчительства у реалізації зазначених технологій та спроекувати наукову, методичну роботу кафедри.

Зупинимося на вказаних аспектах детальніше. Вчителі є свідками постійної втрати функції інформатора знань, для якої вони були підготовлені. До освітян пред'являються нові вимоги, які дуже часто не розуміються і не приймаються ними. Відбувається концентрація зусиль, які раніше відводилися писемним формам, все більш переміщуються в сферу аудіовізуальних засобів. Змінюється модель управління навчальним процесом, яка кілька десятиліть років була сконцентрована на суворому контролі навчання, ієрархії та повторенні, сьогодні виявляється застарілою. Значне збільшення інформації призводить до неможливості окреслити той запас знань, яким можна було б користуватися все життя. Сьогодні змінюються

не тільки моделі взаємодії вчителя і учня, а й процес отримання, запам'ятовування, зберігання і відтворення знань, який трансформується у здібність шукати, відбирати, аналізувати та синтезувати необхідну інформацію для навчання. Освіта має бути змістовною, знання повинні використовуватися для розв'язання сьогочасних і майбутніх задач, а учень – мати свідомий контроль власних пізнавальних процесів, засвоєння знань і поліпшення результатів. Конкурс показав, що ці задачі можуть бути вирішеними тільки в тому випадку, якщо відбудеться зміна свідомості вчителя, що дозволить перейти від передачі знань до управління ними.

За упорядкуванням ІКТ-супроводу до конкурсного уроку визначили кілька шляхів використання інформаційно-комунікаційних технологій та сучасних засобів навчання на уроці. Перший – представлення знань для наступного їх відтворення. Це так званий традиційний варіант, при цьому сучасні технічні засоби і технології дозволяють інтенсифікувати та оптимізувати процес навчання, а ролі вчителя і учня залишаються незмінними.

Другий варіант – використання сучасних засобів базується на стратегіях, які дозволяють зв'язувати, комбінувати, переробляти знання, встановлювати цінність змісту освіти, відбирати навчальні матеріали. Вчитель та учень управляють знаннями, тобто вміють знайти інформацію, відібрати її, структурувати і застосувати у визначених та нових умовах. При такому підході до навчання можна говорити про ефективність організації навчального процесу. Саме тому були виокремлені критерії ефективного навчання:

- конструктивність (мета діяльності учня – побудова знань на основі опрацювання інформації);
- саморегулювання (вчитель, який організовує та здійснює процес навчання, повинен поступово передавати учню керування цим процесом);
- взаємодія (дозволяє кожному із членів навчальної спільноти будувати своє власне навчання з різних перспектив).
- Для створення авторського ІКТ-супроводу, та й навіть для використання готових електронних матеріалів, вчитель повинен бути підготовленим. Отож, модель навчання вчителів концентруються навколо трьох ключових позицій:
- розуміння вчителями особистих потреб, запитів, інтересів;
- уміння співвідносити їх із життєво важливими, продуктивними та суспільними інтересами та запитами соціуму;
- здатність самостійно діяти та взаємодіяти з іншими членами колективу для досягнення професійно значущої мети та розв'язання практичних проблем.

Означимо основні блоки формування ІКТ-компетентності вчителів-предметників у системі післядипломної педагогічної освіти.

- *Технологічний блок.* Практичне вдосконалення навичок користувача; формування готовності використовувати ІКТ у своїй професійній діяльності.
- *Програмно-методичний блок.* Формування умінь усвідомленого використання ІКТ та сучасних технічних засобів навчання; систематизація Інтернет-ресурсів з відповідних предметів; ознайомлення з програмним забезпеченням навчальних предметів; розкриття методичних прийомів використання ІКТ та сучасних засобів навчання на всіх структурних етапах уроку.
- *Змістовний блок.* Вдосконалення інформаційної компетентності викладача, а саме: здатності розуміти суть обробки інформації, знаходити інформацію в різних джерелах, користуватися автоматизованими системами пошуку і обробки інформації, інтерпретувати інформацію, конвертувати візуальну інформацію у вербальну знакову систему, широко використовувати моделювання для вивчення різних об'єктів і явищ, проводити аналіз інформаційних моделей та інше.
- *Презентаційний блок.* Участь у різних професійних конкурсах, наукових зібраннях з питань впровадження ІКТ; організація семінарів для вчителів з проблем

інтегрування ІКТ у навчальний процес; участь у міжпредметних навчальних проектах з використанням ІКТ і т.п.

Вчитель вступає у процес навчання там і тоді, коли відчуває життєву необхідність такого процесу. Навчання виступає для нього як самоосвітня діяльність, у яку він включається за власним рішенням і вибором. Зовнішні мотиви відіграють для педагога другорядну роль або взагалі відсутні, а на перше місце висувається внутрішня мотивація діяльності, що ґрунтується на розумінні значимості засвоюваного матеріалу.

Основою навчання стає самостійна організація вчителем власного професійного навчального процесу. Розуміння постановки завдання, добування інформації й планування роботи, виконання діяльності, її контроль і оцінка утворять ядро навчання. Метою робочих завдань не є робота як така. Основним у навчанні є засвоєння вчителем бази знань, необхідних для компетентного виконання професійної діяльності. А тому, щоб забезпечити успішність процесу формування ІКТ-компетентності вчителя, необхідно запропонувати педагогу варіативні види робіт, де б він знайшов для себе можливість реалізувати творчий потенціал.

Схема

Основні засади щодо формування ІКТ-компетентності вчителів мають п'ятикомпонентний, циклічний характер, що забезпечується структурованим навчальним процесом (схема):

1. *Підготовка і прогнозування.* Встановлення мети навчання вчителів, діагностика їх наявних знань, умінь і навичок із даної теми, створення плану навчальної діяльності (підготовка до реалізації тренінгу за програмою Microsoft «Партнерство у навчанні»).

2. *Навчання.* Проведення тренінгів за програмами Microsoft «Партнерство у навчанні» та «Intel® Навчання для майбутнього».

3. *Оперативний зворотній зв'язок*. На даному етапі вчитель обирає форму навчальних занять, за якою відбувається застосування отриманих знань (спецкурси, творчі групи і т.д).

4. *Самокорекція знань, умінь, навичок і досвіду*. Самоосвітня діяльність вчителя та впровадження ІКТ у навчально-виховний процес.

5. *Узагальнення і систематизація знань, умінь, навичок і досвіду*. Участь у різноманітних освітянських заходах.

Процес навчання вчителів підтверджується на етапах «Навчання» сертифікатами, що є мотивацією для продовження безперервної самоосвітньої діяльності педагога в області ІКТ.

Запровадження зазначеної інновації в інституті післядипломної освіти дозволить вчителю підвищити свій рівень професійної педагогічної компетентності, що в свою чергу сприятиме формуванню технічно і технологічно освіченої творчої особистості, підготовленої до життя в умовах сучасного інформаційного суспільства, створити належне підґрунтя для розвитку життєвої компетентності, пізнавальної та творчої активності школярів, їх творчу самореалізацію з урахуванням індивідуальних можливостей та особистісних уподобань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голодюк Л.С. Проведення обласного методичного огляду-конкурсу «Сучасний урок: ІКТ-супровід»: досвід і проблеми // Методична робота у вимірах модернізації післядипломної педагогічної освіти: регіональний контекст. Методичний вісник. – 2008. – №44. – С. 50-55.

2. Голодюк Л.С. Обласний методичний огляд-конкурс «Сучасний урок: ІКТ-супровід» у 2009 році: особливості та результативність проведення // Науково-методичне забезпечення формування освітнього середовища: компетентнісний підхід. Методичний вісник. – 2009. – № 45. – С.72-79.

3. Голодюк Л. Обласний методичний огляд-конкурс «Сучасний урок: ІКТ-супровід» / Л. Голодюк // Школа. – 2010. – №10(58). – С.42-43.

4. Сучасний урок: ІКТ-супровід. Випуск 1 / Наук. ред. Л.Голодюк. – Кіровоград: ТОВ «ПОЛІМЕД-Сервіс», 2008. – 60 с. (з CD диском).

5. Сучасний урок: ІКТ-супровід. Випуск 2 / Упоряд. Л.Голодюк. – Кіровоград: Вид-во Кіровоградського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського, 2010. – 66 с. (з CD диском).

6. Сучасний урок: ІКТ-супровід. Випуск 3 / Упоряд. Л.Голодюк. – Кіровоград: Вид-во Кіровоградського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського, 2011. – 60 с. (з CD диском).

7. 1000+1 ідея сучасної української школи / упоряд. Т.М. Запорожець, О.К. Шатохіна. – К.: Шк. світ, 2011. – С.132.

М.О. Люшин, завідувач кабінету управління закладами середньої освіти, старший викладач кафедри управління освітою Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА КЕРІВНИКІВ ОСВІТНІХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Практика показує, що розвиток педагогічного менеджменту, зокрема школознавства, є багатогранним і багатокомпонентним процесом. Тому професійна підготовка керівників установ освіти, навчальних закладів на рівні післядипломної педагогічної освіти має полягати в розвитку *компетенцій (функціональної, соціально-педагогічної, соціально-економічної, інноваційної, фасилітативної)*, які інтегруються в професіоналізм управлінської діяльності.

Наукове розуміння професійного розвитку керівників освіти ґрунтується на *компетентнісно орієнтованому підході* до організації науково-методичної роботи з управлінськими кадрами. Компетентнісно орієнтований підхід є інструментом для реновації (оновлення) і розвитку управлінського корпусу, якого потребує українське суспільство. З огляду на це Рівненський ОППО разом з установами освіти районів (міст) створив широко розгалужену мережу методичного забезпечення управління освітою на рівні регіону.

У фокусі досвіду кабінету управління закладами середньої освіти інституту – *ВУКОР (Відкритий університет керівників освіти Рівненщини)*, структурно-компонентна модель якого додається. І хоча ця ідея виглядає досить незвично у колі традиційних педагогічних поглядів, її актуальність визначається потребою управлінської еліти у сфері освіти, бо ще Віктор Гюго зазначав, що немає нічого сильнішого за ідею, час якої настав.

Чим пояснити такий вибір форми для професійної підготовки управлінців у міжкурсовий період? Тим, що ВУКОР, по-перше, забезпечує випереджувальний, прогностичний, системний, комплексний і диференційований характер науково-методичного супроводу управлінської діяльності керівників освіти, по-друге, відображає змістові вектори підвищення професійного рівня керівних кадрів, по-третє, має прикладне спрямування науково-методичної взаємодії на особистість управлінця.

Чому університет керівників освіти Рівненщини є відкритим? За висновками групи вітчизняних фахівців (Єльнікової Г.В., Калашнікової С.А., Калініної Л.М., Олійника В.В., Сазоненко Г.С. та інших) відкрита освіта передбачає:

- свободу вибору основних параметрів процесу навчання (часу, місця, тривалості, форм, змісту, рівнів діяльності та іншого);
- самостійність і провідну роль управлінця у процесі свого навчання (самокерованість навчання);
- активну роль управлінця, який навчається, перетворення його на суб'єкт навчання шляхом залучення до планування та реалізації навчального процесу (інтерактивність навчання).

Яка особливість структурування ВУКОРу? ВУКОР – це консорціум (оптимальне об'єднання) обласних методичних структур, діяльність якого підпорядкована формуванню та розвитку управлінської компетентності керівників освітніх організацій на засадах андрагогіки, розв'язанню проблем активного реформування і модернізації освітнього простору Рівненщини, створенню нової інноваційної практики в галузі. Нині ВУКОР працює над реалізацією науково-методичної проблемної теми кабінету управління закладами середньої освіти «Розвиток управлінської компетентності керівників освіти в умовах інноваційної діяльності».

Оскільки рівень розвитку управлінських компетенцій різний, то у межах ВУКОРу набуває важливості послідовність, узгодженість, системність і планомірність науково-методичної взаємодії. Координація роботи установ освіти районів (міст) із фахового зростання майбутніх керівників – головне завдання **Школи резерву керівних кадрів «Мій шанс»**. При відборі змісту навчання кадрового резерву враховано сучасні теоретичні надбання й управлінський досвід директорів опорних закладів області. На основі реалізації програми школи нами окреслено сучасні науково-практичні підходи до розвитку професіоналізму управлінської діяльності резерву керівних кадрів [4].

На питаннях професійного самоутвердження молодого керівника зосереджується **Школа керівників районних (міських) шкіл новопризначеного керівника ЗНЗ «Шлях до успіху»**. Тематика занять даної структури визначається першочерговими проблемами і найбільш типовими труднощами молодого директора, враховує його запити, допомагає усвідомити необхідність управляти більш професійно та ефективно, стати успішним менеджером освіти.

Реалізує цілі й завдання індивідуального та колективного наставництва **Школа управлінської компетентності**. Основне її призначення полягає в методичній допомозі досвідченого керівника менш досвідченому колезі. Суттєвою особливістю школи є популяризація і розповсюдження ефективної управлінської практики, створення психолого-педагогічних стимулів для розвитку творчої діяльності керівників, збагачення систем управлінської діяльності нестандартними підходами.

Психолого-педагогічний семінар керівників освіти орієнтований на самоосвітню діяльність, інтеграцію у сферу педагогічних інновацій. Передбачає розгляд конкретної актуальної проблеми управлінського забезпечення функціонування і розвитку ЗНЗ. Пропонується широкий спектр практично значущих тем для директорів навчальних закладів, як-от: «Педагогічний і психологічний моніторинг як основа ефективного управління навчально-виховним процесом», «Управління проектно-цільовою діяльністю загальноосвітнього навчального закладу», «Управлінський супровід формування здорового способу життя у соціалізуючому середовищі школи», «Управлінське забезпечення профільного навчання в старшій школі», «Акмеологізація педагогічного середовища у загальноосвітньому навчальному закладі» та інші.

Творча група керівників спеціалізованих навчальних закладів розробляє та впроваджує свої концепції і методичні знахідки. Нині вона досліджує проблему «Проектування педагогічної діяльності у системі загальної середньої освіти регіону». Значна увага членами творчої групи приділяється освоєнню методики навчання педагогічному моделюванню, створенню варіативних моделей розвитку сучасної школи.

Однією з вартісних ідей інноваційного структурування ВУКОРу стали сучасні популярні форми посилення професіоналізації управлінської діяльності у міжкурсовий період, а саме: **управлінська майстерня «Школа майбутнього», майстер-класи, тренінги учених-дидактів «На хвилі новацій»** та інші.

У чому полягає місія школи майбутнього в освітньому просторі Рівненщини? Які стрижневі філософські, змістові, технологічні, управлінські, виховні доміанти визначають образ школи майбутнього? Яку роль відіграють прогностичні моделі у творенні школи майбутнього? На ці та інші актуальні питання шукає відповідь **управлінська майстерня «Школа майбутнього»**. Методичний підрозділ працює диференційовано, об'єднуючи молодих, досвідчених і творчих керівників. Він слугує активному використанню в освітній практиці нових моделей навчальних закладів: школи сприяння здоров'ю, школи життєтворчості, школи-родини, адаптивної, акмеологічної, громадсько активної, профільної та інших шкіл. Члени управлінської майстерні безпосередньо вивчають творчу лабораторію заслужених працівників освіти України Горбачик Н.Ф., Остапенка А.Ф. [7], Чумака С.В., директора Радивилівського НВК «ЗОШ I-III ступенів №1-гімназія» Фаєвської А.В. та інших. Матеріали власного досвіду працівників кабінету використано при розробці проблемно-тематичного курсу «Організація та розбудова громадсько активної школи як осередку розвитку громади» для підвищення кваліфікації керівників ЗНЗ у Рівненському ОППО, а також презентовано на Другій міжнародній виставці «Сучасні навчальні заклади – 2011».

Плідними стали авторські **майстер-класи** відомих учених-педагогів академіка Російської академії освіти, доктора педагогічних наук, професора Поташника М.М. «Урок ХХІ століття (особистісно-орієнтована дидактика сучасного уроку)», доктора педагогічних наук, професора Шарко В.Д. – «Компетентнісний підхід до навчання школярів: управлінський і науково-методичний аспекти», «Конструювання та аналіз уроку з позицій сучасних вимог», доктора педагогічних наук, професора Пальчевського С.С. – «Акмеологічний підхід до управління освітнім процесом у загальноосвітньому навчальному закладі», заслуженого учителя України Громова В.В. – «Інноваційний менеджмент в освіті». Управлінці усіх 16 районів і чотирьох міст обласного значення Рівненщини освоїли сучасні вимоги до освітньої

діяльності, набули нових знань і вмінь у процесі безпосередньої передачі їх майстрами, удосконалили свою педагогічну техніку.

Однією з форм неперервного підвищення кваліфікації керівників освіти є **тренінги учених-дидактів «На хвилі новацій»**, які навчають творчо підходити до складних проблем і активно їх розв'язувати за допомогою колективної взаємодії. Семінар-тренінг кандидата психологічних наук, доцента Смольської Л.М. «Самоменеджмент керівника освітньої організації» орієнтує управлінців на застосування теоретико-методологічних засад самоуправління життєдіяльністю і діяльністю людини, пропонує варіанти стратегічного, повсякденного самоуправління. Тренер рекомендує апробовані технології досягнення поставлених цілей, засоби реалізації функцій самоменеджменту. Учасники тренінгу відпрацьовують методику визначення самоактуалізації фахівця, навчаються бути демократичними, критично мислити, приймати продумані рішення, розв'язувати абстрактні й конкретні задачі.

Ознакою модернізації науково-методичної роботи з керівниками освіти в межах ВУКОРУ стали **міжрегіональні управлінські мости «Освітні виміри XXI століття», партнер-клуб «Європейська освіта»**, покликаних сприяти міжнародному й міжрегіональному співробітництву педагогічних працівників. Упродовж останніх п'яти років організовано обмін досвідом управлінської діяльності з освітянами Вінницької, Івано-Франківської, Кіровоградської областей, міст Кременчука і Сум, міста Москви і Московської області Російської Федерації, Тарнувського повіту Малопольського воєводства Республіки Польщі, міст Таллінна і Кохтла-Ярве Естонської Республіки, міста Мец Французької Республіки, міст Карлові Вари і Прага Чеської Республіки, Берлін і Дрезден Федеративної Республіки Німеччини. Відвідуючи наших партнерів, ми прагнемо розглянути нові орієнтири освіти, які визначають держава і суспільство, освоїти ідеї школи завтрашнього дня із подальшою їх адаптацією в освітньому просторі регіону.

Ознайомленню педагогічної громадськості з конкретними інноваційними розробками у практиці освіти сприяє участь в **обласному конкурсі «Загальноосвітній навчальний заклад року», конкурсі-ярмарку педагогічної творчості** (номінація «Управління освітою»).

Формує інформаційні ресурси ВУКОРУ, сприяє впровадженню в управлінську діяльність конкуренто-іміджевих, ринково орієнтованих функцій **інформаційно-ресурсний центр** з інноваційного освітнього менеджменту. В практику центру ввійшли регіональні Інтернет-конференції, круглі столи, спільні з видавництвами «Шкільний світ», «Мандрівець», видавничою групою «Основа» консалтингові семінари, освітні виставки, педагогічні читання, зустрічі з редакторами періодичних видань, авторами посібників та інші заходи. Центр безпосередньо причетний до розбудови регіональної мережі громадсько активних шкіл. За участю громадських організацій «Академія педагогічної майстерності», Всеукраїнський фонд «Крок за кроком» (м. Київ), «Європейський діалог», «Центр освітньої політики» (м. Львів), «Асоціація шкіл-партнерів», «Французький Альянс» (м. Рівне), «Асоціація керівників закладів освіти нового типу» Рівненської області та інших успішно відбуваються в межах ВУКОРУ тренінгові заняття керівників ЗНЗ, інформаційні ярмарки, презентації перспективних вітчизняних і зарубіжних моделей новітніх шкіл, зустрічі з випускниками програм міжнародного освітнього обміну.

Професійна підготовка управлінців засобами ВУКОРУ є для керівників освіти потужним стимулом для того, щоб звернутися до теоретичних джерел, осмислити власну діяльність, виокремити найбільш важливі напрямки діяльності та здобутки своєї установи освіти, навчального закладу. Зазначені форми роботи активізують й інтенсифікують особистісні контакти, розвивають психологічну готовність до діалогічного спілкування і взаємодії, допомагають знайти нових партнерів у вирішенні актуальних проблем освітньої практики. Тут кожен учасник має можливість під іншим кутом зору проаналізувати свої результати і визначити у разі необхідності конструктивні шляхи їх трансформування і вдосконалення.

Для забезпечення професіоналізації управління освітою на регіональному рівні у найближчій перспективі фахову підготовку керівників освітніх організацій будуть визначати такі пріоритети:

1. Навчання керівників ЗНЗ із питань фінансово-господарської діяльності у системі підвищення кваліфікації.

2. Науково-методична підтримка моніторингового супроводу управління сучасною школою.

3. Розвиток моделі державно-громадського управління територіальними освітніми системами та навчальними закладами.

4. Проведення науково-дослідницької роботи у рамках спільного експерименту Рівненського ОППО з Університетом менеджменту освіти НАПН України з теми «Теоретичні та технологічні основи оцінювання управління загальною середньою освітою регіону».

5. Підвищення рівня інноваційної культури керівників освіти шляхом співпраці з лабораторією управління освітніми закладами Інституту педагогіки НАПН України, рядом громадських об'єднань.

Отже, науково-методичний супровід управлінської діяльності керівників освіти має носити компетентнісно орієнтований характер. Саме така цілеспрямована робота ВУКОРУ, установ освіти та навчальних закладів, які працюють в інноваційному режимі, підвищує ефективність та якість управління, навчання і виховання, формує та розвиває інтелектуальну, творчу, конкурентоспроможну особистість. Узагальнені засади системного підходу, певна алгоритмізація науково-методичної роботи з керівними кадрами, оновлення її змістового навантаження підпорядковано сталому розвитку освітньої галузі і можуть використовуватися для підвищення професіоналізму керівників освіти різного рівня.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єрмола А.М., Василенко О.М. Технологія організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами: науково-метод. посіб. / А.М. Єрмола, О.М. Василенко. – Х.: Курсор, 2006. – 312 с.

2. Калашнікова С.А. Освітня парадигма професіоналізації управління на засадах лідерства: монографія / С.А. Калашнікова. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 380 с.

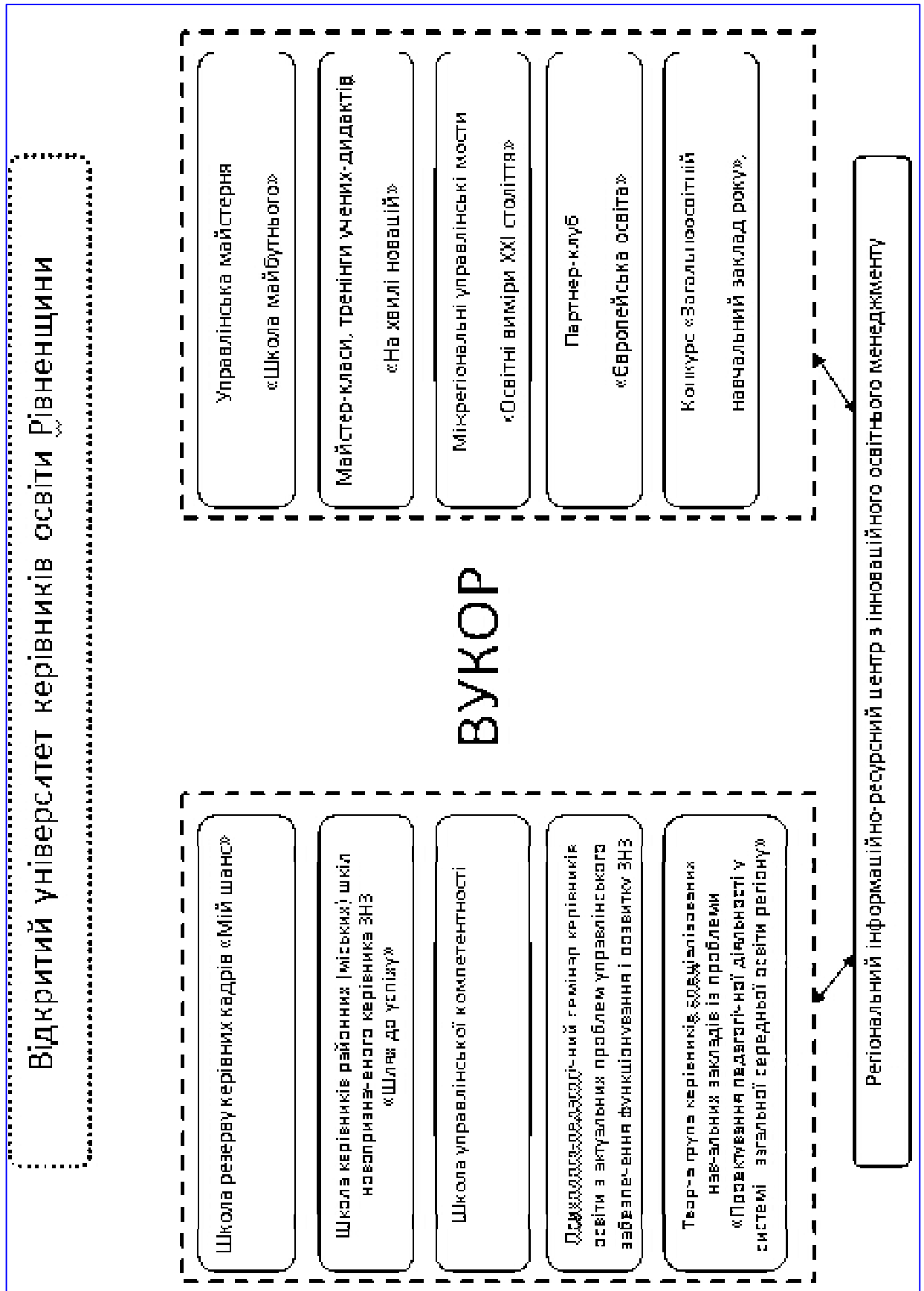
3. Любчук О.К. Теоретико-методологічні засади державного управління неперервною освітою в Україні та її регіонах: монографія / О.К. Любчук. – Донецьк : СПД Куприянов В.С., 2010. – 395 с.

4. Люшин М.О. Робота з резервом керівних кадрів освітньої галузі. Організаційний та науково-методичний аспекти / М.О. Люшин // Школа. – 2010. – № 7. – С. 7-12.

5. Сорочан Т.М. Підготовка керівників шкіл до управлінської діяльності: теорія та практика: [монографія] / Т.М. Сорочан. – Луганськ : Знання, 2005. – 384 с.

6. Теоретичні і методичні засади моделювання фахової компетентності керівників закладів освіти: монографія / ред. Г.В. Єльнікова. – К. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2010. – 460 с.

7. Управління інноваційним розвитком загальноосвітнього навчального закладу: моделі, соціокультурні процеси, технології: наук.-метод. посіб. / наук. ред. Л.М. Калініна. – К. – Володимирець, 2011. – 560 с.

Розвиток управлінської компетентності керівників освіти в умовах інноваційної діяльності

О.Г. Сірасва, директор Ізмаїльського загальноосвітнього політехнічного ліцею II-III ступенів Одеської області

ПЕРСПЕКТИВНА МОДЕЛЬ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ

Ізмаїльський загальноосвітній політехнічний ліцей II-III ступенів (далі - Ліцей) було засновано у 1992 році (засновник – Ізмаїльська міська рада) як заклад освіти, який забезпечує базову загальноосвітню підготовку та реалізує потреби громадян у якісній багатопрофільній середній освіті, вихованні соціально-зрілої творчої особистості з усвідомленою національною, громадянською позицією, підготовленої до професійного самовизначення, самореалізації з подальшим навчанням у системі вищої освіти.

19-річний досвід, високі якісні показники не тільки підтвердили статус Ліцею, а й сприяли подальшому розвитку закладу як **перспективної моделі** безперервної освіти та професійної підготовки молоді – майбутньої еліти незалежної України. З метою дослідження накопиченого досвіду та отримання підвищеної якості «освітнього продукту» було розроблено динамічну модель, в основі якої знаходяться різні предметні області. Для їх опису задано **програму системно-цільового розвитку закладу**. Головний об'єкт програми – учень – «освітній продукт».

У роботі ліцею девізом, вищою політикою є: «Нездібних дітей потенційно не існує, є діти недостатньо розвинуті або розвинуті однобічно». Тому головна мета, яка закладена в основу моделі полягає в тому, щоб виявити здібності дитини та розвинути їх, змусити повірити в себе; розширити спектр здібностей, нахилів та поступово їх розвивати; навчити вдосконалювати свої природні здібності завдяки безперервній освіті, тобто зробити своєрідне «щеплення» до самовдосконалення на все життя.

Модель діяльності ліцею є відкритою інноваційною системою, що складається з цілого ряду компонентів, які характеризуються специфічною організаційною структурою, відповідає запитам часу та направлена на створення оптимальних умов для повного і якісного задоволення освітніх потреб, розкриття природних здібностей вихованців, які мають бути конкурентоздатними й мобільними у сучасному суспільстві, що потребує професіоналів, чие мислення не обмежене спеціальними знаннями, а має риси універсалізму, фундаментальності, творчості й духовно-моральну основу.

Основа безперервного розвитку здібностей дитини, шліфування граней обдарованості – багатопрофільне навчання: м'яка профілізація (5-7 класи), допрофільне навчання (8-9 класи); фізико-математичний, біолого-хімічний, інформаційно-технологічний, технологічний профілі (10-11 класи).

Освітня робота ПЛ ґрунтується на постійному відображенні ефективності учня, здатного до саморозвитку та самовдосконалення, готового до життя і праці в інформаційному суспільстві. Якість освітнього продукту відслідковується постійним моніторингом усіх освітніх позицій навчально-виховного процесу:

1. Зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО):

ЗНО-2009: математика – 200 б. – Андрус'як Євгенія, золота медаль, середній бал атестату – 11,3 б.

ЗНО-2010: математика – 200 б.

фізика – 200 б.

Васильєва Катерина, золота медаль, середній бал атестату – 11,4 б.

ЗНО-2011: математика – 200 б. – Корнієць Мар'я, золота медаль, середній бал атестату – 11,4 б.

За наслідками ЗНО-2011 отримали більше 173 балів: з математики – 55,88%, з української мови та літератури – 60% випускників.

2. **Середній бал атестату** випускників 2010-2011 навчального року (за 12-бальною шкалою): фізико-математичний профіль – 10 балів; технологічний профіль – 9,6 балів.

3. За результатами обласних предметних олімпіад, інтелектуальних турнірів та конкурсів-захистів Малої академії наук за 2010-2011 н.р., 22 ліцеїста посіли призові місця.

За результатами обласних інтелектуальних турнірів, дві команди ліцею посіли призові місця (керівники команд: Сіраєва О.Г., Сарлачан К.П., Тарас В.С.)

4. Продовжують навчання у системі вищої освіти 100% випускників.

Ліцей орієнтує свою діяльність на розвиток таких факторів:

1. Сприятливе навчальне середовище. Ліцей створює середовище для навчання, у якому всі учні можуть досягти повного розкриття своїх здібностей до навчання, особистого розвитку, готовності до праці та громадянської відповідальності. Відповідно до цього ПЛ складається з таких структурних підрозділів:

<i>НВК школа II ступеню – ліцей</i>	<i>Структурні підрозділи</i>	
	<i>Міжшкільний учбово-виробничий комбінат</i>	<i>Міжшкільний центр комп'ютерного навчання</i>
Вчителів – 41	Вчителів – 7 Майстрів виробничого навчання – 5	Вчителів – 2
Учнів – 319	Учнів – 617	Учнів – 60
Класів – 16	Напрямів професійної підготовки – 7	Груп – 3

Міжшкільний учбово-виробничий комбінат (МУВК) готує ліцеїстів та школярів до майбутніх професій: водій автомобіля категорії «ВС»; швачка; молодша медична сестра з догляду за хворими; конторський службовець (бухгалтерія); секретар керівника організації (підприємства, установи); оператор комп'ютерного набору; продавець продовольчих товарів (всі напрямки підготовки ліцензовані). Учні отримують свідоцтва державного зразка.

Головна мета діяльності МУВК та роботи кожного його працівника – допомогти підлітку оволодіти професійними навичками, надати можливість учням реалізувати свої здібності і можливості, виявити перед роботодавцем свої найкращі якості, полегшити шлях до вибору професії.

Міжшкільний центр комп'ютерного навчання – провідник інформаційних технологій в освіті міста.

У процесі вивчення інформатики та використання засобів комп'ютерних технологій під час опанування учнями інших навчальних предметів досягається головна мета: формування важливих складових інформаційної культури; отримання знань та вмінь, необхідних для раціонального використання засобів інформаційних технологій.

2. Сприятливе професійне середовище. Ліцей створює сприятливе професійне середовище, в якому всі педагоги можуть розкрити себе у професійному плані, а також брати участь у розробці й удосконаленні навчального плану, в прийнятті рішень на рівні ліцею та в співпраці з відповідними професійними спільнотами. Це підтверджує педагогічний склад ліцею, в якому працює 41 вчитель (всі мають закінчену вищу освіту):

Спеціаліст вищої категорії – 29

Вчитель-методист – 11

Спеціаліст першої категорії – 6

Старший вчитель – 10

Спеціаліст другої категорії – 1

Відмінник освіти України – 3

Спеціаліст – 5

Щорічно за результатами атестації вчителів ліцею присвоюються педагогічні звання. Наші вчителі неодноразово ставали призерами Всеукраїнського конкурсу педагогічної майстерності «Учитель року» в місті та області, приймали участь у всеукраїнському етапі.

Вчитель інформатики Чимшир Валентин Іванович, який розпочав свою роботу в ліцеї ще під час навчання в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті, за роки роботи не тільки став заступником директора ліцею з міжшкільного центру комп'ютерного навчання, але й отримав ступінь кандидата технічних наук. Зараз Чимшир В.І. – завідувач кафедрою судоводіння та енергетики суден Ізмаїльського факультету Одеської національної морської академії, доцент. Продовжує плідну співпрацю з ліцеєм: впроваджує метод проектів в роботі з обдарованими та здібними дітьми. Результатами цієї співпраці пишається не тільки місто, а й область.

Наш ліцей став одним із перших в місті та області, що має тісні зв'язки з вищими навчальними закладами України: Одеським національним морським університетом, Одеським національним політехнічним університетом, Одеським національним університетом І.І.Мечникова, Одеської національною академією харчових технологій, Дніпропетровською митною академією, Київським міжнародним інститутом лінгвістики та права, Ізмаїльським державним гуманітарним університетом та ін.

Випускники ліцею успішно працюють у найпрестижніших ВНЗ України: Дмитрієв А.В. – заступник декана факультету механізації портів Одеського національного морського університету; Дудка Т.В. – доцент кафедри економіки Одеської національної академії харчових технологій, кандидат економічних наук. Багато випускників продовжують навчання в аспірантурі, докторантурі вищих навчальних закладів Європи та США.

Такі досягнення – закономірність, тому що вся робота педагогічного колективу спрямована на створення умов для успішного самоконструювання та самозростання не тільки знань, а й особистості учня.

А це неможливо без формування толерантних відносин в освітньому середовищі ліцею. Наше кредо – формування особистості людини як носія гуманістичних поглядів, ідеї толерантності в міжетнічних стосунках, психологічна підтримка дитини протягом всього навчання на всіх етапах формування особистості.

У цьому важливу роль відіграють вчителі ліцею, які прагнуть забезпечити емоційну комфортність у стосунках між учнями та педагогами, здатність до співпраці, емоційну гнучкість. Результати внутрішньоліцейського психологічного моніторингу дозволяють зробити висновок, що таким чином стимулюється інтерес до предмету та підвищення навчальної мотивації в цілому. Гуманістичне середовище, створене в ПЛ, свідчить про правильність стратегії та підказує механізми формування толерантної свідомості.

Саме така «внутрішня політика» дає змогу ліцеїстам проявити та розвинути свої всебічні здібності та нахили. Ліцеїсти – народ творчий. Але творчість – це не тільки підготовка до уроків, олімпіад та МАН, а й політ фантазії, перші проби пера, пошуки, це створення та вдосконалення ліцейських традицій. Серед них щорічні свята: День народження ліцею, Ліцейський Олімп, Дні науки, День самоврядування, конкурс «Кращий класний колектив».

В ліцеї реалізується довгостроковий проект – газета «Клякса» та літературний альманах «Лицейский городок». Щорічно команди ліцею посідають призові місця в міських фестивалях «Молодь обирає здоров'я» та «Чисті роси», грі «Фортуна», туристських змаганнях.

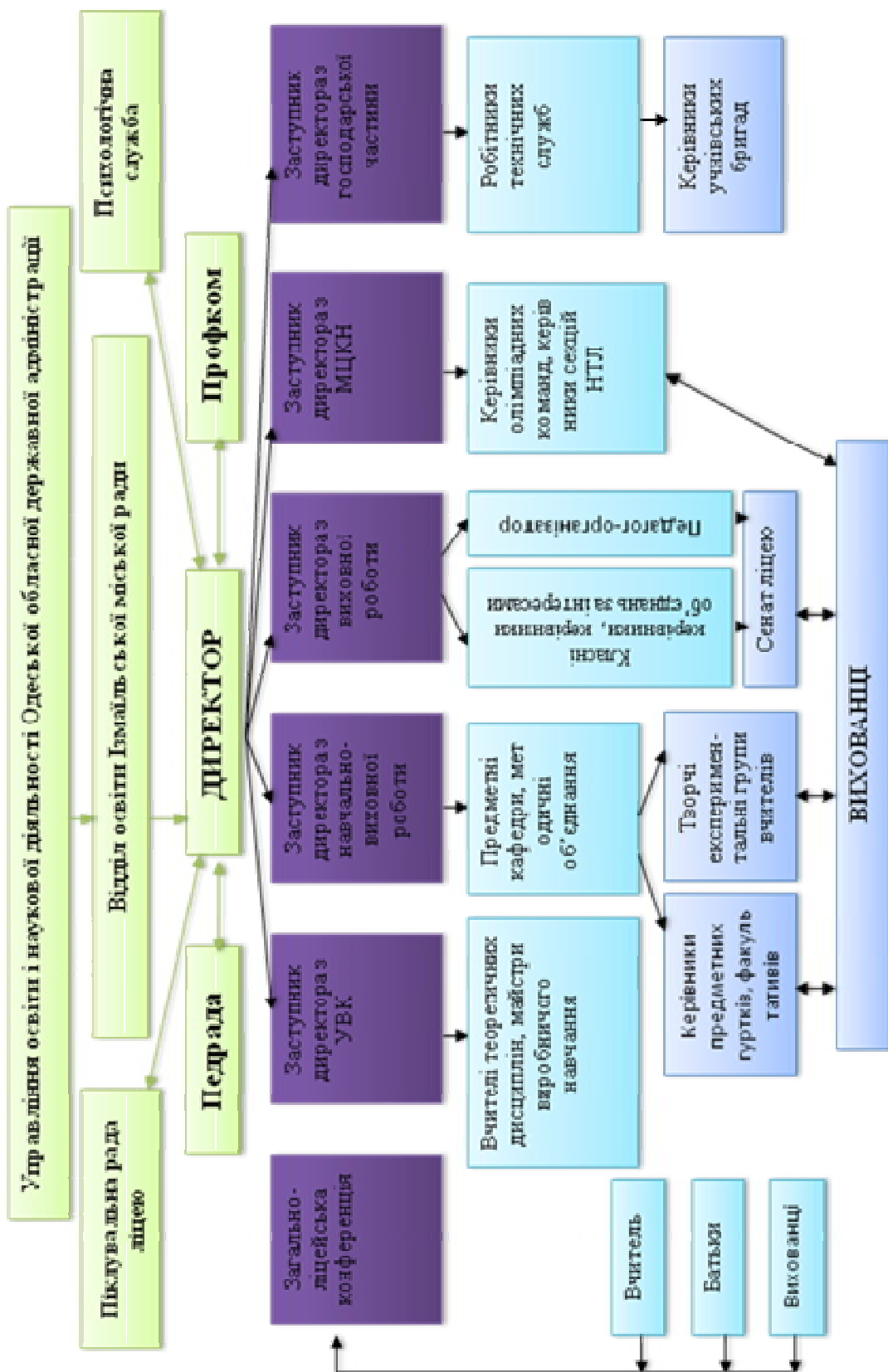
Усі досягнення в роботі ліцею стали можливими завдяки продуманій управлінській діяльності (додаток 1), яка виконує функції мозку, що контролює системи життєдіяльності організму, тобто життєво важливих складових даної моделі.

Рівень управління – це перехід на нову якість як основної, так і додаткової освіти.

Девіз управлінської діяльності ліцею:

«Кожна проблема – це блискуча прихована можливість!»

Структура управлінської діяльності загальноосвітнього політехнічного ліцею II-III ст. м. Ізмаїл

Управління якістю «продукту» не можна розглядати поза конкретних умов, обставин життя, параметрів і напрямків діяльності, існуючих ресурсів (людських, матеріальних), суб'єктів організації, її культури і психологічного клімату.

Алгоритм управління роботою ліцею можна сформулювати такими словами:

Зібратися разом – це початок,
Триматися разом – це прогрес,
Працювати разом – це успіх.

«... Долой обломовщину, разгильдяйство, расхлябанность:

вместо «авось» - точный расчет,
вместо «кое-как» - обдуманный план,
вместо «как-нибудь» - научный метод,
вместо «когда-нибудь» - точное время...»

Ці слова належать видатному російському вченому Олексію Капітоновичу Гасєву, який започаткував витоки науки управління якістю.

Саме в цих словах – зміст безперервного пошуку рішень досягнення результатів щодо **створення** кінцевого освітнього продукту представленої діючої динамічної моделі закладу.

Г.Ф.Сударєва, старший викладач Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Л.І. Симоненко, заступник директора з навчально-виховної роботи Сумської гімназії №1 Сумської області

Додаток 1

НОВА ТЕХНОЛОГІЯ ОЦІНЮВАННЯ ОСОБИСТИХ ПРОФЕСІЙНИХ ДОСЯГНЕНЬ

Термін «портфоліо» давно знайомий професіоналам у галузі мистецтва. Портфоліо дизайнерів, фотохудожників, модельних і рекламних агенцій, творчих майстерень широко представлено в Інтернеті. Портфоліо фірм допомагає просувати на ринку товари і послуги, сприяє пошуку замовників і споживачів їхньої продукції. З портфоліо стикаються фахівці під час працевлаштування, коли на вимогу роботодавців подають підтвердження власних досягнень у вигляді «резюме» та «портфоліо».

Ідея застосування портфоліо у школі виникла у 80-ті роки у США. Пізніше портфоліо став популярним у Європі та Японії. У 90-ті роки о портфоліо заговорили фахівці російської системи освіти. Використовується нова оцінювальна технологія й у ряді українських загальноосвітніх навчальних закладів [1 – 5].

Впровадження портфоліо рекомендовано наказом Міністерства освіти і науки від 05.05.2008 року № 371 з метою оцінювання індивідуальних досягнень учнів у допрофільній та профільній школі.

У широкому значенні слова «портфоліо» – це індивідуальний портфель досягнень, індивідуальна накопичувальна оцінка у певній сфері діяльності особистості. «Портфоліо» в освіті – це технологія збору й аналізу інформації щодо процесу навчання та результатів, які досягнуті суб'єктом за певний період у різноманітних видах діяльності – навчальній, професійній, творчій, соціальній, комунікативній, спортивній тощо. Для учня «портфоліо» – організатор його навчальної діяльності, для вчителя – інструмент оцінної діяльності. Портфоліо педагога - це засіб фіксування, накопичення матеріалів, які демонструють рівень його професіоналізму та вміння вирішувати задачі своєї професійної діяльності.

Ця інновація відповідає різноманітним запитам сучасного життя: запиту закладу освіти до учня за умови конкурсного відбору до закладу або до профільних класів у ньому, до педагога під час його атестації; запиту ВНЗ по відношенню до школи, запиту бізнесу по відношенню до системи освіти в цілому. Введення «портфоліо» у школі є підготовкою учнів до соціальної адаптації як у стінах ВНЗ, так і у професійній сфері.

Матеріалізується ідея «портфоліо» у вигляді файлової папки, в якій накопичується різноманітна інформація про надбаний досвід і досягнення.

Сферами функціонування різних типів портфоліо є школа (портфоліо розвитку; портфоліо з предметів; портфоліо випускника), вищі навчальні заклади (портфоліо абітурієнта; портфоліо студента; портфоліо працевлаштування), професійна сфера (портфоліо спеціаліста).

У загальноосвітніх навчальних закладах портфоліо можуть створюватися різними учасниками педагогічного процесу (індивідуальні портфоліо учнів; портфоліо класів; портфоліо вчителів; портфоліо навчального закладу) і з різною метою:

- навчити учнів оцінювати свій прогрес, тобто розвивати навички самооцінки;
- збір документів, що відображають прогрес учнів у певній діяльності;
- для підготовки звіту школярів про прогрес і досягнення перед батьками та адміністрацією закладу.
- для прийняття рішення педагогом про виставлення підсумкової оцінки з предмету на основі аналізу результатів навчальної діяльності учня;
- збір інформації та документів, що засвідчують успіхи фахівця у власній педагогічній діяльності тощо.

Інформаційними одиницями змісту портфоліо можуть бути тексти, листи самооцінки, письмові творчі роботи, сертифікати, відгуки. Найчастіше використовується змішаний тип портфоліо, який включає розділи документів, творчих робіт, відгуків.

Так портфоліо документів – це портфель сертифікованих (документально підтверджених) індивідуальних освітніх досягнень суб'єкта, що передбачає можливість як якісної, так і кількісної оцінки матеріалів. Портфоліо цього типу дає уявлення про результати, але не розкриває процес індивідуального розвитку особистості. Портфоліо робіт – це портфель зібрання різних творчих робіт і проєктів, а також опис основних напрямів і форм навчальної, педагогічної і творчої активності, а саме: участь у конференціях, конкурсах, проходження елективних курсів, спортивних, художніх досягнень. Цей портфоліо надає широке уявлення про динаміку навчальної й творчої активності особистості, напрямки інтересів, характер допрофільної підготовки учня.

Портфоліо відгуків – портфель характеристик відношення школяра або педагога до різних видів діяльності, наданих учителями, батьками, можливо однокласниками, організаторами додаткової освіти, представниками адміністрації школи, установ та організацій. Значення цього розділу полягає в тому, що він надає можливість включити механізм самооцінки.

Інформація, яка міститься у портфоліо, може використовуватися учнем, учителем і батьками. Але треба пам'ятати, що учень має таке саме право на інформацію, що зберігається у портфоліо, як і вчитель, тому його право власності треба поважати і користуватися портфоліо тільки з відома та згоди учня.

У портфоліо суб'єкт представляє себе в усій унікальності власних можливостей, досягнень, освітніх і кар'єрних планів. Це робить портфоліо одним з інструментів ідеї сьогодишньої освіти – переходу до особистісно орієнтованого навчання, виховання, управління навчальними закладами.

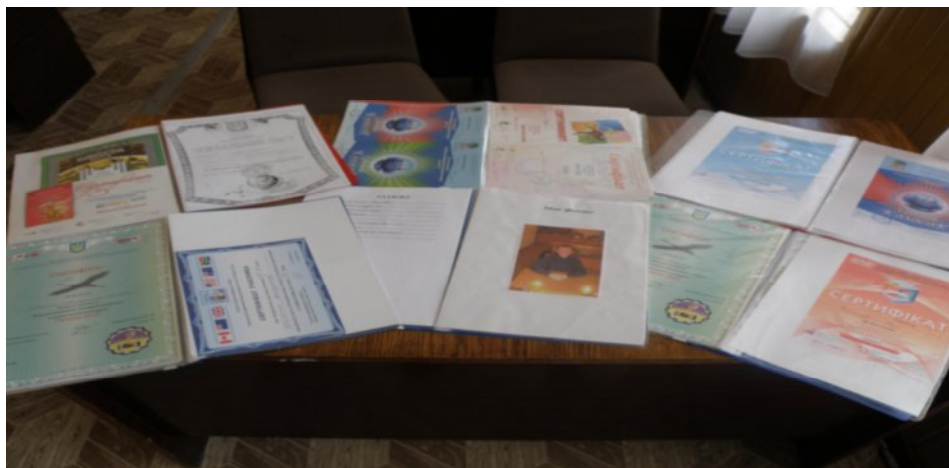
У Сумській гімназії №1 втілення проекту «Портфоліо як інструмент забезпечення нової якості освіти» розпочалось у 2007-2008 навчальному році по трьох рівнях: портфоліо учня, портфоліо вчителя і портфоліо гімназії. Згодом з'явилися портфоліо класів, портфоліо класного керівника, портфоліо методичних об'єднань учителів, мовні портфоліо.

Так портфоліо учнів складається з двох розділів. У першому розділі учні 5-6 класів вміщують титульний лист, «візитку», завдання на навчальний рік; учні 7–11 класів – титульний лист, автобіографію, резюме, «Мої плани на навчальний рік». Школяри на вибір складають інформацію з тем «Мое ім'я», «Моя родина», «Моя маленька батьківщина», «Мої друзі», «Мої захоплення», «Моя школа», «Мої улюблені шкільні предмети».

У другому розділі (для учнів усіх класів) накопичуються документи та сертифікати про результати навчальної і позанавчальної діяльності, творчі роботи. Цей розділ складається з двох блоків А і Б.

Блок А містить сертифіковані документи індивідуальних освітніх досягнень, офіційно визнаних на міжнародному, всеукраїнському, регіональному, обласному і міському рівнях конкурсів, змагань, турнірів, олімпіад тощо; документи про участь у грантах, закінчення музичних і художніх шкіл; сертифікати про проходження тестування.

Блок Б складається з творчих і проектних робіт учня, матеріалів участі в наукових конференціях, семінарах, елективних курсах, спортивних і художніх досягнень тощо. Даний розділ передбачає якісну оцінку (повнота, різноманітність та якість представлених матеріалів орієнтація на вибраний профіль). Матеріали представляються у вигляді текстів, електронних

версій, відеозаписів, доповненими фотографіями, віршами, музичними творами, комп'ютерними програмами тощо.

Класний керівник виступає у якості фасилітатора. У кінці кожного семестру вчителі-предметники допомагають учням відібрати матеріали у предметний файл і ранжирувати їх. У кінці року у відповідності з інструкціями та рекомендаціями визначається сума балів по кожному предмету, встановлюється шкала успішності та показові портфоліо, які презентують учні на останніх батьківських зборах.

Матеріали для портфолію педагогів накопичуються протягом кожного навчального року і використовуються під час атестації. Він складається також з двох розділів. У першому - міститься резюме педагога, до якого включена особиста інформація про освіту, педагогічну діяльність, підвищення кваліфікації та результати атестації, державні та відомчі нагороди, адміністративні заохочення, володіння комп'ютером і комп'ютерними програмами.

Так звана накопичувальна частина розділу містить відомості про щорічне педагогічне навантаження та результати навчання; застосування освітніх інновацій, науково-методичну роботу, відкриті уроки; позакласну роботу, результати участі учнів в олімпіадах, конкурсах, турнірах, змаганнях тощо.

У другому розділі накопичуються документи та сертифікати про результати педагогічної діяльності (блок А) і творчі розробки, ксерокопії власних статей, рефератів, доповідей, конспектів відкритих уроків і позакласних заходів (блок Б).

На основі розроблених критеріїв оцінювання різних видів педагогічної діяльності вчителів визначаються їх бальні оцінки, які можуть використовуватися під час атестації, відбору кандидатур для заохочення та нагородження відомчими та державними нагородами.

У портфолію навчального закладу міститься візитка навчального закладу; списки вчителів, які мають урядові нагороди, звання, за категоріями; перелік проектів, програм, над якими працює педагогічний колектив та окремі педагоги; складаються документи та сертифікати про результати педагогічної діяльності колективу навчального закладу.

Аналіз результатів роботи педагогічного та учнівського колективів гімназії над проектом «Портфолію» засвідчив наступне:

- усі учасники проекту взяли активну участь у впровадженні проекту;
- зросли вмотивованість та усвідомлене ставлення учасників проекту до накопичення результатів власної діяльності;
- учні набули навичок по складанню офіційних документів про себе (візитка, автобіографія, резюме), розвинули досвід ціннісної оцінки результатів власної діяльності, планування сходження до успіху;
- класні керівники здобули нагоду для реалізації особистісно-орієнтованого та індивідуального підходів у виховній роботі з гімназистами;
- учителі здобули механізм формування глибокої та конкретної звітності під час їх атестації, презентації власного досвіду та навчального закладу в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коновалова Е. Портфолію як метод оцінювання // Директор школи. Шкільний світ. – 2007. – №2. – С. 89-91.

2. Крыжко Э. Новое качество образования. Портфолио // Директор школы. Шкільний світ. – 2007. – №4. – С. 70-77.
3. Сударева Г.Ф. «Портфолио» як технологія обліку індивідуальних досягнень школярів // Педагогічна Сумщина. – 2008. – №1. – С. 22-24.
4. <http://teacherjournal.com.ua/portfolio/847-portfolio-pedagoga-navchalnogo-zakladu.html>: Олійник Т.А. Портфолио педагога навчального закладу.
5. http://znavk67.zp.ua/navchalnij_portfolio.html: Навчальний портфолио як шлях саморозвитку особистості в умовах інноваційних змін освіти.

*О.С.Сусак, вчитель початкових класів, директор
Циганівської ЗОШ I ступеня Ужгородської
районної ради Закарпатської області*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ШКІЛ З МАЛОЮ КІЛЬКІСТЮ УЧНІВ

„Дитинство – найважливіший період життя людини, не підготовка до майбутнього життя, а справжнє, яскраве неповторне життя. І від того, як пройшло дитинство, хто вів дитину за руку у дитячі роки, що увійшло у її розум і серце з навколишнього світу, - від цього вирішальною мірою залежить, якою людиною буде сьогоднішній малюк.”(В.Сухомлинський)

Цей період свого життя дитина проводить в дитячому садочку і в школі I ступеня. Тому дуже важливо, щоб ці заклади освіти відповідали всім вимогам щодо забезпечення належних умов для навчання і виховання дітей, давали міцні знання, формували в учнів бажання і вміння вчитися, виховували всебічно розвинену особистість.

Чи може сільська школа з малою кількістю учнів забезпечити належний доступ до якісної освіти? Чи не доцільніше закрити такі навчальні заклади, а школярів підвезити у ЗОШ I-III ступенів?

Такі питання зараз на часі. Вони обговорюються на сторінках різних педагогічних видань, дискутуються серед батьків, вирішуватимуться у кабінетах влади. Я працюю в такій маленькій сільській школі 23 роки і хочу висловити свою думку з цього приводу та, по можливості, її обгрунтувати.

Існування школи на селі, на мій погляд, потрібно розглядати в двох аспектах:

перший – це забезпечення доступу до якісної освіти за місцем проживання (надання освітніх послуг, формування життєвих компетентностей молодшого школяра),

другий – роль школи як культурного осередку в селі (організація та проведення святкових ранків, концертів, конкурсів; участь учнів у різних акціях: „Чисте довкілля”, „Допоможи ветерану”, „Врятуй свою річку”; участь вчителів у громадському житті села).

У даному випадку мова йде не про всі сільські школи, а про школи з малою кількістю учнів (від 5 до 30). Таких шкіл в різних регіонах України багато, бо багато сіл з малою кількістю населення, а за умови подальшої урбанізації їх може стати ще більше. Як і чим живуть ці села? Зазвичай тут мало молоді, немає робочих місць, погані дороги, немає сільської ради, клубу, часто навіть відсутній доступ до інтернету. Єдиними осередками культури є дитячий садок і школа. На святкові ранки, концерти сюди приходять навіть ті, чий діти не є учнями або вихованцями. Якщо закриється школа – загине село. Що ж потрібно зробити, щоб зберегти школу в кожному селі?

Як керівник я поставила перед собою завдання створити в школі належні умови для роботи педагогів та навчання учнів.

Перше, чого потребувала старенька будівля школи – це капітального ремонту, тепла і водопостачання. На сьогоднішній день школа має власну газову котельню; теплу і холодну проточну воду; замінені вікна, двері та підлога; капітально відремонтовано дах і фасад.

Наступним кроком стало зміцнення навчальної матеріально-технічної бази школи. Завдяки благодійній допомозі небайдужих людей, у класи закуплено нові шафи, парти, два комп'ютери, магнітолу, унаочнення та методичну літературу, канцелярські товари тощо. Все це дає змогу підняти навчально-виховний процес на якісно новий рівень, впроваджувати новітні технології.

Зокрема, учні 3-4 класів вивчали комп'ютерну грамоту на уроках „Сходінки інформатики” (1 година із варіативної складової). Цей курс знайомить дітей з основними поняттями інформатики; залучає до практичної діяльності на комп'ютері; підтримує вивчення основних предметів (української мови, англійської мови, природознавства, математики); розвиває пам'ять, просторову уяву, логічне мислення, творчі здібності...

Для того, щоб максимально використовувати можливості комп'ютера, я пройшла навчання на курсах „Intel. Навчання для майбутнього”. Це не тільки значно розширило мої знання і вміння, а й показало нові шляхи подачі програмового матеріалу.

Таким чином, при правильній організації роботи, творчому підході до справи в малокомплектній школі можна досягти значних успіхів у навчанні та вихованні молодших школярів. На мій погляд, така школа має навіть деякі переваги. Зокрема, велике значення має те, що морально-психологічний клімат у маленькій школі наближений до родинного кола. Тут є можливість індивідуального особистісно орієнтованого підходу до кожної дитини, створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, самостійність, індивідуальність. При такому підході вчитель може і повинен помітити, розкрити і розвинути творчі здібності кожної дитини: один – відмінно рахує, другий – пише вірші, третій – чудово співає, інший – майбутній футболіст... Саме тому, на мою думку, малокомплектні школи не тільки мають право на існування, а заслуговують на всіляку підтримку з боку держави.

Щоправда, саме вживання терміну „малокомплектна школа” дещо застаріле і не відповідає чинному законодавству. У документах про освіту не передбачено навчання учнів у класах-комплектах. Є або окремий клас – 5 і більше учнів, або індивідуальне навчання, якщо менше 5 учнів. Але індивідуальне навчання, на мій погляд, має ряд негативних моментів як для учнів, так і для вчителів.

По-перше, діти позбавлені активного спілкування зі своїми ровесниками. Вони не можуть порівнювати результати своєї праці зі здобутками інших учнів. Відсутня атмосфера змагання, рівняння на кращих.

По-друге, вчитель не може використовувати групові, колективні форми роботи, в повній мірі застосовувати ігрову діяльність. Внаслідок цього слабше розвиваються мовлення, комунікативні якості молодших школярів.

По-третє, є невідповідність кількості годин тижневого навантаження (5 год на учня) кількості предметів інваріантної складової навчального плану (11 предметів), а також відсутність варіативної складової.

Робота за динамічним розкладом з двома групами учнів різних класів (2 і 2, 1 і 3, 2 і 3) – оптимальний варіант рівного доступу учнів до освіти. Саме тому багато педагогів на практиці працюють з класами - комплектами. Проте, слід зауважити, що ефективність роботи в класі-комплекті буде максимальною, якщо вчитель буде працювати за динамічним розкладом: спочатку 2-3 уроки - з одним класом, потім 1-2 уроки - з двома класами, і знову - з одним класом. Таким чином, за день вчитель проведе 6-7 уроків і в такому разі йому потрібно тарифікувати 30-35 год на тиждень (на сьогоднішній день максимально тарифікують 27 год.). На перший погляд здається, що це дуже багато, і за умови економії державних коштів не можна такого дозволити. Але якщо все добре проаналізувати, то вийде, що додаткових

витрат не потрібно, навіть можна трохи зекономити. Наприклад, в 2 класі навчається 6 учнів – кількість годин за навчальним планом -24. У 4 класі навчається 3 або 4 учні - кількість годин при індивідуальному навчання (5 год на одного учня) відповідно, 15-20 год. Разом 2-4 класи – 39 – 44 год. Це значно більше, ніж при роботі з класом-комплектом за динамічним розкладом.

Навчання і структура уроку в класі-комплекті має свої особливості. За умови роботи вчителя з двома класами особливо цінна кожна хвилинка. Ретельно продуманий розподіл часу на уроці, раціональне його використання, вибір оптимальних форм і методів навчання, правильне використання наочності – важливі умови ефективного навчання.

Вчителю необхідно знайти можливість проведення „однотемних” уроків. Вони мають деякі переваги, зокрема:

- можливі спільні етапи уроку: каліграфічна хвилинка, зоровий диктант, вступна бесіда і т.п.;

- пояснення теми для учнів молодшого класу можна поєднати з повторенням для учнів старшого класу;

- можна застосувати ігровий момент, де в ролі вчителя виступає сильний учень старшого класу та ін..

Важливим аспектом навчального процесу в класах з малою чисельністю учнів є організація самостійної роботи дітей на уроці (вона може повторюється протягом уроку кілька разів) та проведення перевірки сформованості тих чи інших компетенцій у такий спосіб, щоб:

- а) учні одного класу не відволікалися і не заважали учням іншого класу;

- б) перевірка умінь і навичок учнів була досконалою і не забирала багато робочого часу на уроці.

Саме тому у роботі з класом-комплектом учителям слід активно використовувати різноманітний роздатковий дидактичний матеріал та наочні посібники: перфокарти, картки із завданнями для самостійної роботи, шаблони з алгоритмами виконання певних завдань. Це дасть змогу:

- а) зекономити час для перевірки тих чи інших умінь і навичок учнів;

- б) забезпечити роботою тих сильних учнів, які достроково впоралися з попереднім завданням, а вчитель ще працює з іншим класом;

- в) урізноманітнити види діяльності учнів на уроці.

Що забезпечить успішність функціонування малокомплектної школи

1. Належне державне фінансування та підтримка з боку держави.

Зараз дуже популярним стало слово „оптимізація”, але не можна допустити, щоб цей процес зводився до простого закриття шкіл з малою кількістю учнів. Необхідно дуже виважено підходити до цього питання, враховувати всі аспекти функціонування освітнього закладу, дивитися в майбутнє. Адже сьогодні ми пожинаємо гіркі плоди бездумного закриття в недалекому минулому дитячих дошкільних закладів, на відновлення роботи яких доводиться витратити значні кошти. Тож, на мій погляд, краще шукати шляхи економії в інших сферах, а в освіту (в майбутнє нашої держави) вкладати кошти в повній мірі.

2. Спонсорська підтримка

Керівнику навчального закладу слід заручитися підтримкою небайдужих людей, які можуть надати школі матеріальну підтримку. Такі люди є, їх потрібно знайти і переконати. І тоді настане час, коли вони самі будуть приходити до вас і пропонувати допомогу. Можу стверджувати це, враховуючи власний досвід.

3. Співпраця з батьками учнів.

Організація роботи батьківського комітету; регулярне проведення батьківських зборів, тренінгів; залучення до роботи психологів, логопедів; надання індивідуальних консультацій – все це дасть змогу покращити навчально - виховний процес і залучити батьків до шкільного життя, до вирішення тих проблем, які час від часу з’являються.

4. Взаємодія з ДНЗ

Для успішного навчання дитини в школі важливу роль відіграє дошкільна освіта. Недаремно саме на ній акцентується сьогодні увага керівництва держави. Співпраця школи І ступеня і дитячого садочка повинна бути дуже тісною і включати: відвідування занять вчителями, відвідування уроків вихователями, спільні наради, методичні об'єднання, обговорення програм; спільні виховні заходи.

5. Взаємодія з базовою школою.

Для кращої адаптації учнів в середній школі необхідно проводити своєрідну підготовчу роботу уже в 3-4 кл.: знайомство дітей з новою школою, вчителями, майбутнім класним керівником; участь учнів у конкурсах, олімпіадах, змаганнях.

Для збереження наступності навчально – виховного процесу важливу роль відіграє співпраця між педагогами двох шкіл: взаємо відвідування уроків, спільні педради та ін.

6. Організація позакласної та позашкільної роботи.

Для розвитку індивідуальних творчих здібностей учнів потрібно організувати гурткову роботу із залученням спеціалістів.

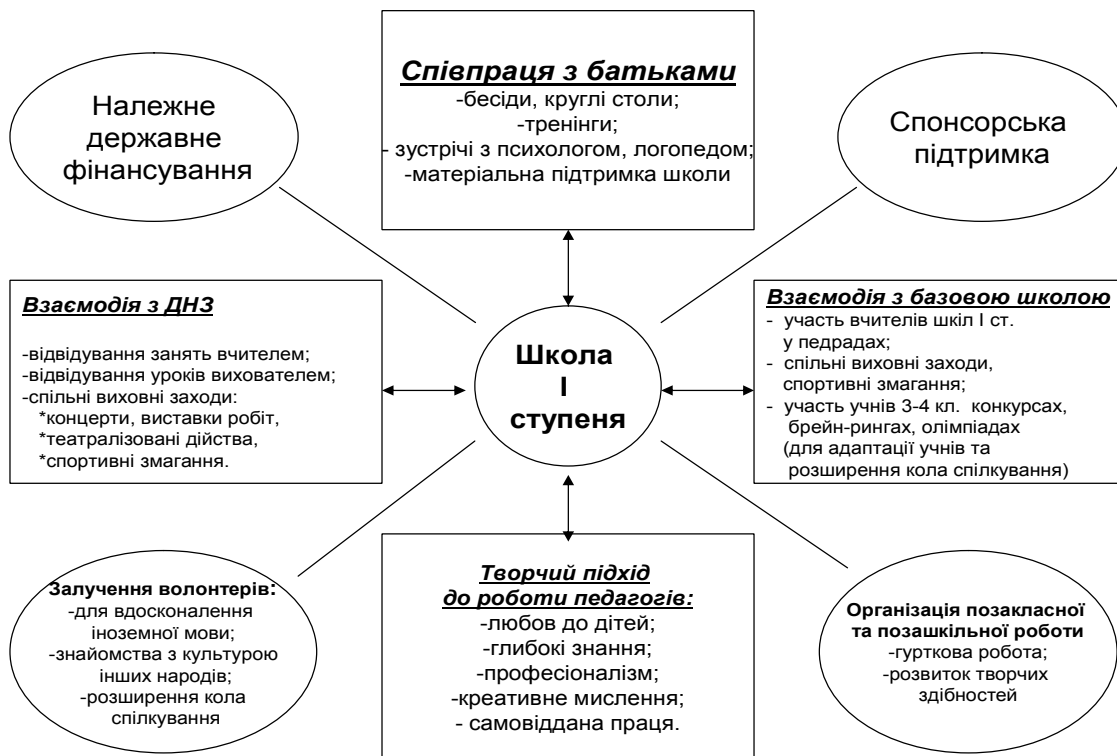
7. Залучення волонтерів

З метою удосконалення процесу вивчення іноземних мов, знайомства з культурами різних народів, можна залучати до роботи волонтерів з інших країн.

8. Творчий підхід до роботи педагогів.

Це - найголовніший з усіх перерахованих факторів успішного функціонування школи. Саме особистість вчителя в початковій ланці визначає, чи віддадуть йому батьки найрідніше і найцінніше, що у них є – свою дитину. Тому сучасний вчитель повинен любити дітей, мати глибокі знання, володіти сучасними методами навчання, креативно мислити, постійно вчитися і підвищувати свій професійний рівень.

Схематично модель сучасної школи І ступеня можна зобразити наступним чином

Кожний вчитель, кожний керівник, кожна людина має своє бачення розвитку сучасної школи. Дуже важливо, щоб будь-які новації підвищували якість освіти, виховували всебічно розвиненого громадянина України і, разом з тим, робили дитину щасливою від перебування в школі, приносили радість пізнання.

Дуже хочеться вірити, що демографічна ситуація в нашій країні в найближчому майбутньому покращиться, що мальовничі села знов заповнить дзвінкий дитячий сміх. Тоді не буде необхідності об'єднувати учнів у класи-комплекти. Але до того часу ми повинні зберегти наші маленькі школи, надати їм сучасного вигляду, наповнити новим змістом.

ЛІТЕРАТУРА

- Бібік Н.М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів. – К.: Віпол, 1998.
1. Бех І.Д. Виховання особистості. Сходження до духовності. – К.: Либідь, 2006.
 2. Кудикіна Н.В. Ігрова діяльність молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі. – К.:КМПУ, 2003.
 3. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти. – К.: СПД „Цудзинович Т.І.”, 2009.
 4. Савченко О.Я. Виховання розумної особистості, яка вміє самостійно вчитися. – // Початкова школа. - №8. - 2008.
 5. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. – К.: Радянська школа, 1978.
 6. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину. – К.: Радянська школа, 1976.
 7. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання. – К.: Радянська школа, 1983.
 8. Химинець В.В., Кірик М.Ю. Інновації в початковій школі. –Ужгород: вид. ЗІППО, 2008.

*П.П. Чаленко, директор НВК №6 «Перспектива»
Дніпропетровської області*

*Л.В. Шихалієва, заступник директора з
навчально-виховної роботи НВК №6
«Перспектива» Дніпропетровської області*

ПОЛОЖЕННЯ ПРО ОБЛІКОВУ КНИЖКУ ПЕДАГОГІВ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО КОМПЛЕКСУ №6 «ПЕРСПЕКТИВА»

*Кожен день, в який ви не поповнили своєї
освіти хоча б маленьким, але новим
для вас шматком знання ... вважайте безплідно
і не зворотно для себе загиблим.*

К. С. Станіславський

Тенденції розвитку освіти в Україні зумовили необхідність розгортання інноваційних процесів в освітній системі.

Система післядипломної освіти є складовою органічною частиною системи безперервної освіти, яка забезпечує розвиток творчого потенціалу сучасного педагога, формування його позитивного іміджу. Тому особливого значення набуває проблема управління інноваційною діяльністю педагогічних кадрів у системі освіти вчителів.

Вже не достатньо бути на уроці та поза ним актором, режисером, діловодом, диригентом, дипломатом, психологом, новатором і компетентним фахівцем. Модель сучасного вчителя передбачає готовність до застосування нових освітянських ідей, здатність постійно навчатися, бути у постійному творчому пошуку. Ці якості не видаються додатком до диплома про педагогічну освіту, а формуються у щоденній учительській праці.

Одним з найбільш ефективних засобів підвищення професійної компетентності вчителя вбачаємо у самоосвітній діяльності. А оскільки навчити самого себе значно

складніше, ніж когось, вона передбачає методичний супровід. Він має бути багаторівневий зі стимулюючими та мотиваційними факторами. Окремо необхідно сказати про контроль за самоосвітою вчителя з боку адміністрації, оскільки це не лише перевірка, а й надання допомоги вчителям у поліпшенні навчально – виховної роботи в школі.

З метою оцінки рівня кваліфікації, педагогічної майстерності, результатів педагогічної діяльності, стимулювання професійного розвитку вчителя та постійного творчого пошуку і самовдосконалення в закладі було запроваджено облікові книжки для кожного педагогічного працівника.

Положення про облікову книжку педагогів навчально-виховного комплексу №6 «Перспектива»

I. Загальні положення

Облікова книжка – документ, який створений для контролю за станом самоосвіти кожного педагогічного працівника закладу та використовується адміністрацією для прийняття рішення про професійний рівень кожного педпрацівника під час визначення рейтингового місця вчителя та при його черговій атестації.

В облікову книжку вносяться відмітки про участь педагога у науково-методичній та педагогічній роботі закладу та міста у міжатестаційний період.

II. Мета

- комплексна оцінка рівня кваліфікації, педагогічної майстерності, результатів педагогічної діяльності;

- стимулювання професійного розвитку вчителя;
- удосконалення й підвищення професійного рівня;
- стимулювання постійного творчого пошуку, і самовдосконалення;
- активізація творчого потенціалу вчителя;
- забезпечення безперервного розвитку творчої особистості педагога, формування єдиного колективу педагогів-дослідників.

III. Завдання

- виявлення позитивного педагогічного досвіду творчо працюючих учителів;
- аналіз результатів освітньої діяльності вчителів - предметників;
- організація взаємодії вчителів з метою обміну досвідом і передовими технологіями в галузі освіти;
- вдосконалення науково-методичного рівня професійної майстерності вчителів;
- сприяння максимальній самореалізації особистості кожного педагога;
- підвищення рівня комп'ютерної грамотності педпрацівників;
- формування інтересу і позитивного ставлення до дослідницької та інноваційної діяльності;
- вдосконалення навичок самоосвітньої роботи.

IV. Функції облікової книжки

- діагностична - можливість отримувати інформацію про динаміку професійного рівня вчителів та його особистісний розвиток;
- моделююча - планування самоосвітньої діяльності педагога;
- стимулююча - стимулювання професійного розвитку вчителя.

V Ведення та зберігання облікової книжки

Відповідальність за ведення залікової книжки покладається на заступника директора з навчально-виховної роботи. Записи в книжці мають право здійснювати адміністрація закладу, голови шкільних методичних об'єднань.

Облікова книжка зберігається в методичному кабінеті НВК.

VI. Показники діяльності педагога, які заносяться до облікової книжки

До облікової книжки заносяться всі види діяльності педагога, що показують рівень професіоналізму вчителя, показують рівень самоосвіти вчителя, сприяють підвищенню професіоналізму вчителя, сприяють підвищенню самоосвіти інших педагогічних працівників НВК. До них відносяться:

- виступи на МО, конференціях, семінарах, “круглих столах”, тощо;
- проведення відкритих уроків, виховних заходів;
- участь у професійних конкурсах, виставках тощо;
- результативність участі учнів у Всеукраїнських олімпіадах із базових дисциплін, конкурсах-захистах науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України, інших творчих конкурсах;
- відсоток учнів, які засвоїли навчальну програму на високому рівні по класах;
- організація експериментально-наукової роботи серед учнів;
- розробки авторських програм, підручників, спецкурсів, методичної літератури;
- участь в апробації навчальної літератури;
- рівень атестації робочого місця;
- комп’ютерна підтримка уроків та інших заходів;
- наявність власного робочого сайту, робота по винесенню інформації на сайт закладу;
- рівень успішності та навченості учнів вчителя – класовода, вчителя – класного керівника;
- участь класу в шкільній та позашкільній роботі;
- робота класного керівника по формуванню та підтримувannya іміджу свого класу

Положення про облікову книжку розроблено директором НВК №6 «Перспектива» Чаленко Павлиною Петрівною, вчителем вищої категорії, вчителем методистом та заступником директора з навчально – виховної роботи Шихалієвою Ларисою Вікторівною, вчителем вищої категорії, старшим вчителем.

РОЗДІЛ III. ІННОВАЦІЇ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

*С.В. Альохіна, методист з дошкільної освіти
відділу освіти Цюрупинської районної
державної адміністрації Херсонської області*

АСОЦІАЦІЯ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЦЮРУПІНСЬКОГО РАЙОНУ - ІННОВАЦІЙНА ФОРМА РОБОТИ З ВИХОВАТЕЛЯМИ З ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНЯТ

Професійна компетентність фахівців дошкільної освіти – це теоретична і практична підготовка до здійснення діяльності, пов'язаної із розвитком особистості дітей дошкільного віку. Професійно – екологічна компетентність виступає при цьому складовою загальної професійної компетенції в тій частині, яка стосується педагогічного супроводу з метою надання допомоги дітям в гармонії стосунків з природним довкіллям, виховання екокультурної особистості дошкільника.

Нині, як ніколи, гостро стоїть питання формування природничої компетентності дошкільника. Враховуючи важливість і актуальність даної проблеми, з метою виховання екологічної культури дошкільника, що передбачає формування раціональної, доцільної, правильної поведінки дітей не лише в природі, а у повсякденному житті (культура ведення домашнього господарства, збір сміття, раціональне використання води та ін.) на спільній педагогічній раді дошкільних навчальних закладів, які працюють за екологічним напрямком, виникла ідея про створення Асоціації. Таким чином, у 2008 році в Цюрупинському районі Херсонської області було створено першу Асоціацію – інноваційну форму роботи з екологічного виховання дошкільнят (на сьогодні Асоціацій діє три).

Формування Асоціації здійснювалось за принципом найближчого географічного розташування та спільних напрямів роботи, тому її членами стали колективи Абрикосівського, Подо-Калинівського, Старо-Маячківського та Ювілейнівського ДНЗ.

Основною метою діяльності Асоціації є підвищення ефективності роботи керівників та педагогів щодо запровадження інноваційної діяльності, готовності кадрового потенціалу до модернізації дошкільної освіти згідно сучасних вимог та взаємодія з сім'єю, адже саме цього вимагає сьогодення дошкільної освіти.

Якщо дитина, яка виросла у гармонії з природою, дістала перші базові знання через засоби природничого матеріалу, що її оточують, - рослини, тварини, про яких вона піклується, якщо її навчили спостерігати за змінами у природі, така дитина зрозуміє взаємозв'язок і взаємозалежність живої та неживої природи й у дорослому житті дотримуватиметься принципів збереження природи.

Тому робота Асоціації була спланована таким чином, щоб на всіх етапах освітнього процесу еколого- природнича тема була провідною.

Успішно працювала Асоціація протягом трьох років. Згідно з сформованим планом проводилися засідання, на яких педагоги отримували найновішу інформацію, методичні рекомендації з питань, що надавалися методичною службою районного методичного кабінету, обмінювалися досвідом. Активно підключають вихователі до участі у роботі засідань Асоціації і батьків своїх вихованців. Адже вся робота з родиною спрямована на розширення знань батьків щодо формування природничої компетентності дітей та залучення їх до спільної з дітьми природоохоронної діяльності.

Так як до складу Асоціації ввійшли заклади, які працюють за екологічним напрямом, то на першому засіданні було рекомендовано кожному колективу розпочати роботу по впровадженню педагогічної спадщини В.Сухомлинського, зокрема, його казок. Розуміючи

їхнє велике виховне й пізнавальне значення, педагоги виготовили оригінальну наочність - книжку-саморобку «Скарбничку природи», яку презентували на Раді завідувачів, а сьогодні активно використовують у своїй роботі з дошкільнятами.

Поступово Асоціація розширилась (до її складу увійшло 6 дошкільних навчальних закладів) і почала працювати ще активніше на базі Великокопанівського освітнього округу. На засіданнях, які проходили у кожному дошкільному закладі, усі педагогічні колективи демонстрували свої наробки та розвивальне середовище з екологічного виховання. Це і «Екологічні стежини», і найрізноманітніші куточки природи, штучні водойми, квітники та городи, а Велико-Копанівський ДНЗ створив, навіть, власну екологічну лабораторію.

Як відомо, у ставленні дошкільнят до природи переважає когнітивний компонент. Тому членам Асоціації методисти пропонували розвивати активність дитини у пізнавальній діяльності, основними видами якої є пошукова робота, спостереження та екологічне моделювання. Так, спостереження з певної теми ми проводимо протягом одного- трьох місяців з невеликими інтервалами в часі, завдяки чому у дітей формується пізнавальний інтерес, емоційний досвід.

За допомогою розроблених моделей - шкал вихователі під час занять демонструють дітям різні аспекти будови рослин: колір, розмір, характер поверхні, форму, кількість окремих частин. На основі графічного моделювання у дошкільних навчальних закладах, що входять до складу Асоціації з екологічного виховання, розроблено різного типу календарі спостережень за явищами природи.

Через безпосереднє ознайомлення та спілкуванням з природою малюки вчаться відчувати, бачити та розуміти її красу, унікальність, неповторність, поступово збагачують власний внутрішній світ.

Тому до створення екологічного розвивального середовища вихователі дошкільних навчальних закладів підійшли творчо: максимально задіяли його традиційні складові та створили нові нетрадиційні елементи.

Зі вступом в Асоціацію району з екологічного виховання, вихователі В.Копанівського закладу почали максимально використовуватися всі форми і методи роботи для розв'язання завдань екологічного виховання.

Додаток 1

План роботи в екологічній лабораторії з дітьми старшого дошкільного віку на 2010 -2011 н.р.

Місяць	Теми занять-досліджень			
	Перший тиждень	Другий тиждень	Третій тиждень	Четвертий тиждень
Вересень				1. Експеримент у дитячу лабораторію
Жовтень	2. Якою буває вода?	3. Вода – розчинник. Очищення води	4. Сила тяжіння	5. Уперті предмети
Листопад	6. Чарівні скельця	7. Чому предмети рухаються	8. Хитрощі інерції	9. Що таке маса?
Грудень	10. Повітря	11. Сонце дарує нам тепло і світло	12. Чому дме вітер?	13. Чому не тонуть кораблі?
Січень	14. Випробування магніту	15. Подорож Крапельки	16. Чим можна зміряти	17. Усе про все

			довжину?	
Лютий	17. Тверда вода. Чому не тонуть айсберги?	18. Звідки узялися острови	19. Як відбувається виверження вулкану?	20. Як з'являються гори?
Березень	21. Вода	22. Про «тремтілку» і «пискавку»	23. Як зробити звук голоснішим?	24. Чому співає пластинка?
Квітень	25. Як утворюються метеоритні кратери	26. Чому в космос літають на ракеті?	27. Секретні записки	28. Що таке блискавка?
травень	29. Чому світить ліхтарик?	30. Електричний театр	31. Веселка в небі	32. Цікаві фокуси

Додаток 2

План роботи в екологічній лабораторії з дітьми старшого дошкільного віку на 2010 -2011 н.р.

Місяць	Теми ігор-досліджень			
	Перший тиждень	Другий тиждень	Третій тиждень	Четвертий тиждень
Жовтень	1. Прозора вода	2. Що розчиняється у воді	3. Де вода?	4. Вода набуває форми
Листопад	5. Нюхаємо, пробуємо, чіпаємо, слухаємо	6. Чому все звучить?	7. Подушка з піни	8. Робимо мильні бульбашки
Грудень	9. Повітря повсюди	10. Сонячні зайчики	11. Повітря працює	12. Які предмети можуть плавати
Січень	13. Фокуси з магнітами	14. Різнокольорові кульки	15. Світло і тінь	16. Усе побачимо, про все дізнаємось
Лютий	17. Пісочна країна	18. Відгадайка	19. Ловись рибко велика і маленька	20. Що відбивається у дзеркалі
Березень	21. Дзвінка вода	22. Водяний млин	23. Замерзла вода	24. Тане лід
Квітень	25. Світло повсюди	26. Чи можна змінити форму каменя і глини	27. Таємничі картинки	28. Фонтанчики
Травень	29. Чарівне сито	30. Кольоровий пісок	31. кожному камінчику свій будиночок	32. Ігри з піском

Робота з дітьми в екологічній лабораторії дає змогу отримати дієвим шляхом результати, порівняти їх, класифікувати і зробити висновки щодо значення цих явищ для людини і самої себе. Адже для дошкільників експериментування, нарівні з грою, є провідним видом діяльності.

На засіданні Асоціації були представлені посезонні екологічні проекти: «Осінь-чарівниця», «Кришталева зимонька», «А вже весна, а вже красна», «Літо-літечко», за якими працюють вихователі В.Копанівського ясла-садка.

Особливою гордістю Щасливського дитячого садочка є «зимовий» сад.

У ньому зібрано велику кількість декоративних рослин, вирощених власними силами. У «зимовому» саду діти спостерігають за рослинами, доглядають та просто милуються ними. Тут вони отримують перші уроки доброти та відповідальності.

Штучне озеро прикрашає зону відпочинку Щасливського дошкільного закладу, сприяє формуванню у дітей здатності помічати красу та емоційно відгукуватися на неї. Це улюблене місце відпочинку дітей в сухе, спекотне літо. І не тільки діти так люблять гратися біля нього. Різні види птахів прилітають до озера втамувати спрагу, а діти мають можливість спостерігати за ними.

Цікавою та змістовною була робота над проектом «Парк - краса села Щасливе».

У березні 2010 року вихователі Асоціації демонстрували свій високий педагогічний професіоналізм на дійсно яскравому районному конкурсі за екологічною тематикою «Вихователь року-2010».

2010-2011 навчальний рік став для Асоціації роком впровадження проектних технологій.

Вивчаючи це питання, ми дійшли висновку, що використання проектної технології не тільки сприяє набуттю у дітей нових знань, а й розвитку таких показників, як пізнавальна мотивація, пізнавальний інтерес, самостійність, ініціативність, допитливість, творча активність.

Робота над проектами дала можливість кожному учасникові виявити свою індивідуальність і зробити особистий внесок у спільну справу. Презентація проектів проходила на підсумковому засіданні Асоціації, яке було проведене на базі опорного закладу Ювілейнівського ДНЗ у травні 2011 року. На це засідання були запрошені всі керівники та вихователі – методисти дошкільних закладів Цюрупинського району. Адже, працюючи протягом трьох років, усі колективи, які ввійшли до складу Асоціації, мають багато наробок з питання щодо екологічного виховання дошкільнят і раді були поділитися своїм досвідом з колегами. Найактивніші члени Асоціації були відзначені подяками відділу освіти Цюрупинської райдержадміністрації.

Вихователь, який отримав ґрунтовну (всебічну) екологічну підготовку в навчальному закладі, є носієм екологічної культури, він повинен розуміти екологічну ситуацію планети, країни і свого регіону, знайти свою громадську відповідальність за складну ситуацію і практичну готовність її змінити, володіти методикою - професійними навичками розвитку у малечі початку екологічної культури.

Становлення напрямку дошкільної педагогіки - екологічного виховання дітей - може бути успішно здійснене також в умовах певної організації еколого-педагогічної роботи в дошкільному закладі. Педагоги Асоціації займаються самоосвітою, поглиблюють знання з психології, народної педагогіки, фізіології, санітарії, медицини. Адже без всебічних знань у сучасних екологічних умовах майже нікому не обійтися. Вихователі беруть участь у районних методоб'єднаннях, районних конкурсах, а також проводять КВК, вікторини з екологічної тематики в межах свого педколективу.

Особлива роль належить природоохоронним акціям, в яких беруть участь як дорослі, так і діти. Тематика їх різноманітна, але завжди збігається з яскравими подіями сезонів.

Наприклад, “Збережемо ялинки в лісі !“, “Птахи не голодуватимуть взимку!“, “Первоцвітам лісу жити!“

Виконуючи завдання Базової програми “Я у Світі” – формування природничої компетентності дошкільника - вихователі Асоціації з екологічного напрямку роботи прагнуть розвивати у дітей позитивне, емоційно – ціннісне ставлення до природного довкілля та формувати у них цілісну картину світу, реалістичні уявлення про явища природи, екологічну вихованість , практичні уміння та дбайливе ставлення до компонентів природи.

Оточуюча природа приваблює дитину, впливає на її емоційну сферу, спонукає до роздумів, пошуків відповідей на численні запитання. І дуже важливо , щоб у цей період педагог знаходився поруч з дитиною. Роль вихователя полягає в тому, щоб навчити малюка розуміти мову довкілля, відчувати себе його часточкою, ставитися до природного оточення з любов`ю і бережливістю.

Багато роботи зроблено протягом трьох років функціонування Асоціації, але ще більше попереду. Наша Асоціація налаштована і надалі працювати в обраному напрямі, вдосконалюючи розвивальне середовище, методичне забезпечення та психологічний супровід освітнього процесу.

Асоціація, як інноваційна форма роботи з педагогічними працівниками, сприяє підвищенню їхньої професійної компетентності, розвитку креативності, збагачує в дитячих садках екологічне розвивальне середовище, дає поштовх до виховання дитини з розвинутим екологічним світоглядом.

Г.В. Попова, заступник директора з науково-методичної роботи Херсонської спеціалізованої школи I-III ступенів №52 з поглибленим вивченням української мови Херсонської міської ради, аспірант кафедри педагогіки та психології Херсонського державного університету

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ, ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТА МЕТОДОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ НАПРЯМОК МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ

Загальноосвітній навчальний заклад набуває вирішальної ролі у забезпеченні якості фахівця взагалі, оскільки саме в ньому формується та виховується творча самодостатня особистість. «Підтримка шкільної освіти на достатньо високому рівні – важлива передумова динамічного розвитку суспільства» - зазначає доктор педагогічних наук А.Н.Джуринський.

Навчальний заклад №52 функціонує з 1 вересня 1971 року. З 1992 року школа поступово сприяла розвитку україномовного середовища. Учнівський контингент складає 1092 учня, всі предмети викладаються українською мовою.

Школа має значні переваги для надання якісних освітніх послуг у сучасному освітньому просторі міста Херсона.

По-перше, школа є спеціалізованою з поглибленого вивчення української мови. Спеціалізація школи передбачає пріоритетність вирішення проблеми розвитку обдарованих учнів. Одним із засобів вирішення цієї проблеми є теоретична, методологічна, експериментальна та методична розробка психолого-педагогічних систем розвитку обдарованості дітей в умовах шкільного навчання.

По-друге, специфікою навчального закладу є гуманітарно-естетичне спрямування освітнього процесу, оскільки вивчення мови і естетичне сприйняття світу через слово , через

музику, пісню органічно нерозривні. Школа має відпрацьовану модель поглибленого вивчення хорового співу. На базі школи більше 15 років працює Народний хоровий колектив «Жайвір», у якому співають більше 400 учнів школи. Працюють літературний гурток, музичні та хореографічні гуртки. По-третє, школа №52 вже 11 років працює у експериментальному режимі.

Цілеспрямоване управління підвищенням рівня професійної компетентності педагогів пов'язане з необхідністю формування у них сучасного професійного мислення. В умовах демократизації управління освітніми процесами адміністрацією школи було зроблено перехід від традиційної методичної роботи до науково-методичної та дослідницької.

Перехід школи в інноваційний режим дав поштовх для впровадження в освітній процес технологій та методів навчання, які спрямовані на розвиток особистості кожного учасника навчального процесу та надання якісних освітніх послуг.

Стратегічною метою школи було визначено побудова адаптивної моделі управління, яка передбачає, що людина — це творча особистість, яка постійно ставить перед собою нові цілі і досягає їх своїми силами. Цей погляд на людину проголосила гуманістична психологія К.Роджерса, А.Маслоу, принципи якої покладені в основу створення нашої моделі управлінської діяльності. Приймаючи той незаперечний факт, що групова діяльність це невід'ємна частина структури організації, структура роботи школи була змінена розподілом на предметні кафедри.

Головною умовою існування для існування груп — це регулярна і безпосередня взаємодія працівників у вирішенні загальних проблем та досягненні загальних цілей. Для підтримання роботи кафедр і для згуртування вчителів на кафедрах адміністрація школи розробила організаційно-ділову групу-змагання кафедр, яка розрахована на цілий рік і визначає найуспішнішу кафедру — *“Зіркова кафедра року”*. Оцінювання кафедр відбувається поєднанням самооцінок кафедр, оцінок колег та оцінок адміністрації. В основу покладений принцип освітнього моніторингу — створення кваліметричних стандартів діяльності. На початку року методична рада створює єдині вимоги, ставить цілі та планує роботу на рік. І на протязі року колегіально оцінює результати роботи кафедр. Така організація методичної роботи сприяє ефективності у вирішенні поставлених проблем.

Керівник кафедри повинен мати певні функціональні обов'язки, які створюються на основі існуючих нормативних документів щодо ведення методичної роботи, але враховуючи індивідуальні особливості школи та визначені пріоритети. Значна увага приділяється принципу делегування повноважень. Дослідники менеджменту організацій зазначають, що відсутність мужності делегувати повноваження та відсутність знань, як це зробити, є однією з найбільш поширених причин непорозумінь в організації.

Центральною ланкою управління, що забезпечує контроль на заданій стадії і на перспективу, стає предметна кафедра. Предметна кафедра організовує взаємоконтроль, методроботу і разом з адміністрацією забезпечує ВШК.

Весь педагогічний колектив школи підтримує формування корпоративної культури школи, тому школа №52 є учасницею та переможницею всіх заходів, які проходять для вчительського загалу міста.

Центральною ланкою методичної служби школи стало наукове товариство учнів школи «Гіперіон», поруч з якою рівноправно знаходяться методична рада та соціально-психологічна служба. Таким чином у центрі - особистість учня, а вся робота школи спрямована на організацію науково-дослідницької діяльності учнів, роботи з обдарованими учнями.

Організована таким чином методична робота в школі дозволила вчителям знайти своє місце в експериментальній роботі та адаптуватися до нового темпу шкільного життя.

Мотивація методичної роботи. Причетність до колективу, готовність розділяти цілі та ідеї організації, наполегливо працювати в її інтересах — це найважливіша умова

максимальної віддачі не тільки від людських ресурсів, але і від всіх інших ресурсів, які має в розпорядженні організація, тому що саме від людей залежить вирішення питань в різних галузях діяльності.

✚ Основні задачі, які повинні вирішуватися в процесі керівництва школою — це постановка цілей перед виконавцями та їх мотивація.

Але на практиці виникає відхилення, і це пов'язано з двома причинами:

1) У зв'язку із складними соціально-економічними умовами на перший план виходить матеріальне життєзабезпечення. І задача керівника створити такі умови педагогічної діяльності, коли мотив пов'язаний з матеріальною винагородою зміниться на мотив самоствердження вчителя.

2) У вчителя повинна виникнути потреба в зміні своєї усталеної педагогічної позиції та відчуття себе в ній. І директор повинен продумати систему появи передумов до змін потреб чи мотивів.

Для того, щоб реалізовувати ці задачі, перейти від «старої» школи до оновленої, необхідно інноваційне співтовариство людей, які поєднані загальними цінностями активного намагання змінити навчально-виховний процес. Це повинна бути група людей, для яких інноваційна діяльність, творчість, пов'язана з оновленням педагогічного процесу — одна з найвищих цінностей життя. Формування такого співтовариства — це природний процес, який починається «знизу». Його неможливо організувати за наказом, за планом. І від керівника залежить налагодження таких процесів, які запустять в дію створення такого інноваційного середовища.

Діагностика та прогнозування. У зв'язку з експериментальною роботою школи при організації методичної роботи враховується рівень готовності та зрілості кожного вчителя, будується його особиста перспективна траєкторія професійного росту, вивчення та впровадження оновленого теоретичного та методичного матеріалу.

Відбувається перехід від традиційної регламентуючої інформаційної функції методичної роботи до наукового забезпечення освітніх процесів, компетентної допомоги вчителям на основі глибокого аналізу психологічних чинників управління. Так, була проведена серія занять для керівників кафедр з метою вивчення та опанування методиками діагностування професійного рівня педагогів, мотивації праці.

Психологом школи була розроблена картка психолого-педагогічного моніторингу. За допомогою спеціально підібраних тестів за шести блоками ми отримали результати по самооцінці педагогічних вмінь вчителя, оцінки комунікабельності вчителя, самооцінку готовності до самоосвітньої діяльності, виявили тенденції до стилів педагогічного спілкування, визначили ієрархію трудової діяльності, самооцінку методологічної культури вчителя, самоаналіз ускладнень при організації методичної діяльності, оцінці творчого потенціалу, направленість інтелекту, рівень інформаційної культури вчителя, поведінку в конфліктній ситуації, оцінку професійної спрямованості вчителя, оцінку соціально-психологічного клімату в колективі, стимулюючі фактори та задоволеність вчителів своєю працею.

Рефлексія. Успішне становлення особистості залежить від її здатності адекватно оцінювати себе і свою професійну діяльність, тобто від того, в якому ступеню людина здатна до рефлексії всіх значущих аспектів своєї професіоналізації. Для успішної роботи в умовах, що постійно змінюються, вчителю мало знань, які він має, тобто для оптимального співпадання вимогам професії необхідне систематичне поновлення професійної освіти.

До процесу рефлексії, як у особистісному плані та і у професійному, у школі залучують усіх вчителів. Процес рефлексії безперервний, призводить до оновлення своєї професійної освіти. Але існує така категорія вчителів, яким потрібно усвідомити важливість, відчуття потребу у самовдосконаленні, щоби “включити” механізми цілеспрямованої самоосвіти. На це націлена методична робота у школі. Існують певні дослідження психологів,

які доводять, що у учителя існує імунітет до розвитку у нього рефлексії. І багато з них створюють перешкоди для розвитку рефлексії.

Робота в школі спрямована на підтримку кожного вчителя, на розвиток у нього позитивної “Я-концепції”, так, наприклад, збір методичного портфоліо є обов’язковою умовою успішного розвитку рефлексивних навичок вчителя. Постійне відстеження рівня професійної, особистісної рефлексії на основі моніторингових процедур дає можливість формувати у учителів навички рефлексивного аналізу.

Колективна рефлексія. Рефлексія може бути і колективною. А відсутність методичної рефлексії призводить до неспроможності організувати навчально-виховний процес на рівні міжособистісних відносин зі зворотнім зв’язком, наслідком чого є захопленість вчителя алгоритмізацією викладання предмету, який виключає особистісний фактор.

Підбиваючи підсумки навчального року ми використовуємо механізм освітнього моніторингу. Аналіз результатів навчального року — компетенція адміністрації школи, але адаптивне управління передбачає залучення кожного учасника навчально-виховного процесу до управління школою, а саме до аналізу і плануванню. Тільки тоді є реальна можливість адекватно проаналізувати і точно спланувати роботу школи. Тому найкраще організувати колективну експертизу результатів роботи школи.

Організація науково-дослідної роботи вчителів та учнів. Професіоналізм вчителя базується на засвоєнні культури та всіх її складових, які визначають педагогічну професію. Методологічна та дослідницька культура є вищими проявами професійної компетентності та професійного росту вчителя.

Постійно відбувається стимулювання інноваційної діяльності, для чого колектив школи задіяний у різних конкурсах, відкритих семінарах, проектах.

Учні школи є постійними учасниками Всеукраїнських олімпіад, захисту наукових робіт МАН.

Розробка змісту інтелектуального розвитку особистості трансформується в її комплексну діяльність в освітній, оздоровчій, громадянській та соціальній сферах життя. Таким майданчиком життєдіяльності для кожного учня стає освітнє середовище з різними функціональними змістовними напрямками:

- оволодіння основами наук,
- володіння сучасними комп’ютерними засобами,
- становлення активної відповідальної громадянської позиції.

До процесу управління розвитком особистості залучаються не тільки фахівці різних спеціальностей: науковці ХДУ, педагоги, медичні працівники, соціальний педагог та психологи, а й родина учня, за безпосередньої участю якої відбуваються особистісні програми з визначення ближньої та перспективної зон розвитку.

Укладено договір про співробітництво з Херсонським державним університетом, який дає змогу обдарованим учням школи організувати цілеспрямовану пошукову та науково-дослідницьку роботу.

У школі працює соціально-психологічна служба, пріоритетним напрямком якої є підтримка та супровід всіх учасників навчально-виховного процесу, і особливо обдарованих учнів. Розроблені методичні рекомендації для вчителів щодо організації науково-дослідної роботи з учнями.

У роботі з педагогічним колективом та учнями застосовуються різні форми роботи.

Так, для вчителів організоване вивчення та практичне застосування спецкурсу «Система стимулювання та заохочень пошукової та науково-дослідницької діяльності». У школі була проведена педрада, присвячена формуванню мотивації учнів, яка співпадала з методичною темою, над якою працювала школа «Система стимулювання та заохочень пошукової та науково-дослідницької діяльності учнів спеціалізованої школи №52».

Суттєві зміни відбулись у використанні комп'ютерних технологій у навчальному процесі. Переважна більшість педагогічних працівників оволоділи високоефективними методами використання персональних комп'ютерів. Вчителі отримали знання та навички з можливістю успішного запровадження їх у навчально-виховному процесі, застосування інтерактивних методів, парної та групової роботи, проблемного навчання.

Вчителі створюють дидактичні та методичні матеріали для викладання курсів, використовують пошук та Інтернет-ресурси, працюють на сайті школи.

За останні роки створені банки даних по науково-педагогічній літературі, навчально-методичним матеріалам, діагностиці рівня професіоналізму педагога, здатності до науково-дослідної роботи, вибору ефективних засобів та способів методичної та педагогічної роботи.

В процесі управління науково-методичною службою школи для побудови моделей взаємодії вчителів використовуються підходи: соціальної психології, організаційної психології, кваліметрії.

Велика увага приділяється питанню ідеології освітнього закладу, для чого використовується система навчання молодих вчителів філософії школи та методів її діяльності, яка розроблена з урахуванням специфіки спеціалізованої школи №52

Адміністрація школи реалізує стратегічний план по створенню іміджу успішної школи, результатом чого є високий інтерес до роботи школи, системи управління та організації науково-методичної роботи з боку колег із інших освітніх установ міста та області

Таким чином, ріст методичної майстерності кожного вчителя сприяв формуванню оновленого творчого колективу, який представляє собою організовану та самокеровану, здатну до саморозвитку вчительську кооперацію. Зростає творчий потенціал педагогічного колективу, вчителів та адміністрації, який реалізується в науково-дослідній роботі. А така чітка та цілеспрямована робота педагогічного колективу над експериментальною проблемою прискорює формування передового педагогічного досвіду, сприяє реалізації творчих потреб та інтересів вчителів, вирішенню актуальних завдань освітнього закладу №52

Т. В. Танська, директор Кам'янець-Подільської спеціалізованої загальноосвітньої школи I-III ступенів №5 з поглибленим вивченням інформатики Кам'янець-Подільської міської ради Хмельницької області

ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПРОЕКТНА МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ – МЕНЕДЖМЕНТ, ЗОРІНТОВАНИЙ НА РЕЗУЛЬТАТ

*Важко знайти дорогу,
не знаючи місця призначення.*

Розв'язання завдань, які постають перед сучасною школою, залежить не тільки від системи управління, яка стабільно функціонує, але й від впровадження в практику інноваційних педагогічних технологій та досягнень в галузі управління. Серед таких інновацій – **концепція управління за результатами, яка лежить в основі функціонально-проектної моделі управління**, що реалізується адміністрацією Кам'янець-Подільської спеціалізованої загальноосвітньої I-III ступенів школи №5 з поглибленим вивченням інформатики. Такий підхід сприяє підвищенню ефективності управління, передбачає створення демократичної можливості участі колективу школи, кожного члена в підготовці, прийнятті та реалізації управлінських рішень, підвищує управлінську компетентність всіх учасників управління школою.

Першими розробниками такої концепції були фінські управлінці. Стимулом до розробки системи управління за результатами діяльності послужила незадоволеність керівників фінських підприємств американською системою управління за цілями. В результаті аналізу *управління за цілями*, науковці прийшли до висновку про те, що воно насамкінець перетворюється в постійний процес висування цілей без врахування реальних ресурсів та вже досягнутих результатів. До того ж, самі виконавці основного процесу часом погано уявляють цілі, що поставлені перед ними.

Основна ж ідея *управління за результатами діяльності* полягає в усвідомленні того, що організація являє собою впорядковану форму, що об'єднує індивідів або групи для досягнення конкретних результатів. Це сукупність методів управління, спрямованих на вирішення конкретних проблем шляхом поетапної реалізації встановлених цілей і завдань, зафіксованих у відповідному документі організаційно-правового характеру (програма, план дій, заходи з реалізації тощо). Система «управління за результатами» є процесом пошуку результату. Основними етапами процесу управління за результатами є процес з'ясування результатів, процес управління ситуацією й процес контролю за результатами, єдиною метою такого управління є досягнення результатів.

Змістовно поняття «Управління за результатами» передбачає систему управління і розвитку, за допомогою якої досягаються результати, які визначені і погоджені всіма членами організації. Саме включення кожного працівника у процес забезпечення досягнення результатів і є визначальним досягненням підходу, що розглядається. Праця в системі управління за результатами не має примусового характеру, тобто її зміст, послідовність, місце і час виконання обумовлюються тільки результатами, у визначенні яких бере участь і керівництво, і персонал. Результативне мислення на більш високому рівні передбачає, що керівник і підлеглий визначають результат спільної діяльності, а потім виконавець сам вибирає способи його досягнення.

Визначивши стратегічну мету (кінцевий результат) діяльності нашої школи на найближчі десять років – створення інноваційного навчального закладу - Школи майбутнього, адміністрацією була розроблена

Функціонально-проектна структура управління школою:

1. Блок загального керівництва
2. Навчальний та інформаційний блок
3. Науково-методичний блок
4. Блок виховної роботи та учнівського самоврядування
5. Блок матеріально-технічної та фінансової діяльності

Управлінські блоки визначено відповідно до функціональних обов'язків членів адміністративної команди і свою управлінську діяльність координатори блоків спрямовують на досягнення наперед визначеного результату.

Директор школи: блок загального керівництва

Результат діяльності в межах цього блоку: визначена стратегія розвитку школи, культура та загальна структура навчального закладу, встановлена система правил шкільної життєдіяльності.

Завдання:

- Координація діяльності управлінських блоків, діяльності педагогічної команди, роботи з учнями та батьками;
- Забезпечення умов для створення конкурентоспроможного навчального закладу – школи сучасних освітніх технологій.

Сьогодні в школі розроблені концептуальні засади навчально-виховної діяльності закладу, змодельовані інноваційні форми організації навчально-виховного процесу.

Цільова соціальна програма «Школа майбутнього» як перспективне прогнозування розвитку освітнього середовища на базі Кам'янець-Подільської СЗОШ №5 з поглибленим

вивченням інформатики на 2011-2016 роки є довгостроковим нормативно-управлінським документом, що характеризує наявні досягнення і проблеми, основні тенденції, цілі, завдання і напрями навчання, виховання, розвитку учнів і особливості організації кадрового та методичного забезпечення освітнього процесу і інноваційних перетворень навчально-виховної системи, критерії ефективності, сплановані кінцеві результати. *Додаток №1. Цільова соціальна програма «Школа майбутнього» (витяг)*

Заступник з навчальної роботи: навчально-інформаційний блок

Результат: високоосвічений компетентний зрілий випускник, підготовлений до економіки знань, з сформованими навичками XXI сторіччя: інформаційна грамотність, аналітичне мислення, вміння працювати з проектами.

Завдання:

- Організація навчально-виховного процесу спеціалізованої школи з поглибленим вивченням інформатики у відповідності до нормативних вимог, виконання навчальних програм;

- Забезпечення необхідних умов для досягнення пріоритетних напрямків розвитку якісного освітнього процесу школи, управління якістю освіти;

- Створення умов для всебічного розвитку кожної дитини, надання їй можливостей для самовираження і самовизначення, забезпечення науково-теоретичної, практичної, допрофесійної, загальнокультурної підготовки учнів;

- Підготовка учнів до швидкого сприйняття і опрацювання великих обсягів інформації, озброєння сучасними засобами і технологіями роботи, формування у них інформаційної культури через діяльність інформаційно-ресурсного медіа центру «Інфоцентр» та функціонування на шкільному сайті Віртуальної школи з елементами дистанційного навчання.

Заступник з науково-методичної роботи: науково-методичний блок

Результат: перетворення педагогічного колективу на команду менеджерів навчально-пізнавального процесу з проактивним творчим ставленням до справи, сформованими навичками роботи з цифровими технологіями, готовими до інноваційних змін.

Завдання:

- Організація роботи методичної служби спеціалізованої школи, спрямованої на професійне зростання вчителя як менеджера навчально-пізнавальної діяльності учня.

- Створення інноваційного середовища та умов для самовираження та самореалізації вчителя.

Для науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу та сприяння здійснення вчителями інноваційної діяльності створено методичні об'єднання, творчі групи, консалтинг-центри. Серед основних форм роботи методичних об'єднань - проведення «круглих» столів, семінарів-практикумів, тренінгів, майстер-класів, педагогічного моніторингу тощо.

Для здійснення ефективної методичної та інноваційної діяльності вчителі забезпечені всією необхідною методичною літературою, фаховою періодикою, доступом до Інтернет. Інформаційно-методичний кабінет школи є одним з кращих в місті. Окрім того, для підвищення мотивації вчителів заступником директора з науково-методичної роботи розроблено спеціальні програми «Професіонал», «Електронний урок», а Програма Школи адаптації молодих вчителів «Перший успіх» розроблена за модульною технологією.

Додаток 2. Навчально-методичний проект «Електронний урок».

Заступник з виховної роботи: блок виховної роботи та учнівського самоврядування.

Результат: здоровий, високо ерудований, самодосконалий, діяльнісно зорієнтований, креативний, духовно зрілий випускник, здатний самостійно вирішувати проблеми в різних сферах і видах діяльності на основі використання соціального досвіду, елементом якого є і його власний досвід,

Завдання:

- Управління виховним процесом, який спрямовано на формування основних життєвих компетентностей;
- Створення умов для формування у учнів досвіду самостійного рішення різноманітних освітніх проблем, що мають як навчальний, так і соціальний зміст;
- Формування почуття шкільного патріотизму, позитивного іміджу школи через висвітлення результатів діяльності та шкільних подій на сторінках газети «Шкільний меридіан», в ЗМІ та на сайті школи www.school5.osvitakp.com.ua, а, також, використовуючи внутрішньо шкільні атрибути: символіку, щоденник, єдину шкільну форму, кольори школи.

Для досягнення головного результату існує безліч технологій, та найоптимальнішою є впровадження та реалізація проектних технологій.

Заступник з господарської роботи -

блок матеріально-технічної та фінансової діяльності

Результат: приміщення школи та прилегла територія відповідає санітарно-гігієнічним вимогам, є привабливими на вигляд та безпечними в користуванні.

Завдання:

- Забезпечення господарських потреб школи;
- Дотримання санітарно-гігієнічних норм утримання приміщення і території школи;
- Оновлення навчально-матеріальної бази кабінетів та спеціальних приміщень школи;
- Співпраця з фінансовим партнером благодійною організацією «Наша школа».

Незважаючи на нетрадиційний підхід до визначення концепції управління, при виконанні управлінських завдань адміністрація школи дотримується основних положень сучасного менеджменту, як, наприклад, збереження основних функцій управлінської діяльності: прогнозування (передбачення результату); планування; оцінка реального стану системи; прийняття рішень; створення умов; виконання рішень; моніторинг досягнення цілей.

Разом з тим, слід пам'ятати, що предметом праці менеджера освітнього процесу є не люди, а їх діяльність, процес навчання, стратегія. Колектив є лише засобом реалізації стратегії, інструментом, а не об'єктом управління.

Тому, в умовах управління освітою за результатами діяльності одним з цінних ресурсів є творча та ініціативна педагогічна команда. Так, саме команда. Головною відмінністю команди від колективу є існування певної спільної мети. Учасники робочого процесу розподіляють завдання для досягнення цієї мети між собою, і кожний член команди є відповідальним за її досягнення.

Аналіз власної діяльності показує, що результативність навчально-виховної роботи залежить не тільки від сумлінності та майстерності окремих педагогів, а від організованості та злагодженості в діяльності педагогічної команди, цілеспрямованості, зібраності, зосередженості на вирішенні основних завдань, правильного розподілу часу.

Отже, з досвіду роботи адміністрації Кам'янець-Подільської спеціалізованої загальноосвітньої I-III ступенів школи №5 з поглибленим вивченням інформатики, успіху управлінської діяльності в навчальному закладі полягає, насамперед:

- в умінні планувати результат переслідуючи довгострокові цілі розвитку школи;
- в здатності вибирати такі дії, які би забезпечували при найменших витратах сил, часу та засобів ефективність виконання поставлених завдань і досягнення мети;
- в демонстрації прикладу особистої поведінки та роботи, прояву лояльності та патріотизму до школи;
- в організації відносин за принципом «поважаю - розраховую» з залученням до співуправління.

Використання викладених вище підходів дозволяє суттєво підвищити ефективність управління загальноосвітнім навчальним закладом, удосконалити і самоудосконалити роботу її керівника і кожного працівника.

РОЗДІЛ IV. ІННОВАЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

*І.Б.Борис, учитель початкових класів
Оброшинської ЗОШ I-III ступенів
ім.Л.Шанковського Пустомитівської
районної ради Львівської області*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Однією з найважливіших і актуальних проблем сучасної методики викладання української мови в початкових класах є проблема розвитку мовлення молодших школярів. Мова — одне з див, за допомогою якого люди передають найтонші відтінки думок і почуттів. Мовлення — важливий засіб спілкування, обміну думками і почуттями між людьми, передачі та засвоєння інформації. З перших днів шкільного життя у дитини виникає потреба у спілкуванні — вміння говорити правильно, красиво, логічно. Про це яскраво свідчить народна педагогіка, в якій питання мови й мовної підготовки людини займає одне з центральних місць. Ідеї народної педагогіки щодо розвитку усного мовлення передували багатьом науковим методичним рекомендаціям, які викладено в працях відомих педагогів і лінгвістів. Отже, мовлення — це своєрідна форма пізнання людиною предметів, явищ дійсності та засіб спілкування людей між собою. Розвиток мовлення в дитини — це процес оволодіння рідною мовою, умінням користуватися нею як засобом пізнання навколишнього світу, засвоєння досвіду, набутого людством. К. Д. Ушинський зазначав, що "мова — на йважливіший, найбагатший і найміцніший зв'язок, що з'єднує віджилі, живуці і майбутні покоління народу в одне велике, історичне живе ціле. Воно не тільки виявляє собою життєвість народу, а є цим життям. Коли зникає народна мова, — народу нема більше!" В.О.Сухомлинський писав: "Тільки той може осягнути своїм розумом і серцем красу, велич і могутність Батьківщини, хто збагнув відтінки й пахощі рідного слова, хто дорожить ним, як честю рідної матері, як колискою, як добрим ім'ям своєї родини..." Однак практика вивчення рідної мови в сучасній школі свідчить, що розвиток мовлення учнів не посідає належного місця в системі педагогічної роботи й часто перетворюється в нецікаве і часто незрозуміле для дитини заучування невідомих мовних категорій. Як зазначено в Державному стандарті початкової освіти, "мета і завдання української мови у початковій школі полягає не лише в опануванні грамоти (початкових умінь читати і писати), а й у мовленнєвому розвитку молодших школярів — умінь висловлюватися в усіх доступних для них формах, типах і стилях мовлення. Розвиток мовлення має набути статусу провідного принципу навчання рідної мови в загальноосвітній школі, зокрема в її початковій ланці. Навчання мови полягає в тому, що вона є найважливішим засобом навчання, виховання, і розвитку особистості у процесі опанування інших шкільних предметів».

Програмою передбачається набуття учнями елементарних знань про мовлення: усне і писемне, діалогічне і монологічне; про особливості висловлювань, обумовлені їх комунікативними завданнями, ситуацією спілкування. Однак основну увагу в навчанні слід приділяти розвитку умінь здійснювати всі види мовленнєвої діяльності: слухання-розуміння (аудіювання), говоріння, читання, письмо. Аудіювання і говоріння спрямовані на оволодіння усною формою мовленнєвої комунікації, а читання й письмо — писемної. Робота над правильною вимовою, чіткістю й виразністю усного мовлення, над збагаченням словника, правильним і точним вживанням слова, над словосполученням і зв'язним висловлюванням, над орфографічно грамотним письмом є основою кожного проведеного мною уроку. Роботу з розвитку мовлення молодших школярів починаю із:

- вдосконалення звуковимови учнів і підвищення їхньої мовної культури;
- збагачення, уточнення й активізації словникового запасу;
- уміння вживати слова у властивому для них значенні, користуватися виражальними засобами мови залежно від ситуації і мети висловлювання;
- послідовно і логічно викладених думок;
- удосконалення граматичного ладу мовлення учнів;
- оволодіння нормами українського літературного мовлення;
- засвоєння найважливіших етичних правил спілкування.

Ці напрями роботи з розвитку мовлення становлять основу для формування у молодших школярів мовленнєвої компетентності. Виходячи з цих напрямів, формую комплекс відповідних мовленнєвих умінь для навчання зв'язного мовлення:

- уміння інформаційно-змістового характеру (уміння добирати інформаційний і фактичний матеріал для майбутнього висловлювання, визначити й розкрити тему та головну думку тексту);
- структурно-композиційні вміння (уміння бачити й відрізняти частини тексту, скласти план і будувати частини тексту, зв'язно й послідовно викладати зміст тексту);
- уміння використовувати різноманітні мовні засоби (уміння вільно та правильно користуватися лексичними, граматичними й стилістичними засобами);
- уміння вдосконалювати текст (уміння знаходити помилки й недоліки та усувати їх).

У методиці розвитку зв'язного мовлення використовую такі методи: імітаційний, конструктивний, творчий, комунікативний.

Імітаційний метод (метод навчання за зразками) застосовую при аналізі текстів-зразків, побудові власних висловлювань і текстів за аналогією, побудові моделей текстів-зразків, конструюванні власних текстів за цими моделями, складанні усних та письмових переказів з творчим доповненням чи без, інсценуванні, драматизації. Для цього використовую такі прийоми, як добір заголовків до частин тексту, усі види усних і письмових переказів, складання речень або компонентів тексту відповідно до якогось певного типу тексту, письмові твори за аналогією до прочитаних творів, переклади, відгуки про прочитані книги, ділові папери.

Конструктивний метод (конструювання або переконструювання тексту). Для реалізації цього методу використовую такі логічні прийоми та вправи, як побудова роздумів, доказів, виправлення логічних помилок і помилок у послідовності викладення думок, а також такі прийоми та вправи, в основу яких покладено теорію тексту (складання текстів різних видів, редагування власних текстів). До цього методу також зараховую прийоми і вправи, які виконують підготовчу функцію у процесі навчання зв'язного мовлення (словникова робота, робота зі словосполученням, робота з реченням).

Дітям пропоную такі вправи.

1. Розподіл тексту на складові частини. Наприклад. Списати текст, розподіляючи його на абзаци.
2. Зміна мовного матеріалу (учні вносять певні зміни, що стосуються форми чи структури мовних одиниць); доповнення тексту необхідними компонентами, які б завершили його структурну організацію. Наприклад. Прочитати основну частину тексту. Придумати зачин і кінцівку тексту.
3. Побудова усні та письмові твори, імпровізацію, літературну творчість, драматизацію, творчі перекази, словесне малювання.

Комунікативний метод надає перевагу природним мовленнєвим ситуаціям. Прийоми комунікативного методу: створення мовленнєвих ситуацій або добір їх з життя, рольові ігри, екскурсії, походи, картини живопису, спостереження, різноманітні види діяльності, які

спонукають до висловлювання, вигадування казкових сюжетів. Результатом впровадження цього методу є відгуки про прочитане, листи, вітання, оголошення.

Всі види мовленнєвої діяльності на тому чи іншому етапі початкового навчання є об'єктом обов'язкового контролю і результати оцінювання враховуються під час визначення ступеня навчальних досягнень учнів з предмета. Отже, планую спеціальні уроки, на яких переважно частину часу відводжу на формування мовленнєвих навичок. Варто подбати також, щоб усі види були рівномірно розподілені протягом усього навчального року. На розвиток зв'язного мовлення відводиться один урок на два тижні. Для формування мовленнєвих компетентностей окреслюю чітку структуру мовленнєвої діяльності, яка включає: аудіювання, діалог, переказ, усний переказ тексту, письмовий навчальний переказ, твір.

Щоб мовлення учнів було зв'язним і образним, систематично проводжу вправи лексичного характеру, спрямовані на збагачення активного словника учнів, на вміння висловлювати думки чітко, точно, виразно. Одним із найважливіших завдань має стати керування процесом збагачення словника дітей, упорядкування словникової роботи, нарешті, активізація словника учнів. У методиці словникової роботи опираюся на основні напрями:

1. Збагачення словника учнів новими словами і розширення його за рахунок нових значень уже відомих лексем;
2. Уточнення словника, яке передбачає пояснення значень слів — паронімів, слів — синонімів, антонімів; засвоєння багатозначності, лексичної сполучуваності слів, засвоєння слів — омонімів;
3. Активізація словника, тобто переведення слів із пасивного словникового запасу учнів у активний (введення їх у речення, засвоєння словосполучень, доречність їх вживання в тому чи іншому тексті);
4. Витіснення із вживання нелітературних слів, переведення їх із активу в пасив.

З перших днів навчання в школі працюю над розвитком активного словника учнів, бо це їм знадобиться у майбутньому житті, допоможе правильно та впевнено викладати свої думки, вільно спілкуватися з однолітками та дорослими. Коли дитина не шукає слів для висловлювання своєї думки, вона позбавлена багатьох комплексів, а тому завжди активна в розмові, оперуючи потрібними словами і мовними зворотами. А такий результат досягається тоді, коли дитина не тільки чує і бачить слово, а відчуває і розуміє його значення, знає, коли і як це слово треба вжити. Діти кожного дня повинні дізнаватися щось нове. Найбільш результативним є поєднання різних джерел збагачення словника: спостереження за навколишнім середовищем, спілкування з іншими людьми, читання, вивчення мовних явищ, аналіз художніх творів. Ефективність засвоєння слів певною мірою залежить від розмаїття пропонувананих вправ. Наприклад:

1. Добір слів на певну тему.

- Добери слова до теми «Школа» --(учитель, учень, підручник, клас, глобус, вправа, задача).
- Добери слова – ознаки до поданих. Сонце –(тепле , привітне, лагідне, ясне), струмок – (дзвінкий, веселий, холодний, чистий).

2. Словотворчі вправи.

- Добери споріднені слова до поданих.
- Доповни склади, щоб вийшло слово.
- Склади слова.

3. Лексичні вправи.

- Запиши іменники, близькі за значенням до слова будинок.
- Добери синоніми до слова плакати, робота.
- Знайди зайві слова в ряду синонімів.

4. Робота над загадками. Ці вправи як для розвитку мислення, так і для засвоєння нової лексики. За допомогою загадок діти краще розуміють багатозначність слова.

5. Робота з віршованими рядками. Ця робота активізує пізнавальну діяльність учнів, сприяє естетичному розвитку, засвоєнню образної лексики.

- З поданих рядків скласти вірш.
- Доповнити рядки вірша.
- Придумати рими.
- Знайти межі речення.

6. Робота з прислів'ями та приказками.

• Пригадати прислів'я, в яких вживаються слово робота і його синоніми. Наприклад. Навчання і труд поруч ідуть. Наука і труд поруч ідуть. На чужий труд ласий не будь. Без труда нема плода. Праця чоловіка годує, а лінь марнує.

- Доповни прислів'я прикметниками, що підходять за змістом.

Слова..., та думки...(ласкаві—лукаві).

Краще ... правда, ніж ... брехня (гірка – солодка).

7. Окремі слова можна пояснити, запропонувавши учням намалювати їх, а вже потім виписати тлумачення цього слова зі словника.

Дуже актуальним у роботі над розвитком зв'язного мовлення, уточненням і розширенням словникового запасу, закріплення звуковимови є застосування мною дидактичних ігор, де взаємодіють навчальна та ігрова сторони. Я намагаюся організувати дидактичну гру з дотриманням таких структурних компонентів: навчальне ігрове завдання, певні правила, ігрові дії, результат гри. Ігрове завдання визначається конкретизованими навчальними цілями. Правила визначають характер і способи ігрових дій. Ігрові дії – це реалізація ігрових задумів. А результатом гри виступає засвоєння школярами знань, успіх у розумовій діяльності. Наприклад, дидактична гра «Кола на воді». Дітям пропоную слово, яке записане стовпчиком. На ці букви добираються слова, а до слів речення, На основі отриманих результатів учні складають розповідь, казку, веселу історію, вірш.

В – вітер – прокинувся вітер;

Е – енергія – закружляв енергійно у танку;

С – сонце -- хмари закрили сонце;

Н – небо – небо потемніло;

А – айстра – айстри затулили свої квітки.

Такі вправи розвивають мовлення, допомагають у написанні творів, розвивають мислення, вчать фантазувати. Отже залучення дітей до різних видів навчальної діяльності з використанням ігрових ситуацій забезпечить реалізацію конкретизованих навчальних цілей, сформульованих через компетентності дитини.

Мета уроку розвитку зв'язного мовлення – основа ефективної діяльності не тільки вчителя, а й учнів. Вона повинна ставитися до рівня розуміння та прийняття школярами. Тому традиційний підхід до підготовки і проведення уроків не дає вчителю можливості у повній мірі структурувати навчальний процес, де учитель та учень є рівноправними суб'єктами навчання. Інноваційна технологія написання конспекту уроку включає в себе:

1. Вибір теми уроку у відповідності до Програми та календарно-тематичного планування.
2. Формулювання загальнопізнавальних навчальних цілей (ключові компетентності).
3. Формулювання конкретизованих цілей (предметні компетентності), виражених через конкретні дії учня для кожного рівня навчальних досягнень.
4. Складання запитань-завдань, використовуючи дієслова.
5. Запис плану уроку.
6. Долучення необхідних додатків, навчально-методичних матеріалів.

Нижче подана таксономія цілей навчання за Б.Блумом, дієслова для формулювання конкретних навчальних результатів і ключові запитання.

Категорія навчальних цілей	Дієслова для формулювання цілей	Ключові запитання	Що робить учень?
Знання	Визначити, назвати, описати, сформулювати, згадати, позначити, відтворити, перерахувати.	Назвіть, напишіть, скільки, хто, коли, де, ким, що?	Реагує, сприймає, згадує, впізнає.
Розуміння	Пояснити, переробити, перетворити, інтерпретувати, перефразувати, обговорити, навести приклади, узагальнити, підсумувати.	Який приклад відповідає, чому, яка головна ідея, поясніть, розкажіть своїми словами, що довідалися?	Розуміє, пояснює, перекладає, показує, описує.
Застосування	Використати, класифікувати, розв'язати, застосувати, показати, продемонструвати, записати, прочитати, ілюструвати.	Розв'яжіть, перевірте, поясніть, обговоріть.	Знаходить, змінює, підраховує, демонструє, застосовує
Аналіз	Проаналізувати, підрахувати, протиставити, порівняти, поділити, розрізнити, обрати, диференціювати, реконструювати, схематизувати зв'язки.	Яка структура, класифікуйте, перевірте, які складові, поясніть свій вибір, який зв'язок між, який результат?	Розмірковує, перелічує, порівнює, виділяє головне, бачить помилки.
Синтез	Написати вірш, оповідання та ін., створити, розробити схему, об'єднати, сумувати, зібрати, запропонувати, створити	Запропонуйте, систематизуйте, об'єднайте, знайдіть рішення, свої думки оформіть у вигляді пам'ятки, обговоріть, складіть з елементів.	Поєднує, складає, творить пише творчу роботу, пропонує план проведення чи розв'язання.
Оцінювання	Дати оцінку, критикувати, відстояти думку, довести, порівняти з критеріями, визначити цінність, розсудити, передбачити підвести підсумки, аргументувати, висловити судження.	Чи погоджуєтесь, оцініть, опишіть цінність, що покращиться, на чому ґрунтується, що запропонуєте.	Оцінює, обговорює.

Зразок конспекту уроку розвитку зв'язного мовлення.

Предмет. Українська мова .3 клас.

Тема. Урок розвитку зв'язного мовлення. Складання тексту-опису «Калина» за поданим планом.

Загальнопізнавальні цілі: розширити знання учнів про типи текстів, вчити писати текст-опис, розвивати мовлення, творчі здібності, виховувати любов до художнього слова.

Когнітивні рівні	Конкретизовані навчальні цілі	Перелік завдань-запитань	Додатки
Знання	Формулює правило, що таке текст-опис. Визначає будову тексту.	1. Виконайте тестове завдання. Виберіть рядок, у якому є визначення тексту-опису. 2. Розгляньте схему та назвіть складові тексту.	Додаток 1: тестове завдання Додаток 2: схема будови тексту-опису.
Розуміння	Розрізняє художній і науковий вид тексту-опису, виявляє в тексті слова з переносним значенням.	1. Порівняйте два тексти (зачитує вчитель або учні). 2. Дайте відповіді на запитання: -- Який з цих текстів художній, а який – науковий? -- Яку роль відіграють слова з переносним значенням у художньому тексті?	Додаток 3: тексти.
Застосування	Самостійно відновлює деформовані речення і записує їх.	1. Відновіть і запишіть деформовані речення.	Додаток 4: картки з деформованими реченнями.
Аналіз	Класифікує слова за групами. Добирає слова для точного вираження думки.	1. Гра «Доберіть влучне слово». Встановіть відповідність між словами лівої колонки зі словами правої колонки. З'єднайте за допомогою стрілок.	Додаток 4: картки з деформованими реченнями.
Синтез	Записує складений текст-опис на визначену тему за поданим планом.	1. Складіть і запишіть текст-опис за поданим планом	Додаток 6: план, записаний на дошці.
Оцінювання	Висловлює оцінні судження про виконану роботу.	1. Висловіть судження щодо своєї роботи на уроці. Гра «Мікрофон».	

Висновки.

Робота з розвитку мови є одним з основних завдань навчання рідної мови в початкових класах. Комунікативна лінія змісту програми з рідної мови для молодших класів передбачає формування у школярів чотирьох видів мовленнєвої діяльності – аудіювання, говоріння, читання і письма. Кожному з цих видів належить чільне місце в шкільній практиці.

Мовленнєва компетентність передбачає наявність певних умінь і навичок адекватного користування мовою у конкретних ситуаціях, застосування мовних і позамовних засобів виразності з метою висловлення власних думок, намірів, бажань та прохань.

Сформована своєчасно мовленнєва компетентність у молодшому шкільному віці є однією з основних умов успішного подальшого навчання.

Спілкування повинно будуватися з урахуванням наукових положень про розвиток психіки, становлення особистості учня, його індивідуальних особливостей в навчанні.

Провідним завданням початкового курсу рідної мови є мовленнєвий розвиток молодших школярів — формування вмінь висловлюватися в усіх доступних для них формах, типах і стилях мовлення.

Робота вчителя над забезпеченням зазначених умов успішного створення молодшими школярами зв'язних усних та письмових висловлювань повинна здійснюватися систематично на всіх уроках української мови.

Формуючи загальномовленнєві вміння і навички, доцільно працювати над покращенням якості усного і писемного мовлення, вчити учнів порівнювати, класифікувати, узагальнювати мовні явища через різного виду мовленнєву діяльність.

Сучасна початкова школа готова до введення нових, нетрадиційних форм роботи з розвитку зв'язного мовлення учнів. Усе це можливо будувати на основі зростання професійної кваліфікації вчителів, підвищення діалогової культури та культури спілкування, ставлення до кожного школяра як зростаючої особистості, враховуючи його індивідуальні особливості.

ЛІТЕРАТУРИ

1. Барна М.М., Бушак Г.А., Волощенко О.В., Калька Н.М. Ключі до подолання педагогічних стереотипів: Навчально-методичний посібник/видання друге, доповнене/За заг. ред. Барни М.М.-Тернопіль: Астон, 2008.-200с.
2. Варзацька Л.О. Активізація мовленнєвої діяльності учнів//Початкова школа.-1991-№2-С.23-28.
3. Програми середньої загальноосвітньої школи. 1-4 кл.-К.: Початкова школа.-2006.-432с.
4. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи.-К.: Абрис, 1997.-358с.

*Л.І.Горгош, учитель початкових класів
Середнянської ЗОШ І-ІІІ ступенів Ужгородського
районної ради Закарпатської області*

ІННОВАЦІЙНА ОЗДОРОВЧО-ПРОПЕДЕВТИЧНА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Особливістю сучасної системи освіти є співіснування двох стратегій організації навчання – традиційної та інноваційної. Інноваційне навчання вимагає пріоритетної уваги до конкретизації навчального змісту і методик, які формують світогляд, ціннісні орієнтації, уміння самостійно вчитися, критично мислити, здатність до самопізнання і самореалізації з високою моральністю, особистісною відповідальністю, внутрішньою свободою, налаштованістю на максимальну самореалізацію, здатністю досягати високої мети раціональним шляхом і конкретними засобами.

Науково-методичні дослідження та практичне впровадження нових підходів у поєднанні з ефективними традиційними в організацію навчання показали, що діти молодшого шкільного віку, за умов спеціально організованого навчального процесу та при продуманому педагогічному керівництві, здатні повноцінно сприймати та засвоювати навчальний матеріал у кілька разів швидше та на два-три роки, випереджуючи однолітків, вивчати та сприймати навколишній світ як єдине ціле через розвиток емоційно-запитального, естетичного ставлення до дійсності, що забезпечується насамперед креативним та образним мисленням.

Отже, вважаємо за доцільне визначити теоретичні засади інноваційного оздоровчо-пропедевтичного підходу до навчання молодших школярів, що є необхідним для ефективного перебігу процесу навчання математики в початкових класах.

Мета даної статті – розкрити концептуальні засади сучасних принципів навчання, мету, цілі та завдання, а також методи, що пропонує інноваційний оздоровчо-пропедевтичний підхід навчання математики в початковій школі.

Інноваційний підхід до навчання математики молодших школярів експериментально апробований у загальноосвітніх школах Закарпатської області. Наукова ідея навчання шестиліток граючись, рухаючись і співаючи та посібники Пінчук Ю.Б., науково-методичний супровід Химинця В.В., зав. кафедри, професора Закарпатського ІППО та Кірик М.Ю., методиста кабінету дошкільної і початкової освіти Закарпатського ІППО.

Цей підхід побудований на концептуальних засадах сучасних принципів навчання [20]:

- здоров'язберігаючий принцип організації навчально-виховного процесу (підтримка творчого розвитку дитини у початковій школі передбачається за рахунок скорочення тривалості уроків, ігрової, рухової, кінестетичної, арт-терапевтичної діяльності учнів);
- створення ситуації успіху для кожної дитини на основі гуманно-демократичної співпраці вчителя і учня. В процесі навчання дитина отримує лише позитивні емоції – радість і гордість за добре виконану складну роботу (дитина не просто розфарбовує коло, а у такий спосіб перетворює його на круг, не просто відповіла, скільки кружечків, а перетворила цифру у число тощо);
- забезпечення швидкого та міцного засвоєння учнями навчального матеріалу за програмою МОН України та значне її випередження (поглиблення) за рахунок застосування нетрадиційних методів, прийомів та методик навчання;
- впровадження аудіо-візуально-кінестетичного підходу в навчанні математики, який базується на поступально-зворотньо-поступальному принципі забезпечує випереджуваче (поглиблене) вивчення предмета та пропедевтичне знайомство з частиною навчального матеріалу 2-3-х класів, який доступний для цього віку учнів);
- широка інтеграція навчальних предметів у початковій школі допомагає поєднувати блоки знань з різних предметів, підпорядковані одній темі;
- висока і позитивна мотивація в учнів до навчання;
- відсутність невстигаючих учнів.

Метою інноваційного підходу є інтеграція традиційного та інноваційного на засадах сучасних інноваційних педагогічних технологій гуманізації, інтеграції, екологізації змісту освіти та створення необхідних психолого-педагогічних та соціальних умов для всебічного розвитку творчого потенціалу учнів, становлення духовної культурної особистості громадянина України і європейської спільноти.

Цілі та завдання [20]:

- повне врахування вимог Державного стандарту початкової загальної освіти Міністерства освіти, науки, молоді та спорту України, обов'язкове виконання навчальних програм початкової школи та пропедевтичне навчання, яке можливе в процесі поєднання інноваційних та традиційних принципів, прийомів, засобів (ігро-терапії, арт-терапії), методик та методів (аудіовізуально-кінестетичного) навчання, враховуючи при цьому вікові особливості молодших школярів;
- збереження дитячого здоров'я шляхом підвищення інтересу до навчання; створення ситуації успіху; зниження навантаження на кожну дитину, шляхом скорочення часу сидіння за партою, введення в структуру уроку навчальних пісень, ігор, кінестетичної та імітаційної діяльності за темою уроку; значне скорочення обсягу домашніх завдань в початковій школі;
- забезпечення інтеграції та інтенсифікації навчання, задоволення зростаючої потреби дітей у пізнанні навколишнього світу; впровадження випереджувачих інтегрованих програм навчання з математики.

Ефективним засобом зниження та ліквідації гострої і попередження хронічної розумової втоми школярів є [20]:

- зменшення тривалості сидіння за партою на уроці, а це – динамічні перерви, рухова й імітаційна діяльність, інтелектуальні ігри тощо;

- впровадження обов'язкових рухливих ігрових ситуацій, атр-терапії (навчання через музику, образотворче мистецтво), елементів евритмії, театралізації, тактильного дослідження на уроках;
- кожного дня проведення повноцінних уроків фізкультури, основ здоров'я, ритміки чи хореографії.

Відмінність інтегрованого уроку від традиційного в тому, що предметом вивчення (аналізу) на такому уроці виступають багатопланові об'єкти, інформація про сутність яких міститься в різних навчальних дисциплінах; широка палітра використання міжпредметних зв'язків при різнобічному розгляді однопланових об'єктів; своєрідна структура, методи, прийоми і засоби, які сприяють його організації і реалізації поставлених цілей.

Мета таких уроків [20]:

- формування в учнів цілісного світогляду про навколишній світ, активізація їх пізнавальної діяльності;
- підвищення якості засвоєння сприйнятого матеріалу;
- створення творчої атмосфери в колективі учнів;
- виявлення здібностей учнів та їх особливостей;
- формування навичок самостійної роботи школярів з додатковою довідковою літературою, таблицями міжпредметних зв'язків, опорними схемами; підвищення інтересу учнів до матеріалу, що вивчається; ефективна реалізація пропедевтично-розвивальної функції навчання.

В основі інноваційного підходу за оздоровчо-пропедевтичним принципом навчання математики молодших школярів лежать емоційний, аудіовізуально-кінестетичний, тактильний метод, рухова та ігрова діяльність учнів. Сам процес вивчення математики базується на чуттєвій основі знань дитини про навколишній світ, на задіянні всіх органів чуття, що забезпечує необхідний розвиток відчуттів і сприймань як головних засобів пізнання дитиною предметів і явищ [20]. Тобто, аудіо-візуально-кінестетичний підхід є основним у навчанні і поєднує новітні прийоми, способи з традиційними у початковому вивченні курсу математики. Наприклад, вивчаючи в першому класі цифри, учні бачать значок оком (вітаються з цифрою), рахують предмети (перетворюючи цифру на число) і співають пісеньку про неї сприймаючи на слух, перед написанням значка обводять вказівним пальчиком у зошиті зразок, де задіюються тактильні відчуття. Отже, поки дитина пройде ці всі етапи, то вже на підсвідомому рівні засвоюється новий матеріал, при цьому учні не перевантажуються, їм цікаво, а головне засвоюють швидко матеріал, не помічаючи цього. В результаті вони гордяться своїм успіхом.

Методика інтегрованого навчання математики розроблена на принципі поступально-зворотно-поступальному прийомі та з поєднанням концентричного. Розшифрувати це поняття можна так: кожний урок учні отримують певну порцію нових цікавих, для них знань. Уроків на повторення і закріплення вивченого дуже мало, але через певний час учні повертаються до раніше вивченого, пригадуючи його через оригінальний шлях – аудіовізуальне (задіяні зір, слух, дотик) сприймання. «Поступально-зворотно-поступальний рух» - дидактичний прийом, що передбачає три рівні подання матеріалу («знайомство по дотичній» - на два класи вище; обов'язкове вивчення навчального матеріалу, який передбачений програмою Міністерства освіти і науки України та на один клас вище - поглиблене вивчення - відповідно до віку). Наприклад, у першому класі повністю вивчається матеріал навчальної програми першого класу, крім того охоплюється частина матеріалу другого класу і відбувається знайомство «по дотичній» з частиною матеріалу третього класу. Навчання математики за цим інноваційним підходом насить пропедевтичний характер через впровадження авторських методів, прийомів і розумне їх поєднання з традиційними [20].

Поступальний принцип – це коли на кожному уроці подається новий для учнів навчальний матеріал, який виходить за рамки програмного, а пройдені вже теми ніби повторюються, як вже відомі, але повторюються на більш вищому рівні.

Зворотно-поступальний характер – це коли повертаємося до вивченого нижче для того, щоб піти значно вперед рухом на новому рівні, по новому витку спіралі, коли необхідні попередні знання, уміння і навички.

Наприклад, вивчаючи числа 1 і 0, діти відразу ознайомлюються з числом 10, вивчивши число 2, відразу знайомляться з цифрами 12, 1 і 3 – з числом 13 і т.д. Вчитель забігає наперед. Це поступальний принцип. Вивчивши всі цифри, учні ніби знову повертаються до нумерації в межах 20, закріплюють її, але вона вже їм не нова, вони вже те знають. Але повторивши та закріпивши цю нумерацію, вони сміло можуть йти вперед, знайомитися з нумерацією в межах 100. Тут використаний зворотно-поступальний характер навчання.

«Знайомство по дотичній» - знайомство в ігровій формі з основними поняттями, які традиційно вивчаються у більш старших класах. При такій системі подачі матеріалу значно інтенсифікується процес засвоєння навчального матеріалу.

У навчанні математики застосовується прийом «упізнавання» – психологічно комфортна ситуація, коли дитина впізнає навчальний матеріал, якого вона вже «торкалася» в попередньому класі, й сприймає його, як уже знайомий. Дуже часто в цій технології учні зустрічають ніби незнайоме, але ж і упізнають його, оскільки схоже вже вчили раніше, забігаючи наперед. Діти опираються на вже набутий досвід.

Практика засвідчує, що вже з першого класу доцільними є елементи інтеграція на уроках з кількох навчальних предметів. Наприклад, на уроці математики ми і співаємо (музичне виховання), і стрибаємо (фізичне виховання), порівнюємо Землю і Сонце („Я і Україна”). За допомогою цієї інтеграції учням цікаво і весело на уроці, вони не так швидко втомлюються, краще запам'ятовують навчальний матеріал.

Вивчення математики носить і пропедевтичний характер, тобто учні знайомляться з навчальним матеріалом наперед. У цікавій формі подається поняття дробу, від'ємного числа, множення і ділення в межах 5. Наприклад, вивчаємо від'ємні числа. По тій же схемі, забігаючи наперед. Вчимо за допомогою яскравого малюнка у посібнику та числової доріжки. Ведмідь взимку спить, зарившись у барлогу. Діти вже знають, що доторкнувшись до землі – це 0. Вверх йдуть числа у порядку зростання. А тепер спустимося до ведмедя у барлогу, віднесемо йому меду. Треба спуститися нижче нуля, от і йдемо числовою доріжкою від'ємних чисел.

Питання збереження здоров'я учнів у початковій школі набувають все більшої актуальності. Не можна визначати якість освіти без урахування впливу організації навчання на здоров'я учнів. Отже, необхідно, в першу чергу, акцентувати увагу на охороні здоров'я дітей як однієї з проблем сьогодення.

У навчальному процесі слід використовувати музику як засіб підвищення працездатності на уроці, який базується на позитивному емоційному впливові, підтримки стійкого і високого навчального ритму. Музика виступає і як засіб для відволікання від думки, яка турбує людину, і як засіб заспокоєння і навіть лікування.

Інноваційний оздоровчо-пропедевтичний підхід навчання математики спрямований не на механічне запам'ятовування чисел, а на глибоке усвідомлення величин чисел та їхнє порівняння (зіставлення з висотою, довжиною сходинки та доріжки). Засвоєнню нумерації чисел сприяють умовні стрибки числовими доріжками з відповідним позначенням, умовне піднімання (пальцями, присіданням і піднімання від підлоги) вгору та опускання вниз умовними східцями тваринок (умовна допомога тваринкам), змагання з стрибків у довжину числовими доріжками, подорожі сходинками й інші види навчальної, ігрової, рухової активності, тактильним рухам пальців руки та проспівування навчальних пісень. У піснях подаються основні математичні правила. Кожній сходинці й доріжці відповідає своя пісенька. Наприклад: *«Три, шість, дев'ять і дванадцять, Далі йде п'ятнадцять, Вниз дванадцять,*

дев'ять, Знову шість і три – Скачуть числа ці, Нече горобці». Ця пісенька співається на мотив української дитячої пісні «Лисичка-сестричка». Учням дуже цікаві ці сходинки. Це стимулює дітей до навчання, їм весело і радісно допомагати звірятам. Учні не замислюються над тим, що ми їх вчимо, вони ніби граються, але ж засвоюють потрібні знання.

Рухаючись по умовних сходинках діти визначають "висоту" чисел, тобто чим вище знаходиться число, тим воно більше. Учні бачать і уявлять собі числа та вміють порівнювати їх вже в перший місяць першого класу. Можливо не всі учні засвоїли достеменно всі числа, але цифру впізнають і вміють порівняти, не замислюючись. Уявний рух тваринок числовими сходинками, їх стрибки числовими доріжками, числовою віссю, уявна імітація учнів допомоги тваринкам, поступально-зворотно-поступальний прийом викладання навчального матеріалу, феномен «упізнавання», інтеграція навчального матеріалу є також авторськими.

Отже, у структурі уроку обов'язково передбачаються нові для початкової школи здоров'язберігаючі прийоми ігро-терапії та арт-терапії, інтеграція предмету з образотворчим мистецтвом, музикою, природознавством.

Саме поєднання наочного, аудіовізуального та кінестетичних прийомів, які практикуються за цим підходом до навчання, значно підвищують ступінь засвоєння навчального матеріалу. Таким чином, в основу інноваційного оздоровчо-пропедевтичного підходу до навчання математики покладено інтегрований метод аудіо-візуально-кінестетичного навчання, що забезпечує свідоме, швидке і міцне сприймання та засвоєння навчального матеріалу, враховуючи психічні та психологічні особливості молодших школярів. Сьогодні вже доведено, що учні по-різному сприймають інформацію. Вони отримують інформацію за допомогою органів слуху, органів зору й органів дотику. Досить часто один із способів одержання інформації домінує, і людина використовує його постійно.

Інноваційний підхід навчання математики відрізняється від традиційного обсягом та складністю навчального матеріалу, методами та прийомами його вивчення. В його основі позитивні емоції учнів, а відрізняється від традиційної методики принципом подачі навчального матеріалу, цікавим змістом і кольоровим оформленням посібників, у яких подані яскраві малюнки, кольорові цифри. Принципово важливо з першого класу, щоб на кожному уроці дитина переживала радість відкриття, щоб у неї формувалася віра в свої сили і пізнавальний інтерес. Зацікавленість та успішність навчання - ось основні параметри, які визначають повноцінний інтелектуальний і фізіологічний розвиток дитини. Якщо викликати інтерес шестилітніх учнів грою, наочністю, піснею, руховою діяльністю, то вони показують не прогнозовані результати, що дивують вчителя.

Таким чином, інноваційний підхід за оздоровчо-пропедевтичним принципом навчання – це спроба пошуку нової моделі сучасної початкової школи через організацію навчально-виховного процесу, оновлення змісту і структури освіти, впровадження у педагогічну практику інноваційних технологій навчання і виховання та розумне їх поєднання з класичними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. – К., 2004. – 352 с.
2. Інноваційні пошуки в сучасній освіті / За ред. Л.І. Даниленко, В.Ф.Паламарчук. – К., 2004. – 220 с.
3. Інтегровані уроки в початковій школі / Упор. Кондратюк О. – К., 2007.– № 4.– 124с.
4. Химинець В.В. Інноваційна освітня діяльність. – Ужгород, 2007. – 362 с.
5. Химинець В. В., Кірик М. Ю. Інновації в початковій школі. – Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2008. – 342 с.

*М. Ю. Кірик, методист кабінету дошкільної
і початкової освіти Закарпатського
обласного інституту післядипломної
педагогічної освіти*

ІННОВАЦІЙНА АУДІО-ВІЗУАЛЬНО-КІНЕСТЕТИЧНА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ ШЕСТИЛІТОК

*Не навчаймо дітей так, як навчали нас, –
вони народилися в інший час...*

Перехід до навчання дітей з 6-літнього віку викликає багато запитань у психологів, педагогів стосовно методів та прийомів роботи з шестилітніми дітьми. Виникають труднощі під час навчання дітей грамоти та їх розвитку мовлення на початковому етапі навчання.

Актуальність пошуку інноваційних підходів до навчання шестиліток в тому, що навчання грамоти та розвиток мовлення шестиліток слід розглядати через призму психолого-лінгвістично-дидактичних аспектів з метою визначення найбільш важливих складових елементів педагогічної психології та сучасної методики початкового навчання мови, організації навчально-виховного процесу з урахуванням індивідуальних особливостей сприймання, усвідомлення, запам'ятовування та відтворення навчального матеріалу.

Шестилітні першокласники вимагають нових підходів у навчанні, в основі яких лежать вчення про особливості сприймання (зорового, слухового й кінестетичного (дотик), мислення, уваги, усіх видів пам'яті (мимовільної і довільної), ліворукості тощо. Педагогічна практика засвідчує, що для шестиліток потрібні такі методи, прийоми, засоби навчання, які враховували б усі переваги й недоліки вже існуючих підходів, нові психологічні, лінгвістичні, методичні дослідження та вікові особливості дітей і були б придатні для роботи з дітьми із різним типом пізнавальної діяльності. У деяких з'являються млявість, плаксивість, дратівливість, порушується сон та апетит, інші, навпаки, збуджуються. У адаптаційний період усі діти стомлюються внаслідок навчальної діяльності та перевантаження.

Процес навчання читання, письма і розвитку мовлення є неподільним, взаємозалежним з психологічної, лінгвістичної і дидактичної точки зору у контексті конкретної системи – навчання грамоти, які є компонентом загальної мовної системи. Це складний початковий процес, в основі якого лежать філософські, діалектико-матеріалістичні, психологічні, лінгво-дидактичні вчення. Методика початкового навчання мови будує свій науково-методичний апарат на філософському вченні про сприйняття, відчуття; діалектико-матеріалістичному вченні про дві сторони пізнання – чуттєву і логічну.

Здобутки педагогічної психології сприймання відомі набагато менше, ніж загальної. Звернемося до педагогічної психології й розглянемо психологічні аспекти навчання грамоти: сприймання, увага, уявлення, засвоєння, усвідомлення, запам'ятовування тощо. Психологія сприйняття розглядається як класичний об'єкт інтересів наукової психології і має безпосередній зв'язок з педагогічною психологією, яка у активному стані дослідження. І от виявляється, що в цій «класичній» сфері зроблено нові відкриття, які певною мірою похитнули наші уявлення про «єдино можливий» образ світу [8].

Особливість уваги шестиліток – це здатність зосереджуватися на предметах зовнішнього світу, більше, ніж на власних думках та уявленнях. У першокласників ще слабо розвинуті обидва види уваги (мимовільна і довільна). Її розвиток залежить від індивідуальних властивостей темпераменту, ведучої півкулі головного мозку, спадковості конкретної особистості, від вчителя тощо. Тільки активізована увага дітей сприяє навчанню. Увагу шестиліток привертає все яскраве, кольорове. Психологи розрізняють шість особливостей уваги: напрям, обсяг, інтенсивність, тривалість, розрізняльна спроможність, тематичність [4, с.167].

Слід пам'ятати, що шестирічна дитина характеризується особливістю *уяви* (за психологічним довідником – це *мислення без змісту*). За трактуванням психологів «... термін *уявлення* охоплює великий масив «неясних» розумових схем – аж до змістових продуктів фантазії» [4, с.183]. Психологи вирізняють три форми уявлення: *подразнення* (просторові образні репрезентації), *реакції* (жестові репрезентації) та *символи* (трансформовані значення). В *уявлення* фіксуються лише зовнішні властивості, образи предметів.

Мисленнєві уявлення і мовлення можуть утворювати єдність [4, с.183]. Дитина уявляє те, що бачила у природі або на картині. Учням першого року навчання в школі іноді не легко уявити те, що не спирається на конкретний предмет, ілюстрацію або власний досвід. Такий некритичний підхід до образів уяви приводить до того, що дитині важко відокремити продукт своєї фантазії від реальності. Під впливом навчання уявлення дітей змінюється, її образи стають стійкими, краще зберігаються у пам'яті, стають більш різноманітними та цікавими, якщо правильно організований навчальний процес.

Засвоєння – це мета й результат навчальної діяльності (сприйняття, усвідомлення, запам'ятовування, відтворення), основа самого процесу, так стверджував С.Рубінштейн [16, с.342-354]. Це психологічне явище має дві сторони – процес і результат. Навчання грамоти і розвиток мовлення шестиліток – це початковий процес, коли тільки починаються формувати навички: читання, письма і правильного мовлення. Вже *сформовані навички* – це результат. І процес, і результат буде стабільно ефективними та глибоким за ряду умов: навчальна діяльність повинна мати активний, діяльний характер; процес засвоєння знань повинен відбуватися одночасно з виробленням практичних умінь і навичок, спільно з процесом набуття практичних умінь і навичок, враховуючи різновиди сприймання особистостей (включення всіх аналізаторів: зір, слух, дотик) та їх готовності до засвоєння. При цьому, сам процес засвоєння має викликати зацікавлення, позитивні емоції.

Результати нейролінгвістичного програмування дослідників Дж. Гріндера і Р. Бендлера [1, с.32-2], дозволяють усвідомити той факт, що усю інформацію зі світу і про світ людина отримує трьома каналами: вона бачить, чує, відчуває. Канали сприйняття: зір, слух і відчуття – одні з найбільш важливих фільтрів, за допомогою яких дитина (людина) відбирає з інформації, що надходить до неї ззовні, їй потрібну. Візуальним вважається те, що ми бачимо (образи, картинки, кіно); аудіальне сприймання – те, що ми чуємо (мовлення, свист вітру або дзюрчання води, відповідно інтонації, тембр, висота голосу); кінестетичне (від грецьк. кінес - «рух») – те, що ми відчуваємо (шкірна чутливість, внутрішні: м'язові, відчуття в шлунку, емоції, запах, смак).

Відтворення інформації відбувається усередині дитини (людини) вже за допомогою чотирьох репрезентативних систем: *візуальної* (образи), *аудіальної* (звуки, мелодії), *кінестетичної* (відчуття) і *дигітальної* (внутрішній діалог) [1, с.32-3]. Люди кожного типу, природно, більшою мірою користуються словами, що належать до кожного конкретного каналу. З цього слідує, що процес навчання грамоти та мовлення шестиліток слід розглядати як взаємозалежність між роботою органів зору, слуху та дотику.

Французький філософ М.Мерло-Понті [9, с.32-33] у праці «Феноменологія сприйняття» розглядає два визначення *сприймання* – «...зримає - це те, що ми досягаємо завдяки очам, *чуттєве* – те, що досягаємо через почуття», а далі робить висновок: «Немає і не може бути фізіологічного визначення відчуття, більше того, немає і не може бути незалежної фізіологічної психології, бо фізіологічна подія підкоряється біологічним і психологічним законам». Його теорія стверджує, що *сприйняття* будить увагу, а потім - увага розвиває і збагачує сприйняття. *Увага* - це загальна і безумовна здатність у тому сенсі, що у будь-який момент вона може бути спрямована на будь-який зміст свідомості» [9, с.53; с.55-56].

М.Мерло-Понті стверджує, що існує взаємозв'язок і взаємозалежність між зором, кольором, відчуттям і описує «своєрідний дотик очима» під час періоду становлення справжнього бачення, маючи на увазі, очевидно, те ж саме, що й Сеченов: процес

початкової ідентифікації предмета у візуальному полі. Однак, це лише побічне його зауваження, а ключові міркування все ж криються в іншому. На відміну від решти вчених він звернув увагу на те, що бачення кольорів та сприйняття на слух звуків не є якимись винятковими явищами, оскільки *«синестезивне сприйняття є правилом»*. Існує взаємозв'язок між органами відчуття, які передаються одне через інше, не потребуючи перекладача, вони зрозумілі одне для одного і без посередництва думки» [9, с.36]. Це і є основою самостійного розуміння дітьми смислу побаченого, почутого і набування знань у процесі спостереження.

Шестирічних, як і семирічних першокласників, навчають грамоти за звуковим аналітико-синтетичним методом, розробленим ще К.Ушинським. Відповідно до цього методу ознайомленню дітей з буквами має передувати етап практичного засвоєння звукового принципу рідної мови (добукварний період, 32 години), протягом якого всі учні мають оволодіти надзвичайно важливими вміннями – виконувати звуковий аналіз і синтез мовленого слова. Пригадаємо, що цей процес проходить без графічного (буквеного) позначення слова. У цьому випадку, дитина оперує не буквами, а звуками та зовсім нейтральними й однаковими для кожного звука фішками. В загальному, це дає можливість учителю утворити загальну модель звукової будови слова, але усвідомлюють її переважно учні-аудіали. Вони добре розрізняють звуки слухом, їм залишається тільки практично позначити їх фішками, а от візуалам і кінестетикам значно важче це зробити через те, що вони сприймають значення слова, а не його звукову оболонку. Тому при проговорюванні не завжди в змозі розрізнити позицію звука в слові, твердий приголосний від м'якого тощо. Тобто, цей процес у них проходить більше механічно і з неточностями. Учням-кінестетикам у добукварний період найважче, вони хочуть діяти, рухатися займатися практичними справами, а їх заставляють робити те, що їм не властиве – слухати, аналізувати, розрізняти.

Висновки американського дослідника Р.Арнхейма [2, с.153] допомагають нам усвідомити взаємозв'язок візуального сприймання і мислення шестилітньої дитини, пов'язати реальну форму взаємодій її елементів мовленнєвої діяльності із знаковою системою мови, системою операцій і дій, яка характеризується єдністю узагальнення, комунікації та мислення. Важливим при цьому є розуміння взаємовідношень «сприймання без мислення було б без користі, мислення без сприймання, не було би над чим роздумувати», отже, *«мислення – це в більшій мірі візуальне мислення»*. Таким чином, перш за все у першокласника слово асоціюється із знайомим поняттям, з предметом, а потім із звуковою оболонкою та віртуальним знаком.

Педагогічна практика засвідчує, що у частини (біля 15 %) шестилітніх дітей слабзорозвинений фонематичний слух, наявні порушення звукового аналізу і зрозуміло, що учень сприймає слово в цілому, глобально спираючись головним чином на смислову сторону, та не сприймає певної послідовності звуків у слові. В окремих учнів порушені як аналіз – з пропонованого тексту виділити слово, зі слова – склад, зі складу – потрібний звук, так і синтез – учень не може з даного ряду літер (звуків) скласти слово. Причини різні: порушення в артикуляції звуків, недорозвинений фонематичний слух тощо. Часто такі діти замикаються у собі, починають комплексувати. Саме тому в добукварний період недоцільно подавати основні поняття фонетичної будови мови, як і пропонували М.Монтессорі, Г.Доман, М.Зайцев. А починати слід саме з розвитку фонематичного слуху засобами *гри, арт-терапії та евритмії* (спів та рух під музику).

Отже зауважу, що психологічні дослідження дають підставу стверджувати, що ефективність свідомого «фіксованого» сприймання за сенсорними особливостями прямо впливають на засвоєння навчального матеріалу. Сенсорний склад сприймання багато в чому збігається з відчуттям. На відміну від відчуття специфічне у сприйманні полягає в тому, що той чи інший бік зорового, слухового, тактильного сприймання стає предметом усвідомлення, розуміння, запам'ятовування його значення для життя.

Повністю згодні з О.Пометун [13], яка вважає, що для того щоб задовольнити потреби різних учнів, навчання обов'язково має бути полісенсорним і різноманітним, тобто поєднувати *аудіо-візуально-кінестетичну* діяльність на уроці.

З цього слідує, що процес вироблення первинних навичок читання, письма і мовленнєво-комунікативних умінь залежить від психологічних, фізіологічних і фізичних закономірностей сприймання особистості та її індивідуальних особливостей, в основі якої лежить вид провідної репрезентативної системи.

Узагальнюючи вищевикладене зазначимо, що аналіз наукових праць психологів засвідчує, що сприйняття, усвідомлення, запам'ятовування в кожного індивідуальне. Так як здатності людського сприйняття обмежені, доводиться вибирати найбільш важливе, а решту відсіювати. Одну і ту ж інформацію кожна особистість по-різному сприймає, усвідомлює і запам'ятовує. Відомо, що для шестилітнього першокласника найбільш продуктивна форма мислення на початковому етапі навчання – наочно-дійова, потім додається образна і нарешті – понятійно-логічна. Така тріада мислення забезпечує переробку чуттєвої інформації та її засвоєння й узагальнення у складних навчальних схемах. Ефективність результату сприймання навчальної інформації залежить і від репрезентативної системи самого вчителя – як він організує і активізується мислення дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева В.М. Такі різні діти! Що з ними робити // Початкове навчання і виховання. - 2009. - № 4. (Вкладка) - С.32-1– 32-16.
2. Арнхейм Р. Искусство и визуальное восприятие. - М., 1974. - 392 с.
3. Безпалько В.П. Основы теории педагогических систем. – Воронеж: Изд-во ВГУ, 1977. – 204 с.
4. Бенеш Г. Психологія. Довідник. - К.: Знання-Прес, - 2007. - 510 с.
5. Викторова Л.Г. О педагогических системах. – Красноярск: Изд-во КГУ, 1989. – 86 с.
6. Ильина Т.А. Структурно-системный подход к исследованию педагогических явлений / Результаты новых исследований в педагогике. – М., 1977. – С. 5-9.
7. Кузьмина Н.В. Понятие «педагогической системы» и критерии её оценки / Методы системного педагогического исследования / Под. ред. Н.В. Кузьминой. 2-е изд. – М.: Народное образование, 2002. – С. 7-52.
8. Максименко С.Д., Соловієнко В.О. Загальна психологія / Навч.посібник. - К., 2000. - 256 с.
9. Мерло-Понті М. Феноменологія сприйняття / Переклад з французького під редакцією И. С. Вдовиной, С. Л. Фокина. – Санкт-Петербург "Ювента" "Наука". - 1999. - 508 с.
10. Кочерга О. Психофізіологічні особливості діяльності першокласників // Початкова школа. - 2003. - № 3. - С. 1-6.
11. Кочерга О. Психофізіологічні особливості сприймання навчальної інформації молодшими школярами // Початкова школа. - 2010. - № 6. - С.5-6.
12. Методика викладання української мови / Под ред.Дорошенка С.І.. - К.: Вища школа, 1992. -398 с.
13. Пометун О. Інтерактивні методики та системи навчання. - К., 2007. - 112 с.
14. Програми для середньої загальноосвітньої школи 1-4 класи. – К., 2006. – 492 с.
15. Психологический словарь. /Под общей ред. А.В.Петровского, М.Г.Ярошевского. - М., 1990. - С. 56-67.
16. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. - Санкт-Петербург, 2000. -10 с.

*С.А. Олександрович, вчитель початкових класів
ЗОШ І-ІІІ ступенів №1 Помічянської міської
ради Добровеличківської районної ради
Кіровоградської області*

СФА – ГОЛОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ТРВЗ-ПЕДАГОГІКИ

Сьогодення вимагає від школи і суспільства креативного підходу до навчання та праці. Тому вчити необхідно саме методам і прийомам творчого мислення, як пропонує автор ТРВЗ-педагогіки Г. С. Альтшуллер. Головним інструментом ТРВЗ-педагогіки, одиницею формування системного творчого мислення є СФА (системно-функціональний аналіз). Виходячи із завдань сучасної початкової школи та мети освіти, методичне об'єднання вчителів початкової школи Помічянської ЗШ №1 створило модель випускника молодшої школи.

Щоб досягти цього рівня, потрібно вдосконалити навчально-виховний процес. І перед і мною, як вчителем постає ряд питань: *Що потрібно вдосконалити? Навіщо? Як? З чого? (ресурси) На якому етапі? Який результат? Чи задовольняє результат?*

І, якщо результат не задовольняє, знову повертаємося до першого питання. Так, як світ і ми разом з ним постійно вдосконалюємося, цей цикл буде неперервним. Інструментом, засобом вдосконалення я обрала для себе **ТРВЗ-технологію**, що дає:

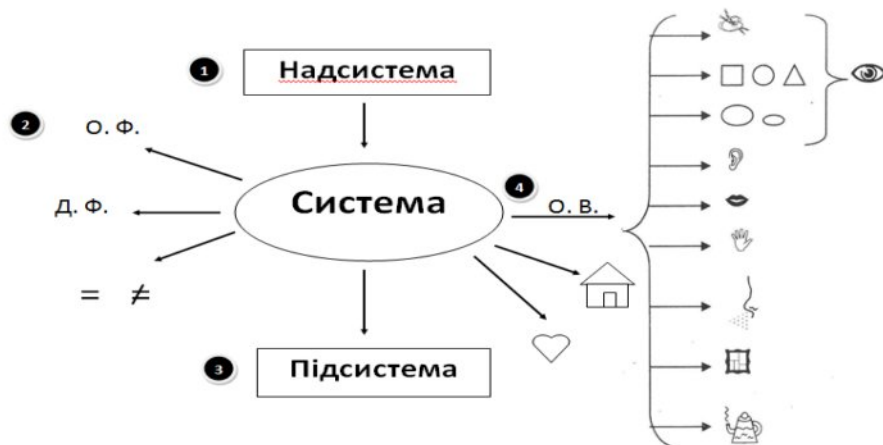
- Формування сильного мислення;
- Виховання творчої особистості;
- Можливість стати винахідником;
- Отримувати ІКР (ідеальний кінцевий результат);
- Вміння нестандартно та без залучення сили розв'язувати будь-які життєві проблеми.

Перш за все я відвідала конференцію та семінар по ТРВЗ у Запоріжжі, стала членом обласної творчої групи, керівником районної творчої лабораторії та шкільної динамічної групи по вивченню та впровадженню ТРВЗ у навчально-виховний процес. Багато займалася самоосвітою, переймала досвід у колег області. Працювала у декількох **напрямах**:

- боротьба з психологічною інерцією;
- розв'язання творчих задач;
- використання СФА;
- методи розвитку творчої уяви;
- типові прийоми фантазування;
- методика складання загадок;
- вправи та ігри ТРВЗ.

Одним з цих напрямків, який я систематично використовую на уроках мови, читання, курсу «Я і Україна» тощо є СФА (системно-функціональний підхід).

В чому ж суть ФСА? (схема 1)

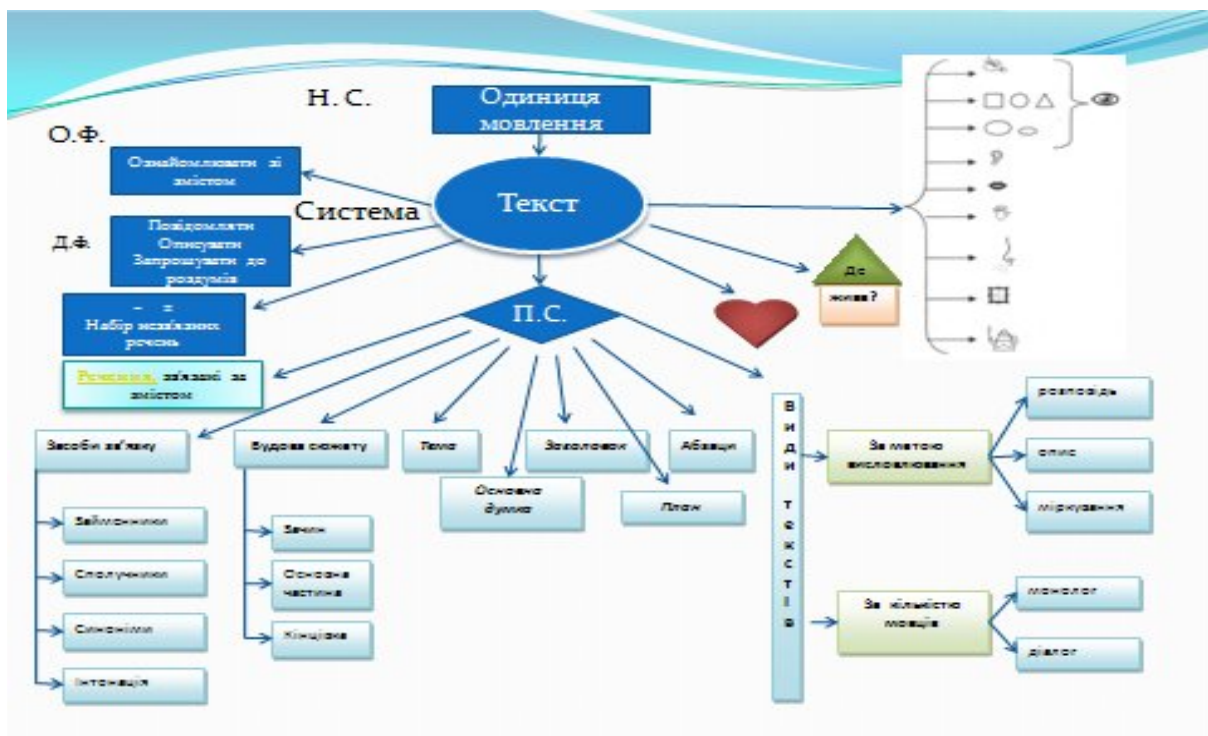

Кожен об'єкт (предмет, явище) оточуючого світу ми можемо розглядати як **систему**, що виконує певну **функцію** (**О. Ф. –основна функція**). Ця система має свою **надсистему** (**Н/с**), в яку входять об'єкти, що виконують ті ж самі функції і складаються з **підсистем** (**П/с**) – окремих пов'язаних між собою елементів. Система характеризується визначеними **властивостями** (**О. В.**) Вона може бути використана для виконання іншої дії (**Д. Ф. – другорядна функція**). Її можна порівняти з другими системами по всіх параметрах, а також дати метафоричне **порівняння** ($= \neq$). СФА включає об'єктивну і суб'єктивну думку і **оцінку** системи, що розглядається. Крім того, ми можемо розглянути **розвиток** цієї системи **в часі**. Всю інформацію можна вкласти в схему СФА. Кожен об'єкт (предмет, явище) ми зможемо зобразити за допомогою СФА, що дозволить нам вирішити ряд поставлених завдань.

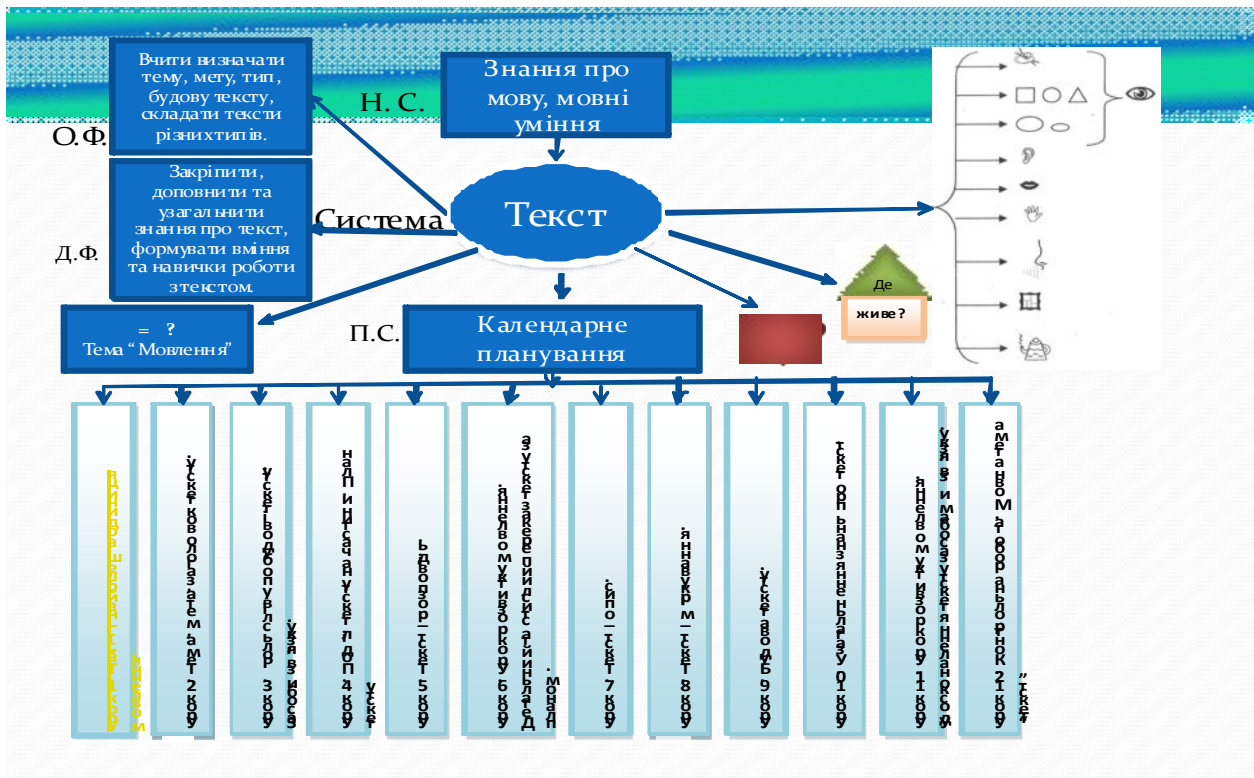
Як особисто я використовую цю схему-модель? Я розробила трифазне використання СФА.

(схема 2)

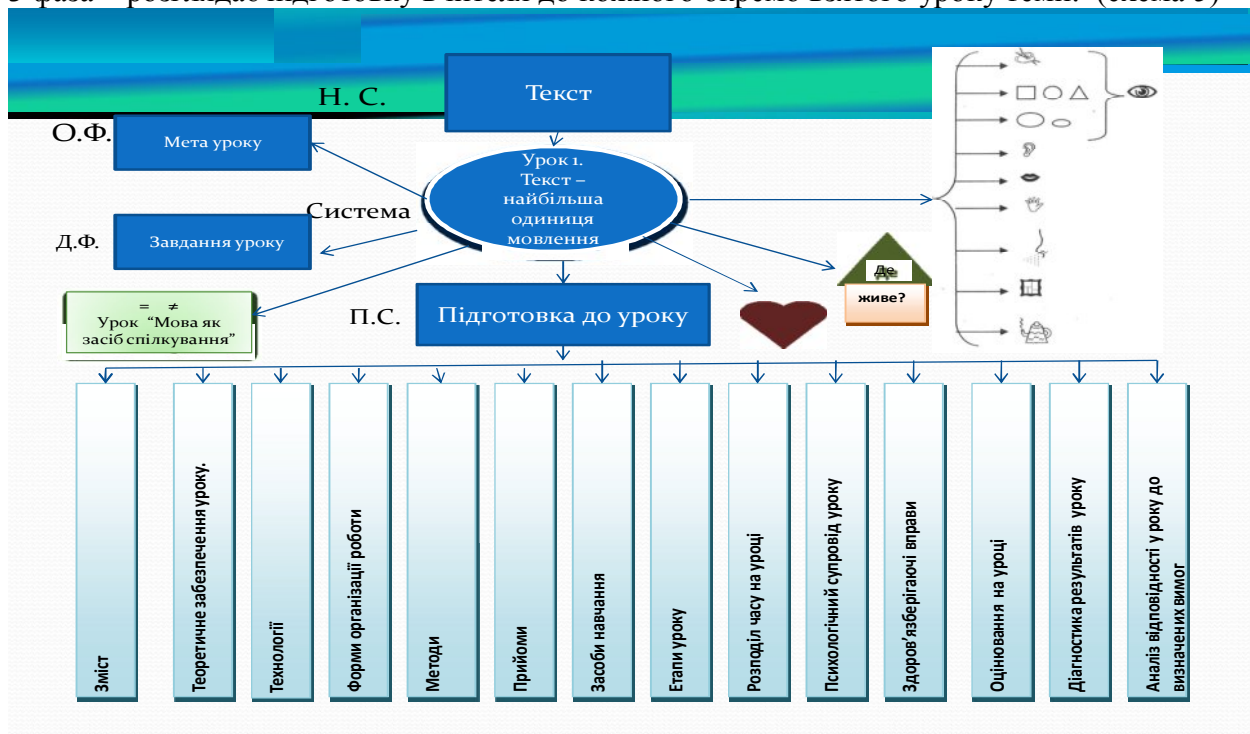
1 фаза – визначаю зміст системи. Н-д: програмовий матеріал по темі «Текст» за курс початкової школи. (схема 3)

2 фаза – зміст розбиваю на уроки, створюю календарне планування по даній темі, враховуючи уроки розвитку мовлення. (схема 4)

3 фаза – розглядає підготовку вчителя до кожного окремо взятого уроку теми. (схема 5)

І знову повертаємося до 1 фази, змісту (схеми 3), але вже перетвореного для дитячого сприйняття у вигляді схеми-довідничка.

Схеми з предмета (мові, читання природознавству...), як велика павутинка, нерозривно зв'язані одна з одною. Вони інколи схожі на матрешку. Наприклад, система «Текст» має підсистему «Речення», яку ми можемо розглянути як систему. В свою чергу, речення складається зі слів, пов'язаних між собою за змістом. Тому з'являється нова схема «Слово». Однією з складових цієї теми є вивчення «Частин мови». Можна потягнути і за цю ниточку і

розглянути частини мови як системи. У темі «Іменник» розглядається програмовий матеріал за курс початкової школи. Це вже готовий алгоритм відповіді на уроці, розбору частини мови. Ця схема визначає лише головні параметри теми. На своїх уроках я використовую і більш розширені схеми-довіднички. Намагаюся працювати на випередження, розширення та поглиблення програмового матеріалу. Набір таких схем є роздатковим матеріалом на кожному уроці мови. Також такий довідничок допоможе на канікулах під час повторення. Важливою частиною схеми є визначення місця даного об'єкта серед інших систем та його генетичний аналіз.

Де знаходиться поданий об'єкт? (значок «**будинок**»)

➤ його місце в просторі (реальному, інформаційному...)

Генетичний аналіз об'єкта:

➤ історія його виникнення;

➤ розвитку;

➤ яким (вдосконалення) або чим (інша функція) може стати даний об'єкт в перспективі?

Наприклад:

✓ іменники “живуть” в:

усному мовленні, літературних виданнях, підручниках, словниках, енциклопедіях, довідниках, теле-радіомовленні ...

✓ є іменники застарілі (архаїзми), а є нові (неологізми);

✓ у різні часи мінялося значення деяких іменників, їх форма;

✓ є іменники, запозичені з інших мов...

Завдяки схемі СФА діти вчать порівнювати подані об'єкти з іншими.

(значок «**=, ≠**»)

Пропоную схему, за якою ми працюємо:

Чим схожі об'єкти? Чим відрізняються? Знаходження аналогій. Створення метафор.

Складання загадок:

А ось загадки складаємо за алгоритмом, який нам пропонує Алла Нестеренко у своїй книзі «Країна загадок».

Алгоритм складання загадок за ознаками:

- Обрати об'єкт;
- Заповнити ліву частину схеми;
- Заповнити праву частину схеми;
- Вставити слова зв'язки на вибір;
- Прочитати загадку.

Н-д: крокодил

Який?	Слова – зв'язки (на вибір)	Що таке саме?
Зелений,	... мов...	Жаба
Зубастий,	... як...	Вовк
Довгий,	... але не...	Змія

Створюємо також загадки за діями. Для прикладу пропоную мовну загадку:

«Хто я?»

Я можу відповідати на питання Хто?, але не іменник.

Я можу запитувати Скільки?, але не числівник.

Я можу вказувати на ознаку, але не прикметник. (Займенник)

Необхідною складовою схеми є емоційне ставлення дитини до вивченого об'єкта. (значок «**♥**»)

- Подобається він вам чи ні?
- Що можна змінити в об'єкті, щоб він вам подобався?
- Як до об'єкту ставляться інші люди?
- Як об'єкт “ ставиться ” сам до себе?

На цьому етапі можна використати типовий прийом фантазування «Оживлення» (що відчуває об'єкт?) та вправу «Про що думають предмети?».

Хто я?

- Я люблю _____
- Я дружу _____
- Я не люблю _____
- Я боюся _____
- Я мрію _____

Діти полюбляють відгадувати та самі складати подібні завдання. Таким чином відбувається повторення, систематизація вивчених знань. Важливу роль відіграють такі вправи і у виховній роботі.

Хто я?

Я люблю працювати.

Дружу з іменником, займенником, прислівником.

Не люблю частку не і майже завжди стою окремо від неї.

Боюся бути написаним з помилкою.

Мрію називати лише добрі справи. (Дієслово)

І нарешті, велика і необхідна частина роботи, особливо на уроках мови, це **О.В.** (основні властивості). Ця частина, як і вся ТРВЗ, тісно пов'язана з ейдетикою. Дуже вдало можна використовувати цю схему на уроках розвитку мовлення під час написання творів-описів. Завдяки цій частині збагачується словниковий запас дітей, розвивається образне мислення та творча уява. Можна робити описи як конкретних, так і абстрактних понять. Пропоную характеристику збірного поняття «війна»:

Хто я?		Основні властивості	
	Колір	Я можу бути чорна, сіра від диму, червона від крові.	
	Форма	Я схожа на ламану лінію, бо ламаю долі людей.	
	Розмір	Можу охоплювати великі і малі території, тривати довго чи коротко.	
	На слух	У мене гучний голос, крик, плач, ридання. Неприємно тихий після виття та зривів снарядів, свисту куль.	
	На смак	Я гірка, мов полин, солоня від сліз, ненажерлива, кровожадна.	
	На дотик	Я буваю болюча, колюча, пекуча та холодна.	
	На нюх	Від мене тхне їдким димом, смертю.	
	З чого зроблений?	Я створена з лихих помислів людей та холодної зброї.	
	Стан	Тверда від міці заліза, Рідка від пролитої крові, Вся окута димом.	

Виходячи з усього вищесказаного, робимо висновок: схема-модель СФА – це багатогранний інструмент формування системного творчого мислення.

«Застосування системного підходу сприяє переходу мислення на вищий рівень розвитку, який визначається як системне мислення».

(Шрагіна Л. І.)

Алгоритм роботи за схемою СФА

1. Назви об'єкт вивчення (систему)
2. Частиною чого є ця система? (Н/С)
3. Яку функцію виконує об'єкт? Яка його роль в природі? (О.Ф.)
4. З яких частин складається? (П/С)
5. Якими властивостями й ознаками володіє? (О.В.):
 - Якого кольору, форми, розміру?
 - Чи можна його почути?
 - Який має запах?
 - Який на смак?
 - Який на дотик?
 - З якого матеріалу зроблений?
 - У якому агрегатному стані перебуває?
6. Де "живе" об'єкт? (його місце в реальному, інформаційному чи часовому просторі, генетичний аналіз об'єкта)
7. Порівняння:
 - Чим схожі об'єкти?
 - Чим відрізняються?
 - Знаходження аналогій.
 - Створення метафор.
 - Складання загадок:
8. Емоційне ставлення до об'єкта:
 - Подобається він вам чи ні?
 - Що можна змінити в об'єкті, щоб він вам подобався?
 - Як до об'єкту ставляться інші люди?
 - Як об'єкт "ставиться" сам до себе?
1. Які додаткові функції може виконувати даний об'єкт? (Д.Ф.)

Рекомендації з упровадження СФА

1. Провести підготовчу роботу щодо введення СФА у навчально-виховний процес:
 - ознайомитися з літературою та досвідом колег, що використовують ТРВЗ;
 - поступово використовуючи підготовчі та тренувальні вправи, ввести ключові поняття СФА.
2. Цілісне сприйняття схеми вводити на прикладі конкретних понять.
3. Всі думки, відповіді зображувати на дошці (словами, піктограмами, ілюстраціями тощо).
4. Використовувати схему протягом уроку.
5. Обов'язково в кінці уроку ще раз узагальнити поняття.
6. Наступний урок розпочати з актуалізації за схемою.
7. Великі теми вводити поступово, щоуроку доповнюючи вивчений матеріал.
8. В кінці вивчення теми створити схему-опору для дітей.
9. СФА можна використовувати:
 - для розкриття будь-якого поняття і будь-якої теми;
 - на будь-якому етапі уроку;
 - в цілому чи частково;
 - під час колективної та самостійної роботи;
 - як календарне планування;
 - як конспект уроку;
 - як довідничок;
 - як алгоритм відповіді на запитання, екзамені.

10. Працювати на випередження, розширення та поглиблення програмового матеріалу.
11. Частини підсистеми можна розглядати як окремі системи, створюючи розгалужену “павутинку”.
12. Враховувати зміни системи в часі.
13. Заохочувати дітей працювати над вдосконаленням даного об’єкта.
14. Вчити працювати самостійно.
15. Використовувати СФА послідовно та систематично.

Результативність

Мої учні за період роботи по схемі отримали:

- готовий алгоритм актуалізації знань учнів, відповіді на уроці, заліку;
- більш осмислене розуміння нового матеріалу, поданого в системі;
- можливість самостійного вивчення теми;
- можливість працювати на випередження при вивченні базових дисциплін, збільшивши час на творчу роботу з інформацією;
- формування вміння аналізувати, систематизувати, порівнювати, узагальнювати;
- збагачення словникового запасу;
- розвиток системного та дивергентного мислення;
- розвиток уяви та сприйняття;
- розвиток змістовної частини емоційної сфери;
- задоволення від процесу навчання.
- формування адекватної самооцінки і впевненості в собі;
- більш чітка мотивація пізнавальної діяльності учня (Я бачу ІКР);
- кращі результати дитячих робіт;
- Бажання брати участь у предметних олімпіадах та інтерактивних конкурсах;

Мої вихованці приймають активну участь у всіх можливих олімпіадах, інтерактивних конкурсах та постійно виборюють призові місця. З 18 учнів класу за останні роки брали участь у конкурсах:

Роки/ конкурс	«Колосок»	«Русский Медвежонок»	«Кенгуру»	«Соняшник»	«Грінвіч»	“Puzzle”
2008-09	8	9	11	-	-	-
2009-10	12	12	11	-	-	-
2010-11	12	12	13	2	4	2

Технологія ТРВЗ спонукає розвиток творчого потенціалу дітей. Про це свідчать результати участі у шкільних, загальноміських та районних творчих конкурсах.

Чи легше стало мені, як вчителю? Чи більше часу я можу приділити власним захопленням? Чи задоволена я результатами, як хотілося б? На жаль, поки що ні. Тому що, технологія ще не до кінця вивчена, вимагає багато зусиль, постійного пошуку інформації, дослідження, аналізу результатів. Технологія, ніби рецепт – дотримуйся чіткої послідовності та складу і вийде готовий продукт. В ТРВЗ цього рецепту поки що немає. Ми не все отримуємо готове, ми багато створюємо самі. Але вороття немає, бо ТРВЗ для мене – це уже світогляд.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гин А. А. Приемы педагогической техники: пособие для учителей. – Луганск: Учебная книга, 2003. - 88 с.
2. Технологія розвитку креативності / Лариса Шрагіна. - К.: Шк. Світ, 2010. – 160 с. – (Серія «Психологічна скарбничка»).
3. Сходінками творчості. Методика ТРВЗ в початковій школі / Автори-упорядники О. В. Лесіна, В. П. Телячук. – Х.: Вид. група “Основа”: “Тріада +”, 2007. – 112 с.

4. Абетка вихователя ГПД / Упоряд. М. Голубенко. – К.: Ред. Загальнопед. газ., 2004. – 128 с.
5. Алла Нестеренко Страна загадок: випуск 1 - «ТРИЗ +», 1991.

О. О. Рибалко, викладач Прилуцького гуманітарно-педагогічного коледжу ім. І.Я.Франка Прилуцької міської ради Чернігівської області

МЕТОДИКА СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ВЕБ-ІГОР ДЛЯ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ігрова діяльність - це багатоскладовий і продуктивний процес, структура якого включає інтелектуальну, пізнавальну, пошукову, проектну та інші форми прояву творчої активності. Вивчення комплексу проблем, пов'язаних із застосуванням і розробкою комп'ютерних ігор в навчальному процесі, є одним з найактуальніших досліджень у галузі комп'ютерного навчання. Багато вчених вважають, що при використуванні навчальних комп'ютерних ігор навчальні можливості комп'ютера можуть бути розкриті якнайповніше.

Ефективність навчального процесу істотно зростає, оскільки гра є однією з найперспективніших форм навчання і вона не така одноманітна, як урок, і тому більше подобається дітям. Найважливішими елементами комп'ютерного навчання за допомогою ігор є: розробка їх теоретичного фундаменту, створення психологічно обґрунтованих засобів і технологій створення навчальних ігор.

Для ефективного використання комп'ютера на уроках та в позанавчальний час, учителі та студенти вищих навчальних педагогічних закладів повинні оволодіти і теоретичними знаннями, і практичними навичками, які дають можливість використовувати різні програми, розв'язувати різноманітні завдання на уроці.

З цією метою і було створено електронний навчальний посібник «Інформаційно-комунікаційні технології на уроках математики у початковій школі» у програмі Microsoft Office SharePoint Designer 2007.

Рис. 1

Рис. 2

Мета створення електронного посібника – надати практичну допомогу вчителям початкових класів та студентам вищих навчальних закладів для проведення уроків математики в початкових класах.

У посібнику враховано, що студенти та вчителі уміють працювати з програмами Microsoft Office 2003. Тому вказано лише особливості програм пакету Microsoft Office 2007.

Використовуючи даний посібник, учителі та студенти мають змогу забезпечити опанування учнями програмного матеріалу з математики в початкових класах у результаті навчальної діяльності під керівництвом учителя.

Даний посібник розміщено на сайті за адресою:

<http://ua.partnersinlearningnetwork.com/Communities/ITC/Shared%20Documents/Forms/AllItems.aspx> Але для того, щоб доступними були матеріали для збереження, потрібно зареєструватись на сайті «Мережа партнерство в навчанні», зайти до папки «Роботи переможців Сьомого конкурсу».

У посібнику детально описано, як потрібно створювати дидактичні ігри. А натиснувши на посиланні з написом «Додаток», студент або вчитель, який створює гру, може побачити приклад гри, яку потрібно створити. Ігри, розміщені в цьому посібнику і є доказом того, що потрібно уміти їх створювати. А де їх розміщувати – це вже вирішувати вчителю. Поки що більшість учителів обмежуються тим, що створюють дидактичні ігри для того, щоб провести урок з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Та з часом усі вчителі будуть створювати власні сайти і розміщувати на них свої матеріали.

Звичайно ж, ігри створені професійними програмістами, виконані більш якісно з точки зору програмового забезпечення. Адже над створенням одного диску працює команда програмістів. Та ніхто не зможе замінити вчителя з його знанням свого класу, можливостями кожного учня. Лише вчитель володіє інформацією про засвоєння молодшими школярами конкретних тем з того чи іншого навчального предмету.

Отже, кожний учитель чи студент, який у майбутньому планує працювати з учнями початкових класів, повинен уміти створювати програмні продукти. Найдоступнішою для створення дидактичних ігор є програма Microsoft Office PowerPoint.

Розглянемо приклад створення гри «Математичні розмальовки».

Цю гру можна використати на уроці математики під час вивчення теми «Усні випадки додавання і віднімання двоцифрових чисел у межах сотні». Дано приклади на додавання і віднімання. Розв'язуючи їх правильно, учень поступово розфарбовує зображення мультиплікаційного героя (Рис. 3 - Рис. 6).

Рис. 3

Рис. 4

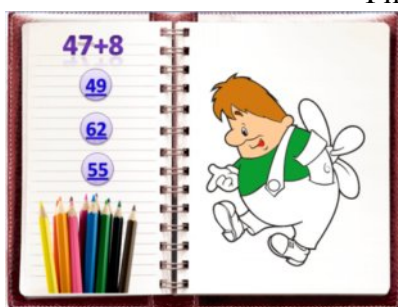

Рис. 5

Рис. 6

У разі ж неправильної відповіді він має змогу повторити, як потрібно розв'язувати даний приклад (Рис. 7 – Рис. 8). Потім учень повертається до попереднього слайду і не зможе «розфарбувати» Карлсона, поки не розв'яже приклад правильно.

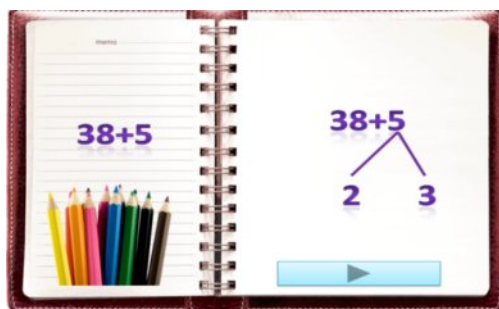

Рис. 7

Рис. 8

Лише вчитель може визначити, як краще учень може засвоїти даний обчислювальний прийом. Адже кожний приклад можна розв'язати кількома способами.

Створення гри «Математична розмальовка».

1. Підготовка рисунків

Спочатку в мережі Інтернет потрібно знайти звичайну розмальовку (Рис. 9).

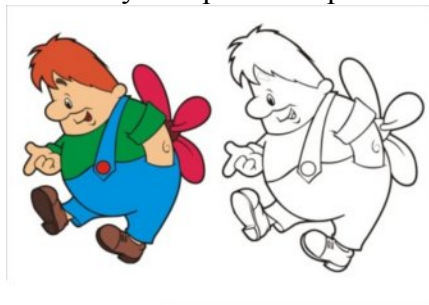

Рис. 9

Дане зображення слід скопіювати та розмістити на слайді Microsoft Office PowerPoint 2007. Виконати: *Формат\Обрезака* та залишити незафарбованого Карлсона.

Отриманий рисунок потрібно скопіювати, відкрити програму Adobe Photoshop. Виконуємо: *Редактирование\Вклеить*. Обираємо інструмент Заливка та зафарбовуємо одну з деталей зображення. Зберігаємо дане зображення у будь-якому графічному форматі. На цьому ж рисунку зафарбовуємо наступну деталь зображення, знову зберігаємо і т. д. Отримали 8 рисунків (Рис. 10).

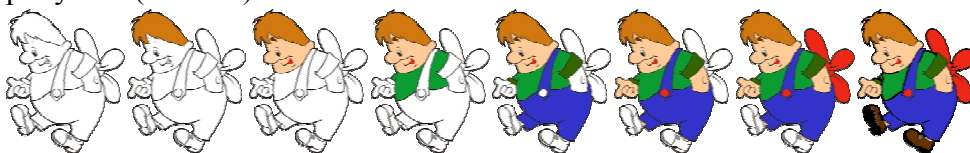

Рис. 10

2. Збереження рисунків на прозорому фоні

Для того, щоб рисунки мали прозорий фон, можна використати програму Microsoft PowerPoint або Adobe Photoshop.

1. Збереження рисунків на прозорому фоні у програмі Power Point 2007.

Спочатку розташовуємо даний рисунок у програмі Power Point. Виділяємо рисунок та виконуємо: *Формат\Изменить\Перекрасить\Установить прозрачный цвет* та натискаємо інструментом на тому місці рисунка, яке хочемо зробити прозорим.

2. Збереження рисунків на прозорому фоні у програмі Adobe Photoshop.

Рисунок можна розмістити спочатку в презентації Power Point, скопіювати його. Потім слід відкрити програму Adobe Photoshop, обравши при цьому прозорий фон, оскільки рисунок вже скопійовано, то програма автоматично створює документ потрібного розміру. Виконуємо: *Редактирование\Вклеить*. Можна виділити фон рисунка інструментом «Волшебная палочка» та натиснути Delete. Ще можна рисунок виділити інструментом «Магнитное лассо», потім скопіювати або вирізати виділену область, створити новий документ у програмі Adobe Photoshop та виконати:

Редактирование\Вклеить. Потім виконуємо:
\Индексированные цвета... У полі Принудительные
обираємо Web (Рис. 11).

Изображение \Режим

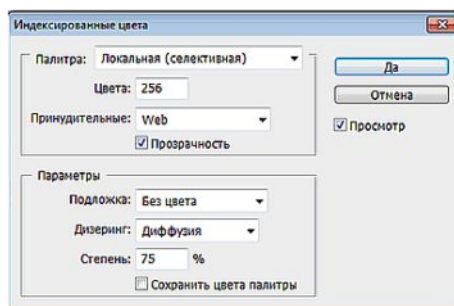

Рис. 11

Зберігаємо документ у форматі .gif.

3. Створення власного шаблону презентації

Спочатку підготуємо рисунки, які ми будемо використовувати для створення власного шаблону. В мережі Інтернет знаходимо зображення блокнота та олівців. У програмі Photoshop розташовуємо олівці на лівій сторінці блокнота та зберігаємо у будь якому графічному форматі. Коли рисунки підготовлені, створюємо презентацію та обираємо: *Дизайн\Фон*. У діалоговому вікні Формат фона обираємо: Рисунок или текстура та знаходимо файл, збережений у будь якому графічному форматі та натискаємо Вставить.

4. Заповнення слайдів текстовою та графічною інформацією

Створіть новий слайд. *Главная\Слайд\Макет\Пустой слайд*. Для створення дидактичної гри це найзручніший макет.

Потім розміщуємо на кожному слайді завдання та відповідні зображення записуємо відповіді, серед яких 1 правильна.

Текст можна записати, використавши об'єкт WordArt або за допомогою інструмента «Надпись»: *Вставка\Текст\Надпись*.

Дана презентація складається з 18 слайдів. 16 слайдів із завданнями та 2 слайди відведено для того, щоб розмістити інструкцію та використані ресурси. На сторінках блокнота, що розташовані зліва, слід розмістити завдання та варіанти відповідей. А на сторінках, що розташовані справа, розміщуємо зображення. Для того, щоб ввести текст або приклади, потрібно ввести: *Вставка\Надпись* або *Вставка\WordArt*.

У даному випадку нарисували круг (*Вставка\Фигуры*) і ввели текст на зображенні кожного кружечка. Потрібно записати всі приклади, які плануєте запропонувати учням. Зображення Карлсона, підготовлені у програмі Photoshop (Рис. 10), слід розмістити на сторінках блокнота, розташованих справа. Всі вони повинні мати однаковий розмір. Крім того, рисунки потрібно вставити на одне й те ж місце. Для цього слід виставити сітку: *Вид\Сетка*. По закінченні роботи слід зняти галочку біля напису *Сетка*.

Для учнів, що недостатньо засвоїли даний матеріал, потрібно записати, як правильно розв'язати даний приклад. Зліва записано приклад, а на сторінці блокнота, розташованій справа, записуємо схематичний запис розв'язання.

5. Виставлення переходів між слайдами за допомогою гіперпосилань

Перехід між слайдами у даній презентації здійснюється за допомогою гіперпосилань. Можна групувати зображення кружечка та напис на ньому, попередньо виділивши обидва об'єкти (*Формат\Упорядочить\Группировать*) або обираємо . Потім натискаємо: *Вставка\Гиперссылка*, обираємо *Местом в документе*.

Дуже важливо розуміти, як ви хочете встановити зв'язки між слайдами. На рисунку ви бачите слайди, розташованих зліва. У діалоговому вікні Настройка действия обираємо *Перейти по гиперссылке \Слайд...* (Рис. 12).

У вікні Гиперссылка на слайд обираємо номер слайда.

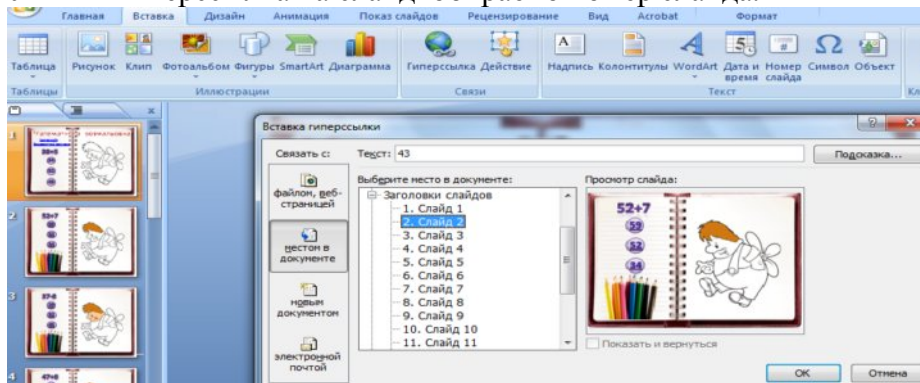

Рис. 12

Крім того, в даній презентації перехід між слайдами здійснюється за допомогою управляючих кнопок (Рис. 7 – Рис. 8). Потрібно виконати:

Вставка\Иллюстрации\Фигуры\Управляющие кнопки). Гіперпосилання виставляються так, як і в попередньому випадку.

6. Встановлення режиму зміни слайдів

Для даної гри дуже важливо правильно встановити режим зміни слайдів.

Щоб учень не зміг перейти до наступного слайду за допомогою клавіш клавіатури, виконайте таку команду: *Показ слайдов\Настройка демонстрации та обрати автоматический (полный экран)*. Потім слід натиснути на клавішу F5 та перевірити, чи не допущено помилки.

У цій статті описано, як потрібно створити лише 1 гру. Але розпочавши створювати дидактичні ігри, ви побачите, що ваші дії буде доведено до автоматизму, учні чекатимуть уроків з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. А допитливі і вдячні очі дітей найбільше надихають на роботу. Адже дидактичні ігри допомагають активізації пізнавальної діяльності, підвищують працездатність, розвивають увагу, допомагають розвитку пам'яті. Вони сприяють розвитку мислення, інтересу до предмета, об'єднання колективу, розвитку кругозору, дозволяють відстаючим дітям проявити себе, змінюють відношення до вчителя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богданович М.В. Методика викладання математики в початкових класах . - К.: А.С.К – 1999.
2. <http://office.microsoft.com/uk-ua/powerpoint-help/HA010194282.aspx>
3. http://leader.ciit.zp.ua/files/edu/partner/2010/MS%20books/MS_powerpoint.pdf
4. <http://allday.ru/index.php?newsid=109114>
5. <http://www.docwin.ru/article510.html#5>
6. <http://festival.1september.ru/articles/520884/>

Н.О. Цвікова, заступник директора з навчально-виховної роботи Білгород-Дністровського міського центру дитячої творчості Одеської області

З ДОСВІДУ РОБОТИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКОМУ МІСЬКОМУ ЦЕНТРІ ДИТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Сьогоднішня позашкільної освіти наполегливіше вимагає пошуку новітніх форм та методів роботи, впровадження інноваційних технологій щодо активізації навчально-

пізнавальної діяльності вихованців, підвищення ефективності набуття нових знань, розвитку творчої активності керівників гуртків, а також навичок колективно злагоджених дій. Тому у Білгород-Дністровському міському Центрі дитячої творчості Одеської області накопичено досвід роботи з педагогічними кадрами щодо поліпшення рівня навчально-виховного процесу та впровадження інноваційних технологій. Цей досвід може стати у пригоді керівникам позашкільних закладів, які прагнуть знайти та застосувати оновлення в роботі з педагогічними кадрами.

Першим кроком до вдосконалення навчально-виховного процесу стало проведення педагогічних рад в інтерактивній формі. Такі педради відбуваються з 2004 року і викликають багато позитивних емоцій, роздумів та бажання змін. Педагогічний колектив дійшов до висновку, що педрада - то є дійсно педагогічна рада однодумців, на якій можна порадитись і поради. Педрада в позашкільному закладі повинна бути найбільш творчою у роботі з педагогічними кадрами ще й тому, що вищі навчальні заклади України не готують спеціалістів позашкільних закладів. Тож на місцях необхідно проводити підвищення рівня педагогічної майстерності за рахунок напрацьованого досвіду роботи колег, курсової та семінарської перепідготовки в Одеському інституті удосконалення вчителів та в Київському Центральному інституті післядипломної педагогічної освіти Академії педагогічних наук України.

Головним завданням навчально-виховного процесу в Білгород-Дністровському міському центрі дитячої творчості є формування і актуалізація проблем та їх вирішення, визначення можливих шляхів і способів розв'язання проблем завдяки практичному відпрацюванню, створення атмосфери творчої позитивної “невдоволеності собою”, самоаналіз своєї роботи та завдання на майбутнє.

Завдяки моніторинговій діяльності для психолого-педагогічного дослідження особистості дитини керівники гуртків використовують наступні фактори:

- констатуючий фактор, в результаті якого набувається інформація про рівень наявності або відсутності здібностей, знань, умінь та навичок;
- формуючий фактор, за допомогою якого змінюються умови, методика, прийоми, які впливають на хід навчально-виховного процесу, підвищуючи його ефективність

Завдання, які стоять перед педагогічним колективом МЦДТ щодо формування творчої, соціально адаптованої, всебічно розвиненої особистості, готової по професійного самовизначення, вимагають нових підходів до навчально-виховної діяльності.

В процесі теоретичного обґрунтування використані науково-методичні підходи, побудовані на сучасній філософії позашкільної освіти та висвітлені в роботах О.В.Сухомлинської, І.Д.Беха, Т.І.Сущенко, Г.П.Пустовіта, В.В.Вербицького, П.В.Дмитренка, Л.І.Ковбасенко, О.В.Литовченко тощо. В результаті вивчення філософської, науково – педагогічної літератури була вироблена система навчально-виховного процесу з урахуванням особистісно орієнтованого підходу.

В позашкільній освіті існує проблема підготовки педагогічних кадрів. Відомо, що ні середньо-спеціальні, ні вищі навчальні заклади не готують спеціалістів за фахом “керівник гуртка”. Тому, до навчально-виховного процесу у позашкільних навчальних закладах залучаються спеціалісти з певною підготовкою. Ще одним справжнім експериментом для нашого центру дитячої творчості стало впровадження модульної системи роботи методоб'єднань „Модель професійного самовдосконалення керівника гуртка”, який успішно триває

Білгород-Дністровський міський Центр надає дітям широкий спектр освітніх послуг в галузі позашкільної освіти: можливість займатися художньою і технічною творчістю, туристсько-краєзнавчою та еколого-натуралістичною діяльністю, спортивно-оздоровчою і науково-дослідною роботою в творчих об'єднаннях та гуртках.

Основними принципами діяльності МЦДТ є:

- визнання права дитини на вільне самовизначення і самореалізацію;
- визнання єдності навчання та виховання;
- визнання необхідності розвитку індивідуальних якостей особистості;
- безперервність освіти особистості;
- особистісно орієнтований підхід до навчально-виховного процесу;
- творча співпраця учасників навчально-виховного процесу;
- організація інноваційного навчально-виховного процесу.
- урахуванням особистісно орієнтованого підходу.

Гурток в нашому МЦДТ - це вільне об'єднання дітей і педагогів на основі спільної захопленості конкретним видом діяльності, мета якого – задоволення і розвиток творчих здібностей дітей, їх духовне та моральне збагачення. Це - об'єднання дітей на основі спільних соціальних переживань, співпричетності до чогось дуже важливого і значного для них.

Очікування особистого успіху і незалежності в діях на заняттях гуртка породжує стан творчості. Саме тому у кожному з видів діяльності гуртківці планують та організують свої дії, а педагог виконує роль консультанта, фасилітатора, методичного наставника та координатора.

Для реалізації завдань по сприянню формування життєтворчих компетенцій використовуємо **компоненти ефективної діяльності гуртка:**

- **мета** – сукупність ідей, для реалізації яких вона створюється;
- **взаємовідносини**, які народжуються і розвиваються в діяльності, спілкуванні й інтегрують в добрі взаємовідносини;
- **діяльність**, що забезпечує реалізацію мети;
- **керівник гуртка та вихованець**, які здійснюють цю діяльність;
- **гуртківець та гуртківці**;
- **середовище** (соціальне, природне, предметно-естетичне), що освоюється вихованцями поза гуртковими заняттями;
- **навчально-виховна діяльність**, яке забезпечує інтеграцію компонентів в цілісну систему і розвиток цієї системи:
 - діагностика,
 - аналіз,
 - організація,
 - контроль,
 - регулювання,
 - корекція навчально-виховного процесу;
- **нормативне забезпечення** – нормативні документи, які забезпечують організацію навчально-виховної роботи.

При моделюванні, побудові і функціонуванні навчально-виховного процесу Білгород-Дністровського міського Центру дитячої творчості зосереджуємо увагу на:

- **гуманістичній орієнтації**, щоб допомогти гуртківцю у виборі поведінки на основі свідомої дії і відповідно до цінностей сприймати духовно-моральні цінності суспільства, в якому живе людина;
- **демократизації** життєдіяльності гуртка;
- **розвиткові** компоненти творчого колективу гуртка;
- **соціальному захисті гуртківців**;
- **формування компетентностей вихованців як прогнозований результат спільної творчої роботи.**

□ **зміцненні стосунків, взаємодії та співробітництва** дітей і дорослих, які беруть участь у навчально-виховному процесі :

- = керівника гуртка,
- = оточуючих гуртківців,

- = батьків гуртківців,
- = вчителів ЗНЗ,
- = дорослих, друзів, учнів.

З метою виявлення ціннісних орієнтацій серед гуртківців Білгород-Дністровського МЦДТ було проведено моніторингове дослідження, яке мало характер анонімного експрес-опитування за допомогою спеціально розробленої анкети, в якій прийняли участь гуртківці всіх відділів у рівній кількості. Анкета містила запитання закритого та відкритого типу. На думку учнів, на формування їхньої особистості найбільше впливає родина (23%), соціум (28%), школа (21%), центр дитячої творчості (28%). Відповіді на ці питання свідчать про необхідність надання більше уваги взаємодії позашкільного закладу з родиною та школою.

Аналізуючи анкетування можна зробити висновок, що вихованці мають досить виразне прагнення досягти чогось у житті, бути потрібними, приносити користь, самореалізуватися. Підтримувати і спрямовувати в дітях цю творчу енергію – повинно бути основною метою і батьків, і педагогів шкільних та позашкільних закладів. Важливо тільки пам'ятати, що творчий потяг завжди супроводжує рух до відкриттів у кожній людині до **виховання успішної творчої особистості**.

Головні напрямки навчально-виховної роботи в МЦДТ:

1. формування творчих потреб та інтересів ;
 2. формування духовної культури та загальнолюдської моралі;
 3. демократизація та гуманізація у навчально-виховній роботі;
 4. створення умов для саморозвитку, самовиховання, самовияву, самоствердження особистості у колективі та розвиток інтересів, творчих здібностей вихованців;
 5. професійна орієнтація та допрофесійна підготовка вихованців;
- розвиток системи учнівського врядування

Формування іміджу центру дитячої творчості.

Імідж - це емоційно забарвлений стереотип сприйняття масовою свідомістю будь-кого, будь-чого. Інакше кажучи, імідж — це образ, який можна створити власноруч. Але, щоб створити імідж (маємо на увазі позитивний), треба проявити творчі здібності, творче ставлення до себе, відкрити природну красу свого внутрішнього світу та вміти показати цю красу іншим.

Створювання іміджу позашкільного навчального закладу - справа не одного дня чи, навіть, місяця. Робота над іміджем Білгород-Дністровського міського центру дитячої творчості продовжується й досі та складається з таких **складових**:

- 1 Ділова репутація колективу (ведення ділової документації, рівень результативності творчих досягнень);
2. Візуальний імідж (оформлення та обладнання гурткових кабінетів, наявність концертних костюмів та сценічного реквізиту, наявність порт-фоліо кращих гуртків);
3. Імідж адміністрації та педагогічного колективу;
4. Внутрішній імідж (стосунки між керівниками гуртків та вихованцями).

Очікувані результати навчально-виховної роботи в МЦДТ:

- зростання самостійності і самодостатності особистості;
- соціальна адаптація вихованців;
- творча активність особистості, що докорінно змінить демократичні основи громадянського суспільства;
- професійне самовизначення та духовно-моральне становлення

Вирішальною **умовою реалізації** проблеми „Від інновацій у позашкільній освіті через педагогічну майстерність керівників гуртків до формування фізично розвиненої, духовно багатой творчої особистості, здатної до саморозвитку і самореалізації в сучасних умовах”, над вирішенням якої працює педагогічний колектив МЦДТ, є **комплексне розв'язання питань щодо її забезпечення** у таких напрямках:

- ⇒ нормативно-правове забезпечення,
- ⇒ програмно-методичне забезпечення,
- ⇒ інформаційне забезпечення,
- ⇒ матеріально-технічне забезпечення,
- ⇒ кадрове забезпечення,
- ⇒ контингент вихованців

Саме ідея **особистісно орієнтованого підходу до навчально-виховного процесу** стало «альфою й омегою» нашої роботи, це допомагає гуртківцям оволодіти чотирма стрижневими принципами освіти XXI століття – **навчитися пізнавати життя; життєвої компетентності; навчитися жити разом; навчитися жити**».

Особиста педагогічна творчість заступника директора з навчально-виховної роботи – це складова частина життя, життєтворчості центру дитячої творчості.. Кращі якості професіонала та особи педагога шліфуються й удосконалюються з кожним днем, кожним гуртковим заняттям. Задоволення вчинками вихованців, насолода від професійних досягнень, уміння співіснувати в гармонії з собою та з вихованцями є мистецтвом життєтворчості: тільки вільна, гармонійна людина має право творити себе, інших людей, навколишній простір.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В МЦДТ

На сучасному етапі розвитку педагогічної думки актуально звучать ідеї цільного гармонійного розвитку особистості на основі розширення її індивідуальної значущості, поваги до його прав, відношення до дітей як до самостійних шукачів та творців вищих духовних цінностей життя, розвиток намагань дитини до здійснення своєї творчої ролі в суспільному житті шляхом вільного вибору кола діяльності, наполегливіше вимагає пошуку новітніх форм та методів роботи, впровадження інноваційних технологій щодо активізації навчально-пізнавальної діяльності вихованців, підвищення ефективності набуття нових знань, розвитку творчої активності керівників гуртків, а також навичок колективно злагоджених дій. Становлення саме такої особистості дитини починається з високого професійного рівня керівника гуртка.

Головні складові розвитку творчого підходу до педагогічної діяльності, атмосфера емоційного комфорту та створення емоційно забарвлених ситуацій – пріоритетна мета кожного керівника гуртка. Чим ефективніше використовується інноваційна діяльність в позашкільному закладі, тим вищих результатів можна очікувати на результативному етапі творчої діяльності гуртківців.

Становлення вільної свідомої особистості відбувається за допомогою розвитку творчого ставлення до виконання завдань, що, в свою чергу, є підставою для розвитку творчого відношення до життя (людина сама створює своє життя, поняття життєтворчості).

В Білгород-Дністровському міському Центрі дитячої творчості працює творчий колектив, здатний на будь-які експерименти. В методичному кабінеті МЦДТ накопичено багатий інноваційний досвід методичної роботи з педагогічними кадрами щодо поліпшення рівня навчально-виховного процесу та впровадження інноваційних технологій. Цей досвід може стати у пригоді керівникам позашкільних закладів, які прагнуть знайти та застосувати оновлення в роботі. Особливість навчально-виховного процесу МЦДТ в тому, що він проходить в умовах неформальної співдружності дітей та дорослих, об'єднаних загальними інтересами, добровільністю спільної діяльності. Він відрізняється більшою демократичністю спілкування, що впливає на формування особистості.

Інформаційно-методична робота МЦДТ спрямована на удосконалення програм, змісту, форм, методів діяльності гуртків, на підвищення педагогічної майстерності керівників гуртків, забезпечує наступність, динамічність, диференціацію та індивідуалізацію навчання і виховання вихованців, на систематичне оновлення змісту і методики навчально-виховного процесу в МЦДТ, інформаційної культури та самоосвіти педагогічних кадрів. Створення атмосфери зацікавленості у рості педагогічної майстерності спонукає на удосконалення рівня методичної роботи. Тому вся методична робота організована нестандартно, цікаво, з урахуванням індивідуальних запитів і можливостей керівників гуртків; вона приносить педагогам відчутну практичну допомогу, тобто має безпосередній вихід на навчально-виховний процес; відчутна на рівні підготовленості вихованців, їх ставленні до гурткових занять.

Тож, педагогічний колектив Білгород-Дністровського міського центру дитячої творчості Одеської області готовий до нових випробувань та експериментів на шляху оновлення роботи в сучасних умовах.